

ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΕΡΓΑ

ΤΟΜΟΣ 60

ΟΜΙΛΙΑΙ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΨΑΛΜΟΥΣ ΡΑΘ'—ΡΜΕΤ'

Κείμενον: B. de Montfaucon

Μετάφρασις-Σχόλια

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Γ. ΤΣΑΚΩΝΑ

Υφηγητού του Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

'Ομιλία εἰς τὸν φαλμὸν ΡΑΘ'	9 (127)*
'Ομιλία εἰς τὸν φαλμὸν ΡΜ'	28 (141)
'Ομιλία εἰς τὸν φαλμὸν ΡΜΑ'	53 (170)
'Ομιλία εἰς τὸν φαλμὸν ΡΜΒ'	62 (179)
'Ομιλία εἰς τὸν φαλμὸν ΡΜΓ'	81 (198)
'Ομιλία εἰς τὸν φαλμὸν ΡΜΔ'	96 (212)
'Ομιλία εἰς τὸν φαλμὸν ΡΜΕ'	112 (329)
'Ομιλία εἰς τὸν φαλμὸν ΡΜΣΤ'	118 (235)
REIMENON	127

* Οἱ ἐντὸς παρενθέσεων ἀριθμοὶ ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὰς σελίδας τοῦ ἀρχαίου κειμένου.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
 ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΡΑΘ' (139) ΨΑΛΜΟΝ

εὐώσέ με, Κύριε, ἀπὸ κακῶν ἀνθρώπων
 λύτρωσέ με ἀπὸ ἀδίκων ἀνδρῶν (στῆχ. 2).

Ποῦ εἶναι αὐτοί, ποῦ λέγουν: διὰτί ὀπάρχουν θηρία: διὰτί σκορπιοί: διὰτί ἐχίδνα: Διότι, νῦν, ἔχει εὐρεθὴ ζῶον, τὸ ὁποῖον ἐκδηλώνει μεγαλύτεραν κακίαν, ἢ ἐκ φύσεως, ἀλλὰ ἐκ τῆς ἰδικῆς του θελήσεως, καὶ αὐτὸ τὸ ζῶον εἶναι ὁ ἀνθρώπος. Ὁ Διὰ τοῦτο θεθείως καὶ ὁ προφήτης, ἀφοῦ ἀφῆκει κατὰ μέρος ὅλα τὰ ἄλλα ζῷα, ζητεῖ νὰ σκοθῆ ἀπὸ αὐτό. Εἰπέ μοι, λοιπὸν, ἐπειδὴ εἶναι τέτοιος ὁ ἀνθρώπος δὲν ἔπρεπε νὰ δημιουργηθῶν οἱ ἀνθρώποι: Τὸ νὰ λέγῃ αὐτὸ κανεὶς, ἀποτελεῖ ἔκφρασιν ἐσχάτης ἀνοησίας διότι τίποτε ἄλλο δὲν θλάπτει τὸν ἀνθρώπον, εἰ μὴ μόνον ἡ ἁμαρτία καὶ ἀφοῦ ἐξαλειφθῆ αὐτή, τότε τὰ πάντα εἶναι εὐκόλα, δυνατὰ καὶ ἥρεμα. Ὁπως ἀκριβῶς, θταν αὐτὴ επικρατῆ, τότε ὅλα εἶναι ἐμπόδια, δυσχέρεια καὶ συντριμμία. Κανεὶς ὡς μὴ μᾶς κατηγορῆ, διότι εἴπομεν, ὅτι ὁ ὑπὸ κακίας κατεχόμενος ἀνθρώπος εἶναι πῶς χειρότερος καὶ ἀπὸ τὸ θηρίον: διότι τὸ μὲν θηρίον, ἂν καὶ δὲν εἶναι ἥρεμον ἐκ φύσεως, ὁ δὲ μῶς ἡμπορεῖ εὐκόλα νὰ ἀκατηθῆ καὶ νὰ φανῆ, τί εἶναι. Ἀπὸ τὸν ἀνθρώπον μῶς, ποῦ μελετᾷ τὴν κακίαν καὶ χρησιμοποιεῖ πολλὰ προσωπεῖα, δυσκολώτερα ἡμπορεῖ νὰ κρυφθῆ κανεὶς παρὰ ἀπὸ τὸ θηρίον, διότι παρουσιάζεται πολλὰς φορές ὡς πρόβατον, ἐνῶ μέσα του κρύβει λύκον. Δι' αὐτὸ καὶ πολλοὶ ἀνθρώποι πίπτουν ἐπάνω εἰς αὐτοὺς τοὺς προβατασχήμας λύκους χωρὶς προφύλαξιν. Ἐπειδὴ λοιπὸν τὰ τοιαῦτα θηρία εἶναι δύσκολον νὰ ἀντιληφθῆ κανεὶς, ὁ προφήτης προσεύχεται καὶ ζητεῖ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, ὥστε νὰ γλυτώσῃ ἀπὸ αὐτῆν τὴν παγίδα. Διότι πολλὰς φορές αὐτοὺς ὑποδέεται ὁ ἴδιος ὁ

διαβολος και επιτιθεται δια μέσου αὐτῶν. Ε Πολλοὶ λοιπὸν εἶναι αἱ ἐπιθέσεις ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη. Διότι καὶ ὁ κακὸς ἄνθρωπος πράττει αὐτὸ καὶ ὁ ἀγριος δαίμων παλεῖται καὶ ὁ ἀνυπόφορος πειρασμὸς παρενοχλεῖ. Δι' αὐτὸ καὶ διδασκόμεθα, ὅταν πειρασωμένωμεθα, νὰ λέγωμεν «μὴ μᾶς εἰσαγάγῃς εἰς πειρασμόν (δοκιμασίαν), ἀλλὰ λύτρωσέ μας ἀπὸ τοῦ κακοῦ». Ἔναι πολλοὶ αἱ μάχαι καὶ πολύπλευραι αἱ παρατάξεις καὶ πρέπει νὰ εἰμεθα ἕτοιμοι διὰ ὅλα. Διότι ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖνος, ποῦ πρόκειται νὰ εἰσέλθῃ σὲ πέλαγος καὶ σὲ ρεῦμα ἀτάκτων ὁδῶν καὶ εἰς τὴν περιοχὴν ἀγρίων ἀνέμων καὶ νεφῶν καὶ σὲ πέτρες καὶ σκοπέλους, ποῦ εἶναι κρυμμένοι κάτω ἀπὸ τὴν θάλασσαν, 419 Α καὶ νὰ ἀντιμετωπίσῃ ἐπιθεσὶν θηρίων καὶ πειρατῶν καὶ πείναν καὶ δίψαν καὶ θάλασσαν καὶ ἀφιλόξενον λιμῆνι καὶ τὴν διαμάχην τῶν νεκρῶν καὶ τὴν ἄλλειψιν ἐφοδίων, πρέπει νὰ προβλέπῃ διὰ ὅλα αὐτὰ καὶ νὰ τὰ ἀντιμετωπίσῃ ὅλα ἕτοι ἀκριβῶς καὶ ἐκεῖνος, ποῦ ἦλθεν εἰς τὸν ροῦν τῆς παρούσης ζωῆς, θὰ δικαιούται νὰ προσηγορευθῇ διὰ τὰ πάθη τοῦ σώματος καὶ τὰς ἀσθενείας τῆς ψυχῆς, διὰ τὰς συκοφαντίας τῶν ἀνθρώπων καὶ τὰς ἐπινοήσεις τῶν ἐχθρῶν, διὰ τὰς δολοπλοκίας τῶν ὑποούλων φίλων καὶ διὰ τὴν πτωχείαν καὶ διὰ τὰ θάνατα καὶ διὰ τὸν πειρασμόν καὶ διὰ τὰς φάλαγγας τῶν δαιμόνων καὶ διὰ τὴν μανίαν τοῦ διαβόλου, Β ἐάν θεθαίωσ πρόκειται νὰ φθάσῃ εἰς τὴν βασιλίαν πάλιν καὶ νὰ προσεγγίσῃ τὸ λιμῆνι γεμάτος μὲ τὰ φορτία τῶν ἔμπορευμάτων. Ἐδῶ λοιπὸν καλεῖ αὐτὸν ποιηρὸν ἄνθρωπον ὅταν ὄμοιος ὁμιλῇ περὶ τοῦ διαβόλου, ἀπλῶς τὸν ἀνομάζει ποιηρὸν. Διατὶ ὄμοιος; Διότι ὁ διάβολος ἔγινεν ὁ γενάρχης τῆς ποιηρίας δι' αὐτὸ καὶ ἀνομάζεται ὁ κατ' ἐξοχὴν ποιηρὸς καὶ ἀντὶ τοῦ κυρίου ἀνόμοτος ἦτο ἀρκετὸν τὸ ἐπιθετὸν πρὸς παράστασιν τοῦ μεγέθους τῆς κακίας, ἢ ὅποια δὲν ἦτο ἐμφυτος, ἀλλὰ ἐπικτητος (τοῦ ἐδόθη ἐκ ὑπέρου). Ἐάν δὲ θέλῃς νὰ μάθῃς πῶθεν προέρχεται καὶ τὸ ὄνομα τῆς Ἰβίας τῆς ποιηρίας, C τότε θὰ ἀφελήθῃς πᾶρα πολὺ καὶ ἀπὸ αὐτοῦ. Διότι ἡ ποιηρία προέρχεται ἐκ τοῦ πόνου καὶ τοῦ μόχθου, ποῦ δίδει εἰς αὐτόν, ποῦ τὴν κατέχει. Δι' αὐτὸ καὶ κάποιος σοφὸς ῥητῶν νὰ ὑποδηλώσῃ αὐτὸ λέγει: «Ἐάν εἶσαι κακός, σὺ μόνος θὰ δρέψῃς τὰ κακὰ ἐάν ὄμοιος

1. Ματθ. 6, 19.

εἶσαι καλός, θὰ ἀφελήθῃς καὶ τὸν ἑαυτὸν σου καὶ τοὺς γείτονάς σου.» Καὶ διατὶ, λέγει, ὅτι ὁ κακὸς ἀπολαμβάνει μόνος τὰ κακὰ; Θεθαίωσ ἐπιδρᾷ εἰς πολλοὺς ἀνθρώπους οἱ ὅποιοι ὄμοιος εἶναι ἀπογαυωμένοι καὶ ἀνηρόι. Καὶ ἂν θέλῃς, ἄς ἀφήσωμεν κατὰ μέρος τὸν κακὸν ἄνθρωπον καὶ ἄς ἀσχοληθῶμεν μὲ αὐτὸν τὸν ποιηρὸν δαίμονα. Πᾶς μου λοιπὸν ὁ δαίμων δὲν ἔχουσεν ὄλην τὴν κακίαν; D Μήπως διὰς ἐθλασμεν ἐστὼ καὶ κατὰ τὴν ἰσῶν; Τούταντιον, δὲν ἔκανεν αὐτὸν καθαρώτερον (ἠθικῶς), ἐνῶ ὁ Ἰβιος ὁ δαίμων κατεδικάσθη χειρότερα; (ἢ ἔγινεν πῶ ἀξιολοπήτων πτώμας;). Τί δὲ ἔκαμε ὁ Ἰβίαν; Αὐτὸς ὁ Ἰβιος δὲν ἀπῆλαισε τῶν κακῶν; Ὅχι, λέγει, ἀλλὰ καὶ ὁ Ἄδελ (ἐπιμαρῆθη). Πᾶς ὄμοιος καὶ μὲ ποῖον τρόπον; Μήπως ἐπειδὴ πρόωρα ἐστάλη εἰς τὸ γαλιθιον λιμῆνι; Ἄλλ' αὐτὸ ἦτο ἀπόδειξις μεγίστης εὐεργεσίας, διότι μετὰ ἀπὸ κατάρθωαμα ἐφθασεν ἐκεῖ καὶ μὲ αὐτὸ ἀντήλλαξε τὸ κοινὸν χρέος τῆς φύσεως, ἦτοι τὸν θάνατον. Καὶ διότι αὐτὸ, τὸ ὅποῖον ἦτο κοινὸν δι' ὅλους τοὺς ἄλλους καὶ θὰ συνέβαινε ἀναγκαίως, ἦτοι ὁ θάνατος, αὐτὸ συνέθε εἰς αὐτὸν μὲ ἀντάλλαγμα. Ε Δὲν ἦτο δὲ κακὸν νὰ ὑποφέρῃ αὐτὰ, ἀλλὰ (θὰ ἦτο δύσκολον) νὰ θέσῃ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ λαμπρότερου στεφάνου. Εἰς τί δὲ ἐθλασαν τὸν Ἰωσήφ τὰ ἀδέλφια του; Αὐτοὶ οἱ ἴδιοι δὲν ἀπῆλαισαν τῶν κακῶν; Ἰσως εἶπῃ κάποιος, ὅτι ἔγινεν ἀπηρέτης (ὁ Ἰωσήφ). Καὶ τί εἶναι αὐτὸ; Ἐγὼ λέγω, ὅτι ἐφυλακίσθη ἐπὶ πλέον. Ἄλλὰ δὲν μᾶς ἐνδιαφέρει, ἐάν ἔγινεν ἀπηρέτης ἢ ἐάν ἐφυλακίσθη, ἀλλ' ἐάν ἀπὸ αὐτοῦ ἔπαθε κάποια βλάβη. Διότι, τούταντιον, θὰ ἴδωμεν, ὅτι ἀπέκομισε μεγίστα κέρδη, ἀπέκτησε μεγαλύτερον θέρρος ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ μέσου ἐκεῖνον, ποῦ ἐθεωροῦντο ἐχθροὶ του, ἀπέκτησε τὴν παρούσαν εὐτυχίαν. 420 Α Ἄς μὴ λοιπὸν φοβοῦμεθα τοὺς κακοὺς, ἀλλὰ νὰ τοὺς βοηθοῦμε. Διότι τότε μόνον εὐλόγως ἦσαν τρομεροί, ὅταν δὲν εἶχεν ἀκόμη ἀνοήτη ἢ ἀνηλὴ ὁδός, ἢ ὅποια ὁδηγεῖ εἰς τὴν ἀληθινὴν φιλοσοφίαν τὴν ὄμοιος δὲν εἶναι πλέον φοβεροί, ὅτε ἔχουν ἀνοίξει πρὸς χερσὶν μας οἱ οὐρανοὶ καὶ οἱ ἄνθρωποι ἔχουν γίνῃ ἀγγελοὶ. Διότι καὶ τὸ θηρίον, ποῦ πίπτει μὲ πολλὴν ὄρμην εἰς τὴν αἰχμήν τοῦ δόρατος, νομίζει, ὅτι ἀντιμετωπίζει ἐκεῖνον, ποῦ κρατεῖ τὸ δόρυ, ἐνῶ προέρχεται μεγαλύτεραν πλη-

2. Πισσμ. 9, 19.

γὴν εἰς τὸν ἑαυτὸν του. "Ἔτσι καὶ αὐτός, ποὺ κλωτσάει ἐπάνω σὲ καρφιά, ματώνει τὰ πόδια του.

Ἡ ἀρετὴ εἶναι κάτι τι ἀνάλογον πρὸς τὰ καρφιά καὶ τὸ ξίφος, ποὺ εἶναι ἀκονισμένα. **Β** οἱ δὲ κακοὶ εἶναι ἄλλο χειρότεροι καὶ περισσότερο ἀνόητοι ἀπὸ τὰ θηρία. "Ὁταν λοιπὸν αὐτοὶ ἐπιτίθενται κατὰ τῶν ἀγαθῶν ἀνθρώπων προξενοῦν εἰς τοὺς ἑαυτοὺς τῶν χειρότερα κακὰ διότι οἱ μὲν ἀγαθοὶ πολλὰς φορὰς ὀφίστανται χρηματικὰς ζημίας ἢ θλάττονται εἰς τὰ σῶματα, αὐτοὶ δὲ οἱ κακοὶ ὀφίστανται ζημίαν εἰς τὴν ψυχὴν των, ἢ ὅποια ζημία εἶναι κατ' ἐξοχὴν θλάση. Διότι ἐάν ἡ χρηματικὴ ζημία μᾶς προκαλοῦσε θλάσῃν εἰς τὴν ἀρετὴν μας, δὲν θὰ μᾶς προέτρεπεν ὁ Παῦλος νὰ ἀδικούμεθα καὶ νὰ μὴ ἀδικούμεν.³ Διότι, ἐάν ἦτο κακὸν πρᾶγμα τὸ νὰ ἀδικούμεθα, ὁ νομοθέτης τῶν ἀγαθῶν δὲν θὰ διέτασσε κακὰ πρᾶγματα. Πλὴν ὁμως, ἂν καὶ ἔτσι ἔχουν τὰ πρᾶγματα, δὲν πρέπει νὰ πίπτωμεν ἐπάνω εἰς τοὺς κακοὺς, οὔτε νὰ τοὺς ἐπιτιθέμεθα, ἀλλὰ νὰ τοὺς ἀποφεύγωμε καὶ νὰ μὴ ἐπιδιώκωμεν τὰς συναστροφὰς τῶν ὅταν δὲ μᾶς ἐπιτίθενται, νὰ τοὺς ἀντιμετωπίζωμε μὲ γενναίότητα. **Γ** Διότι, δι' αὐτὸ προτρεπόμεθα νὰ προσευχώμεθα νὰ μὴ εἰσερχώμεθα εἰς τὸν πειρασμόν. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ ψαλμωδὸς ἀφοῦ εἶπε «σῶσέ με, Κύριε, ἀπὸ κακῶν ἀνθρώπων» προσέθει καὶ τὸ «λύτρωσέ με ἀπὸ ἀδικῶν ἀνθρώπων» καὶ ἔτσι προσέθει πάλι γενικὸν ὄνομα εἰς τὴν κακίαν. Διότι ἐδῶ δὲν ἀναφέρει ἀπλῶς τὸν ἄνθρωπον, ποὺ ἀδικεῖ εἰς τὰς χρηματικὰς συναλλαγὰς, ἀλλ' ὁμιλεῖ περὶ ἐκείνου, ὁ ὁποῖος εἶναι ἀδικὸς εἰς ὅλας τὰς σχέσεις του. Παρακαλεῖ δὲ νὰ σωθῇ, οὔτε οὔτε νὰ πέσῃ ἐπάνω εἰς αὐτόν, οὔτε πρὸς τὸ μέρος του νὰ ἔλθῃ. Καὶ δὲν παρακαλεῖ ἀπλῶς, ἀλλὰ (παρακαλεῖ) ἀφοῦ ἀνέφερε τὰς ἰδικὰς του προσποθείας. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς εἰς τὸ τέλος τοῦ προηγουμένου ψαλμοῦ, ἀφοῦ διέφυγον αὐτοὺς τοὺς κακοὺς, ἐδῶ ζητεῖ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ. Διότι ἐκεῖ ἀνέφερε τὰς προσποθείας του λέγων **Δ** «Φύγετε ἀπὸ κοντὰ μου αἰεῖς, οἱ ὅποιοι εἰσθε ἄνθρωποι, ζητοῦντες νὰ πηθεύσῃτε, διότι ἀγαπάτε τὰς φιλονικίας καὶ αὐτὰς σκέπτεσθε». ⁴ Ἐδῶ ὁμως παρακαλεῖ τὸν Θεόν, διὰ νὰ σωθῇ ἀπὸ τὴν κακίαν των. Διότι δὲν εἶναι μικρὸν καὶ ἀσημον πρᾶγμα διὰ τὴν

3. Α' Κορ. 5, 7.

4. Ψαλμ. 108, 19-20.

ἀσφάλειαν, τὴν ἀφοσίαν, τὴν ἐλευθερίαν καὶ δι' ἄλλην τὴν ἀπόλαυσιν τὸ νὰ σωθῇ (ὁ ἄνθρωπος) ἀπὸ αὐτοῦ τοῦ συλλόγου καὶ νὰ μὴν ἴδῃ τὸ δυνατόν πρὸ μακρὰ ἀπὸ τὴν συναστροφὴν τῶν κακῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ αὐτὴ ἢ λύτρωσις εἶναι ἡ πρὸ μεγάλης εὐτυχίας. Κατόπιν, ἀφοῦ ὀπογραμμίζει τὴν κακίαν των, προσέθει καὶ λέγει «αὐτοὶ, οἱ ὅποιοι ἐσκέφθησαν τὴν κακίαν εἰς τὴν καρτίαν των καθημερινῶς προκαλοῦσαν μάχας» (στίχ. 3). Βλέπεις, πόσον δύσκολον εἶναι νὰ φυλαγθῇ κανεὶς ἀπὸ τὰ θηρία, ἦτοι τοὺς κακοὺς, οἱ ὅποιοι κρύβουν τὰ κακὰ εἰς τὸν νοῦν των καὶ ἀποκρύπτουν εἰς μυστικά μέρη τὰς πλεκτάνιας των! «Διότι ἐσκέφθησαν», λέγει, «μέσα εἰς τὴν καρτίαν των», ἦτοι δὲν ἐξωτερικεύσαν τὰς σκέψεις των, ἀλλ' ἐστράφησαν πρὸς τὰ μέσα καὶ γεννοῦσαν τὴν πονηρίαν, καὶ τὸ ἀκόμη χειρότερον, δὲν παρεύρθησαν, οὔτε παρεπλανήθησαν, ἀλλὰ προσεκτικὰ κατέστρωσαν τὰ σχέδιά των. ⁴¹ **Α** Διότι αὐτὸ σημαίνει τὸ «ἐλογίσαντο», ἦτοι μετὰ προσοχῆς καὶ μετὰ πάσης ἐπιμελείας (ἐσχεδιάζον). «Κάθε ἡμέρα προκαλοῦσαν μάχας». Διὰ τῆς ἐκφράσεως ταύτης ὑπόδηλοι δόκωλον τὸν θλον. Διὰ δὲ τοῦ «πολέμου» δὲν ἐννοεῖ ἐνταῦθα τοὺς πολέμους τῶν παρατεταγμένων ἐγθρῶν, οἱ ὅποιοι διεξάγονται μὲ βίβλα, ἀλλὰ τὰς διὰ τῶν συκοφαντιῶν ἐπιθέσεις, τὰς ὁποίας οἱ ἄνθρωποι κάνουν καὶ εἰς τὰς ἀγορὰς καὶ εἰς τὰ σπίτια, χωρὶς νὰ φοροῦν θώρακα, οὔτε νὰ προσβάλλουν ἀσπίδα, ἀλλ' ἀπὸ οὐδοθήποτε ὅπλου χρησιμοποιοῦν τὴν κακίαν καὶ ἀκονίζον τὰ λόγια των, ὥστε νὰ εἶναι πρὸ ὀδυνῶν καὶ ἀπὸ τὰ βέλη. Τὸ σπουδαιότερον ὁμως χαρακτηριστικὸν τῆς κακίας των δὲν εἶναι ὅτι αὐτοὶ εἶναι μόνον γεμᾶτοι ἀπὸ δολιχότητα, οὔτε ὅτι εἶναι ὑπουλοὶ, οὔτε ὅτι εἶναι ἐτοιμοὶ ἀνὰ πάσαν στιγμήν νὰ πολεμοῦν καὶ νὰ μάχωνται. **Β** τὸ σπουδαιότερον γνῶρισμα τῆς κακίας των εἶναι, ὅτι αὐτοὶ πολεμοῦν καθ' ἄλλην τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς των καὶ ποτὲ δὲν κάνουν ἀνακωχὴν καὶ δὲν παραιτοῦνται ἀπὸ τὴν μιστὴν αὐτὴν παράτασιν. Διότι θεθαίως, ἐάν ἦθελον νὰ πολεμοῦν, θὰ εἶχον ἄλλην δικαιολογημένην αἰτίαν. "Ἐπρεπε δηλαδὴ νὰ πολεμοῦν ἐναντίον τῶν ἀμαρτιῶν καὶ νὰ ἔρχωνται ἀντιμέτωποι εἰς τὸν διάβολον καὶ νὰ μάχωνται ἐναντίον τῶν ἀσθενειῶν τῆς ψυχῆς καὶ ἐναντίον τῶν δαιμονίων νὰ ἀκονίζον τὰ βέλη των. Ἀδερὶ ὁμως δὲν πληροῦν αὐτὴν τὴν παράτασιν (τοῦ κακοῦ), ἀλλὰ ἐξακονίζον τὰ βέλη των ἀνα-

μεταξύ των. «Ἐτρόχισαν τὴν γλῶσσάν των, ὥστε νὰ εἶναι ὡς γλῶσσα φιδίου· τὸ δὲ δηλητήριον τῶν ἐχιδνῶν φωλιάζει πάντοτε κάτω ἀπὸ τὰ χεῖλη των» (στίχ. 4). Βλέπεις τὴν ἀσημον καταγωγήν τῆς κακίας. Ἐκείνη ἡ ἀνθρώπου δημιοργεῖ θηρία, ἐχιδνας καὶ φίδια καὶ μεταβάλλει τὴν γλῶσσαν τοῦ λογικοῦ ἀνθρώπου εἰς ἐκείνην τοῦ θηρίου. Ἐκεῖνο δὲ, πού προηγουμένως κατηγορήσε, αὐτὸ πάλι καὶ ἐδῶ κατηγορεῖ. Ποῖον δὲ εἶναι αὐτό; «Δηλητήριον ἐχιδνῶν», λέγει, «εἶναι κάτω ἀπὸ τὰ χεῖλη των πάντοτε», ἢτοι συνεχῶς. Καὶ ὅπως προηγουμένως ἀνέφερον, ὅτι «κάθε ἡμέραν προκαλοῦσαν μάχας», ἔτσι καὶ ἐδῶ λέγει, ὅτι «ἐτρόχισαν τὴν γλῶσσάν των, ὥστε νὰ εἶναι ὡς γλῶσσα φιδίου» δηλητήριον δὲ ἐχιδνῶν φωλιάζει κάτω ἀπὸ τὰ χεῖλη των διαρκῶς. Αὐτὸ δὲ δηλοῖ παντοῦ ἡ λέξις Διάψαλμα. Τὸ δὲ Διάψαλμα ἐβραϊστὶ λέγεται Σέλ. τὸ ὅποσον σημαίνει «πάντοτε». **Δ** Καὶ, ἐάν θεοβαίως ἡ κακία εἶναι ἐνοχλητικὸν πρᾶγμα ἔστω καὶ διαβραχὺ χρονικὸν διάστημα, ποῖας συγγνώμης θὰ τυχόν ἐκεῖνοι, πού τὴν μετέρχονται συνεχῶς καὶ ποτε δὲν χερταίνων ἀπὸ αὐτῆ; Τί θὰ ἀπολογηθῶν αὐτοί.

«Φύλαξέ με, Κύριε, ἀπὸ χερί βασιλευσίου ἀνθρώπου, λύτρωσέ με ἀπὸ ἀδικου ἀνθρώπου, οἱ ὅποιοι ἐσκέφθησαν νὰ μοῦ θάλουν τρικλοποδιά, ὥστε νὰ πέσω. Οἱ ἐγώπιτοί ἐχθροί μου μοῦ ἔστησαν κρηφὴν παγίδα· καὶ ὅσων σχοινιά ἀπλώσαν τὴν παγίδα εἰς τοὺς πόδας μου· κοντὰ δὲ εἰς τὸν δρόμον, πού θὰ περπατοῦσα, μοῦ ἔβαλον ἐμπόδια (διὰ νὰ σκοιτάρω)» (στίχ. 5-6). Πῶστε δὲν εἶναι πῶ ἀδικον ἀπὸ αὐτοῦ, πού ἐξάσκουν τὴν κακίαν, οἱ ὅποιοι ὄμως πρὶν ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους διαπράττουν ἀδικίαν ἐναντίον τῶν ἰδικῶν των ψυχῶν. Διότι τί θὰ ἦταν μεγαλύτερη ἀδικία καὶ ἀχαριστία ἀπὸ αὐτό, πού κάνουν αὐτοί, ὅταν γίνονται αἷτια νὰ σκοιτάζονται οἱ ἄλλοι καὶ συντελοῦν, ὥστε νὰ ἐμπαίζεται ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τοὺς ἀνοήτους καὶ ὅταν, ἂντι νὰ ἀποδίδουν τὴν ἀφελὴν των. Ἐ ἀλλά, ἂν καὶ ἔλαθον καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν ἀπὸ τὸν φιλανθρώπου Θεοῦ, εἶναι ἀχαριστοί, καὶ, ἂν καὶ ἀπολαμβάνουν ἐνός τόσο μεγάλου καὶ ἀγαθοῦ κόσμου, ἀποδίδουν τὴν ἀνταμοίωθιν εἰς τὸν εὐεργέτην μὲ κακίαν; Καὶ τὸ σπουδαιότερον καὶ τὸ μεγαλύτερον μέγεθος τῆς κακίας των εἶναι, ὅτι προσπαθοῦν νὰ ἐπηρεάσουν καὶ τοὺς ἄλλους. «Διότι», λέγει, «ἐσκέφθησαν νὰ μοῦ θάλουν τρικλοποδιά, ὥστε νὰ πέσω». 422 Α. Τὸ δὲ ὅμως ἡ σκέ-

ψις των δὲν ἔγινε πραγματικότης, αὐτὸ εἶναι ἔργον τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ. Διότι Αὐτὸς ἀνέτρεψε τὰς ποιητὰς των σκέψεις.

Καὶ κύτταζε, πόσον σχεδιασμένη ἦτο ἡ κακία. Καὶ μὲ ποῖαν προσοχὴν ἐκτοξεύεται ἡ ἐνέδρα των. Διότι κατέστρωσαν τὰ σχέδιά των κρυφὰ καὶ ἐκτεταμένα καὶ κοντὰ εἰς τὸν δρόμον τῶν ἀγαθῶν, ὥστε νὰ τοὺς καταλάβουν καὶ νὰ τοὺς ὑποτάξουν μὲ τὴν ἔκτασιν καὶ τὴν μυστικότητά καὶ τὴν ὅσον τὸ δυνατόν πλησίον, τοποθετήσιν τῆς παγίδος. Διότι ἔγιναν τεχνίται τῆς κακίας, ἀπλώνοντες τὰς παγίδας ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη καὶ ἔχοντες ὡς σκοπὸν ἓνα μόνον ἔργον, τὸ νὰ κρημνίσουν. Θέλεις δὲ νὰ μάθης, κατὰ ποῖον τρόπον καὶ ὁ διάβολος τοποθετεῖ τέτοιας πλεκτάνας; Κύτταζε πάλιν, πῶς συμβαίνουν τὰ πράγματα εἰς τὸν Ἰώβ. **Β** Διότι ποῖα πράγματα εἶναι πῶ πλατύτερα καὶ πῶ μακρύτερα καὶ πῶ πλησιέστερα ἀπὸ τὰ συμβαινόντα εἰς τὸν Ἰώβ, ὅπου οὐ μόνον εἰς τοὺς συγγενεῖς του καὶ εἰς τοὺς φίλους του καὶ εἰς τὴν γυναῖκά του, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ἴδιον του τὸ σῶμα τοῦ ἔβαλε (ὁ διάβολος) τὴν παγίδα. «Ἐἶπα εἰς τὸν Κύριον εἶσαι ὁ Θεὸς μου· ἄκουσε, Κύριε, τὴν φωνὴν τῆς προσευχῆς μου. Κύριε, Κύριε, εἶσαι ἡ δύναμις, ἡ ὁποία ἡμπορεῖ νὰ με σώσῃ» (στίχ. 7-8). Ἄλλος ἐρημηευτὴς λέγει: «Ἐἶσαι ἡ ἰσχύς, τὸ κράτος, πού ἡμπορεῖ νὰ με σώσῃ». Ἀφοῦ ἀνέφερε τὸν πόλεμον καὶ τὰς ἐνέδρας καὶ ἀφοῦ ἔδειξε πόσον ἀνυπόφορα εἶναι τὰ κακὰ, καταφεύγει τώρα εἰς τὴν ἀδιάμευστον συμπαράστασιν, προσκαλὼν τὸν θεσθὸν ἀπὸ τὸν οὐρανόν, ὁ ὅποιος Θεσθὸς ἡμπορεῖ νὰ διαλύσῃ ὅλα αὐτὰ τὰ τεχνήματα. **Γ** Αὐτὸ εἶναι ἀπόδειξις γενναίου ψυχῆς καὶ φιλοσόφου σκέψεως, τὸ ὅτι ὅταν ὅλα τὰ κακὰ περικυκλῶνται τὸν ἀνθρώπον ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη, νὰ μὴ καταφεύγῃ αὐτὸς σὲ ἀνθρώπινην συμπαράστασιν οὔτε σὲ σκέμεις θνητῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ νὰ ἀπέτη εἰς τὸν οὐρανόν καὶ νὰ προσκαλῆ τὸν πανταχοῦ παρόντα Θεόν καὶ νὰ μὴ περιπίπῃ εἰς λιποψυχίαν καὶ νὰ μὴ θορυβῆται καὶ νὰ μὴ ταράσσεται. Καὶ κύτταζε, πῶς ἐκφράζεται, κατὰ τρόπον ἠλιαθῆ, πού νὰ ταπεινῆ εἰς τὸν ἑαυτοῦν του. Διότι δὲν εἶπεν, ὅτι κατάρθωσα αὐτὸ καὶ αὐτὸ καὶ ὅτι ἔκανα αὐτὴν τὴν δικαίαν πράξιν· ἀλλὰ τί εἶπε: «Σὺ εἶσαι ὁ Θεὸς μου» προβάλλων ἔτσι ὡς τὸ μεγαλύτερον δικαίωμα, διὰ νὰ ἐπισπῆρῃ τὴν συμπαράστασιν τοῦ Θεοῦ, τὴν προσοχὴν του εἰς τὸν Δεσπότην

καὶ δημιουργὸν καὶ βασιλέα. «Ἄκουσε, Κύριε, τὴν φωνὴν τῆς προσευχῆς μου, Κύριε, Κύριε, Σὺ ποῦ εἶσαι ἢ δύναμις, ποῦ ἔχεις, ὅτι ἔχεις δύναμις, τῆς σωτηρίας, δεικνύων αὐτὸς, ὅτι ὑπάρχει καὶ δύναμις, ἢ ὅποια κολάζει καὶ τιμωρεῖ. Ἄλλ' εἰς ἐμέ, εἶπε, ἔδωκας τὴν δύναμιν, ποῦ σώζει. Διότι ἠμπορεῖς καὶ νὰ τιμωρῆς καὶ νὰ φονεύῃς ἀλλὰ πάντοτε τὴν δύναμιν Σου ἐχρησιμοποίησες διὰ τὴν σωτηρίαν μου. Καὶ κύτταζε τὸν πόδον τοῦ ψαλμωδοῦ. Διότι διὰ τῆς ἐπιταγῆς (τοῦ «Κύριε») καὶ διὰ τῆς προσθήκης τοῦ «τῆς σωτηρίας μου» φανερώνας τὴν μεγάλην διάθεσιν. «Ἐκάθησες ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μου σάν σκιά κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς μάχης». Εἶδες τὴν εὐγνώμονα ψυχὴν; Ὑπεθυμίζει εἰς τὸν ἑαυτὸν του τὰ προηγούμενα ἔργα τοῦ Θεοῦ, διότι τὸν κατέστησεν ἀσφαλῆ. Διότι αὐτὸ σημαίνει τὸ «ἐπισκίασας». Καὶ κύτταζε ἐπίσης πῶς φανερώνας, ὅτι αὐτὸ ἦτο εὐκόλον νὰ τὸ πράξῃ ὁ Θεός. Διότι δὲν εἶπε «πρὶν» ἀλλὰ λέγει «κατ' αὐτὴν τὴν ἰδίαν ἡμέραν» ὅταν τὰ κακὰ ἐνεφανίζοντο, ὅτε ἡ παράταξις τῶν ἐχθρῶν ἦτο ἔτοιμη, ὅτε διέτρεχα τὸν ἔσχατον κίνδυνον, τότε μὲ κατέστησεν ἀσφαλῆ. Βεβαίως ὁ Θεός δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ προετοιμασίαν καὶ ἰκσιῶν ἀφοῦ τὰ πάντα γνωρίζει, καὶ τὰ παρόντα καὶ τὰ μέλλοντα καὶ τὰ συμβάντα, καὶ ἠμπορεῖ νὰ κάνει τὰ πάντα καὶ εὐνοκόμενος πάντοτε κοντὰ εἶναι ἔτοιμος διὰ βοήθειαν. ⁴²⁹ A. «Ἐπειτα, ἐπιστημαίνων τὸ μέγεθος τῆς νίκης καὶ τῆς ασφαλείας, δὲν εἶπε «μὲ ἔσωσες» ἀλλὰ τί λέγει; «Ἐπισκίασας», ἦτοι δὲν ἐπέτρεψες νὰ πάθω οὔτε τὸ παραμικρὸν κακόν. οὔτε αὐτὸ, ποῦ προέρχεται ἀπὸ τὸν καθόλου καὶ τὴν ζήτησιν. Ἀλλὰ μὲ ἐξασφάλισες τέτοιαν ἀσφαλῆ θέσιν καὶ, μὰζὶ μὲ τὴν ἀσφάλειαν, μὲ ἔχαρισες τέτοιαν εὐχαριστήσιν καὶ ἀνεσιν, ὥστε νὰ μὴ τυχῶ τῆς προσωρινῆς θερμότητος, ἢ ὅποια προκαλεῖ λύπην, ἀλλὰ νὰ ἐντυφῶ σὲ σκιά, ἦτοι ἀπληγαμένως καὶ ἐλευθέρως ἀπὸ τὰ δεινοπαθήματα. Δι' αὐτὸ προσέθεσε τὸ «ἐπισκίασας», ζητῶν νὰ δηλώσῃ καὶ τὴν ἀσφάλειαν, ἧς ἔτυχεν, καὶ συγκρούσας νὰ δείξῃ τὴν μετ' ἐνόχιας παρεχομένην θέσιν βοήθειαν διὰ τῆς μινείας τοῦ ὀνόματος τῆς σκιάς, ὥστε νὰ διασκορπίζονται. «Μὴ κεί ἢ παρουσία σου μόνη καὶ βλα διασκορπίζονται. «Μὴ με παραδώσῃς, Κύριε, εἰς τὰ χεῖρα τοῦ ἀδικητοῦ ἐξ αἰτίας τῆς ἐπιθυμίας σου δι' ἐμέ» (στίχ. 9). B. Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει: «Μὴ ἰκανοποιήσῃς, Κύριε, τὰς ἐπιθυ-

μίας τοῦ παρανόμου ἀνθρώπου». Ἡ ἔννοια τοῦ στίχου εἶναι ἡ ἑξῆς: Μὴ ἰκανοποιήσῃς τὴν ἐναντίον μου ἐπιθυμίαν (τοῦ παρανόμου), ἦτοι, μὴ ἐπιτρέψῃς αὐτὸν νὰ ἰκανοποιηθῇ ὁ ἀδικητοῦς, ὅτι ποθεῖ εἰς ἄσπρον μου. Καὶ δὲν εἶπεν «ἐκεῖνα, ποῦ ἐπιθυμῶ» ἀλλὰ «οὔτε μέρος ἀπὸ δτι ἐπιθυμῶ ἀπὸ ἐμέ», θέλων νὰ ὑποδηλώσῃ κατὰ τι τὸ σχετικὸν πρὸς τὸ ἑξῆς: «οὔτε τὸ παραμικρὸν ἀπὸ δσα ἐπιθυμῶ νὰ μὴ τοῦ σώσῃς». Διότι τέτοιοι εἶναι οἱ κακοὶ. Σχεδιάζουσι μὲ πολλὴν ἐπιθυμίαν τὴν ἀνέδραν ἐναντίον τῶν συνανθρώπων των, ὅπως καὶ ὁ διάβολος, περὶ τοῦ ὁποίου λέγει ἡ Γραφή, ὅτι «περιφέρεται σάν θρυαλίματος λύκος, ζητῶν νὰ ἴδῃ ποῖον θὰ καταπίη». C. Μετὰ τῆς αὐτῆς ἐπιθυμίας ἐπέτεθη κατὰ τοῦ Ἰωβ κατὰ τὸν ἴδιον δὲ τρόπον ἐσκέπτετο ἐναντίον τοῦ Πέτρου δι' αὐτὸ καὶ ἔλεγε (ὁ Κύριος) «Πόσες φορές δὲν σε ἀνέζητησεν ὁ σατανᾶς, διὰ νὰ σε λειώσῃ σάν τὸ σιτάρι». D. Ἐλέπεις, πόσῃ ἐπιθυμίαν εἶχε; Ὑπάρχουν δὲ καὶ ἄνθρωποι, ποῦ ζηλεύουσι τὴν κακίαν του καταλαμβανόμενοι ἀπὸ θασκανία καὶ φθόνου καὶ κακεντρέχειαν. Αὐτοὺς δὲ τοὺς ἀνθρώπους ἀπειλεῖ ἡ Γραφή λέγουσα: «Ἀλλοίμονον σὲ σᾶς, ποῦ χαίρεσθε γιὰ τὰ κακὰ (οἱ χαίρεκακοὶ), σὲ σᾶς, ποῦ χαίρεσθε διὰ τὴν διαστροφήν τῶν κακῶν». Καὶ πολὺ φυσικὰ λέγει αὐτὸ ἡ Γραφή, ἀφοῦ αὐτὴ ἡ κακεντρέχεια καὶ χαίρεκακία εἶναι ἴδιον διεστραμμένον νοῦ. Διότι, ἐάν πρέπει νὰ στενωρῶρηται κανεὶς καὶ νὰ στενώσῃ καὶ νὰ θρῆνῃ δι' αὐτοῦ, ποῦ χάνονται, ποῖας συγκνώμης δὲ ἐτύχωναν καὶ τί θὰ ἀπελογούντο ἐκεῖνοι, ποῦ οὐ μόνον δὲν στενάζουν, ἀλλὰ τὸν αὐτὸν χαίρονται; D. Δὲν εἶδεν, ὅτι καὶ ὁ μέλλον νὰ τιμωρῆσθαι Χριστὸς χύνει δάκρυα πρὸς χάριν τῆς καταστρεφόμενης Ἱερουσαλὴμ; Δὲν θλέπεις καὶ τὸν Παῦλον, ποῦ στενάζει καὶ θρηνεῖ καὶ πνεθεῖ διὰ τὴν καταστροφήν τῶν ἄλλων; Ὑπάρχουν ὅμως μερικοὶ, ποῦ εἶναι τόσο διεστραμμένοι, ὥστε νὰ θεωροῦν τὰς συμφορὰς τῶν ἄλλων ὡς παρηγορία διὰ τὰ ἰδικὰ των κακὰ. E. Ἐσκεφθῆσαν κακὰ ἐναντίον μου, μὴ με ἀφήσῃς μόνον, μὴ τυχόν καὶ ὑπερφανεθῶν, πάντοτε». Αὐτὸ δὲ εἶναι τὸ Διψάλλμα. Ἄλλος δὲ λέγει «μὴ ὑποχωρῆς, μὴ τυχόν καὶ ὑπερφανεθῶν ποτέ». Αὐτὸ εἶ-

5. Α' Πέτρ. 5, 8.
6. Αποκ. 22, 31.
7. Περου. 2, 14.

να ίδιοι τῆς μισθῆς καὶ διεστραμμένης σκέψεως, θύαν διὰ τὰ κάνουν τὸ κακὸν σκέπτονται καὶ μελετοῦν καὶ ζητοῦν τὴν κατ' ἄλλῃλον σιγήν. Ἐ Διότι δὲν εἶναι ἀφοκετὰ αὐτὰ, ποῦ γίνονται ἀποτόμως καὶ ἀνευ προμελέτης, οὕτε εἶναι δυνατόν νὰ μᾶς καταστρέφουν θιασῶς καὶ ἀποτόμως, ἀλλὰ διὰ τὴν διάπραξιν τῆς κακίας σου χρειάζεται καὶ θέλησις καὶ χρόνος καὶ σκέψις.

424 Α Τί λοιπόν θὰ ἀπολογηθῆς διὰ τὰς πράξεις σου, ἔσταν ἀσχολῆσαι σοβαρῶς μετὰ τὴν κακίαν καὶ σκέπτεσαι, πῶς νὰ κάνῃς τὸ κακὸν καὶ ζητῆς συνεργάτας εἰς τὸ ἔργον σου; Κύτταξε ὅμως τὴν ταπεινοφροσύνην τοῦ ψαλμοῦ. Αὐτὸς δὲν εἶπε: «μὴ με ἐγκαταλείψῃς, διότι εἶμαι ἄξιος τῆς βοηθείας σου, μὴ με ἐγκαταλείψῃς λόγῳ τοῦ ἀναρέτου θείου μου». Ἀλλὰ τί εἶπε; «Μὴ τυχόν καὶ ὑπερφανευθῶν οἱ ἐχθροί μου καὶ γίνων ἔτσι πῶς ἀλαζονικοί καὶ ἀποθρασυνθῶν καὶ γίνων κατ' ἐξοχὴν ἀνόητοι, λόγῳ τῆς ὑπὸ σοῦ ἐγκαταλείψεώς μου».

«Ἄς μὴ σηκώσων ψηλά τὸ κεφάλι των αὐτοί, ποῦ με περιτριγυρίζουν καὶ ἡ μετὰ κόπου σχεδίασθεῖσα κακία τῶν χειλέων των ἄς πέσῃ καὶ ἄς τοὺς σκεπάσῃ» (στῆχ. 10). Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει: «ἡ πικρία τῶν λόγων αὐτῶν, ποῦ με περικυκλῶσιν, ὁ κόπος τῶν χειλέων των ἄς τοὺς φημάσῃ». «Κύκλωμα» ἐδῶ ὀνομάζει τὴν σπείραν, τὸ ἀνεύρητον, Β τὸ ἐργαστήρι τῆς κακίας, τὰς διεστραμμένους ἀποφάσεις. «Ὅτι θέλει νὰ εἴπῃ ἐδῶ ὁ ψαλμὸς εἶναι τὸ ἔλεος αὐτοῦ οἱ ποιηταὶ ἀποφάσεις καὶ τὸ σύνολον τῆς κακίας καὶ τῆς διεστραμμένης γνώμης, αὐτὰ ἴσα ἄς τοὺς ἐξαφανίσουν καὶ ἄς τοὺς καταστρέψουν. «Ὁ κόπος τῶν χειλέων των». Ἐδῶ κόπον καλεῖ τὴν κακίαν. Καὶ τούτο, διότι κόπος εἶναι ἡ κακία αὕτη γίνεται καταστροφή δι' ἐκείνον, ποῦ τὴν κατέχει, τὸν ἴδιον καὶ τὸν ὑποσκάπτει. Αὐτὸ συνέβη ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Δαβὶδ. Διότι οἱ ἐχθροὶ τοῦ ἐζήτησαν νὰ τὸν περικυκλώσιν μετὰ μυριάδας κινδύνων ἀπὸς τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῶν, ἀλλὰ δεῖξέ των. Βεβαίως, λέγει, ἀλλὰ δὲν ζητῶ αὐτὸ, ἀλλὰ δεῖξέ μου, πῶς αὐτοὶ περιέπεσαν εἰς τὴν ἴδιαν τὴν παγίδα, ποῦ ἐσκέφθησαν, καὶ καταστράφησαν, καὶ εἶπέ μου, ποῦ αὐτὸ συνέβη. C Αὐτὸ συνέβη εἰς τὰ ἀδελφία τοῦ Ἰωσήφ. Διότι, ἐνῶ αὐτοὶ ἤθελον νὰ τὸν κάνουν δοῦλον καὶ νὰ τὸν ἐξαφανίσουν, αὐτοὶ οἱ ἴδιοι διέτρεξαν τὸν ἔσχατον κίνδυνον. Καὶ ἔτσι αὐτοὶ οἱ ἴδιοι περιέπεσαν εἰς τὴν δουλείαν καὶ εἰς τὸν θάνατον. Ἐπίσης καὶ ὁ Ἀβραάμ, ὁ Βέλων

νὰ καταστρέψῃ τὸν πατέρα του μετὰ τὴν θλίβαν, αὐτὸς ὁ ἴδιος συνελήθη εἰς τὰ δίκτια τῆς.

«Θὰ πέσουν ἐναντίον των ἀνθρώπων πυρὸς με φωτιά δὲ θὰ τοὺς ἐξοντώσῃς» (στῆχ. 11). Ἡ σημασία τοῦ στίχου εἶναι ἡ ἐξῆς: Ἡ κακία εἶναι εἰς θέσιν νὰ καταστρέψῃ καὶ αὐτοὺς, ποῦ τὴν περικυκλῶσιν μαζί δὲ με αὐτὴν τὴν κακίαν, οἱ κακοὶ θὰ ὑποστοῦν καὶ τὴν θεοστατόν ὄργην. Ἀνθρώπος δὲ πυρὸς καὶ φωτιά ἐδῶ ὀνομάζει τὴν ἀπ' οὐρανοῦ σπυλαμένην τιμαρίαν. Ἡ Πολλὰκις δὲ ἐπιμαρτήσαν καὶ μετὰ τὴν φωτιάν τὴν πραγματικὴν, ὅπως συνέβη τὴν ἐποχὴν τοῦ Δαβὶδ καὶ τοῦ Κορέ καὶ τοῦ Ἀβειρών καὶ μετὰ ἐκείνων, ποῦ εὐρίσκοντο γύρω ἀπὸ τὴν κάμινον εἰς τὴν Βασιλευσάν.

Καὶ λέγει ἐν συνεχείᾳ ὁ στίχος: «Θὰ ταλαιπωρηθῶν καὶ δὲν θὰ ὑπάρξουν πιά». Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει: «Θὰ πέσουν εἰς λάκκους, διὰ νὰ μὴ σηκώσων πατέ». Ἄλλος λέγει: «Ἄς γαθῶν γρηγορὰ καὶ ἄς μὴ ἀναστηθῶν». Κατὰ μὲν λοιπὸν τὸν πρῶτον ἐρμηνευτὴν ἡ ἔννοια τοῦ στίχου εἶναι: Νὰ τοὺς καταστρέψῃς κατὰ τέτοιον τρόπον, ὥστε νὰ μὴ ζαναφανοῦν πιά κατὰ δὲ τὸν δεῦτερον ἐρμηνευτὴν ὁ στίχος ἐρμηνεύεται (Νὰ τοὺς καταστρέψῃς) ταχύτατα, ὡς ἐν ριπῇ ὀφθαλμοῦ. Αὕτη εἶναι ἡ σημασία τοῦ «ἐσπευσμένως». Ὁ σκεπτικὸς καὶ ὑβριστὴς ἄνθρωπος δὲν θὰ εὐρὴ τόπον νὰ σταθῇ ἐπάνω εἰς τὴν γῆν» (στῆχ. 12). Ἀφοῦ ὀμίλησεν ὁ ψαλμωδὸς περὶ τῆς ὄργης τοῦ Θεοῦ, πάλιν τινίζει τὸ γεγονός, Ἐ ὅτι ἡ κακία μόνη τῆς εἶναι ἰκανὴ νὰ καταστρέψῃ αὐτοὺς, ποῦ τὴν ἔχουν. Δὲν εἶναι δὲ μικρῆς σημασίας αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς κακίας, δηλοῦν τὸ νὰ εἶναι κανεὶς ἀπερίσκεπτος καὶ νὰ μὴ συγκρατῇ τὴν γλῶσσάν του. Διότι «γλωσσώδη» ὀνομάζει ἐδῶ τὸν ὑβριστὴν, τὸν φλώρον, τὸν ἐμπαίζοντα, τὸν συνεχῶς ἐκφέροντα ἀνασχόντους λόγους, αὐτὸν, ποῦ δὲν συμπεριφέρεται καλλίτερα καὶ εὐπρεπέστερα ἀπὸ τὸν σκύλον. Εἶπε λοιπόν, καὶ ποῖα εἶναι ἡ ὠφέλειά του; Λέγει ὁ ψαλμωδὸς, ὅτι «δὲν θὰ προκόψῃ ἐπάνω εἰς τὴν γῆν». Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει: «δὲν θὰ στερεώσῃ, ἦτοι θὰ γκρευσθῇ, θὰ κατακυλισθῇ, θὰ χασθῇ. Αὐτὸς εἶναι ὁ καρπὸς τοῦ ὑβριστοῦ. Αὐτὸς εἶναι ἐχθρὸς ὄλων, ἐνοχλητικὸς εἰς ὄλους, δυσάρεστος καὶ βλαπτικὸς. 425 Α Ὅπως ἀκριβῶς ὁ ἀνεκτικὸς, ὁ ἐπεικὴς καὶ πρῶτος καὶ αὐτὸς, ποῦ γνωρίζει νὰ σιωπᾷ, εἶναι ἀσφαλὴς καὶ θολικὸς καὶ εὐχάριστος σὲ ὄλους, ἔτσι καὶ αὐτὸς, ποῦ ζῆ ἐπικίν-

δυνα, ἀποκτῆ μιριάδας ἔχθρων ἀπὸ θαλάσσης τὰ μέρη καὶ ἀναστατώνει τὴν ψυχὴν τοῦ πρώτου ἀπὸ τὴν ψυχὴν τῶν ἄλλων καὶ δὲν ἠουχάει ποτέ, ἀλλὰ ἐνὶ κανεὶς δὲν τὸν ἐνοχλεῖ, αὐτὸς προκαλεῖ μόνος τοῦ μιριάδας πολέμων καὶ θορόφων. Ἐν συνεχείᾳ ὁ ψαλμωδὸς λέγει: «συμφορὰὶ θὰ εὑροῦν τὸν ἀδικὸν ἄνθρωπον, μέχρι σημείου, ποῦ νὰ τὸν καταστρέφουν ὀλοσχερῶς» (στίχ. 12). Ὁμοίως καὶ ἄλλος σοφὸς ἄνθρωπος λέγει: «Αἱ ἀδικίαι στήνουν παγίδας εἰς τὸν ἄνθρωπον, ποῦ τὰς διαπράττει». Ἐκείτωσε πάλιν, πῶς ἡ κακία εἶναι ἱκανὴ νὰ καταστρέψῃ αὐτόν, ποῦ τὴν ἔχει. Β' Ἀλλὰ διατί προσέθεσε τὸ ὄνομα «θήρας»; Διὰ νὰ μάθῃς τὸ ἀναπόφευκτον τῆς τιμωρίας καὶ διὰ νὰ μὴ ἀποκτῆς θάρρος, ἐὰν μὲ τὰς ἀδικίας σου δὲν πέσῃς ἀμέσως εἰς τὴν παγίδα. Διότι αὐτὴ εἶναι ἡ φύσις τῆς συλλήψεως τοῦ θηρώματος. Δὲν ἐπιτυγχάνει πάντοτε, ἀλλ' ἀμέσως ἀλλ' ὅμως καὶ, ὅταν δὲν συλλαμβάνονται τὰ θηρία ζῶα καὶ αὐτὰ, ποῦ κυνηγοῦνται, αὐτὸ δὲν σημαίνει, ὅτι εἶναι ἀσφαλῆ, ἔστω καὶ ἂν δὲν πέσουν κάποτε μέσα εἰς τὰ δίκτυα. Ἔτσι λοιπὸν, ὅς μὴ παραβαρύνεται ὁ ἄνθρωπος, ποῦ διαπράττει ἀδικίας, ἔστω καὶ ἂν ποτὲ δὲν συνελθῆ εἰς τὴν παγίδα, διότι κάποτε θὰ συλληθῆ. Ἐὰν θέλῃς νὰ ζῆς ἐν ἀσφαλείᾳ, παῦσε νὰ κινήσῃς τὸ κακὸν καὶ δὲν θὰ φοβηθῆς ποτέ. Διατί δὲ προσέθεσε τὸ «εἰς διασφορὰς»; Διότι πολλοὶ συνελθῆσαν εἰς τὰ δίκτυα, τὰ ὅποια τοὺς ἐξηφοδίζον τὴν σωτηρίαν, ὅπως αὐτοὶ, ποῦ συνελθῆσαν εἰς τὰ δίκτυα τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν ἁγίων ἀνθρώπων. Γ' Αὐτὸ ὅμως δὲν συμβαίνει μὲ τοὺς κακοὺς, ὅταν συλλαμβάνονται εἰς τὰ δίκτυα τῆς κακίας. Αὐτοὶ τότε συλλαμβάνονται, διὰ νὰ καταστραφῶν καὶ νὰ ἐξοφληθῶν. Καὶ διατί δὲν ἀκολουθεῖ ἡ τιμωρία ἀμέσως μετὰ τὴν διάπραξιν τῆς κακίας; Τοῦτο συμβαίνει λόγῳ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ. Διότι ἐὰν (ὁ Κύριος) ἤθελε νὰ τιμωρῆ ἀμέσως καθένα ἀπὸ τοὺς ἁμαρτανότας, τότε τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους θὰ συλλαμβάνετο ἐκ τῶν προτέρων.

Ἐγνώρισαι, ὅτι ὁ Κύριος θὰ κινήσῃ κρίσιν καὶ θὰ δικαιοσύνη τοὺς πτωχοὺς καὶ τοὺς περιφρονημένους. Καὶ ἔπειτα οἱ δίκαιοι θὰ ὑμνήσουν τὸ ὄνομα σου καὶ θὰ κατοικήσουν οἱ εὐθεῖς ἄνθρωποι μαζί μὲ τὸ πρόσωπόν σου

8. Περου. 6, 22.

(κοιτᾷ σου)» (στίχ. 13-14). Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει: «πλησίον τοῦ προσώπου σου». Ἄλλος δὲ ἀντὶ τοῦ «θὰ κατοικήσουν» λέγει: «θὰ παραμεινουν» καὶ ἄλλος «θὰ καθήσουν κοιτᾷ σου». Δ' Ἀντὶ δὲ τοῦ «ἐγνώρισαι» ὑπάρχει ἡ γραφὴ «γνώριζω». Διότι ἐπειδὴ εἶπεν ὁ ψαλμωδὸς ὅτι θὰ τοὺς παγιδεύσῃ καὶ ὅτι θὰ καταστραφῶν, καὶ ὅμως δὲν μαρτυρεῖ, ὅτι ἡ τιμωρία εἶναι ἀμέσως, διὰ νὰ μὴ ἀδιαφορήσῃ κανεὶς ἀπὸ τοὺς πᾶ ἄνθρωπος ἀνέφερε τὸ «γνώριζω» δηλῶν ἔτσι ὅτι ὁπωσδήποτε ἡ τιμωρία θὰ λάθῃ χάσασιν. Διότι δὲν θὰ μείνουν ἀτιμωρητοὶ οἱ ἀδικίαι ἐναντίον αὐτῶν, ποῦ ἀδικοῦνται. Ἰταχούσῃ δὲ ἐβδὸ δὲν ὀνομάζει ἀπλῶς τοὺς ἐνδεδεῖς, ἀλλὰ τοὺς κατ' ἐξοχὴν τοπεινοὺς καὶ τοὺς συντετριμμένους. Αὐτὰ δὲ λέγει, ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ νὰ παρηγορήσῃ τοὺς ἀνθρώπους, ποῦ ἀδικοῦνται, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ νὰ φρονηματίσῃ αὐτοὺς, ποῦ ἀδικοῦν, ὥστε νὰ μὴ καταλήθῶν ἀπὸ ἀπηνόσιον οἱ μὲν ἐξ ἀτίας τῆς ἀναβολῆς τῆς τιμωρίας, καὶ νὰ μὴ γίνων ἄτιμωτοι οἱ δὲ λόγῳ τῆς θρασύτητας τῆς ἐκδικήσεως. Ε' Διότι ἡ μὲν ἀναβολὴ τῆς τιμωρίας σκοπὸν ἔχει νὰ προκαλέσῃ τὴν μετάνοιαν καὶ νὰ τιμωρήσῃ χειρότερα αὐτόν, ποῦ ἐπιμένει εἰς τὸ κακὸν καὶ πολὺ σωστά. Διατί ὅμως; Διότι, ἂν καὶ ἐδοκίμασαν αὐτὴν τὴν μεγάλην ἀναβολήν (τοῦ Θεοῦ) δὲν ἔγιναν καλλίτεροι. Προσπάθησε νὰ καταλάβῃς, πόσον μεγάλη εἶναι ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ, ὅταν ἀνέχεται νὰ πάσχουν αὐτοὶ, οἱ ὅποιοι τὸν πληροῦσαν⁴²⁶ Α καὶ δὲν ἔρχεται ὡς τιμωρὸς ἐναντίον τῶν κακῶν, θέλων νὰ σὲ κινήσει τελειότερον διὰ τῆς μετανοίας. «Πλὴν ὅμως οἱ δίκαιοι θὰ ὑμνήσουν τὸ ὄνομα σου». Τὶ σημαίνουν τὰ λόγια αὐτά; Ὁ ψαλμωδὸς λέγει, ὅτι ἐπιθήστε καὶ ἂν συμβῆ, ἐκείνοι (οἱ δίκαιοι) θὰ τὸν εὐχαριστήσουν, ἔστω καὶ ἂν τοὺς ταπεινώθῃσιν ἴθουν νὰ δοκιμάζονται καὶ τοὺς κακοὺς δὲ ὑπερηφανεύονται, δὲν θὰ τοῦ ζητήσουν εὐθύνας δι' ἃς ἀμυβάνουν. Αὐτὸ εἶναι χαρακτηριστικὸν τῶν κατ' ἐξοχὴν δικαίων ἀνθρώπων, τὸ νὰ εὐχαριστοῦν (τὸν Θεὸν) συνεχῶς καὶ διὰ ὅτι συμβαίνει. «Καὶ θὰ κατοικήσουν οἱ εὐθεῖς ἄνθρωποι πλησίον τῆς παρουσίας σου» ἦτοι, ἀπὸ ἀπλήλασιν τῆς βοηθείας σου, θὰ σκέπτονται διαρκῶς ἔσένα καὶ θὰ εἶναι πάντοτε μαζί σου καὶ ποτὲ δὲν θὰ ἀπομακρυνθῶν ἀπὸ σέως ἐπιθήστε καὶ ἂν συμβῆ, ποτὲ δὲν θὰ δυσανασχετήσουν, οὔτε θὰ σὲ κατηγορήσουν δι' ὅτι γίνεται. Β' Αὐτὸ εἶναι γινώρισμα τῆς σταθερᾶς ψυχῆς καὶ

τῆς ἀμετακινήτου γνώμης, τὸ νὰ μὴ ζητῆ δηλοῦν εὐθύ-
νας ἀπὸ τὸν Δεσπότην. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγε·
«Ὡ ἀνθρώπε, λοιπὸν, ποῖος εἶσαι σὺ, ποὺ ἀπαντᾷς εἰς
τὸν Θεόν; Μήπως ἔμπορεῖ νὰ εἴπῃ τὸ δημιουργημα εἰς
τὸν Δημιουργόν του "διὰ τί με ἔφτιαξες ἔτσι";»³ Αὐτήν,
λοιπὸν, καὶ ἡμεῖς τὴν εὐγνωμοσύνην ἄς ἀναγνωρίζωμεν,
εὐχαριστοῦντες τὸν Θεόν δι' ἅλα διότι εἰς αὐτὸν ἀνήκει
ἡ τιμὴ καὶ ἡ εὐχαριστία καὶ ἡ προσκύνησις, τώρα καὶ
πάντοτε καὶ εἰς τοὺς ἀπεράντους αἰῶνας τῶν αἰώνων.
Ἄμην.

3. Ρομ. 9, 20.

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΡΜ' (140) ΨΑΛΜΟΝ

Ε «Κύριε, ἐφώνησα δυνατὰ σὲ σένα
ἄκουσέ με· πρόσεξε τὴν φωνὴν τῆς
προσευχῆς μου» (στίχ. 1).

Τὰς μὲν λέξεις αὐτοῦ τοῦ ψαλμοῦ ὅλοι σχεδὸν γνω-
ρίζομεν καὶ σὲ κάθε μας ἡλικία διαρκῶς ψάλλομεν ὅ-
μως δὲν γνωρίζομεν τὴν ἔννοιαν τῶν λεγομένων. Αὐτὸ
δὲ εἶναι ἀξιοκατάκριτον ἐν προκειμένῳ, τὸ ὅτι, ἐνῶ κά-
θε ἡμέραν ψάλλομε τὸν ψαλμὸν καὶ μὲ τὸ στόμα μας
προφέρομε τὰ λόγια, δὲν ζητήσαμε νὰ μάθωμε τὴν δύ-
ναμιν τῶν ἐννοιῶν, αἱ ὁποῖαι κρύπτονται κάτω ἀπὸ τὰ
λόγια. Ὡς ὅταν δὴμως κάποιος ἴδῃ καθαρόν καὶ κρυστάλλ-
ινον ὕδωρ, τίποτε δὲν θὰ τὸν ἠμπούδιζε νὰ εἴθῃ πρὸς
αὐτὸ, νὰ τὸ πιάσῃ καὶ νὰ τὸ πιῇ. Καὶ ὅταν κάποιος μπαί-
νῃ συνεχῶς σὲ περιθώριον, δὲν θὰ ἠμπορούσε νὰ ἐξέλθῃ
ἀπὸ αὐτὸ, χωρὶς νὰ μαζέψῃ μερικὰ λουλούδια. Ζεῖς δὲ,
ἐνῶ διαρκῶς μελετᾷτε αὐτὸν τὸν ψαλμὸν ἀπὸ τὴν παι-
δικὴν ἡλικίαν μέχρι τὰ θαθεῖα γηρατιά, μόνον τὰ λό-
για γνωρίζετε, καὶ κάθεσθε πληροῖον εἰς ἀκεκασμένον
θησαυρὸν καὶ τριγυρίζετε εἰς σφραγισμένον χρηματοφυ-
λάκιον καὶ κανεὶς δὲν περικινῆθῃ, ἔστω καὶ ἀπὸ περιέρ-
γειαν, νὰ μάθῃ ποῖα ἡ σημασία τῶν λόγων τοῦ ψαλμοῦ·
οὔτε ἐζήτησε (νὰ μάθῃ), οὔτε ἐξήτασε. Ἄν καὶ θεοαίως
δὲν ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ εἴπῃ καὶ ἐκεῖνο, Ἐ ὅτι δηλοῦν ἂν
καὶ εἶναι ἕνας σαφὴς ψαλλὸς ἔφερε τοὺς πάντας εἰς κα-
τάστασιν ὄπνου καὶ δὲν τοὺς ἐπέτρεψε νὰ ἐρευνήσουν τὸ
κείμενον, ποὺ εἶχον εἰς χεῖρας των. Καὶ τοῦτο, διότι ὁ
ψαλμὸς εἶναι ἀσαφὴς καὶ εἶναι εἰς θέσιν νὰ προκαλέσῃ
τὸ ἐνδιαφέρον αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος δὲν κοιμᾶται θαθεῖα, μάλ-
λον δὲ καὶ τὸ ἐνδιαφέρον αὐτοῦ, ποὺ κοιμᾶται. Διότι
ποῖα εἶναι ἡ ἔννοια τοῦ «Μὴ ἐπιτρέψῃς τὴν καρδίαν μου
νὰ στραφῇ εἰς ποικίρα λόγια»; (στίχ. 4). Ἡ ποῖα ἡ ἔν-
νοια τοῦ «Ὁ δίκαιος θὰ μὲ διαπαιδαγωγῆσῃ μὲ εὐ-
σπλαγχνικὴν διάθεσιν καὶ θὰ μὲ ἐπιπλήξῃ»; (στίχ. 5α).

Εἰπέ μου ὁμοίως, αὐτὸ τὸ ὅποιον ἀκολουθεῖ μετὰ ἀπὸ τῶν στίχων αὐτοῦ, δὲν εἶναι πρὸ σκοτεινῶν καὶ ἀπὸ τῶ σκοτάδι; «Διότι ἀκόμη καὶ ἡ ἐπιθυμία τῆς προσευχῆς μου θὰ ἦτο πρὸς τὰς πράξεις τῶν ἁμαρτωλῶν ἀνθρώπων ἀκόμη ὀλίγον καὶ θὰ μὲ εἶχον παραπλανήσει ὁ ἀφῆρη γὰρ τῶν ἁμαρτωλῶν» (στῆχ. 5θ-6α).¹ 427 Α "Ὅμως, ἐν καὶ ὑπάρχουν ἐνταῦθα πολλὰ ἀσάφη σημεῖα, πολλοὶ ἄνθρωποι παραθελοῦν τὸν ψαλμὸν αὐτὸν, ἐκλαμιδάνοντες τοῦτον ὡς μίαν ἀπλήν ὁδόν. Ἄλλα διὰ νὰ μὴ κάνουμε τὴν ὁμιλίαν κουραστικὴν, μὲ τὸ νὰ τονίζωμεν περισσότερο τὰς κατηγορίας κατὰ τῶν ἀμελούντων διὰ τὴν κατανόησιν τῶν στίχων, ἄς προχωρήσωμεν εἰς τὴν ἔρευναν τῶν λεγθέντων. Ὅμως προσέχετε μὲ ἀκριβείαν διότι δὲν νομίζω, ὅτι ὁ ψαλμὸς αὐτὸς ὠρίσθη ἀπὸ τοὺς πατέρας τυχαίως νὰ ψάλλεται κάθε ἀπόγευμα, οὐτὲ μόνον διὰ τὴν μίαν λέξιν, ποὺ ἀναφέρει ὁ ψαλμὸς, ἦτοι τὸ «ἡ ὕψωσις τῶν χειρῶν μου ὡς εἶναι ὡς ἑ σ π ε ρ ι ν ῆ προσφορά».² Διότι καὶ ἄλλοι ψαλμοὶ ἔχουν τὴν ἴδιαν λέξιν, ὅπως π.χ. αὐτὸς, ποὺ λέγει «Τὸ ἑσπέρας καὶ τὸ πρωὶ καὶ τὸ μεσημέρι θὰ λέγω καὶ θὰ ἀπαγγέλλω».³ Β Ἐπίσης αὐτὸς, ποὺ λέγει «Ἰδική σου εἶναι ἡ ἡμέρα καὶ ἰδική σου εἶναι ἡ νύκτα».⁴ Ἐπίσης αὐτὸς, ποὺ λέγει «Τὸ ἑσπέρας ὁ ἄρθρος θὰ μᾶς συντροφεύῃ, τὸ πρωὶ ὁμοίως θὰ ἀνοτεῖλῃ ἡ ἀγγελία σου».⁵ Καὶ ἄλλους πολλοὺς ψαλμοὺς θὰ ἠμπορούσε κανεὶς νὰ εὕρῃ, οἱ ὅποιοι νὰ ἦσαν κατέλληλοι διὰ τὸ ἑσπέρας. Ὅμως δὲν ὠρίσαν οἱ πατέρες τὸν ψαλμὸν αὐτὸν διὰ τὸ ἀπόγευμα, λόγω τῆς λέξεως «ἑσπερινή» (στῆχ. 2), ἀλλὰ ὡς σωτηριῶδες φάρμακον καὶ ὡς μέσον καθαρισμοῦ τῶν ἁμαρτιῶν ἐθέτισαν αὐτοὶ νὰ λέγεται ὁ ψαλμὸς, ὡς ὅτι μετὰ τὴν πνευματικὴν αὐτὴν ἐπιπόνησιν νὰ ἀποβάλλωμεν ὅλα μας τὰ ἁμαρτήματα, τὰ ὅποια ἤθελον τυχόν συμψῆ εἰς ἡμᾶς καθ' ἑαυτὴν τὴν ἡμέραν, εἴτε εἰς τὴν ἀγοράν, εἴτε εἰς τὸ σπίτι, εἴτε ὅπουδήποτε ἄλλου εἶχαμε εἰσελθεῖ, ἀφοῦ ἔλαθ τὸ ἀπόγευμα. C

1. Οἱ στίχοι αὐτοὶ εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἀσάφεις, γὰρ ὅτι τὸ ἑσπερινὸν ἀναγορεύεται καὶ αὐτὸς ὁμοίως ὁ ἱερὸς Κρυπτατισμὸς. Εἰς τὴν μεταφραστικὴν ἐκδοκὴν αὐτῶν τῶν στίχων ἀπὸ τοῦ Β. Βλέπετε ἀποκρίσιν αὐτῶν, πρὸς τὴν ἐπισημάνσιν τῶν ἐν τῷ Κρυπτατισμῷ ἐπισημῶν ἐν συνεχείᾳ.

2. Ψαλμ. 140, 2.

3. Ψαλμ. 144, 18.

4. Ψαλμ. 73, 18.

5. Ψαλμ. 20, 6.

Ὁ ψαλμὸς αὐτός εἶναι φάρμακον, ποὺ θεραπεύει ὅλους αὐτὰς τὰς ἁμαρτίας. Παρόμοιος εἶναι καὶ ὁ πρωϊνὸς ψαλμὸς, τὸν ὅποιον δὲν μᾶς ἐμποδίζει τίποτε νὰ θυμηθοῦμε δι' ὀλίγον. Διότι ἀνάθει τὸν θεῖον ἔρωτα καὶ ἀνασταίνει τὴν ψυχὴν καὶ ἀφοῦ μᾶς θερμάνῃ πάρα πολὺ καὶ μᾶς γεμίσῃ μὲ πολλὴν ἀγαθότητα καὶ ἀγάπην, μᾶς ἐπιτρέπει, μὲ αὐτὰ τὰ αἰσθήματα, νὰ πλησιάσωμε. Ἄς ἴδωμεν δέ, πῶς ἀρχίζει καὶ τί μᾶς διδάσκει. «Θεὸς μου, Θεὸς μου, σὲ σένα προσεύχομαι ἀπὸ πρωὶ-πρωὶ. Σὲ ἐπέσθησεν ἡ ψυχὴ μου».⁶ Βλέπετε, πῶς φανερώνει τὰ λόγια τῆς ψυχῆς, ποὺ καλεῖ ἀπὸ τὸν θεῖον ἔρωτα; Ἐκεῖ, ὅπου φαίνεται ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, οὐκ αἰ κακίαι δὲν ἔχουν θεόν, ἀλλὰ φυγαδεύονται ἀπὸ ἐκεῖ. D «Ὅταν κανεὶς θυμᾶται τὸν Θεόν, τότε λησμονεῖ τὰς ἁμαρτίας καὶ ἐξαφανίζει τὰ κακὰ πράγματα. Μὲ αὐτὰ τὰ αἰσθήματα τοῦ θεοῦ ἔρωτος παρουσιάσθηκα εἰς τὸν ἅγιόν σου τόπον, διὰ νὰ ἴδω καὶ νοήσω τὴν δυνάμιν σου καὶ τὸ μεγαλεῖόν σου».⁷ Μὲ αὐτὸν τὸν πόθον καὶ μὲ αὐτὴν τὴν ἀγάπην, λέγει, (ἐρχομαι) διὰ νὰ ἴδω τὸ μεγαλεῖόν σου, τὸ ὅποιον ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ ἴδῃ εἰς κάθε μέρος τῆς γῆς. Ἄλλα, διὰ νὰ μὴ λησμονήσωμε τὸ κείμενον, ποὺ ἔχομεν εἰς χεῖρας μας, διὰ τῆς παρεμβολῆς τῶν δευτερευόντων θεμάτων, ἀφοῦ παραπέμψωμε τὸν ἄκρατον εἰς ὅτι ἔχει λεχθῆ δι' ἐκεῖνον τὸν ψαλμὸν, (βλέπετε τὸν 62ον), ἄς ἀσχοληθῶμε τώρα μὲ τὸν ὅτι μελέτην ψαλμῶν. Τί δὲ λέγει ὁ ψαλμὸς αὐτός; «Κύριε, ἐφώνησά σου διὰ τὸ σένα, ἄκουσέ με». Τί ἐννοεῖ; Πές μου ἐπειδὴ ἐφώνησά σου διὰ τὸ σένα, ἔχεις τὴν ἀπαίτησιν νὰ εἰσακουσθῆς ἔ καὶ προσβάλλεις αὐτὴν τὴν αἰτίαν ὡς δικαιολογίαν διὰ νὰ εἰσακουσθῆς; Ἐχομε, λοιπόν, τώρα ἀνάγκην ἀπὸ αὐτοῦ, ποὺ φωνάζουν δυνατὰ καὶ ποὺ παίρνουν στόμφον; Δὲν λέγει ὁμοίως αὐτὸ ὁ ψαλμὸς, Διότι μήπως διέπραξεν ἁμαρτίαν αὐτός, ποὺ ἔχει μικρὰν καὶ ἀσθενικὴν φωνὴν καὶ ποὺ εἶναι ἐραδὸς γλωσσῶσ; Μήπως τέτοιος δὲν ἦτο καὶ ὁ Μωϋσῆς καὶ ὁμοίως ὁ Θεὸς τὸν ἤκουε περισσότερο ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους; μήπως περισσότερο ἀπὸ ὅλους δὲν ἐφώνησαν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ ὁμοίως ὁ Θεὸς δὲν ἤκουε τὰς προσευχὰς τῶν; Τὸ νὰ φωνάζῃ κανεὶς δυνατὰ ἢ οἱ αἰεὶ εἶναι πλεονέκτημα ἢ μειονέκτημα τῆς φύσεως. 428 Α Αὐτὰ δὲ αἱ ἰδι-

6. Ψαλμ. 62, 2.

7. Ψαλμ. 62, 8.

ότητες δέν βοηθοῦν οὔτε εἰς τὸ νά εἰσκούετα κανεῖα, οὔτε εἰς τὸ νά μὴ εἰσκούετα: οὔτε εἶναι αὐτὰ ἀξία ἐπαίνων ἢ κατηγορίας. Διότι πολλὰ φυσικά πλανεκτῆματα τὰ ἔχουν καὶ οἱ μικροὶ ἄνθρωποι. Δέν ἦτο ὄρατος καὶ ὁμορφὸς ὁ Ἄθεσσαλῶμ. τοῦ ὁποῖο ἢ φροντίς περὶ τὸ σῶμα ἔφθανε μέχρι τὰ μαλλιά του; Τὶ λοιπόν; Δέν ἦτο φαλακρὸς ὁ Ἐλισσαῖος, μέχρι σημείου νά τὸν κοροϊδεῖουν τὰ παιδιά; Τίποτε ὅμως δέν ἀφέλησεν ἢ ἀρραΐστης τὸν Ἄθεσσαλῶμ, οὔτε ἐβλαπεν ἢ ἀσχημα τὸν Ἐλισσαῖον. Καὶ διατί ἀναφέρω τὸν ἀσθενικὸν εἰς τὴν φωνὴν ἢ τὸν θραδύγλωσσον, ἀφοῦ ὁ Μωϋσῆς, καὶ ὅταν δέν ὠμιλοῦσε, ἤκούετο, καθὼς καὶ ἡ Ἄννα, ἢ ὅποια δέν ἐλεγεν οὔτε λέξιν; **Β** Ὅταν δὲ ὠμιλοῦσε μὲ τοὺς Ἰουδαίους ὁ Θεὸς ἔλεγε: «Ἐάν ἀξήσετε τὰς προσευχὰς σας, δέν θὰ σὰς ἀκούσω». **6** Τὶ λοιπόν ἐννοεῖ ὁ ψαλμῶδης, ὅταν λέγῃ «ἐφώνησα δυνατὰ σὲ σένα, ἀκούσέ με»; **7** Ἐδῶ δηλοῖ τὴν ἑσωτερικὴν κραυγὴν, τὴν ὅποια ἢ φλεγόμενη καρδιά καὶ ἢ συντετριμμένη διάνοια ἐβγαλε, τὴν ὅποια ἐβγαζε καὶ ὁ Μωϋσῆς καὶ ἤκούετο. Διότι ὅπως ἐκεῖνος, ποῦ φωνάζει, ἐναντιεῖ ὅλην τὴν δύναμιν του, ἔτσι καὶ αὐτός, ποῦ φωνάζει μὲ τὴν καρδίαν του, μεταστρέφει ὅλην τὴν σκέψιν.

Τοιαύτην λοιπόν κραυγὴν θέλει ὁ Θεός, ἢ ὅποια μεταβάλλει τὴν καρδίαν καὶ δέν ἀφήνει αὐτόν, ποῦ ψάλλει, νά χασμουριέται καὶ ἀνακλιθίζεται. **8** Δέν ζητεῖ ὁ Θεὸς μόνον αὐτὴν τὴν μορφήν κραυγῆς, ἀλλὰ θέλει καὶ ἀνάλογον τρόπον προσευχῆς πρὸς αὐτόν. Διότι ὑπάρχουν ἀρκετοὶ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι στέκονται μὲν ὀρθοί, δέν φωνάζουν μὲ τὴν καρδίαν των πρὸς τὸν Θεόν, ἀλλὰ ἐνὶ τῇ χεῖρὶ των ψάλλουν πρὸς τὸν Θεόν καὶ προσφέρουν τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ὅμως ὁ νοῦς των δέν ἀσθάνεται τίποτε ἀπὸ αὐτά, ποῦ λέγουν μὲ τὸ στόμα. Αὐτὸς ὁ τύπος τοῦ ἀνθρώπου δέν φωνάζει εὐληκρινά, ἔστω καὶ ἂν κραυγάζῃ δυνατὰ: οὔτε προσεύχεται πρὸς τὸν Θεόν, ἔστω καὶ ἂν ὁ ἴδιος νομίζῃ, ὅτι προσχεύεται πρὸς αὐτόν. Δέν συμβαινεν ὅμως τὸ ἴδιον μὲ τὸν Μωϋσῆν, ὁ ὁποῖος ἐφώνησε καὶ ἤκούετο. Δι' αὐτό τὸν ἀκούει τὸν Θεόν νά τοῦ λέγῃ: «Τὶ φωνάζεις σὲ μένα»; **9** Ὁ Μωϋσῆς ἔχει μόνον διὰ τῆς φωνῆς, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς σιωπῆς του ἐπέτυχεν δ,7

8. Πσ. 1, 13.
9. Πσδ. 14, 15.

ἤθελεν, ἀφοῦ κατέστησε τὸν ἑαυτόν του ἀξίον νά εἰσακουσθῇ. **10** Ἐάν δὲ θέλῃς νά ἴδῃς καὶ ἀμαρτωλοὺς νά προσεύχονται σοβαρὰ καὶ νά φωνάζουν δυνατὰ καὶ νά ἐπιτυχάνουν μεγάλα πράγματα, κύτταε τὴν πόρνην, ποῦ μὲ τὴν σιωπὴν τῆς φωνάζει! **11** Κότταε τὸν τελώνην, ποῦ δικαιοῦνεται μὲ μόνην τὴν προσευχὴν του! **12** Παρομοίαν κραυγὴν ἐκπέμπει καὶ αὐτός (ὁ ψαλμῶδης), δι' αὐτό καὶ λέγει: «Κόριε, ἐφώνησα δυνατὰ σὲ σένα, ἀκούσέ με» καὶ δι' αὐτό ἔχει τὴν ἀπαιτήσιν νά ἀκουσθῇ. «Ὅταν φωνάζω σὲ σένα». Παρατήρησε καὶ ἄλλην ἀρετὴν τῆς προσευχῆς. Δέν ἀπαιτεῖ ὁ ψαλμῶδης νά εἰσακουσθῇ, διότι προσεύχεται κατὰ τρόπον ἐντονῶν καὶ ἰσχυρῶν, ἀλλὰ διότι προσπαθεῖ νά παραστήσῃ τὴν προσευχὴν τοιαύτην, ὥστε νά εἶναι ἀξία τῶν ὀφθαλμῶν ἐκείνων, ποῦ εἶναι πάντοτε ἀγρυπνοί. Ποῖα δὲ εἶναι ἢ μορφή αὐτῆς τῆς προσευχῆς; **13** Ἐἶναι ἢ προσευχὴ ἐκείνη, ὅταν κανεὶς δέν προσεύχεται ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν, ὅταν δέν παρακαλῇ διὰ πλοῦτη καὶ πλεονεξίαν, ὅταν δέν προσεύχεται κανεὶς διὰ δύναμιν κοσμικὴν καὶ ὄξωσιν, οὔτε διὰ κάτι ἀπὸ τὰ ἐφήμερα καὶ φευγαλέα ἐκείνα πράγματα, ἀλλὰ προσεύχεται διὰ τὰ ἀθάβarta καὶ αἰώνια πράγματα. Διότι ἐνά ζητᾶτε, λέγει, «τὴν θοαλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ ὅλα τὰ ἄλλα θὰ σὰς δοθοῦν». **14** «Ὅταν φωνάζω σὲ σένα». Βλέπει, κατὰ ποῖον τρόπον θέλει ὁ ψαλμῶδης καὶ ἡμεῖς νά ἐπικαλοῦμεθα (τὸν Θεόν) μὲ ζῆλον καὶ προθυμίαν; Διότι τότε ἀκριθῶς ὁ διάβολος παραμονεύει κυρίως. **15** Διότι, ἐπειδὴ αὐτός (ὁ διάβολος), γνωρίζει, ὅτι εἶναι σοβαρώτατον δῖπλον ἢ προσευχὴ καὶ, ἔστω καὶ ἂν εἴμεθα ἀμαρτωλοὶ καὶ ντροπιασμένοι, ὅμως, ὅταν προσευχηθῶμε κατὰ τὸν ὀρθὸν τρόπον καὶ κατὰ τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ, ἐπιτυχάνομε μεγάλα πράγματα, τότε, δηλαδὴ κατὰ τὴν ὄραν τῆς προσευχῆς, αὐτὸς ἔχει φροντίσει νά μᾶς κἀν κληροῦς καὶ νά μᾶς φέρῃ εἰς τὸν νοῦν διαφόρους σκέψεις, ὥστε νά μᾶς κἀν νά φύγωμεν ἀπὸ τὸν τόπον τῆς προσευχῆς χωρὶς πνευματικὰ ὀφέλη. Δι' αὐτό πρέπει ἡμεῖς, γνωρίζοντες αὐτὰ τὰ τεχνάσματά του, νά κατοχυρώνομε τὴν προσοχὴν μας ἐναντίον του καὶ ποτὲ νά μὴ προσευχόμεθα ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν, ἀλλὰ νά μιμοῦμεθα

10. Ασα. 7, 38.
11. Ασα. 18, 13-14.
12. Ματθ. 6, 33.

τούς ἀποστόλους. Διότι ἐκεῖνοι, ἂν καὶ ἔπαθον μυριάδας κακῶν καὶ ἀφοῦ κατόπι ἐρρίπτοντο εἰς φυλακὰς καὶ ἀφοῦ διέπρεχον καὶ ὑπέμενον τὸν ἔσχατον κίνδυνον, κατέφευγον εἰς τὴν προσευχὴν καὶ ἔλεγον «Λάβε ὅπ' ἔμην σου τὰς ἐναντίον μας ἀπειλὰς των».¹³ Καὶ τί ἔλεγον κατόπι; **Β** Μήπως ἔλεγον αὐτό, ποῦ λέγουν πολλοὶ πολλὰς φορές, ὅταν προσεύχονται; Ἠδηλαδὴ «θραύσε τους ἢ φένευσέ τους»; **Ο**χι. Ἀλλὰ τί ἔλεγον «Ἀλλὰ χάρισε εἰς τοὺς δούλους σου τὴν δύναμιν νὰ κηρύττουν τὸν λόγον σου μὲ θάρρος».¹⁴ Πῶς ἄρα καὶ μὲ ποῖον τρόπον νὰ θεωρῆθῃ τοὺς δούλους του; Μὲ τὸ νὰ φανεῖται αὐτοὺς, ποῦ συναματοῦσαν εἰς θάρρος των; μὲ τὸ νὰ ἐξαφανίσῃ καὶ νὰ ἐξολοθρεῖ αὐτούς; **Ο**χι. Ἀλλὰ πῶς νὰ τοὺς βοηθῇ; **Μ**ὲ τὸ νὰ ἐπιτελῇ ἐξαιεῖα σημεῖα καὶ θαυματουργικὰς πράξεις μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ ἁγίου Παιδὸς τοῦ Ἰησοῦ.¹⁵ Εἶδες προσευχὴν, ποῦ εἶναι γεμάτη ἀπὸ φιλοσοφον διαθεσῶν καὶ ἡ ὁποία δὲν ζητεῖ οὐδεμίαν τιμωρίαν τῶν ἐχθρῶν, παρὰ τὰ τόσα βεινοπαθήματα ποῦ ὑπέπεσον οἱ ἀπόστολοι; Ἄλλ' αὐτοὶ ἔτσι ἔκαναν, ἐνῶ ἀκόμη ζοῦσαν καὶ ἀνέπνεον. **Ο** Στέφανος ἄρα, **Κ** καὶ ὅταν ἐπρόκειτο νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν παροῦσαν ζωὴν, οὐ μόνον δὲν ἐζήτηε κανένα κακὸν εἰς θάρρος τῶν ἐχθρῶν του, ἀλλὰ φροντίζει μὲ τὴν προσευχὴν νὰ σώσῃ ἀπὸ τὴν ὄργην (τοῦ Θεοῦ), διὰ τὴν ἀμαρτίαν των αὐτῶν, αὐτοῦς, ποῦ τὸν λιθοβολοῦσαν καὶ τὸν ἐφόρευον, καὶ λέγει «Μὴ λογαριάζῃς εἰς θάρρος των αὐτῶν τὴν ἀμαρτίαν».¹⁶ Ποῖας, λοιπὸν, συγγνώμης θὰ εἶχον τὴν ἀλλοίωσιν νὰ τύχουν καὶ τί θὰ ἀπελογοῦντο αὐτοὶ, ποῦ προσεύχονται ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν; Πῶς εἶναι δυνατόν μία τέτοια προσευχὴ νὰ εἰσακουσθῇ, ὅταν εἶναι ἀντίθετος πρὸς τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ; **Α**ς μὴ λέγομεν, λοιπὸν, κάτι τέτοιον. Διότι, οὐ μόνον δὲν πρέπει νὰ προσευχόμεθα ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν, ἀλλὰ καὶ νὰ πνίγωμεν τὴν ἐναντίον αὐτῶν ὄργην μας ἀφείλαμεν. Δι' αὐτὸ καὶ λέγει **Δ** «Θέλω οἱ ἄνδρες νὰ προσεύχονται εἰς κάθε τόπον, ὑψώνοντες ὅσα χεῖρα, χωρὶς ὄργην καὶ ἀρεπτεῖς σκέμεις».¹⁷ Ἦτοι, καὶ ὅν ἐχθρὸς εἶνα ἐχθρῶν, νὰ σῆνης τὴν ἐναντίον τοῦ ὄργην σου, καὶ

13. Πρῶξ. 4, 29.
14. Πρῶξ. 4, 29.
15. Πρῶξ. 4, 30.
16. Πρῶξ. 7, 59.
17. Α' Τιμ. 2, 8.

ὅπ' αὐτὰς τὰς προϋποθέσεις νὰ πλησιάσῃς τὸν Δεσπότην καὶ οὐ μόνον νὰ μὴ λέγῃς τίποτε ἐναντίον του μὲ τὸ στόμα σου, ἀλλὰ καὶ τὴν σκέψιν σου νὰ ἀπαλλάξῃς ἀπὸ τὸ δηλητήριον τῆς ὄργης. Ἄν τέτοια εἶναι ἡ προσευχὴ σου καὶ μὲ θέρημιν ἐπικαλῆσαι τὸν Θεόν, αὐτὸς θὰ σὲ ἀκούσῃ καὶ πρὶν ἀκόμη τελειώσῃς τὴν προσευχὴν σου. Αὐτὸ ζητεῖ καὶ ὁ ψαλμωδὸς, ὅταν λέγῃ: «Ὅταν φωνάζω σὲ σένα, ἀκουσε καὶ δῶσε προσοχὴν εἰς τὴν φωνὴν τῆς προσευχῆς μου. Διότι καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς ὑπόσχεται καὶ λέγει: **Ε** «Ὅταν ἀκόμη οὐ θὰ λαλήσῃ, ἐγὼ θὰ σοῦ εἴπω: "νὰ εἴμαι πλησίον σου"».¹⁸

«**Α**ς ἀναθῆ καὶ ἄς φθάσῃ ἔμπρός σου ἡ προσευχὴ μου, ὅταν εὐώδεις θυμίαμα» (στίχ. 2). Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει «ἄς τεθῆ ἡ προσευχὴ μου, ὅταν θυμίαμα εὐώδες ἔμπρός σου». Ἄλλος λέγει: «**Α**ς ἐτοιμασθῆ». Καὶ συνεχίζει ὁ ψαλμωδὸς: «**Η** ἀνάμικτος τῶν χειρῶν μου εἶναι ἔσπερινη θυμία» (στίχ. 2). Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει: «**Δ**ύρον ἔσπερινόν». Καὶ ἄλλος λέγει: «**Π**ροσφορά ἔσπερινη». Τί θέλει νὰ μᾶς διδάξῃ ὁ προφήτης, ὁμιλῶν περὶ ἔσπερινῆς θυμίας; **439** **Α** Παλαιὰ ὑπῆρχον δύο θυμιαστήρια, ἓνα κατασκευασμένον ἀπὸ γαλκῶν καὶ τὸ ἄλλο ἀπὸ χρυσάφι. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἦτο σγεδὸν δι' ἄλλο τὸν λαόν, χρησιμοποιοῦμενον διὰ τὰ σφάγια, ποῦ προσέφερον διὰ τὸ πλῆθος, τὸ δεύτερον ἦτο τοποθετημένον εἰς τὰ ἄδυτα μέρη, μᾶς εἰς τὸ καταπέτασμα. Μᾶλλον ἄρα διὰ νὰ καταστήρωμεν πιὸ σαφῆ αὐτὰ, ποῦ λέγοιμε, θὰ προσπαθήσωμε νὰ μεταφέρωμε τὸν λόγον εἰς τὴν ἀρχὴν. Ὑπῆρχε δηλαδὴ Ναὸς εἰς τοὺς Ἰουδαίους κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, τοῦ ὁποίου τὸ μήκος ἦτο σαράντα πήχεις, τὸ δὲ πλάτος εἴκοσι πήχεις. Ἀπὸ τὸ μάκρος αὐτὸ δέκα πήχεις εἶχον ἐκχωρισθῆ καὶ περιελάμβανον τὸ ἐσωτερικὸν μέρος, ἦτοι τὸ γνωστὸν ὡς καταπέτασμα αὐτὸ δὲ τὸ χωρισμένον μέρος ἀνομιάζετο ἁγία ἀγκύα. Τὸ δὲ ἐξωτερικὸν μέρος, ἦτοι τὸ ὑπόλοιπον, ἀνομιάζετο ἀπλῶς ἁγία. **Β** Καὶ ὅλα αὐτὰ ἔλαπτον ἀπὸ χρυσάφι. Μερικαὶ δὲ ἔλεγον, ὅτι καὶ ἡ ὄροφ ἀκόμη ἦτο ἀπὸ χρυσάφι. Ἐκεῖ δὲ, ὅπου μόνον ὁ Ἀρχιερεὺς εἰσῆρχετο, μίαν φορὰν τὸν χρόνον, ὑπῆρχε καὶ ἡ κιβωτὸς καὶ τὰ Χερουβίμ· ἐκεῖ ἦτο στήμενον καὶ τὸ χρυσὸν θυμιαστήριον, ὅπου τὸ θυμιατήριον προσεφέρετο αὐτὸ προορίζετο μόνον διὰ τὴν προσ-

18. Ἔξ. 56, 9.

φοράν τοῦ θυμιάματος. Ἡ προσφορά δὲ αὕτη ἐλάμβανε χώραν μίαν φοράν τὸν χρόνον. Εἰς τὸν ἑξαετηρικὸν ναὸν ἦτο τὸ χρυσεόν θυσιαστήριον, εἰς τὸ ὅποιον καθήμερινῶς καὶ κατὰ τὸ ἀπόγευμα, προσεφέρετο ἓνα ἀρνί καὶ ἑκατέτο δλοκλήρον (θυσία ἀλοκαυτώματος). Αὕτη ἡ προσφορά ἀνομαζέτο ἑσπερινὴ θυσία διότι ὕπηρε καὶ πρωϊνὴ καὶ ἔπρεπε νὰ καίεται τὰ ἄλλα σφάγια, τὰ ὅποια προσεφέροντο ἀπὸ τὸν λαόν. Αὕτη ἡ συνήθεια ἀπετέλει διαταγὴν καὶ νόμον διὰ τοὺς ἱερεῖς ὥστε αὐτοὶ ἐξ ἰδίων καὶ μόνον τῶν, ὅταν δὲν προσέφερε κανεὶς, νὰ θυσιάζων καὶ νὰ καίουν ἐντελῶς ἓνα ἀρνί τὸ πρωῖ καὶ ἓνα τὸ ἀπόγευμα. Καὶ ἡ πρώτη ἔκαλετο πρωϊνὴ θυσία, ἡ δὲ δευτέρα ἑσπερινὴ θυσία. Αὕτη δὲ ἡ πράξις εἶχε νομοθετηθῆ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος διὰ τῶν ἐκδηλώσεων τούτων λατρείας ὑπεβήλωνεν, ὅτι συνεχῶς πρέπει νὰ λατρεύεται, καὶ κατὰ τὴν ἀρχὴν καὶ κατὰ τὸ τέλος τῆς ἡμέρας. Αὕτη λοιπὸν ἡ θυσία ἦτο πάντοτε δεκτὴ μὲ εὐμένειαν, καθὼς καὶ τὸ σφάγιον. Ἡ προσφορά ὅμως ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἄλλοτε μὲν ἦτο εὐπρόσδεκτη ἄλλοτε δὲ ὄχι. **Β** Αὐτὸ ἐξηρτάτο—δηλαδὴ ἡ εὐπρόσδεκτη ἢ μὴ θυσία— ἀπὸ τὴν πρὸς ἀρετὴν ἢ τὴν κακίαν διαθέσιν αὐτῶν, οἱ ὅποιοι ἔκανον τὴν προσφορὰν. Ἐκεῖνο δὲ, ποῦ προσεφέρετο ὄχι διὰ τὰς ἁμαρτίας ἄλλων, ἀλλὰ ἀποτελοῦσε θεσμὸν ἱεροτελεστίας καὶ τρόπον λατρείας, αὐτὸ ὁπωσδήποτε ἦτο πάντοτε εὐπρόσδεκτον. Ζητεῖ λοιπὸν ὁ ψαλμωδὸς νὰ γίνῃ τέτοια ἡ προσευχὴ του (εὐπρόσδεκτη), ὡς ἐγένετο δεκτὸν ἐκεῖνο τὸ σφάγιον, τὸ ὁποῖον δὲν ἐμολύνετο ἀπὸ καμμίαν ρυπαρότητα αὐτοῦ τοῦ προσέφερε, καὶ ὡς ἐγένετο δεκτὸν τὸ θυμίαμα ἐκεῖνο, τὸ καθαρὸν καὶ ἄγγιον. Μὲ τὸ αἰτήμα του δὲ αὐτό, ὁ ψαλμωδὸς μᾶς διδάσκει νὰ καθιστώμεν τὰς προσευχὰς μας καθαρὰς καὶ εὐώδεις. Διότι εὐώδης εἶναι καὶ ἡ δικαιοσύνη, ἐνῶ ἡ ἁμαρτία εἶναι θρωμερά. **Γ** Αὐτὴν δὲ τὴν εὐοσμίαν τῆς ἁμαρτίας περιγράφων ὁ ἴδιος ψαλμωδὸς ἔλεγε: «Διότι αἱ ἁμαρτίαι μου ὑψώθησαν πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι μου σὺν κίματα καὶ σὺν θαρῶ φορτίον ἔπεσαν ἐπάνω μου καὶ ἀπειλοῦν νὰ με συντρίψουν. Τὰ τραύματά μου ἕνεκα τῶν ἁμαρτιῶν μου ἐβρώθησαν καὶ ἐσάπισαν».¹⁹ Ὅπως, λοιπὸν, ἀκριβῶς τὸ θυμίαμα, ποῦ εἰ-

19. Ψαλμ. 37, 5-6.

να ἀπ' ἐαυτοῦ καλὸν καὶ εὐοσμὸν, ἀποκαλύπτει τὴν μωρουδιάν του κυρίως, ὅταν ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν μὲ τὴν φωτιάν, ἔτσι καὶ ἡ προσευχὴ εἶναι καλὴ ἀπὸ μόνῃ τῆς γίνεταί ὅμως καλλίτερα καὶ πὸ εὐοσμὸς, ὅταν λέγεται μὲ θερμὴν καὶ φλογεμένην ψυχὴν.²⁰ **Α** ἡ ὅποια γίνεταί θυμιατήρι καὶ ἀνάθει δυνατὴν φωτιάν. Διότι οὕτε τὸ λιθάνι ἐποθετεῖτο ἐπάνω εἰς τὴν ἐσχάραν, ἂν αὕτη δὲν ἄναθε προηγουμένως ἢ ἂν τὰ κάρθουνα δὲν εἶχον κατὰ καλῶς. Αὐτὸ δὲ κάμε καὶ σὺ εἰς τὴν σκίψιν σου προηγουμένως δηλαδὴ νὰ τὴν θερμαίνῃς μὲ τὴν προθυμίαν καὶ ἀγαθὴν διαθέσιν καὶ κατόπιν νὰ προσεύχεσαι. Ὁ ψαλμωδὸς λοιπὸν παρακαλεῖ ἡ μὲν προσευχὴ του νὰ γίνῃ σὺν θυμιαμα, ἡ δὲ ἀνάγκως τῶν χειρῶν του σὺν ἑσπερινὴ θυσία. Καὶ τοῦτο διότι καὶ τὰ δύο αὐτὰ εἶναι εὐπρόσδεκτα. Πᾶς δὲ ἤθελε συμβῆ τοῦτο; Μόνον ἐὰν καὶ τὰ δύο ἦθελον εἶναι καθαρὰ καὶ ἀμώλυτα, δηλαδὴ καὶ ἡ γλώσσα καὶ τὰ χέρια τὰ μὲν χέρια **Β** καθαιρούμενα ἀπὸ τὴν πλανεσίαν καὶ τὴν ἀρπαγὴν, ἡ δὲ γλώσσα ἀπὸ τὴν ἀπληρομένη ἀπὸ πονηροῦς λόγους. Ὅπως ἀκριβῶς δηλαδὴ τὸ θυμιατήρι πρέπει νὰ μὴ περιέχῃ κάτι τὸ ἀκάθαρτον, ἔκτος ἀπὸ τὴν φωτιάν καὶ τὸ λιθάνι, ἔτσι καὶ ἡ γλώσσα νὰ μὴ προσφέρῃ ρυπαρὰ λόγια, ἀλλὰ μόνον ἀγιοσύνην καὶ ἐγκώμα. Ὁμοίως καὶ τὰ χέρια νὰ εἶναι σὺν τὸ θυμιατήρι. Ἄς εἶναι, λοιπὸν, τὸ σῶμα σου θυμιατήρι καὶ φρονίτιζε νὰ μὴ τὸ γεμίσης μὲ κοπιάν. Τέτοιοι ἄνθρωποι (δηλαδὴ ρυπαροὶ) εἶναι ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι λέγουν αἰσχροὶ καὶ θρωμερὰ λόγια. Καὶ διὰ ποῖον λόγον δὲν εἶπεν ὁ ψαλμωδὸς «πρωϊνὴ» ἀλλ' εἶπεν «ἑσπερινὴ»; Ἐγὼ δὲ νομίζω, ὅτι αὐτὸ ἐλέγη ἄνευ διακρίσεως. Διότι ἐὰν ἔλεγεν ὁ ψαλμωδὸς «πρωϊνὴν», ὁ περιέργως ἄνθρωπος δὲ ἐροῦτοσε. **Γ** διὰ ποῖον λόγον δὲν εἶπεν «ἑσπερινὴν»; Ἐὰν δὲ κάποιος ἄνευ περιεργείας, ἤθελε νὰ ἀκούσῃ, (λέγω) διότι ἡ μὲν πρωϊνὴ θυσία περιμένει τὴν ἑσπερινὴν ἢ δὲ ἑσπερινὴ, ἀφοῦ γίνῃ, συμπληρῶναι τὴν ἱεροτελεσίαν καὶ ἔτσι δὲν εἶναι ἀτελεστέρα ἡ λατρεία, ἐφ' ὅσον ὑπολείπεται ἀκόμη μέρος τῆς ἡμέρας, ἀλλὰ συνεπιπλήρωθῃ καὶ ολοκληρώθῃ. Ὅμως διατὶ χρειάζεται καὶ ἡ ἔκτασις τῶν χειρῶν εἰς τὴν προσευχὴν; Ἐπειδὴ τὰ χέρια ἐπιτελοῦν πολλὰς κακίας, ὅπως πληγὰς, φόνους, κλοπὰς, πλανεσίας, δι' αὐτὸ λοιπὸν προτρεπομεθα νὰ ὑψώσωμεν αὐτά, διὰ νὰ γίνεταί ἡ μετὰ τῶν χειρῶν προσευχὴ δεόμεναις δι' αὐτὰ ἕναντι τῆς κακίας **Δ** καὶ ἀπαλλαγῇ ἐκ τῆς πο-

νηρίας, ώστε, όταν πρόκειται να κλείψης ή ζητήσεις υπέρογκα πράγματα ή να κτυπήσης άλλον, αφού θυμηθής, ότι αυτά τα χέρια πρόκειται να άποστελής εις τόν Θεόν, ως υπερασπιστάς, και με αυτά να άπευθύνης εκείνην την πνευματικήν θυσίαν, να μη τά ντροπιάσης και δέν έχης τό βάρος να τά παρουσιάσης, ως συνηγόρους, εις τόν Θεόν, έξ αιτίας τής επιτελέσεως ποιηράς έργασίας. Να καθαρίζης, λοιπόν, από τά χέρια με την έλεημοσύνην, την φυλαθρωπίαν, με τό να προστατεύης αυτούς, που έχουν ανάγκην, και έτσι κατόπιν να τά χρησιμοποιήης διά την προσευχήν. Διότι, εάν δέν επιτρέπεται να τά σηκώνης διά την προσευχήν, εάν προηγουμένως δέν τά έχης πλύνει, Ε παλύ περισσότερο δέν θα είσαι δίκαιος, εάν τά λερώνης με άμαρτίας. Έάν φοβήσαι τό μικρότερον, πολύ περισσότερον πρέπει να τρέμης διά τό μεγαλύτερον. Διότι τό να προσεύχουσαι με άπλυτα χέρια, δέν είναι τόσον παράλογον τό να χρησιμοποιήης όμως αυτά διά την προσευχήν, αφού προηγουμένως τά έχης λερώσει με άπειρα άμαρτήματα, αυτό τό πράγμα προκαλεί μεγαλύτερη όργην (τού Θεού).

⁴³² Α Τό ίδιο πρέπει να σκεπτόμεθα και διά τό στόμα και διά την γλώσσαν και, αφού τό φυλάμε μακριά από την κακίαν, έτσι να τά χρησιμοποιήμε διά την προσευχήν. Διότι, εάν κάποιος, που έχει ένα χρυσόν άντικείμενον, δέν θα προσπορίσει να τό χρησιμοποιήσει διά ταιπεινός σκοπούς, λόγω του πολιτισμού ύλικού, πολύ περισσότερο ήμεις, που έχουμε στόματα πολιτισμότερα από τό χρυσάφι και τον μαργαρίτη, δέν θα ήτο δίκαιον να τά λερώνωμε με άδιάντροπές άισχρολογίας και κατηγορίας και ύβρεις. Δέν προσφέρεις τό θυματήρι εις χαλκινόν θωμόν, ούτε εις χρυσόν, άλλ' εις τόν πνευματικόν ναόν, που είναι πολιτισμότερος από αυτό. Η Εις εκείνον δέ, τόν θωμόν δηλαδή ή ύλη είναι άψυχη σέ σένα δέ κατοικεί ο Θεός και είσαι μέλος και σώμα του Χριστού. «Τοποθέτησε, Κύριε, φρουράν εις τό στόμα μου» (στίχ. 3). 'Αφού ο ψαλμωδός παρεκάλεσε τόν Δεσπότην ν' άκούσῃ ή προσευχή σου και να γίνη δεκτη με ευμένειαν, κύτταξε τώρα ποιόν αίτημα και ποιαν παράκλησιν αναφέρει πρώτα. Δηλαδή δέν έπτε «δωσε μου χρήματα και τιμάς ανάμεσα εις τούς ανθρώπους, ούτε θοθήσά με να νικήσω τούς έχθρούς μου, ούτε δώσε μου παιδιά». Τίποτε από αυτά δέν ζητεί, άλλ' αφού τά αφήνει όλα να

πέσουν εις την γήν, ζητεί από τόν Θεόν εκείνα, που είναι δίκαιον και πρέπει να ζητη κανείς από τόν Θεόν. C Τί, λοιπόν, ζητεί; Δέν πρέπει, λέγει, να ζητούμε άισθητά πράγματα; Πρέπει, θεθαίως, να ζητούμε, αλλά με τό μέτρον, όπως ο 'Ιακώβ, που έλεγεν: «Εάν μου δώση ο Κύριος φαμί να φάγω και ένδυμα να ένδυθώ».²⁰ ή όπως ο Χριστός μας διέταξε να προσευχόμεθα λέγοντες: «δωσε μας σημερον τό ψωμί μας τό οσινόθεο».²¹ Πριν δέ από όλα (δωσε μας) τά πνευματικά αγαθά. Αυτό και ο μαλωδός πράττει λέγων: «Βάλε, Κύριε, φρουράν εις τό στόμα μου». Βλέπεις πόσον φρόνιμος είναι; πόσον φιλοσοφεί; Από που άρχίζει την παράκλησιν; Από τό μεγαλύτερον των καταρωμάτων, τό όποϊον είναι και ή αίτία όλων των κακών, όταν παραμελήται, άλλα και τό σπουδαιότερον των αγαθών, όταν φροντίζεται. Διότι τάς μωριάδας των κακών άπεργάζεται ή άπροσεξία τής γλώσσης. Η όπως άκριβώς ή άσφαλής τήρησις αυτής άπεργάζεται τά αγαθά. Όπως άκριβώς τίποτε δέν ώφελεί τό σπίτι, ή πόλις, τά τείχη, αί πόλαι, αί πόρται, εάν δέν υπάρχουν οι φύλακες και αυτοί, που γυρορίζουν, τότε μεν πρέπει να τάς κλείνουσιν και τότε δε να τάς ανοίγουσιν, έτσι εις τίποτε δέν ώφελεί ή γλώσσα, ούτε τό στόμα, αν δέν ύπάρχη ή σκέψις, ή όποια να επιτρέπη τό κλείσιμον και τό άνοιγμα με πολλήν ακρίθειαν και πολλήν σύνεσιν και ή όποια να γυρορίξη τί πρέπει να λέγη και τί πρέπει να μη λέγη. Διότι, λέγει, ότι «από μαχαίρι δέν έχουν πάσει τσοί, όσοι έχουν γλυστορήσει από την γλώσσαν».²² Και πάλιν ο Χριστός λέγει: «Δέν είναι εκείνα, τά εισερχόμενα εις τό στόμα, αυτά που μολύνουσι τόν άνθρωπον, άλλ' όσα εξέρχονται από τό στόμα».²³ Ε Και πάλιν άλλος λέγει: «Βάλε εις τό στόμα σου θύραν και κλείθρον».²⁴ Ο ψαλμωδός δέ, επειδή γνωρίζει ότι τό πράγμα αυτό είναι κατ' έξοχήν δύσκολον, και προσευχάς κάνει και τόν Θεόν καλεί ως συμπαραστάτην. Μάλλον δέ και εκείνος (ό σοφός) τό ίδιο έννοει, όταν λέγη: «Ποίος θα θάλη εις τά χείλη μου σοφήν απραγίδα».²⁵

²⁰ Γεν. 28, 20.

²¹ Ματθ. 8, 11.

²² Σοφ. Σειράχ, 28, 18.

²³ Ματθ. 15, 11.

²⁴ Σοφ. Σειράχ, 28, 26.

²⁵ Σοφ. Σειράχ, 22, 27.

Διότι πρέπει να κάνουμε και ημείς την εισφορά μας δι' αυτό και σαν διαταγήν ἔθεσεν αὐτό, όταν ἔλεγε: «Κάνε θύραν καὶ κλειθρον». Πρέπει ὅμως νὰ ζητούμε καὶ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, οὕτως ὥστε καὶ ἡ ἰδική μας φροντίδα νὰ καρποφορῇ.²⁶ Ἄ λοιπόν, ἄς φυλάξωμε τὸ στόμα συνεχῶς, θέτοντες ὡς κλειδί εἰς αὐτὸ τὴν σκέψιν, ὅχι διὰ νὰ εἶναι συνεχῶς κλεισμένοι, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀνοίγῃ εἰς τὴν κατάλληλον στιγμήν. Διότι πολλάς φορές ἡ σιωπὴ ἀφελεῖ περισσότερον ἀπὸ τὴν λαλίαν, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ἡ λαλία ἀφελεῖ περισσότερον ἀπὸ τὴν σιωπὴν πολλάκις. Διὰ τοῦτο λοιπόν καὶ ὁ σοφώτατος ἐκεῖνος ἔλεγε: «Ἐπίσχεσι στιγμήν πού πρέπει νὰ σιωπῆς καὶ στιγμήν, πού πρέπει νὰ ὁμιλήσῃς».²⁷ Διότι, ἐάν θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ἀνοικτόν πάντοτε, δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ἐποθετοῦντο θύραι· ἐάν δὲ θὰ ἔπρεπε νὰ μένῃ κλειστόν πάντοτε, δὲν θὰ εἶχεν ἀνάγκην φουράς. Διότι αὐτό, πού μένεται πάντοτε κλειστόν, διὰ ποῖον λόγον θὰ ἔπρεπε κανεὶς νὰ τὸ φουρῆ; Ἀλλὰ δι' αὐτὸ ἀναφέρονται ἡ θύρα καὶ ἡ φουρᾶ, ὥστε νὰ χρησιμοποιῶνται καὶ τὰ δύο εἰς τὴν κατάλληλον στιγμήν. Ἡ ἄλλος δὲ σοφὸς λέγει: «Ζυγοισίαν καὶ μέτρον παρασκεύασε διὰ τὴν γλώσσάν σου».²⁸ Ἀπαιτῶν οὕτω περισσότεραν ἀκρίβειαν, ὥστε νὰ μὴ λέγωμεν μόνον τὰ λόγια, πού πρέπει νὰ λέγωμεν, ἀλλὰ νὰ τὰ λέγωμεν σταθμιζόντες αὐτὰ μετὰ τὴν ἀπαιτούμενην ἀκρίβειαν, ὅπως θὰ ἔλεγε κανεὶς, καὶ ἐρευνητὴς αὐτὰ λεπτομερῶς. Διότι ἐάν κάνομεν αὐτὰ, ἐν σχέσει πρὸς τὸ χροσάφι καὶ πρὸς ὕλην, πού κατασπρέφεται, πολὺ περισσότερον πρέπει νὰ κάνομεν αὐτὸ ἐν σχέσει πρὸς τὰ λόγια, ὥστε σὲ τίποτε νὰ μὴ ὑστεροῦμε ἢ τίποτε περιττόν νὰ μὴ λέγωμεν. Δι' αὐτὸ καὶ κάποιος λέγει: «Μὴ ἀποφύγης νὰ εἴπῃς κάτι, ὅταν πρόκειται νὰ σώσῃς καποιον».²⁹ Εἶδες κατάλληλον στιγμήν διὰ νὰ εἴπῃς λόγον; Ἄλλος δὲ ὁμιλῶν περὶ τοῦ χρόνου τῆς σιωπῆς λέγει: «Ἐάν ἔχης κάτι νὰ εἴπῃς, εἰπέ το· ἄλλοις τε θάλε τὸ χέρι σου εἰς τὸ στόμα σου».³⁰ Ὁ Καὶ πάλιν ὁ ἴδιος λέγει: «Αὐτός, πού λέγει περιττὰ λόγια, θὰ γίνῃ μισητός».³¹ Καὶ πάλιν λέγει: «Εἶναι καλλίτερος ὁ ἄνθρωπος, πού κρύβει τὴν θλακεί-

26. Ἐκκλ. 3, 1.
27. Σοφ. Σειρᾶχ 28, 25.
28. Σοφ. Σειρᾶχ 4, 93.
29. Σοφ. Σειρᾶχ 5, 19.
30. Σοφ. Σειρᾶχ 20, 8.

αν του ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον, πού κρύβει τὴν σοφίαν του».³² Καὶ πάλιν: «Ἀκούσας κάποιον λόγον; Ἄς πεθάνῃ αὐτός μέσα σου. Νὰ ἔχῃς πεποιθήσῃν, ὅτι δὲν πρόκειται νὰ σὲ ἐκθέσῃ».³³ Καὶ πάλιν λέγει: «Ἀπὸ τὸν λόγον του θὰ ποιήσῃ ὁ ἀνόητος, ὅπως πονᾷ ἡ γυναῖκα, πού γεννᾷ τὸ φρέφος».³⁴ Κατόπιν ὁμιλεῖ περὶ τοῦ μέτρου λέγων: «Νὰ ὁμιλήσῃς, νῆε μου, ἐάν ὑπάρχῃ ἀνάγκη νὰ πράξῃς τοῦτο, μόνον δύο φορές· ἐάν σὲ ἐρωτήσουν, νὰ συνοψίσῃς πολλά πράγματα μετὰ λίγα λόγια».³⁵ Διότι ἀπαιτεῖται πολλὴ προσοχὴ εἰς τὰς σκέψεις, ὥστε νὰ χρησιμοποιῆς τὴν δύναμιν καὶ ἐξουσίαν τῆς γλώσσης μετὰ μεγάλην ἀσφάλειαν καὶ προσοχήν. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ ἴδιος σοφὸς ἔλεγε πάλιν: «Ἐπίσχεσι κρίσις καὶ ἔλεγχος, πού δὲν λέγεται εἰς τὴν κατάλληλον στιγμήν· καὶ ὑπάρχει ἄνθρωπος, πού σιωπᾷ καὶ αὐτὸς ἀποδεικνύεται σοφός».³⁶ Ὁ Διότι δὲν πρέπει κανεὶς νὰ σιωπᾷ μόνον ἢ νὰ ὁμιλῇ εἰς τὸν κατάλληλον χρόνον, ἀλλὰ νὰ πράττῃ αὐτὸ μετὰ πολλὴν χάριν. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγε: «Ὁ λόγος σου νὰ εἶναι πάντοτε χαριτόβουτος, νόστιμος καὶ εὐχάριστος καὶ νὰ γνωρίζετε καλῶς, τί πρέπει νὰ ἀπαντᾷτε εἰς τὸν καθένα».³⁷ Πρέπει νὰ κατανοήσῃς, ὅτι αὐτὸ εἶναι τὸ μέλος, μετὰ τὸ ὁποῖον συνομιλοῦμεν μετὰ τὸν Θεόν καὶ μετὰ τὸ ὁποῖον ἀναπέμπομεν τὴν δοξολογίαν. Αὐτὸ εἶναι τὸ μέλος, μετὰ τὸ ὁποῖον λαμβάνομεν τὴν φρικτὴν θυσίαν, ἥτις τὴν θεῖαν εὐχαριστίαν. Οἱ πιστοὶ γνωρίζουν καλῶς τὸ ἔννοιά. Δι' αὐτὸ, αὐτὸ τὸ μέλος πρέπει νὰ εἶναι καθαρὸν ἀπὸ κάθε κατηγορίαν καὶ ὑβρίν καὶ ἀσχηρολογίαν καὶ συκοφαντίαν· καὶ ἐν ἀκόμῃ κάποια θρωμερὰ σκέψις θέλῃ νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ μέσα μας μετὰ τὴν θεῖαν. Ἐὰν τὴν πρέπει νὰ τὴν πνίγωμεν μέσα μας καὶ νὰ μὴ τὴν ἀφήνωμεν νὰ ἐκφράζεται μετὰ λόγια καὶ ἐν κάποια μικρομυχίᾳ σὲ κἀνὴν νὰ ἀποθαρρυνθῆς καὶ αὐτὴν τὴν ρίζαν πρέπει νὰ ἀποξηραίνῃς.³⁸ Ἄ καὶ νὰ ἀσφαλίσῃς τὴν θύραν, δηλαδὴ τὸ στόμα, καὶ νὰ διατηρῆς ἐγρυπνικὸν καὶ ἀσφαλῆ τὴν φουράν· καὶ τὰς πονηρὰς σκέψεις νὰ μὴ ἀφήνῃς νὰ γεννῶν-

31. Σοφ. Σειρᾶχ 20, 31.
32. Σοφ. Σειρᾶχ 19, 10.
33. Σοφ. Σειρᾶχ 19, 11.
34. Σοφ. Σειρᾶχ 22 (25), 7-8.
35. Σοφ. Σειρᾶχ 20, 1, 5.
36. Κολ. 4, 6.

ται, νά τās ἀποπνίγης μέσα σου καί νά ξηραίνης τήν ρίζαν των.

Τοιαύτην ἀκοπὴν εἰς τὸ στόμα του εἶχεν ὁ Ἰωῶ δι' αὐτὸ δὲν ἐβγάλε ποτε κανέναν ἀπρεπῆ λόγον, ἀλλὰ του-νοκτίον ἐσιώπῃς ὅταν δὲ ἔπρεπε νά ὁμιλῇ εἰς τὴν γυναῖκα του ἔλεγε λόγια γεμάτα ἀπὸ σοφίαν. Διότι τότε μόνον πρέπει νά ὁμιλῇ κανεὶς, ὅταν τὰ λόγια εἶναι πρὸ χρησίμια ἀπὸ τὴν σιωπῇ. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Χριστὸς ἔλεγεν «οἱ ἄνθρωποι θὰ λογοδοτήσουν διὰ κάθε λόγον ἀχρηστον, πού ἤθελον εἶπαι».³⁷ ■ Καὶ ὁ Παῦλος λέγει «ἀπὸ τὸ στόμα σας νά μὴ ἐγαίνῃ κανένας φρωμερὸς λόγος».³⁸ Τώρα ἀκουσε τί λέγει ἄλλος, διὰ τὸ πῶς νά κάνῃς αὐτὴν τὴν θύραν ἀσφαλῆ καὶ τὴν φρουρὰν ἀκριβῆ «ἵνα ὁμιλία σου νά σπρῆζεται εἰς τὸν νόμον τοῦ Ἰησοῦ».³⁹ Διότι, ἐάν δια-παυδαγωγῆθῃς νά μὴ λέγῃς κάτι τι τὸ ἀχρηστον, ἀλλὰ πάντοτε νά περιφουρῆς καὶ τὴν σκέψιν καὶ τὸ στόμα σου μὲ λόγια τῶν Θεῶν Γραφῶν, τότε ἡ φρουρὰ (τῆς γλώσσης σου) θὰ εἶναι πρὸ ἀσφαλῆς καὶ ἀπὸ τὸ διαμῆντι. Καὶ πράγματι ὑπάρχουν πολλοὶ τρόποι καταστροφῆς ἐξ αἰτίας τοῦ στόματος, ὅπως ὅταν κανεὶς λέγῃ ἀσχερὰ λόγια, ὅταν λέγῃ ἀσάτια, ὅταν ἔχῃ κενοδοξίαν, ὅταν ὀπερρησθεῖται καὶ κομπορημονίῃ, ὅταν τὸν Φαρισαίου, ὁ ὁποῖος, ἐπειδὴ δὲν εἶχε φραγμὸν εἰς τὸ στόμα του, Ἐ δὲ ὅσα εἶχε μέσα του τὰ ἐβγάλεν μὲ λίγα λόγια. Δι' αὐτὸ, καὶ σὺ οἰκία χωρὶς θύραν, δὲν κατάρθωσεν νά γίνῃ κύριος τοῦ ἐντὸς του ἐρισκομένου θησαυροῦ καὶ ἀματωδῶς ἔγινε πτωχός.

Κύτταξε, ἐπίσης, καὶ ἄλλον, ὁ ὁποῖος λόγω τῆς κα-χῆσως τοῦ κατεστράφη ὁμοίως. Διότι εἶπεν αὐτὰς, λέ-γει ὁ προφήτης «Ἐπάνω ἀπὸ τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ, θὰ τοποθετήσω τὸν θρόνον μου».⁴⁰ Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι, ἐπειδὴ ἔχαρινον διὰ τὰ κακὰ τῶν γειτόνων των, τώρα ἀκοῦνε· «Μπράβο, δι' ὅ,τι εἶπες, ὁ Ἰσραὴλ ἔγινεν ὅπως ὅλα τὰ ἄλλα ἔθνη».⁴¹ Τώρα ὁμως ἐμπαίζονται διότι ἔχουν χάσει τὸ θάρρος των καὶ λέγουν· «Καθένας, πού πρότεινι τὸ κα-κόν, φαίνεται καλὸς εἰς τὰ μάτια τοῦ Κυρίου D καὶ μὲ αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους αὐτὰς (ὁ Κύριος) εἶναι εὐχαρι-

37. Ματθ. 13, 36.
38. Ἐφεσ. 4, 29.
39. Σαφ. Σεισλχ 9, 15.
40. Ἡσ. 14, 13.
41. Ματθ. 2, 17 καὶ 3, 15.

στημένος. Καὶ ἡμεῖς θεωροῦμεν τοὺς ἔξουους εὐτυχεῖς καὶ προκόπτουν αὐτοὶ, πού κάνουν ἀνομίαν. Νά, αὐτὰ δὲν ἔ-χουν γραφῆ εἰς τὴν Βίβλον».⁴² Ἄλλοι δὲ (ἐμπαίζονται) διὰ τὸν γογγυσμὸν, καθὼς λέγει ὁ Παῦλος «Ὅτε νά γογγύζωμεν, ὅπως ἐγόγγυσαν μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς καὶ κατεστράφησαν ὑπὸ τοῦ ἐξολοθρευτοῦ».⁴³ Καὶ πό-τε ἐγόγγυσαν; Ὅταν ἔλεγον «Μὰς ἐβγάλες διὰ νά μᾶς φανεύσῃς εἰς τὴν ἔρημον, ὡσάν νά μὴ ὑπῆρχον τάφοι νά ταφῶμεν εἰς τὴν Αἴγυπτον».⁴⁴ Ἄλλοι δὲ δι' ἀ-στεϊότητος, ὅπως ἀκριβῶς λέγει (ἡ Γραφή)· «Ἐφραγον καὶ ἔπιον καὶ ἐσηκώθησαν νά ἀστευεθοῦν».⁴⁵ Ἄλλοι δὲ διὰ κακολογίας· Ἐ «Ὅποιοσδήποτε θέλει εἶπαι τὸν ἀδελ-φόν του, ἡλίθιον, θὰ εἶναι ἐνοχος ἐνώπιον τοῦ δικαστη-ρίου».⁴⁶ Καὶ ἄλλοι, πολὺ περισσότεροι ἀπὸ αὐτοὺς, κα-τεστράφησαν ἀπὸ ἄλλας αἰτίας, διότι δὲν ἐπόρσεον τὰ στόματά των. Ἐάν δὲ θέλῃς νά πληροφρηθῆς, ὅτι με-ρικοὶ κατεστράφησαν ἐξ αἰτίας τῆς σιωπῆς τῶν εἰς ἀκα-τάλληλον στιγμῆν, ἐγὼ θὰ σοῦ δείξω. Λέγει (λοιοπὸν ἡ Γραφή)· «Διότι ἐάν δὲν σιωπήσῃς εἰς τὸν λαόν (νέ ἀπο-φύγῃ τὴν ἀμαρτίαν), ἐκεῖνος μὲν, ὁ λαός, θὰ πεθάνῃ ἐξ αἰτίας τῆς ἀμαρτίας του, τὴν ἐθούνην ὁμως τοῦ θανάτου του θὰ ζήτησῃ ἀπὸ σένα».⁴⁷ ■ Ἄλλος δὲ (κατεστρά-φη), διότι συζητοῦσεν ἀδιακρίτως μὲ διαφόρους ἀνθρώ-πους καὶ διείδεν ὅτι τοῦ εἶχαν ἐμπιστευθῆ ἄλλοι. Διότι λέγει· «Μὴ δώσετε τὰ ἱερὰ πράγματα εἰς τοὺς σκόλους, ὅτε νά ρίξετε τὰ πολυτίμητα μαργαριτάρια σας ἐμ-μπρός εἰς τοὺς χοίρους».⁴⁸ Ἄλλος (κατεστράφη), διότι ἐ-γελαύσε δι' αὐτὸ λέγει (ἡ Γραφή)· «Ἀλλοιμονον εἰς σὰς, οἱ ὅποιοι γελάτε· ὀπωσδήποτε θὰ κλαύσατε».⁴⁹ Εἶδες, λοι-πὸν, πῶς τὸ στόμα καταστρέφει; Κύτταξε ὁμως καὶ πῶς τὸ στόμα σώζει ἀπὸ τὴν ἀπίθετον συμπεριφορὰν. Εἶδες τὸν Φαρισαίου νά καταστρέφεται ἀπὸ αὐτὸ (τὸ στόμα); Κύτταξε τὸν πελώνην, πού ἐσώθη ἀπὸ αὐτοῦ. Εἶδες τὸν ὑπερφανὸν θάρραρον νά τιμωρῆται; Κύτταξε τὸν δι-

42. Ματθ. 9, 17 καὶ 3, 15.
43. Α' Κορ. 10, 10.
44. Ἐφεσ. 14, 11.
45. Ἐφεσ. 32, 5.
46. Ματθ. 5, 32.
47. 1στ. 3, 30.
48. Μωσ. 7, 6.
49. Λευκ. 8, 20.

καιον άνθρωπον να μετριοπαθῆ και να λέγῃ· «Ἐγὼ εἶ-
 μια γάμα και στάγῃ».⁵⁰ Εἶδες αὐτόν, πὺ χαίρει με τὰ
 κακά τῶν ἄλλων, νὰ κατηγορηθῆ και νὰ τιμωρηθῆ;
 Κότταζε αὐτόν, πὺ συμπάσχει με τοὺς ἄλλους, πὺς σώ-
 ζεται. Διότι λέγει· «Σημείωσε εἰς τὰ μέτωπα τοὺς ἄν-
 θρώπους ἐκείνους, πὺ στεναζοῦν και κλαίνε».⁵¹ Ἐ Δι'
 αὐτὸ και ὁ Παῦλος ἔλεγε· «Νὰ χαίρετε με αὐτοὺς πὺ
 γαίρονται, και νὰ κλαίτε με αὐτοὺς, πὺ κλαίνε».⁵² Και
 ἂν ἀκόμη δὲν ἤμπορῆς, λέγει, νὰ κάνης τίποτε ἄλλο, θὰ
 προσφέρῃς πέρα πολλά εἰς αὐτόν, πὺ νοιάει, με τὸ νὰ
 συμπονᾷς μαζί του. Εἶδες, πὺς αὐτός, πὺ γελᾷ, παρα-
 δίδεται εἰς τὸν θρήνον; Κότταζε δὲ αὐτόν, πὺ πειθῆ, ὅτι
 ἀπολαμβάνει παρηγορίας. Διότι λέγει (ἡ Γραφή)· «Εὐ-
 τυχεῖς εἶναι αὐτοί, πὺ πειθοῦν, διότι αὐτοί θὰ παρηγο-
 ρηθοῦν».⁵³ Εἶδες, ὅτι αὐτοί, πὺ δύσαναγετοῦν και ἀπο-
 θαρρύνονται, τιμωροῦνται; Κότταζε δὲ, ὅτι εἰσαι δι-
 κάιος και τὸ ὄνομά σου εἶναι δοξασιμένον, διότι εἰσαι δι-
 κάιος εἰς ὅλα τὰ πράγματα, τὰ ὅποια ἔκανες εἰς ἡμᾶς».⁵⁴
 Και ἐν συνεχείᾳ λέγει· «Ὅλα ὅσα μᾶς ἔκανες, τὰ
 ἔκανες με δικαίαν ἀπόφασιν».⁵⁵ Ὁ Ἐκεῖνοι (οἱ Ἰουδαῖοι)
 ἔλεγον· «Ὅποισδήποτε κάνει τὸ κακόν, εἶναι ἀρεστός
 εἰς τὸν Κύριον».⁵⁶ Αὐτοί τὸνναντιόν (ἔλεγον)· «Τὸ μάτι
 σου, Κύριε, εἶναι καθαρόν, ὥστε νὰ μὴ θλέπῃ κακά πρά-
 γματα».⁵⁷ Ἐκεῖνοι θεωροῦσαν εὐτυχεῖς τοὺς ζένους, διό-
 τι προκόπτουν ἂν και διαπράττουν ἀμαρτίας. Αὐτὸς δὲ
 μᾶς (θεωρεῖ εὐτυχεῖς) αὐτοὺς πὺ ἀπολαμβάνουσι τῆς
 θρηθείας τοῦ Θεοῦ. «Εὐτυχής», λέγει, «εἶναι ὁ λαός, τοῦ
 ὁποίου κυρίαρχος εἶναι ὁ Θεός του».⁵⁸ Και πάλιν λέγει
 «Νὰ μὴ ζηλεύης αὐτοὺς, πὺ κάνουν ποιηρὰ πράγματα,
 ὥστε αὐτοὺς, πὺ διαπράττουν ἀνομίας».⁵⁹ Εἶδες πὺς οἱ
 ἄγιοι ἄνδρες και τοὺς ἄλλους συμβουλεύουν, ἀλλὰ και
 οἱ ἴδιοι μένουσι ἀμετακίνητοι εἰς τὴν πίστιν των κατὰ τὴν

50. Γεν. 18, 27.
 51. Γεν. 9, 4.
 52. Περ. 12, 15.
 53. Ματθ. 5, 5.
 54. Δαν. 3, 28-21.
 55. Δαν. 8, 28.
 56. Ματθ. 2, 17.
 57. Αἰσ. 1, 18.
 58. Ψαλμ. 148, 15.
 59. Ψαλμ. 98, 1.

ὄραν τῶν πειρασμῶν· «Ἀκουσε λοιπὸν τί λέγει ὁ Ἰα-
 κώβ· «Ἐάν ὁ Κύριος μοῦ δόσῃ ψωμί νὰ φάγω και ἔνδυ-
 μα νὰ ἐνδυθῶ».⁶⁰ Ἐπίσης ὁ Ἀβραάμ· «Δὲν θὰ πάρω
 ἀπὸ σένα τίποτε ἀπὸ γῆμας μέχρι καρδόνι ὑποδήματος».⁶¹
 Και ὅταν δὲ ἐπρόκειτο νὰ διαφραρῆ ἡ γυναίκα και ἤρ-
 χετο ἡ πείνα, δὲν ἐβγαλεν ἀπὸ τὸ στόμα του κανένα ἄ-
 πρεπῆ λόγον. Και ὅταν τὸ παιδί του εἶπε· «Πατέρα, νὰ
 τὰ ἐξῶλα και ἡ φωτιά πὺ εἶναι τὸ ἄρνι».⁶² Κότταζε με
 τὴν πῶσῃ ἐπεικείων και σοφῆν σκέψιν ἀπαντᾷ και λέγει·
 «Παῖδί μου, ὁ Θεός θὰ φροντίσῃ ὁ ἴδιος διὰ τὸ ἄρνι».⁶³
 χωρὶς νὰ μεταστραφῆ ἀπὸ τὰ λόγια τοῦ παιδιοῦ εἰτε ἐκ
 τῆς φύσεως εἰτε ἐκ τῆς συμπαθείας, γνωρίζων μόνος αὐ-
 τὸς τὰ συντελούμενα ὅταν μάλιστα φυσικόν ἦτο νὰ ἀ-
 νάθῃ σφοδρότερα ὁ πόθος του διὰ τὸ παιδί του. Διὰ νὰ
 μὴ εἶπῃ δὲ κανεὶς, ὅτι δὲν ἐλυπήθη, εἰπειθὲ ἐσέβετο ἄλ-
 λους. Ἐ ἀφοῦ ἐχωρίσθη ἀπὸ αὐτοὺς και ἦτο μόνος του,
 ἔδειξε τὴν ἐντασιν τῆς σοφῆς του σκέψης.

Εἶδες αὐτοὺς, πὺ τιμωροῦνται, διότι γελοῦν; Κότ-
 ταζε τώρα αὐτοὺς, πὺ σώζονται με θρήνονας και νηστει-
 ας, ἀφοῦ λάθῃς ὅτι ὄψιν σου τοὺς Νινευίτας».⁶⁴ Εἶδες αὐ-
 τοὺς, πὺ τιμωροῦνται διὰ τὰ κακά των λόγια. «Εὐλογη-
 μένος ἄς εἶναι αὐτός, πὺ σὲ εὐλογεῖ».⁶⁵ Ἐ και καταρα-
 μένος αὐτός, πὺ σὲ καταριέται».⁶⁶ «Νὰ εὐλογῆτε αὐ-
 τοὺς, πὺ σὲ καταδικῶνουν νὰ προσερχεσθε εἰς αὐτοὺς,
 πὺ σὲ ὑβρίζουν και σὲ προκαλοῦν, διὰ νὰ ὁμοιάσετε
 πρὸς τὸν Πατέρα σας τὸν οὐράνιον».⁶⁷

Βλέπεις, ὅτι (τὸ στόμα) δὲν πρέπει νὰ εἶναι ἐντε-
 λὸς κλεισμένον. ὅτε πάντοτε ἀνοικτόν, ἀλλὰ νὰ γνω-
 ριζῆ πότε πρέπει νὰ κλειθῆ και πότε νὰ ἀνοιγῆ. Αὐτὰ
 γνωρίζων και ὁ προφήτης ἔλεγε· «Βάλε, Κύριε, φου-
 ράν εἰς τὸ στόμα μου και θύρα, πὺ νὰ συγκρατῆ τὰ
 χεῖρά μου» (στίχ. 3). Ποῖα θὰ ἦτο φουρὰ ἄλλῃ ἐκτός
 ἀπὸ τὴν σκέψιν, ἢ ὅποια με ἀσθηρότητα νὰ ἀγρυπνῆ. Ἐ-
 χουσα ὅτι ὄψιν τῆς τῆν φωτίαν, ἢ ὅποια πρόκειται νὰ κα-

60. Γεν. 28, 20.
 61. Γεν. 14, 23.
 62. Γεν. 22, 7.
 63. Γεν. 23, 8.
 64. Ἰων. 3.
 65. Ἀριθμ. 24, 9.
 66. Ματθ. 5, 44-45.

τακούση αυτούς, που χρησιμοποιούν το στόμα ασκόπως; Αυτήν την σκέψιν θέλε θυρωρόν και φρουρόν, να άπειρή την συνείδησιν **Β** και ποτέ δέν θα ανοίξη αυτήν την θύραν εις άκατάλληλον καιρόν, άλλ' εις την κατάλληλον στιγμήν και θα έχη ώς συνέπειαν την ώφέλειαν και μυριάδας αγαθών. Δι' αυτό και κάποιος έλεγε: «Νά θυμάσαι πάντοτε τά γηρατειά σου και ποτέ δέν θα διαπράξης άμαρτίαν».⁶⁷ Είδες πώς και αυτός (ο σοφός) αυτήν την σκέψιν έποθετήσεν εις την πρώτην θέσιν; Εγώ δέ την έθεώρησα ακόμη φουθερωτέραν, τοποθετήσας αυτήν όχι μόνον μέχρι τό τέλος τής ζωής, αλλά και μετά τόν θάνατον, άφου είπα να την έχωμεν μαζί μας. "Αν δέ αυτό συμβαίη, κανένα κακόν δέν θα γεννηθῆ εις την σκέψιν. Μαζί δέ με αυτό και άλλον σοφόν φέρε εις επιθεσάωσιν αυτού, ο όποιος (σοφός) λέγει, ότι θα λογοδοτήσης διά κάθε θραυρόν λόγον κατά την ημέραν τής κρίσεως.⁶⁸ Λάβε δέ υπ' όψιν σου, ότι και ο θάνατος διά του στόματος εισήλθεν εις τόν άνθρωπον. **Γ** Διότι δέν δέν συζητούσεν ή γυναίκα με τόν άνθρα από εκείνα, που έουζητήθησαν και δέν δέν έδέγετο τά λόγια, δέν όφίστατο την φθοράν και δέν θα έβριε εις τόν άνθρα και ο άνθρας δέν θα έτραγε. Καί, λέγων αυτά, δέν κατηγορώ την γλώσσαν και τό στόμα. Πρός Θεού! "Οτι κατηγορώ, είναι ή άκακη χρήση αυτών ή όποια λαμβάνει χάραν από την άκηρίαν τής σκέψεως. Υπάρχει δέ και άλλος τρόπος κατατροφής, που συμβαίνει με τό στόμα όταν δηλαδή δίδονται φιλήματα μισρά και άκάθαρτα, δόλια και ύπουλα. Και εις αυτά να θέτης φραγμόν. Τέτοιο ήτο τό φιλημα του Παύλου με τον Ισάδα, γεμάτο δολιότητα. Τό φιλημα του Παύλου με τον άλλον, λέγων: «Νά άσπάζεσθε ο ένας τόν άλλον με τό φιλι τής αγιότητας».⁶⁹ όπως ακριβώς δέν ήτο φιλι προσσίας και τό φιλι του Δαβίδ προς τόν 'Ιωαννάβη, **Δ** άλλ' ήτο άγιον και σεμνόν και γεμάτο από ελικρινή αγάπην.⁷⁰ Τέτοιο δέ ήτο και τό φιλι αυτών, που έπεσαν εις τόν λαιμόν του Παύλου και τόν καταφιλούσαν.⁷¹ Δι' αυτό λέγει: «Κύριε, θέλε

67. Σοφ. Σειργή 7, 40.

68. Ματθ. 19, 26.

69. Β' Κορ. 13, 12.

70. Α' Βασ. 30, 41.

71. Πρδ2, 20, 37.

φρουρά εις τό στόμα μου και θύραν» και όχι άπλώς «θύραν», αλλά προσέθεσε «περιοχή», ώστε να έγκλειη τά πάντα και να τά διασφαλίξη. Υπάρχει δέ και άλλος τρόπος κατατροφής με την γλώσσαν ήτοι όταν λέγη κανείς διατί συμβαίνει αυτό; προς τί τούτο έγινε; Δι' αυτό και ο Παύλος, επιτιθέμενος εναντίον αυτών, που όμιλούν τόσον άπερισκέπτα λέγει: «Λοιπόν, άνθρωπε, ποίος είσαι σύ, που άπατήεις και αντίλεγεις εις τόν Θεόν»;⁷² Και δέν πρέπει να φιλάττωμεν μόνον τό στόμα, αλλά πριν από τό στόμα την σκέψιν. Δι' αυτό και κάποιος έλεγε: «Ποιος θα μαστιγώση την σκέψιν μου, δια να μη λυπηθούν αι μάστιγες δια τά σφάλματά μου».⁷³ Δι' αυτό και ο Χριστός ζητεί να πιήξη μέσα μας αυτούς τούς πονηρούς λογισμούς λέγων: «Αυτός, που θέλει με επιθυμίας μίαν γυναίκα, ήδη διέπραξε μοιχείαν με αυτήν».⁷⁴ Βλέπεις, πώς δέν επιτρέπει (ο Χριστός) αυτούς (τούς λογισμούς) να φυτρώσουν, ούτε να έμφανισθούν ούτε ή επιθυμία, ούτε ή όργη;⁷⁵ Α. Διότι λέγει, «ότι και αυτός, που θυμώνει εναντίον του άδελφου του, θα είναι καταδικασμένος δια την γένειαν του πυρός».⁷⁶ Δέν είναι δέ μικρόν πράγμα τό να μη λέγη πολλά κανείς χάριν άσφαλείας, δι' αυτό λέγει: «Από τά πολλά λόγια δέν θα άποφύγη την άμαρτίαν αυτός δέ, που συγκρατεί τά χελιη του, θα άποδειχθῆ σώφρων».⁷⁷

«Μη επιτρέψης εις την καρδίαν σου να στρέφεται εις πονηρά λόγια, ώστε κατοπιν να προβάλλη προφάσεις και δικαιολογίας πονηράς» (στύχ. 4). "Άλλος έρμηνευτής λέγει: «Μη στρέψης την καρδίαν μου εις πονηρά λόγια, ώστε να συλλαμβάνη παρανομούς σκέψεις». Διά ποιόν λόγον ο ψαλλμωδός αντίστρέφει την τάξιν των πραγμάτων και άφου προηγουμένως όμιλησε περί του στόματος, τώρα όμιλει περί τής καρδίας; Ούτε ασκόπως, ούτε τυχαίως κάνει αυτό. **Β** Ένταύθα συμβαίνει, ότι άκριβώς και με τούς ψαλλκιωμένους, που θέλουν να θραυπευθούσιν οι έχοντες ως έργον την επιβλεψίν των θεωρούν ως πρότιτον έργον των να καταλάβουσιν εκ των προτέρων τάς πόρτας τής φυλακής και προς αυτήν την

72. Ρωμ. 9, 20.

73. Σοφ. Σειργή 28, 2.

74. Ματθ. 5, 28.

75. Ματθ. 5, 22.

76. Παροιμ. 10, 19.

κατεύθυνον ἄλλοι στρέφον τὴν προσοχὴν των καὶ ὅταν ἐπιτύχουν αὐτό, τότε τὰ ὑπόλοιπα εὐκόλως διορθώνονται. Ἔτσι καὶ ὁ φαλμαβδὸς κάνει ἐδῶ καὶ μὲ ὅσα συμβουλεύεται εἶναι σὺν τῷ λέγει· νὰ διαφυλάττανται κλειστάι αἱ θύραι καὶ αἱ πονηραὶ σκέψεις γρηγορὰ θὰ ὑποταχθοῦν. Δι' αὐτό οὐτε ἐξ ἀρχῆς ἐπιτρέπει αὐτοὺς (τοὺς λογισμοὺς) νὰ εἰσελθοῦν ἀπὸ ἐξῶ καὶ ξερριζῶναι τὴν πονηρὰν ρίζαν λέγων· «Μὴ ἐπιτρέψῃς εἰς τὴν καρδίαν μου νὰ στραφῇ εἰς πονηρὰ λόγια». **Γ** Ὅχι, ὅτι ὁ Θεὸς παρεκκλίνει· ἀλλοίωμον· ἀλλ' ἡ ἔννοια τοῦ στίχου εἶναι ἡ ἐξῆς· μὴ ἀφήσῃς (τὴν καρδίαν) νὰ στραφῇ οὕτε νὰ ἐπιτρέψῃς νὰ ἐκτροπῇ εἰς πονηρὰς σκέψεις. Διότι ἀπὸ ἐκεῖ, δηλοῦται ἀπὸ τὴν καρδίαν, πηγάζει ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ κακία.

Ποῖα εἶναι ὅμως τὰ λόγια τὰ πονηρὰ; Πολλὰ καὶ διάφορα. Διότι καὶ αὐτοί, ποὺ ἐπινοοῦν τὰς διαβολὰς, καὶ ἐκείνοι, ποὺ συκοφαντοῦν τὸν Θεόν, καὶ αὐτοί, ποὺ ἀποστρέφονται τὴν ἀρετὴν καὶ ἐπιδιώκουν τὴν κακίαν καὶ τὰ λόγια ποὺ εὐχαριστᾶς λέγονται γύρω ἀπὸ διεστραμμένους διδασκαλίαις καὶ γύρω ἀπὸ τὸν ἐκλυτον καὶ ἀνήθικον θίον καὶ τὰ παρόμοια, ἄλλα αὐτὰ προέρχονται ἀπὸ μεγάλην κακίαν· ὅπως δὲ ἀκριθῶς ὑπάρχουν σκέψεις καὶ λόγια πονηρὰ, ἔτσι ὑπάρχουν καὶ σκέψεις καὶ λόγια ποὺ χαρίζουν ζωὴν. Δι' αὐτό καὶ οἱ μαθηταὶ ἔλεγον εἰς τὸν Χριστὸν· «Σὺ ἔχεις λόγια, τὰ ὅποια χαρίζουν αἰώνιον ζωὴν καὶ εἰς ποῖον νὰ πάμε».⁷⁷ **Δ** Λέγονται δὲ καὶ λόγια ζωῆς αὐτὰ, ποὺ προσφέρουν ζωὴν λέγονται δὲ καὶ λόγια σωτηρίας αὐτὰ, ποὺ ἐξασφαλίζουν σωτηρίαν. Δι' αὐτό καὶ κάποιος σοφὸς λέγει· «Μὴ ἀποφύγῃς νὰ εἴπῃς λόγον, ὅταν πρόκειται νὰ σώσῃς κάποιον».⁷⁸ Λόγια δὲ πονηρίας εἶναι αὐτὰ, ποὺ καθιστοῦν πονηροὺς καὶ κακοὺς αὐτοὺς, ποὺ τὰ λέγουσιν. Ὅπως δὲ ἀκριθῶς ὑπάρχουν ἀνεμοὶ μολυσμένοι καὶ φορεῖς ἀσθενειῶν, ἔτσι ὑπάρχουν καὶ παρόμοια λόγια. Καὶ ὅτι προξενοῦν εἰς τὸ σῶμα οἱ ἀνεμοὶ αὐτοί, τὸ ἴδιον προξενοῦν καὶ τὰ λόγια εἰς τὴν ψυχὴν, ποὺ τὰ δέχεται. Μὲ ὅσα λοιπὸν ὁ φαλμαβδὸς ἀνέφερε, τοῦτο εἴχεται καὶ λέγει· μὴ ἐπιτρέψῃς εἰς τὴν καρδίαν μου νὰ δεχθῇ τέτοια λόγια καὶ **Ε** μὴ ἀφήσῃς νὰ στραφῇ πρὸς αὐτὰ. Εἶδες, πῶς ὁ φαλμαβδὸς τονί-

77. Τοῦν. 6, 69.
78. Σοφ. Σειράχ 4, 29.

ζει τὸ αὐτεξούσιον τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὅτι ἡ φύσις τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶναι πονηρὰ ἀφ' ἑαυτῆς, ἀλλὰ δέχεται τὴν πονηρίαν ὡς ἀποτελέσματα τῆς ὀκνηρίας;

«Διὰ νὰ προκαλεῖται πονηρὰς δικαιολογίας». Αὐτὴ εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἡ ὁδὸς τῆς καταστροφῆς.⁷⁹ Ἄ ὦταν ἡ ἡ ἴδια ἡ ἁμαρτωλὴ ψυχὴ ἀποβάλλῃ τὸν φόβον καὶ ἐπινοῇ δικαιολογίας τῆς ὀκνηρίας ἢ καὶ ὅταν, ἀφοῦ κάποιος ἁμαρτήσῃ διὰ τῆς μοιχείας, κάποιος ἄλλος θέλῃ νὰ τὸν ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τὴν συναίσθησιν τῆς ἐνοχῆς του καὶ τὴν μετάνοιαν καὶ τοῦ λέγῃ «μήπως σὺ εἶσαι ὁ αἴτιος; αἰτία εἶναι ἡ ἐπιθυμία». Εἶναι πράγματι κακὸν ἥρᾳγμα ἡ ἁμαρτία· ὅτι ὅμως τὴν καθιστᾷ χειρότερα εἶναι τὸ νὰ ἀρνῆται κανεὶς τὴν ἁμαρτίαν, ὅταν πᾶς τὴν ἔχη διαπράξει. Αὐτὴ δὲ ἡ ἀρνήσις τῆς ἁμαρτίας εἶναι τὸ κατ' ἐξοχὴν ὄπλον τοῦ διαβόλου. Αὐτὸ συνέθη καὶ μὲ τοὺς πρωτοπλάστους.⁸⁰ Διότι, ἐνῶ ὁ Ἄδάμ ἔπρεπε καὶ ὁμολογήσῃ τὰ σφάλματά του, αὐτὸς μεταφέρει τὴν αἰτίαν εἰς τὴν ἄλλην (τὴν Ἐβαν) καὶ αὐτὴ πάλιν εἰς τὸν διάβολον. Αὐτοὶ ἔπρεπε νὰ εἴπουν· ἁμαρτήσαμε, διεπράξαμεν ἁμαρτίαν· αὐτοὶ ὅμως οὐκ ἔμενον δὲν ὁμολογοῦν, ἀλλὰ καὶ ἐπινοοῦν ἀπολογίαν. **Β** Διότι ὁ διάβολος, γνωρίζων, ὅτι ἡ ὁμολογία τῆς ἁμαρτίας ἀποτελεῖ συγχώρησιν αὐτῆς, πείθει τὴν ψυχὴν νὰ ἐντρέπεται. Σὺ, ὅμως, ἀναπητέ, ὅταν ἁμαρτήσῃς, εἰπέ ὅτι «ἁμαρτήσας» ἀπὸ αὐτὴν δὲ τὴν ἀπολογίαν δὲν ὑπάρχει τίποτε πρὸς δίκαιον. Ἔτσι κανεὶς τὸν Θεόν ἐσπλάγγων ἀπέναντί σου· καὶ συγχρόνως κανεὶς τὸν ἑαυτὸν σου πρὸς ἀπρόβητον νὰ πέσῃ πάλιν εἰς τὰ ἴδια σφάλματα. Ὅταν ὅμως πρόκειται νὰ ζητῆς ἀνεπάρκτους δικαιολογίας καὶ νὰ ἀπαλλάσῃς τὴν ψυχὴν σου ἀπὸ τὸν φόβον, τότε κανεὶς αὐτὴν περισσότερον πρᾶξιμον εἰς τὸ νὰ πέσῃ πάλιν εἰς τὰ ἴδια σφάλματα καὶ συγχρόνως προκαλεῖς ζῆλον ὑπερῶς τὸν Θεόν. Διότι ἡ ἀδιάντροπος δικαιολογία δὲν ἀπουσιάζει ἀπὸ κανέναν ἀπὸ τοὺς ἁμαρταλοὺς. Καὶ πράγματι ὁ φονεὺς ρίχνει τὴν εὐθύνην εἰς τὸν θυμὸν, **Γ** ὁ κλέπτης εἰς τὴν πτώχειαν, ὁ μοιχὸς εἰς τὸ πάθος τῆς ἐπιθυμίας καὶ ἄλλος εἰς τὴν ἐξουσίαν· ἄλλα αὐτὰ ὅμως εἶναι παρόμοιοι δικαιολογίαί, αἱ ὅποια καίμην λογικὴν ἀπολογίαν δὲν προσφέρουν, διότι δὲν εἶναι αὐτὰ, ποὺ κάνουν τὰς ἁμαρτίας, ἀλλ' αἱ διαθέσεις καὶ γνώμαι αὐτῶν, ποὺ ἁμαρτά-

79. Γεν. Κεφ. 3.

νουν. "Ότι δὲ αὐτὰ αἱ διαθέσεις ἐπιτελοῦν τὰς ἀμαρτίας, θὰ προσκαθῶ νὰ σοῦ φανερώσω διὰ τῶν ἐπομένων. "Όταν, δηλαδή, παρουσιάζεται ἄλλος ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ἂν καὶ ζῆ μετὴν πτωχείαν καὶ ἔχη ἐπιθυμίαν καὶ ὑπόκειται εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς φύσεως, ὅμως δὲν κάνει αὐτὰς τὰς ἀμαρτίας, αὐτοὶ ποῦ ἀμαρτάνουν, ποῖαν ἀπολογίαν θὰ προβάλλουν; Δι' αὐτὸ καὶ κάποιος σοφὸς ὁρθῶς εἶπε τὰ ἑξῆς: «Ποῖος θὰ μαστιγώσῃ τὴν σκέψιν μου, Ὡς ὥστε νὰ μὴ λυπηθῶν αἰ μαστιγῆς τὰ σφάλματά μου»;⁸⁰ Κότταζε τὸν Δαβὶδ, ποῦ δὲν δικαιολογεῖται, ὅταν ἠμάρτησεν, ἀλλ' εἶπεν «Ἡμάρτησα εἰς τὸν Κύριον».⁸¹ "Αν καὶ οὗτος ἠδύνατο νὰ εἶπῃ «Διατὶ ἐγυμνώθη ἡ γυναικίκα; διατὶ ἐλούσθη ἔμπρὸς εἰς τὰ μάτια μου»; Ἐγνώριζεν ὅμως, ὅτι αὐτὰ ἦσαν ἀνόητος δικαιολογία καὶ δι' αὐτὸ ἀπελογήθη κατὰ τρόπον σαφῆ, μετὸ νὰ εἶπῃ «Ἡμάρτησα». Ὁ Σαούλ ὅμως δὲν ἔκανε τὸ ἴδιον, ἀλλ' ἐνῶ κατηγορεῖτο διὰ τὴν ἐγγαστριμυθον ἔλεγεν «Ἐγὼ θλίβομαι καὶ οἱ ἄλλοσθενεῖς πολεμοῦν ἐναντίον μου».⁸² Δι' αὐτὸ κυρίως καὶ κατ' ἐξαγωγήν ἐτιμωρεῖτο. Διότι ἔπρεπε νὰ εἶπῃ «Ἡμάρτησα καὶ ἔπραξα ἀνομίαν»· αὐτὸς ὅμως δὲν εἶπεν αὐτὸ, ἀλλὰ περιεφέρετο ζητῶν παραλόγους δικαιολογίας.

Ἐ Μαζὶ μετὸ ἀνθρώπου, οἱ ὁποῖοι διαπράττουν τὴν ἀνομίαν. Αὐτὸ προσέθετο διὰ τὴν βέλγη, ὅτι τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν, τῶν ἀνόμων, εἶναι ἴδιον τὸ νὰ δικαιολογῶνται καὶ νὰ ἀναιουγνυτοῦν. Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ ὁ Δαβὶδ ἀντὶ νὰ τοιζῇ τὴν ἀρετὴν προβάλλει αὐτὸ, δηλαδή τὸ νὰ ἀποφεύγῃ κανεὶς τὰς τοιαύτας σκέψεις, μάλλον δὲ καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ σημείου ἀρχίζει ὅσον τὸ θίβλιον τῶν ψαλμῶν λέγων⁴⁹ Ἄ «Ἐὐτυχῆς εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ποῦ δὲν ἐπῆγε εἰς συμβαύλιον ἀσεβῶν ἀνθρώπων καὶ δὲν ἐβάδισεν εἰς ὄραμον, ποῦ φασδίξουν οἱ ἀμαρτωλοὶ, καὶ δὲν παρευρέθη εἰς τόπον, ὅπου συγκεντρώνονται οἱ φθοροποιοί».⁸³ Δι' αὐτὸ δὲ τὸ γεγονός ἐλείπει αὐτὸν πάντοτε νὰ ἔχη ὀρθὴν κρίσιν διὰ τὰ ἀμαρτήματα. "Όταν δὲ ἀρίθμησε τὸν λαὸν ἔλεγεν «Ἐγὼ ἠμάρτησα καὶ ἐγὼ, ὁ ποιμὴν, ἔκανα τὸ κακόν».⁸⁴ Δὲν εἶπε: «Τί σημαίνει, ἐάν

80. Σοφ., Σαυφὶν 25, 2.
81. Β' Βασιλ. 13, 13.
82. Α' Μακ. 98, 16 καὶ 7.
83. Ψαλμ. 1, 1.
84. Β' Μοσ. 24, 17

ἀρίθμησα (τὸν λαόν)», ἀλλὰ τοῦναντίον καταδικάζει τὸν ἑαυτὸν τοῦ, δι' αὐτὸ καὶ συγχωρεῖται. Δόξα τίποτε δὲν κάνει τόσον εὐπλαγῆτον τὸν Θεόν, ὅσον τὸ νὰ ὁμολογῇ καὶ παραδέχεται κανεὶς τὰς ἀμαρτίας του. Αὐτὸ δὲ ἠθέλε συμψῆ, ὅταν κανεὶς ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὰς συναθροίσεις, αἱ ὁποῖαι ἀποβάλλουν τὸν φόβον, ποῦ προσέρχεται ἀπὸ τὰς ἀμαρτίας, καὶ ρίπτουν (τοὺς ἀνθρώπους) εἰς ὀκνηρίαν. Δι' αὐτὸ τόσον ὁ Παῦλος ὅσον καὶ ὁ Ἱερεμίας ὁμιλοῦν ἐκτενῶς περὶ αὐτοῦ τοῦ πράγματος, Ἐ ὅταν καὶ οἱ δύο προτρέπουν νὰ ἀποφεύγωμεν τὰς συναναστροφὰς μετὸς τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων καὶ τοὺς ὀκνηροὺς. Καὶ ὁ Ἰωβ δὲ εἰς τὰς ἰδιότητας τῆς ἀρετῆς προσθέτει καὶ αὐτὸ λέγων «Ἐάν ἐβάδιζα μαζὶ μετὸ ἀνθρώπου ἀπατεώνας!»⁸⁵ Αὐτὸς δὲ τονίζει τὸ γεγονός, ὅτι οὔτε ἐκάθισε μετὸ παρομοίους ἀνθρώπων, λέγων· «Δὲν παρευρέθη εἰς ἀνάθροισιν ἀνθρώπων, ποῦ παίξουν καὶ ἀστευόονται».⁸⁶ Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος δὲν ἐπιτρέπει νὰ συντρώγῃ κανεὶς μαζὶ μετὸ πονηροῦ ἀνθρώπου, οὔτε καὶ ἀπλῶς νὰ συναναστρέφεται λέγων «Ἐάν κάποιος δὲν συμμορφώνεται μετὰς ἐν τῇ ἐπιστολῇ συστάσει μας, αὐτὸν νὰ τὸν σημειώσετε καὶ νὰ μὴ τὸν συναναστρέψετε».⁸⁷ «Καὶ δὲν θὰ συναναστράφω μετὸς ἐκλεκτοῦς των». Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει «Οὔτε θὰ φάγω μαζὶ των τὰ εὐγευστα φαγητά των». Ἐ Καὶ ἄλλος λέγει «Οὔτε νὰ συγκοιτηθῶ εἰς τὰς εὐχαριστοὺς διακονίας των». Ὁ ψαλμῶδὸς ἐνταῦθα ὑπενθυμίζει τὴν ἀποστολικὴν ἐντολήν, ὅτι δηλαδή πρέπει νὰ ἀποφεύγῃ κανεὶς καὶ τὰς ἀπολαύσεις καὶ τὰ φαγητά ὅπου μάλιστα αὐξάνουν αἱ ἀμαρτωλοὶ συνήθειαι, ἐκεῖ γίνεται μεγαλύτερα ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ δουλοπεία.

Δὲν εἶναι δὲ μικρὰ ἀποδείξεις τῆς ἀρετῆς καὶ οὔτε μικρὸς τρόπος διαρθώσεως τὸ ν' ἀποφεύγωμε τὰ τοιαῦτα συμπόσια καὶ τὰς συγκεντρώσεις· καὶ οὔτε τὴν φιλίαν νὰ ἐντρέπωμεθα (ὕπολογίζομεν), ὅτε, ὑποτασσόμενοι εἰς τὰς ὀρέξεις τῆς καλίας, νὰ παραλόκομεν τὸν ἕλκον τῆς ψυχῆς καὶ τὸ θαρραλέον φρόνημα τῆς φιλοσοφου σκέψεως. Ἐταὶ πολλοί, ποῦ ἐσεβάσθησαν (ὕπελόγησαν) τὴν φιλίαν, κατακλύθησαν εἰς τὸ ναυάγιον τῆς με-

85. Ἰωβ 31, 6.
86. Ψαλμ. 25, 4.
87. Β' Θεοσ. 3, 14.

θης, έγιναν αχμάλωτοι τῆς πορνείας καὶ ἀναίκαν τὴν φωτιάν τῆς ἡβόνης. **Β** μὲ τὸ νὰ ἐπιδιώξουν συμπόσια καὶ θεάτρα, ποὺ ἴσαν γεμάτα ἀπὸ παρανομίαν. Αὐτὸ δὲ τὸ πρᾶγμα καὶ ὁ ψαλμοδὸς δεκνύει, ὅτι ἔκανε ὁ Ἰβίος, ὥστε οὕτε νὰ συμμετάσχη εἰς μίαν τοιαύτην τράπεζαν.

«Ὁ δίκαιος θὰ μὲ τιμωρήσῃ μὲ εὐσπλαγγίαν καὶ θὰ μὲ ἐλέγξῃ ὡς τὸ λάδι ἀμαρτωλοῦ ἀνθρώπου ὅς μὴ λύσῃ τὸ κεφάλι μου» (στίχ. 9). Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει· «Ἄς μὲ ἐλεῆσῃ ὁ δίκαιος μὲ εὐσπλαγγίαν καὶ ὡς μὲ ἐλέγξῃ». Καὶ αὐτὸ δὲν εἶναι μικρὰ μορφή ἀρετῆς, μαζὶ μὲ τὴν προηγουμένην, ἦτοι τὸ νὰ μὴ ἀποφεύγῃ κανεὶς τὰς ἐπιπλήξεις, οὐτε τὰς ἐπιτιμήσεις, ποὺ γίνονται ἀπὸ δικαίους ἀνθρώπους. Ἦ ἔτι τὸ στίχου εἶναι ἡ ἐξῆς ὁ ψαλμοδὸς λέγει· «Ἄς μὴ μετέχω ποτὲ τῶν συναθροίσεων ἐκεῖνων, αἱ ὁποῖαι αὐξήτουσιν εὐχάριστα πρᾶγματα μὲ σκοπὸν νὰ θλάσῃν θὰ προτιμώσα ὡς ἐκείνους, ποὺ εἶναι ἀσπῆροι καὶ ζητοῦν νὰ ἐπανορθώσῃν τοὺς ἀμαρτωλοὺς, αὐτοὺς, ποὺ ἐλέγχουν. **Β** καὶ φέρουν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τὰ σφάλματα καὶ θέτουν ἐπιτίμια μὲ σκοπὸν τὴν μετάνοιαν. Διότι αὐτὸ εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῆς εὐσπλαγγίας καὶ τῆς φιλοφροσύνης, ἡ προσπάθεια τῆς νὰ διορθῶν τὰς πλῆγας τῆς ἁμαρτίας. «Λάδι δὲ», λέγει, ἀμαρτωλοῦ ἀνθρώπου, ὡς μὴ λύσῃ τὸ κεφάλι μου». Εἶδες ἀνθρώπων, ποὺ εἶναι συγκροτημένους καὶ ἀποκλιθεμένους μὲ τὴν ἀρετὴν; Αὐτοὺς ἀνέχετα μετ' εὐχαριστήσεως ἀκόμη καὶ τὰς ἐπιπλήξεις τῶν δικαίων ἀνθρώπων, ἐνῶ ἀποστρέφεται ἀκόμη καὶ τὰ χαριτόβρυτα λόγια τῶν παρανομίων. Διὰ τὴν δὲ μῶς; Διότι ἐκεῖνοι (οἱ παρανομοὶ) ἀκόμη καὶ μὲ τὴν ἐλεημοσύνην τῶν πολλὰς φορὰς κατέστρεψαν αὐτοὶ ὁμῶς (οἱ δίκαιοι) μὲ τὰς ἐπιπλήξεις των καὶ τὴν αὐστηρότητα τῶν διωρώσεων (τοῦ ἀνθρώπου). ⁸⁸ **Α** Καὶ μὲ τὴν ἐπιπλήξιν τῶν δικαίων συνπάσχει μαζὶ καὶ ἡ εὐσπλαγγία, εἰς τὴν εὐσπλαγγίαν ὡμῶς τῶν παρανομίων (φωλιάζει) ὁ θάνατος. Δι' αὐτὸ καὶ κάποιοι εἶπεν· «Εἶναι πῶς ἀξιόπιστα τὰ ἐκ τῶν φίλων προκαλούμενα τραύματα ἀπὸ τὰ πρόθυμα φιλήματα τῶν ἑθρών». ⁸⁹ Καὶ κύταζε, πῶς ἐδῶ ὑπεθυμίζει τὴν ἀποστολικὴν ρῆσιν· «Ὅτι ἐλέγξῃς, νὰ ἐπιπλήξῃς, νὰ προτρέμῃς». ⁹⁰ Τέτοιος, λοιπόν,

88. Ματθ. 27, 6.
89. Ρ' Τιμ. 4, 2.

εἶναι ὁ Ἐλεγχος τῶν ἁγίων. Τὸ ἴδιον πρᾶγμα κάνουν καὶ οἱ ἱατροί. Δὲν κάνουν μόνον ἐγχειρήσεις, ἀλλὰ καὶ ἐπουλώνουν τὰ τραύματα. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Χριστὸς ζητῶν νὰ γίνετα ὁ Ἐλεγχος εὐπρόδοκτος, δὲν ἐπιτρέπει νὰ λιμθάσῃ δημοσιότητα ἐκ τῶν προτέρων ὁ Ἐλεγχος, καὶ λέγει· «Πήγαμε, νὰ ἐλέγξῃς αὐτὸν (τὸν ἀδελφόν) κρυφά, δηλαδὴ νὰ εἰσθε μόνον, σὺ καὶ αὐτός». ⁹¹ **Β** Τὸ ἴδιον ἔκανε καὶ ὁ Παῦλος, ἀσκῶν τὸν Ἐλεγχον μὲ εὐσπλαγγίαν καὶ ἄλλοτε μὲν ἔλεγε· «**Ω** ἀνόητοι Γαλάται!» ⁹² Ἄλλοτε δὲ· «Παιδιά μου, διὰ τὰ ὅποια πάλιν πονῶ». ⁹³ Διότι αὐτὸς, ποὺ ἐλέγχει, πρέπει νὰ ἐπινοῇ πολλὰ μέσα, ὥστε ὁ Ἐλεγχος νὰ γίνετα εὐπρόδοκτος, καὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ εἶναι πολὺ συνετὸς αὐτός, ποὺ προτείνει τὸ φάρμακον τῆς θεραπείας· θὰ ἔλεγα, ὅτι αὐτός, ποὺ ἐλέγχει πρέπει νὰ εἶναι περισσότερο συνετὸς ἀπὸ αὐτὸν ποὺ χειρουργεῖ τὸ σῶμα. Διὰ τὴν; Διότι εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ ἐλέγχου ἄλλος εἶναι ὁ αἰσίων τὴν πληγὴν καὶ ἄλλος ὁ ὑποφέρων τὸν πόνον εἰς τὴν περίπτωσιν ὡμῶς τοῦ σώματος εἶναι τὸ ἴδιον πρόσωπον, ποὺ χειρουργεῖται καὶ πῶς ὑποφέρει τὸν πόνον. «Λάδι ἀμαρτωλοῦ ἀνθρώπου, ὡς μὴ λύσῃ τὸ κεφάλι μου». Ἦ σημαίνει αὐτό; **Γ** Ἐκεῖνος, λέγει, ποὺ λέγει εὐχάριστα λόγια, δὲν ζητεῖ τὸ ὠφέλιμον δι' αὐτὸν ποὺ ἀκούει, ἀλλὰ τὸ ἰδικόν του, ὥστε νὰ εἶναι εὐχάριστος καὶ ἀγαπητός· αὐτὸς δὲ, ποὺ ἐλέγχει, ἀπὸ τοῦ ἰδικοῦ του συμφέροντος, ἀποβλέπει εἰς τὸ συμφέρον τοῦ ἄλλου. Ὅστε διαφέρουν μεταξύ των καὶ εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον κυρίας. Ἐάν δὲ πρὸς τὴν ἀποστρέφωμεθα τοὺς ποιητοὺς, ἔστω καὶ ὅταν μᾶς ἔλεοῦν, τότε πρέπει νὰ τοὺς πλησιάζωμεν; Πιστέ. Ὅστε, ἔστω καὶ ἐν προσφῆρον χρημάτων καὶ ἀποσώζονται ἀπολαύσεις καὶ τιμῆς, νὰ τοὺς ἀποκρούωμεν καὶ νὰ τοὺς ἀποφεύγωμεν τῶν ἀντιῶν νὰ ζητοῦμεν τὸν δίκαιον, ἔστω καὶ ἐν μᾶς ἐμπάτη μὲ τὰ λόγια καὶ ἐν μᾶς ἐπιπλήτη; διότι αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος, ποὺ ἀγαπᾷ.

«Διότι ἀκόμη καὶ ἡ προσευχὴ μου, ἦτοι ἡ ἐπιθυμία μου, θὰ ἦτο πρὸς τὰς πράξεις, εἰς τὰς ὁποίας οὗτοι ἀρέσκονται». Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει· «Ἀκόμη καὶ ἡ προσευχὴ μου εἶναι μέσα εἰς τὰς κακίας των». **Δ** Καὶ ἄλλος

91. Ματθ. 18, 15.
92. Γαλ. 3, 1.
93. Γαλ. 4, 19.

λέγει: «Διότι ἀκόμη καὶ ἡ προσευχὴ μου εἶναι εἰς τὰς πονηρὰς πράξεις των». Ὁ ψαλμωδὸς ἄλλα μὲν ἐζήτησε, ἄλλα δὲ προσφέρει ἀπ' ἑαυτοῦ δι' αὐτοῦ δὲ φανεράνει, ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἔχουν αὐτοὶ πεποιθῆσθαι μόνον εἰς τὴν προσευχὴν καὶ νὰ πίπτουν καὶ νὰ κοιμῶνται, ἀλλὰ νὰ προσφέρουν καὶ τὴν ἰδικὴν των συμβολὴν. Πι λοιπὸν αὐτὸς ἀπ' ἑαυτοῦ προσφέρει: Δὲν δίδει πρόβατα καὶ θόβια καὶ χρήματα, ἀλλὰ προσφέρει τὴν ἐπιείκειαν τῆς συμπεριφορᾶς καὶ τὸ νὰ ἀποστρέφεται μὲ δυνάμει πολλὴν τὴν πονηρίαν αὐτῶν. Ὅχι μόνον, λέγει, θὰ ἀποφύγω ὅτι εἶναι εὐχάριστον εἰς ἐκεῖνους, ἀλλὰ θαυθερὸν εἰς ἐμέ, οὐτε θὰ προτιμῶ τὴν ἐπιπληξιν αὐτῶν. Ἐ ἀλλὰ καὶ θὰ ἀντιπῶ εἰς τὰς ἐπιθυμίας των τόσον δὲ θὰ ἀπέγω ἀπὸ τὸ νὰ προτιμῶ τὴν εὐσπλαγχίαν ἐκεῖνων, ὥστε θὰ προσεύχωμαι καὶ κατ' ἐκεῖνων τῶν πραγμάτων, πού αὐτοὶ ἐπιθυμοῦν. Αὐτὴ λοιπὸν εἶναι ἡ ἔννοια τοῦ «ἐν ταῖς εὐδοκίαις αὐτῶν».

«Οἱ κριταὶ των, οἱ ἰσχυροὶ των, κατεστράφησαν καὶ ἠφανίσθησαν ὡς τὴν πέτραν εἰς τὴν θάλασσαν» (στίχ. 6). Ἄλλος ἑρμηνευτὴς λέγει: «Θὰ σπάσουν ἐπάνω εἰς τὴν πέτραν». Ἐδὲ φανεράνει ὁ ψαλμωδὸς τὸ ἐδάλωτον τῆς ἀμαρτίας καὶ τὸ ἀπόκρημον ἔδαφος τῆς κακίας. 441 Ἀ Αὐτοὶ, λέγει, οὐ δύνασται οἱ ἀγνοῦντες καὶ φερόντες τὰ πάντα, κατεστράφησαν. Καὶ δὲν εἶπεν «κατεστράφησαν» ἀλλὰ «κατεβροχθήθησαν» ἔφηλιν, ὅτι ἔτσι κατεστράφησαν, ὥστε οὐτε τὰ ἴχθυ των δὲν ἐφαίνοντο, πράγμα πού ὁ ψαλμωδὸς λέγει καὶ διὰ τὸν ἀσεβῆ, ὅτι δηλαδὴ: «Ἐπέρρασα νὰ τὸν ἰδῶ καὶ ἰδοῦ δὲν ὑπῆρχε καὶ τὸν ἐζήτησα καὶ δὲν εὐρέθη ὁ τόπος του». 442 Τὶ σημαίνει τὸ «ἐγόμενος»; Πλησιον. Ἡ ἔννοια τῶν λόγων του εἶναι ἡ ἐξῆς: ὅπως ἀκριβῶς κάποια πέτρα, πού ρίπτεται εἰς τὴν θάλασσαν, δὲν ἠθέλε πιά φαῖν, ἔτσι ἀκριβῶς καὶ τὰ εὐήμερα πράγματα των βυθίζομενα ἀφανίζονται πιά καὶ ὀφίστανται ὀλοκληρωτικὴν καταστροφὴν. Ἡ λοιπὸν σημαίνει τὴν ἀνευ ἰχνους, τὴν ριζικὴν καταστροφὴν ἢ τὴν ἰσχυρὰν καὶ δυνατὴν καὶ μετὰ πατάγου τοιαύτην. Διότι αὐτὸ δηλοῖ τὸ «θὰ σπάσουν ἐπάνω εἰς τὴν πέτραν».

Β «Θὰ ἀκούσουν τὰ λόγια μου, διότι εἶναι γλυκά». Ἄλλος ἑρμηνευτὴς λέγει: «διότι ἐπλασιώθησαν (ὅπὸ γεγονότων)». Καὶ ἄλλος λέγει: «διότι ἀπαροουσιώθησαν

43. Ψαλμ. 86, 86.

κατὰ τρόπον εὐχάριστον». Ἦτοι ἐκ τῆς πείρας τῶν πραγμάτων θὰ ἀντιληφθῶν τὴν ὀφειμότητα τῆς παρανέσεως καὶ συμβουλῆς μου. Καὶ πῶς δὲ συμβῆ αὐτό; Αὐτὸ θὰ συμβῆ, διότι ὁ ἐλεγχος τῶν δικαίων ἔχει αὐτὸ τὸ ἀποτέλεσμα καὶ ἡ διαπαιδαγωγία των προκαλεῖ μεγάλην εὐχαρίστησιν. Διότι τοιαύτης ὕψους εἶναι ἡ ἀρετὴ ἔχει προσωρινὸν μὲν τὸν πόνον, διαρκῆ δὲ τὴν χαρὰν.

«Ὡς παχεῖς θάλωι τῆς γῆς, πού σπάζουν καὶ κομματιάζονται ἐπάνω εἰς τὴν ἐπιφανείαν τῆς γῆς, ἔτσι διεσκορπίσθησαν τὰ ὄσα των κοντὰ εἰς τὸ στόμιον τοῦ Ἄδη» (στίχ. 7). Ἄλλος ἑρμηνευτὴς λέγει: «Ὅπως ἀκριβῶς ὁ γεωργός, ὅταν σκάπτῃ τὴν γῆν, ἔτσι διεσκορπίσθησαν τὰ ὄσα των εἰς τὸ στόμιον τοῦ Ἄδη». Ἄλλος πάλιν λέγει: «Ὅπως ἀκριβῶς συμβαίνει, ὅταν κάποιος σπάσῃ καὶ τρυπῇ τὴν γῆν, ἔτσι διεσκορπίσθησαν τὰ ὄσα μίαν εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Ἄδη». Ἄλλος δὲ λέγει: «Σὺν τὴν καλλιέργειαν καὶ τὸ σκάψιμο τῆς γῆς μὲ τὰς συνεισίας του, ἔτσι ἐσκορπίσθησαν τὰ ὄσα μίαν εἰς τὸ στόμιον τοῦ Ἄδη». Ἀφοῦ εἶπεν, ὅτι τὰ λόγια του προκαλοῦν μεγάλην εὐχαρίστησιν, τώρα ἀναφέρει καὶ τὰς παλαιὰς τελευτηρίας. Ὅτι δηλαδὴ ἔην καὶ ὑπέστημεν τὸν ἔχατον κίνδυνον καὶ ὡς τὴν γῆν, πού ἀνοίγει καὶ καλλιεργείται καὶ ἀνασκόπτεται, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ὅλοι διεσκορπίσθημεν καὶ κατεστράφημεν καὶ ἐφθάσαμεν μέχρι τῶν πυλῶν τοῦ θανάτου, ὅμως καὶ εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν εὐρισκόμενοι Δ θὰ προτιμούσαμε μάλλον τὴν διαπαιδαγωγίαν καὶ τὴν διόρθωσιν ἐκ μέρους τῶν δικαίων παρά τὴν εὐσπλαγχίαν τῶν ἀμαρτανῶν ἀνθρώπων. Διότι, ὅτιδ' ἴπτε, καὶ ἂν ἐγίνετο, θὰ ἐκρεμόμεθα ἀπὸ τὴν πρὸς σὲ ἐλπίδα καὶ ποτὲ δὲν θὰ ἐπαύσαμε νὰ προσβλέπωμε μὲ πεποιθῆσθαι σὲ σένα. Δι' αὐτὸ καὶ προέθεσε λέγων: «Διότι, Κύριε, Κύριε, σὲ σένα εἶναι στραμμένα τὰ μάτια μου. Σὲ σένα ἔχω τὴν ἐλπίδα μου, μὴ καταστρέψῃς τὴν ψυχὴν μου» (στίχ. 8). Ἐστὼ καὶ ἂν ἔλθου, λέγει, ἔναστίον μας μύρια κακά, ἢ πόλεμοι ἢ μάχα ἢ κίνδυνοι θανάτου, ἢ πύλα Ἄδου, ὅμως δὲν θὰ ἀπομακρυνθῶμεν ἀπὸ τὴν ἀγίαν ἀγκυραν, ἀλλὰ θὰ κρατοῦμεν γερὰ τὴν ἐλπίδα εἰς τὴν ἰδικὴν σου συμπαράστασιν καὶ ἀφοῦ ἐγκαταλείψομεν τὰ ὅπλα καὶ τὰς πολεμικὰς παρατάξεις, θὰ περιμένωμε τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ ὅλα τὰ κακά ἀπὸ τὴν ἰδικὴν σου βοήθειαν καὶ χάρι. Κ «Σὲ σένα ἔχω τὴν ἐλπίδα μου, μὴ καταστρέψῃς

τήν ψυχὴν μου». Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει: «Μὴ φύγῃς καὶ ἐρημώσῃ ἡ ψυχὴ μου». Ἦτοι μὴ με ἀφήσῃς νὰ ἀπέλθω ἀπρακτός.

«Φύλαξέ με ἀπὸ τὴν παγίδα, τὴν ὅποιαν μοῦ ἔστησαν ὄλοι πρὸς ἐξόντωσίν μου, καὶ ἀπὸ τὰ σκάνδαλα, ποῦ ἐπινοοῦν οἱ ἐργάται τῆς ἀνομίας» (στίχ. 9). Ἐξὼ ὁ φαλκωδὸς δὲν ὁμιλεῖ ἀπλῶς περὶ συκοφαντιῶν, ἀλλὰ περὶ λαθραίων τοιοῦτων καὶ μυστικῶν καὶ ἀσκορῶν, αἱ ὅποια δύσκολα φαίνονται καὶ ἀπὸ τὰς ὁποίας κανεὶς δύσκολα προφυλάσσεται· δι' αὐτὸ καὶ πρὸς ἀποφυγὴν αὐτῶν τῶν διαβουλιῶν ἔχει κανεὶς ἀνάγκη τῆς ἀπὸ Θεοῦ βοηθείας.⁴⁴² Α Δι' αὐτὸ λοιπὸν τελειώνει τὸν λόγον μετὰ τὴν εὐχὴν, ἀπὸ τὴν ὅποιαν, ὡς ἐκ προαιμίου, ἤρchiσε, καὶ εἰς τὴν ὅποιαν κατέληξε· ἔτσι μετὰ αὐτὸν τὸν τρόπον φανερώνει, ὅτι τὰ ἰδικὰ του ἐφόδια εἶναι τὰ ἐξῆς: ἡ ἐλπίδα εἰς τὸν Θεόν, ἡ διαρκὴς ἐναντιότης του πρὸς τὸν Θεόν, ἡ ἀποφυγὴ τῶν συναναστροφῶν μετὰ τοὺς κακοὺς καὶ τὸ ζῶηρόν του μῖσος ἐναντίον τῶν πονηρῶν ἐπιθυμιῶν των. Ἡ συνδρομὴ δὲ τοῦ Θεοῦ εἶναι: ἡ βοήθειά του, ἡ συμπαραστάσις του καὶ ἡ ἐνίσχυσις του, ὥστε ὁ πιστὸς νὰ ἀναδεικνύεται νικητὴς καὶ ἀνώτερος ὢλων τῶν δυσχερειῶν. Διότι ἔτσι ἐπιτυγχάνεται ἡ ἀρετὴ, διὰ τῆς συνεισφοράς τῆς ἰδικῆς μας προσπαθείας καὶ μετὰ τὴν συμπαραστάσιν τῆς βοηθείας τοῦ Θεοῦ.

«Οἱ ἁμαρτωλοὶ θὰ πέσουν μέσα εἰς τὸ δίκτην του ἐγὼ θὰ εἶμαι χωρισμένος ἀπὸ αὐτοὺς, μέχρις ὅτου φύγω ἀπὸ τὰς διαβολὰς των» (στίχ. 10). Β Εἰς ποῖου τοῦ δίκτην θὰ πέσουν; Τοῦ ἰδίου τοῦ Θεοῦ⁴⁴³ ἦτοι θὰ πιαστοῦν καὶ θὰ δεθοῦν. Διότι αἱ μὲν δοκιμασίαι τῶν δικαίων ἀποθλέπουν εἰς τὴν διόρθωσίν των καὶ εἰς τὸ νὰ διεγείρουν τὴν φιλόσοφον διάθεσίν των πρὸς σωτηρίαν τὰ παθήματα ὁμῶς τῶν ἁμαρτωλῶν, οἱ ὅποιοι πάχουν ἀθεράπευτα, καταλήγουν εἰς τὴν κόλασιν καὶ τὴν τιμωρίαν. Ἐγὼ θὰ εἶμαι χωρισμένος ἀπὸ αὐτοὺς, μέχρις ὅτου διαφύγω σῶος τὰς παγίδας των». Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει: «Μαζὶ θὰ εἶμαι ἐγὼ, μέχρις ὅτου φύγω». Ἄλλος δὲ λέγει: «Μόνος» ἦτοι ἐναχόμενος, μαζιμένος καὶ ὄχι δισκορπισμέ-

⁴⁴² Δι' ὅ' εἰς τὸν στίχ. 10 ἔχουν τὴν γραφὴν «ἐν ἀμφιλότρῳ πόντῳ», ἕκαστ' ἐρμηνεύεται, ὅτι οἱ ἁμαρτωλοὶ θὰ πέσουν εἰς τὰς ἰθιὰς των πλεκτῆνας καὶ θὰ παγιδεθοῦν. Ἡ μαρτυρία τοῦ Χρυσόστομου προβαδίζει ἄλλο κείμενον, ὅπερ ἔχει ἐπ' ἑἴην καὶ ἡ βιβλ. τοῦ Α. Rublis βιβλίου τῶν Ὁ' καὶ τῆς Β σημειοῦ καὶ τὸ ἑβραϊκὸν κείμενον.

νος ἢ, σύμφωνα μετὰ τὸ κείμενον τῶν Ὁ' θὰ εἶμαι ἐγὼ ἀπηλλαγμένος τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων καὶ καθαρὸς ἀπὸ τὰς φθοροποιῶς συνεπειὰς τῆς μετ' αὐτῶν συναναστροφῆς καὶ σὺν νὰ κατοικῶ ὀλομόνοχος· αὐτὴ δὲ ἡ ἀπομόνωσις ἀποτελεῖ τὴν καλλίτερον μορφήν τῆς ἀρετῆς. Καὶ θὰ κάνω αὐτό, λέγει, ὄχι μίαν, δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας. C Ἄλλὰ καθ' ὄλον τὸν ὄιον. Αὐτὸ ἀποτελεῖ ἀσφάλειαν, αὐτὸ τεῖχος, αὐτὸ προκοπὴν εἰς τὴν ἀρετὴν, τὸ νὰ ἀποφεύγῃ κανεὶς τοὺς πονηροὺς καὶ νὰ αὐτοσυγκεντρῶνται καὶ νὰ περιφρουρῆται ἀπὸ αὐτοὺς καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς του καὶ νὰ μένη μακρὰν τῶν διεφθαρμένων ἀνθρώπων. Διότι δὲν κάμνει ἡ διαμονὴ εἰς τὴν ἐρημόν τῶν ἀνθρώπων νὰ εἶναι μόνος του, ἀλλὰ ἡ συνεπὴ σκέψις. Ἔτσι λοιπὸν καὶ οἱ ἄνθρωποι, ποῦ μένουσιν μέσα εἰς τὰς πόλεις καὶ εἰς τοὺς θορύβους καὶ εἰς τὰς ἀγοράς, θὰ ἠμποροῦσαν νὰ ζοῦν ἀπομονωμένοι, ὅταν ἀποφεύγουν τὰς συναναστροφὰς μετὰ διεστραμμένους ἀνθρώπους καὶ συμμετέχουν μόνον εἰς τὰς συνεδριάσεις τῶν δικαίων ἀνθρώπων. Αὐτὴ δὲ εἶναι ἡ μόνη ἀσφαλὴς ὁδὸς. Αὐτὸς, ποῦ ἠμπορεῖ νὰ διορθώσῃ καὶ ἄλλους ἀνθρώπους, ὡς συναναστροφεται αὐτοῦς, ποῦ πρόκειται νὰ δεχθῶν τὴν θεραπείαν, καὶ ὡς τοὺς κἀν καλλιτέρους· αὐτὸς ὁμῶς, ποῦ δὲν ἔχει τὴν δύναμιν νὰ πράξῃ αὐτό, ὡς ἀποφεύγῃ τοὺς κακοὺς, D ὥστε νὰ μὴ φθάρῃ ἀπὸ αὐτοὺς. Καὶ ἔτσι καὶ τὴν παρούσαν ζωὴν θὰ ζήσῃ μετὰ ἀσφάλειαν καὶ θὰ τύχῃ καὶ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, τὰ ὅποια ὄλοι εἶθε νὰ ἀπολαύσωμαι, μετὰ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὅποιον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς ὄλους τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΡΜΑ' (141) ΨΑΛΜΟΝ

«Με τὴν φωνὴν μου ἔκραξα πρὸς τὸν Κύριον, μετὰ τὴν φωνὴν μου παρεκάλεσα τὸν Κύριον» (στίχ. 2).

Ἐ βλέπεις, ὅτι παντοῦ κάνει αὐτὸ ὁ ψαλμῶδς καὶ μετὰ τὸ ἴδιον προσιμῶν ἀρχίζει καὶ δύο φορές λέγει ἐδῶ τὸ «φωνὴ καὶ φωνή»: Κάνει δὲ αὐτὸ ὄχι τυχαίως, ἀλλὰ διὰ τὴν μᾶς διδασχὴν διὰ τῆς διπλῆς χρήσεως τοῦ «φωνή» δύο πράγματα: ἴτοι τὴν ζωηρὰν καὶ ἔντονον διάθεσιν καὶ τὴν προσεκτικὴν σκέψιν καὶ ἐπὶ πλέον νὰ μᾶς εἴπῃ ὅτι ἡ φωνὴ εἶναι ἰδική του. Διότι δὲν φωνάζουν βλοὶ μετὰ τὴν φωνήν, οὔτε εἰς τὸν Θεόν οὔτε μετὰ τὴν ἰδικήν των φωνήν. Πρέπει δὲ ὅλα αὐτὰ νὰ συνυπάρχουν.¹ Ἄ Αὐτός, ποῦ φωνάζει ἐναντίον τῶν ἔθθρων, δὲν προτιμᾷ τὴν φωνήν τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ τοῦ θθρίου καὶ τοῦ φιδιοῦ. Ὁ δκηηρός, ὁ ὁποῖος δὲν ἀκούει αὐτὰ, ποῦ λέγει, δὲν φωνάζει πρὸς τὸν Θεόν, ἀλλ' ἀπλῶς καὶ τυχαίως ὁμιλεῖ. Ἐκεῖνος δὲ, ποῦ δὲν διεγείρει τὸν νοῦν του, ἔτσι καὶ ἂν φωνάζῃ δυνατὰ, πάλιν καὶ αὐτὸς δὲν κράζει. Διότι ἡ φωνή, ἔτσι πολλές φορές προηγουμένως εἶπα, δὲν δηλώνει τὸν τονισμόν τοῦ πνεύματος, ἀλλὰ τὴν προσεκτικὴν σκέψιν. Ὁ ψαλμῶδς ἡμῶς δὲν προσεύχεται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀλλὰ συγκεντρώνει καὶ τὰ τρία αὐτὰ καὶ δεικνύει, ὅτι καὶ μετὰ τὴν φωνήν φωνάζει καὶ πρὸς τὸν Θεόν κράζει καὶ κάνει αὐτὸ μετὰ τὴν ἰδικήν του φωνήν. Διὰ τοῦτο λέγει δύο φορές «φωνὴ μου καὶ φωνή μου».

«Θὰ ἐκχύσω τὴν παράκλησίν μου ἐνώπιόν του καὶ θὰ ἀπαγγείλω τὴν θλίψιν ἐμπρὸς του» (στίχ. 3). Ἐ Εἶδες ψυχὴν, ποῦ ἔχει ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὰς θιωτικὰς μερίμνας; Διότι οὔτε πρὸς τοὺς ἀνθρώπους κατέφυγεν, οὔτε τὰς συμμαχίας των ἐζήτησεν, ἀλλὰ κατέφυγε πρὸς τὴν ἀδιάφευστον βοήθειαν καὶ τὴν ἀνωθεν δύνασιν. Βλέ-

πεις τὴν προσεκτικὴν σκέψιν καὶ τὴν ἐσωτερικὴν τοῦ ψαλμῶδου θερμότητα, τὴν ὁποῖαν, θέλων νὰ φανερώσῃ μετὰ αὐτὰς τὰς λέξεις, λέγει: «Θὰ ἐκχύσω» μετὰ πολλὴν ἀσθονίαν. Ἐπὶ ἐδῶ μαθαίνομεν, ὅτι καὶ αἱ θλίψεις συμβάλλουν μεγάλως εἰς τὴν δημιουργίαν φιλοσόφου σκέψεως: αὐτὴ δὲ εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς θλίψεως: κανεῖς, λοιπὸν, ἄς μὴ τὴν ἀποφεύγῃ. Διότι ἔχει διπλοῦν κέρδος: ἀφ' ἑνὸς μὲν, ὅτι μᾶς κάνει πὸ προσεκτικὸς καὶ πὸ ἐπιμελεῖς: Ἐ ἀφ' ἑτέρου δὲ, ὅτι μᾶς παρέχει μέγα δικαιοσύνην διὰ τὴν ἀκουσθῶμεν. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ ψαλμῶδς δὲν εἶπε: «τὴν δικαιοσύνην μου» οὔτε «τὰ κατορθώματά μου», ἀλλὰ «τὴν θλίψιν μου», διότι αὐτὴ δὲ εἶναι ἀσήμετος συνήγορος δι' αὐτόν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἰσαάκ λέγει: «Ἱερεῖς, ἐνισχύετε τὸν λαόν μου: λαλήσατε εἰς τὴν καρδίαν τῆς Ἱερουσαλήμ, ὅτι ἐβέβη ἀπὸ τὸ χεῖρ τοῦ Κυρίου διτλήν τιμωρίαν διὰ τὰς ἀμαρτίας τῆς». Καὶ ὁ Παῦλος λέγει: «Ἦνὰ παραδώσατε αὐτόν, ποῦ ἡμάρτησεν, εἰς τὸν σκεταῖον, διὰ τὴν καταστραφὴν τοῦ σώματος του, ὥστε νὰ σωθῇ τὸ πνεῦμά του». Καὶ παραγγέλλων δι' ἐπιστολῆς του εἰς τοὺς Κορινθίους, λέγει: «Δι' αὐτὸ ἀνάμεσά σου ὑπάρχουν πολλοὶ ἄρρωστοὶ καὶ ἀδύνατοι καὶ ἀρκετοὶ ἔχουν ἀποθανεῖ. Διότι ἐὰν ἐκρίναμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας, δὲν θὰ καταδικαζόμεθα. Ὅταν ἡμῶς δικαζόμεθα ἀπὸ τὸν Κύριον, διαπαθαγωγούμεθα, μετὰ τὸν σκοπὸν νὰ μὴ καταδικασθῶμεν μαζί με τὸν κόσμον». Καὶ ὁ Ἄβραμ εἶπεν εἰς τὸν πλούσιον: «Εἰς τὴν ζωὴν σου ἀπέλωθε τὰ ἀγαθὰ σου καὶ ὁ Ἰαζάρος τὰ κοκά του: καὶ τώρα αὐτὸς μὲν παρηγορεῖται, σὺ δὲ πάσχεις καὶ ὑποφέρεις». Καὶ ὁ Δαβὶδ, ὅταν τὸν κατηράτο ὁ Σεμεὶ, εἶπεν: «Ἄφησέ τον νὰ με καταρασθῇ, διότι ὁ Κύριος τὸν διέταξε νὰ κἀνῃ αὐτό, ὥστε νὰ ἴδῃ τὴν ταπεινώσιν μου». Καὶ παντοῦ εἰς τὰς Γραφὰς θὰ ἴδωμεν, ὅτι αὐτοὶ, ποῦ ὑποφέρουν τὰς θλίψεις μετὰ εὐχαριστίαν, ὄχι μόνον ἐξαλείφουν πολλὰς ἀπὸ τὰς ἀμαρτίας των. Ἐ ἀλλὰ καὶ δυνάμει τῶν θλίψεων, ἀποκοτῶν πολλὴν παρησίαν πρὸς τὸν Θεόν.

«Ὅταν ἀρχίζῃ νὰ με ἐγκαταλείπῃ τὸ πνεῦμά μου,

1. Ἦσ. 40, 1-2.
2. Ἀ' Κορ. 9, 5.
3. Ἀ' Κορ. 11, 30-32.
4. Ἀκτ. 14, 25.
5. Β' Κορ. 10, 11-12.

καὶ Σὺ ἐγνώρισες ποῖα θὰ εἶναι ἡ τύχη μου, τὰ θήματα μου» (στῆλ. 4). «Ὅταν μάλιστα οἱ μικρόψυχοι ἀνθρώποι ἀποκάμουν καὶ πολλοὶ δὲ λέγουν καὶ κακόφημα λόγια, τότε κυρίαῶς ὁ ψαλμῳδὸς σκέπτεται συνετὰ, χρησιμοποιοῦν ὡς διδάσκαλον τῆς φρονιῆδος του τὴν θλίψιν. Ὅταν, λοιπόν, ἴδῃς κάποιον νὰ περιέρχεται εἰς ἀπάγνωσιν ἀπὸ τὴν θλίψιν ἢ νὰ ἐκστομίζῃ κάποιον πικρὸν λόγον, νὰ μὴ θεωρῆς τὴν θλίψιν ὡς αἰτίαν τούτων, ἀλλὰ τὴν ἀγνωστοχίαν αὐτοῦ ποῦ λέγει αὐτὰ.⁶ Ἄ Διότι ἡ φύσις τῆς θλίψεως συνηθίζει νὰ προκαλῆ τὰ ἀντίθετα, ἴηοι τὴν προσοχὴν, τὴν συντριβὴν τῆς διανοίας, τὴν προσεκτικὴν σκέψιν καὶ τὴν ἀσῆψιν τῆς εὐλαθείας. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγε: «Ἡ θλίψις παράγει ὑπομονήν, ἢ δὲ ὑπαμονή (γεννᾷ) δοκιμασμένον χαρακτήρα». Ἐάν δὲ οἱ Ἰουδαῖοι ἐστενάξουν, ὅταν ἐθλίθουν, αὐτὸς ὁ στεναγμὸς δὲν ἦτο καρπὸς τῆς θλίψεως, ἀλλὰ τῆς ἀνοησίας τῶν διότι οἱ ἄγιοι, ὅταν ἐδοκιμαζοῦν θλίψεσι, ἐγίνοντο τελειότεροι καὶ σοφώτεροι. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ ψαλμῳδὸς ὁ ἴσιος ἔλεγε: «Κύριε, εἶναι καλὸν τὸ γεγονὸς, ὅτι με ἐταπεινώσας, ὥστε νὰ μάθω τὰ δικαιώματά σου». ⁷ Β Καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγε: «Καὶ διὰ νὰ μὴ ὑπερηφανεύωμαι ἐξ αἰτίας τῶν πολλῶν εἰς ἐμὲ ἀποκαλύψεων, μοῦ ἐδόθη ἓνα ἀγκάθι εἰς τὸ σῶμα, ἓνας ἀγγελὸς τοῦ Σατανᾶ, διὰ νὰ με κτυπᾷ. Τρεῖς φορὰς παρεκάλεσα τὸν Κύριον δι' αὐτὸ (ὥστε νὰ φύγῃ ἀπὸ ἐπάνω μου) καὶ μοῦ εἶπε: Σοῦ εἶναι ἀρκετὴ ἡ χάρις μου. Διότι ἡ δύναμις μου φανερώνεται τελεία ἐκεῖ, ποῦ ὑπάρχει ἀδυναμία. Δι' αὐτὸ εἶμαι εὐχαριστημένος μετὰ τὰς θλίψεις, μετὰ τὰς ἀδυναμίας, μετὰ τοὺς διωγμούς. Διότι ὅταν εἶμαι ἀδύνατος, τότε εἶμαι δυνατός.»⁸ Βλέπεις δὲ καὶ τὸν Παῦλον εἰς τὸν καιρὸν τῆς θλίψεως νὰ ἀνυψώ- νεται περισσότερο καὶ νὰ καταφεύγῃ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ νὰ προσκολλᾶται περισσότερο εἰς αὐτὸν μετὰ πολλὴν ὁρμήν, ἀκόμη καὶ εἰς τὸν πυθμένα τῶν κακῶν εὐρισκόμε- νος (διότι αὐτὸ σημαίνει τὸ «ὅταν με ἐγκαταλείπῃ τὸ πνεῦμά μου») καὶ τότε ἀκριβῶς γίνεται περισσότερο σπουδαῖος. C Ὡς πρὸς δὲ τὸ «Σὺ ἐγνώρισες τὰ θήματά μου» ἄλλος ἐρμηνευτὴς εἶπε: «Διότι Σὺ γνωρίζεις».

«Εἰς τὸν δρόμον μου αὐτόν, ποῦ ἐθόδιζα, αὐτοὶ μοῦ

6. Ρωμ. 3, 3.

7. Φιλίμ. 118, 71.

8. Β' Κορ. 12, 7-10.

ἔστησαν κρυφῶν παγίδας» (στῆλ. 46). «Κύπταξαι δεξιά καὶ ἔρριπται τὸ θέλημα μου παντοῦ: καὶ δὲν ὑπῆρχε κανεὶς, ποῦ νὰ με πρόσχε (φίλος μου)» (στῆλ. 5). Ἐδῶ ὁ ψαλμῳδὸς τοῖζει τὴν ἔντασιν καὶ τὸ μέγεθος τῆς συμφορᾶς καὶ τὴν ἀσῆψιν τῶν κακῶν καὶ τὰς πλεκτάνας τῶν ἐγερῶν βλέπει θλα αὐτὰ ἐπι ἐπιλοίαζον ὀλοῦν καὶ περισσότερο καὶ ἐξήτουν νὰ τὸν καταβάλλουν καὶ τὸ χειρότερον εἶναι, ὅτι οὐ μόνον δὲν ὑπῆρχαν μερικοὶ βοηθοὶ τοῦ ἡ σῶμαχοῦ του, ἀλλὰ οὐτε κανὸν ἐπρόσεχαν.

Αὐτὸ ἀποτελεῖ ἀσῆψιν τῆς ἐρημίας καὶ μεγαλύνει ὑπερβολικὰ τὴν ἀπομόνωσιν. D Εἶναι ἴδιον ὀλίγων ἀνθρώπων τὸ νὰ περιερίσκονται εἰς τὰς συμφορὰς καὶ νὰ βοηθοῦν, καὶ ἰδιαίτερος ὅταν αἱ συμφοραὶ ἐγκυμονοῦν κινδύνους. Ἄλλ' αὐτὴ ἡ ἀπουσιώσις του οὐ μόνον δὲν τὸν ἐσημίωσεν ἀλλὰ καὶ τὸν ὀφέλισε πάρα πολὺ, διότι τὸν ἔφερε πλησίον εἰς τὸν Θεόν. Καὶ σὺ, λοιπόν, ἀγαπητέ, ὅταν ἴδῃς νὰ πολλαπλασιάζονται τὰ κακὰ, μὴ δειλιάσῃς, ἀλλὰ νὰ ἀγρυπνῆς ζωηρὰ. Διότι δι' αὐτὸ ὁ Θεὸς ἐπιτρέπει νὰ παρουσιάζονται αὐτὰ, διὰ νὰ σοῦ ἀποθάλῃ τὴν ὀκνηρίαν καὶ νὰ σὲ ζητήσῃ ἀπὸ τὸν ὕπνου σου. Διότι τότε ὅλα τὰ ἀχρηστοὰ πράγματα ἀποθάλλονται, τότε ὅλα αἱ σκυτικαὶ φρονιτίδες ἐξανεμίζονται, τότε γίνεσθαι πὸ ἐπιμελῆς εἰς τὴν προσευχὴν καὶ πῶ πρόθυμος εἰς τὴν ἐλεημοσύνην καὶ εἰς τὸ νὰ παραθλήρῃς τὴν κοιλίαν, E καὶ κάθε πάθος νικᾶται εὐκολώτερον, ἀφοῦ διασχῆ μετὰ τὴν σθήθειαν τῆς θλίψεως. Διότι καὶ εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ὁ Θεὸς μᾶς ὑπέβαλε εἰς λύπας καὶ πόνους, οὐχὶ διότι ἤθελε νὰ μᾶς τιμωρήσῃ — ἀν καὶ ἐξέδωκε τὴν ἀπόφασίν του ὑπὸ μορφὴν τιμωρίας — ἀλλὰ διὰ νὰ μᾶς συνετίσῃ καὶ νὰ μᾶς κἀν καλλιτέρευσ. Διότι, ἂν καὶ ἡ λυπητὴ ὑπάρχη εἰς κάθε θῆμά μας καὶ ὁ θῖος εἶναι τόσον ἐπίπνοος, ἐπικρατεῖ τόση κακία! Ἐάν θῖος δὲν ὑπῆρχε κανεὶς ἀπὸ αὐτὰ (λύπη, μόχθος) φοντάζεσαι, ποῦ θὰ ἔφθανεν ἡ ἐπικράτησις τῆς κακίας; ⁴⁵ A Καὶ διατὶ ἀπορρεῖς, ἐπειδὴ ἡ θλίψις εἶναι κάτι τὸ αγαθὸν διὰ τὴν ψυχὴν, ὅπως ἀκριβῶς καὶ εἰς τὰ σῶματα; Διότι τὸ νὰ ἐκθέτῃ κανεὶς τὸ σῶμά του εἰς τὰς ὑπερβολικὰς ἀπολαύσεις εἶναι ἐπιζημιῶν· ἀλλοστε τὸ νὰ μᾶς περιώνουν αἱ ἐνέβραι ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη, αὐτὸ μᾶς κάνει νὰ ἀγρυπνοῦμεν καὶ ἂν προσέχωμεν, οὐδὲλως θλαπτόμεθα. Διὰ τοῦτο καὶ κάποιος λέγει: «Νὰ γνωρίζῃς καλῶς, ὅτι περνᾷς μέσα ἀπὸ παγίδας καὶ περπατεῖς ἐπάνω εἰς τὰς ἐπάλ-

ξεις τῶν πόλεων». Καὶ ὁ ψαλμοδός μας λέγει τὸ ἴδιον «Εἰς τὸν δρόμον, ποῦ περπατοῦσα, μοῦ ἔστησαν κρυφὴν παγίδα». Ἐάν δὲ κάποιος ἤθελε ἐρμηνεύσει αὐτὰ τὰ λόγια ἀλληγορικῶς, θὰ ἴβη τὸν διάβολον νὰ κἀνῃ αὐτὸ τὸ πρῶγμα, ὄχι ἀπὸ μακριά, ἀλλὰ κοντὰ νὰ θέτῃ κρυφτὰς ἐνέδρας. Ἐὰν αὐτὸ καὶ μᾶς χρειάζεται πολλὴ ἀγρύπνησις. Διότι θέτει κρυφὴν παγίδα τὴν ματαιοδοσίαν, ὅταν κἀνωμεν ἐλεημοσύνην, τὴν ὑπερηφάνειαν, ὅταν νηστεύωμεν, ὄχι εἰς ἀλλοῦς δρόμους, ἀλλὰ εἰς αὐτοῦς, ποῦ θαδίζομε, πράγμα ποῦ εἶναι καὶ πρὸ δύσκολον.

«Ἐγάρθῃ κάθε τρόπος διαφυγῆς μου ἐκ τοῦ κινδύνου». Κότταζε πάλιν ἄλλην προσθήκην «τὸν κακῶν. Διότι δεικνύει, ὅτι ὄχι μόνον αἱ ἐνέδραι εἶναι εἰς τὸν δρόμον, καὶ δὲν ὑπάρχει κάποιος νὰ τὸν βοηθήσῃ ἢ νὰ τὸν προσέξῃ ἐπὶ πλέον τονίζει, ὅτι τίποτε δὲν ἀπομένει εἰς αὐτὸν διὰ νὰ ἀπαλλαγῇ καὶ οὐτε ἦτο εὐκολον καὶ δυνατὸν δι' αὐτὸν νὰ ἀποκτήσῃ τὴν σωτηρίαν του διὰ τῆς φυγῆς. Ἔτσι εὐρίσκειτο εἰς τὸ μέσον τῶν κακῶν ἐγκαταλειπόμενος Ἐ καὶ ἔξῃ μέσα εἰς ἀναπόφευκτον συμφορὰν παρ' ὅλα ταῦτα ὁμῶς καὶ εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν εὐρισκόμενος δὲν ἀπογοητεύεται. «Καὶ δὲν ὑπάρχει κάποιος, ποῦ νὰ ἐνδιαφερέται διὰ τὴν ζωὴν μου», ἦτοι κάποιος, ποῦ νὰ με ὑποστηρίξῃ καὶ νὰ μὲ βοηθήσῃ. Τί κάνει λοιπὸν αὐτός; Ἄρα γε ἠσθάνθη ἀπογοήτευσιν διὰ τὴν σωτηρίαν του ἐπειδὴ εὐρίσκειτο εἰς τόσον ἀδιέξοδον καὶ ἀμηχανίαν; Καθόλου· ἀλλὰ, ταῦναντίον, ἀμέσως καταφεύγει πρὸς τὸν Θεόν καὶ λέγει: «Κύριε, σὲ Σέ· νοῦ ἐφώνασα καὶ εἶπα "Σὺ εἶσαι ἡ μὴνῃ μου ἐλπίδα καὶ ἡ κληρονομία μου εἰς τὴν χώραν τῶν ζώντων"» (στίχ. 6). Βλέπει ἐρηγήσοι ψυχῆς; Τὰ κακὰ δὲν τὸν ἐθύβισαν, ἀλλὰ μᾶλλον τοῦ ἀνεπέτρωσαν τὸ φρόνημα καὶ ἐνῶ ἦτο εἰς ἀδιέξοδον, ὁ ἀνεγνώριστο δ' ἀκαταγώνιστον χερί καὶ τὴν πανίσχυρον δύναμιν καὶ τὴν διέξοδον εἰς τὰς δυσκολίας. «Εἶπα: Σὺ εἶσαι ἡ ἐλπίδα μου». Ὅλα τὰ ἀνθρώπινα μέσα, λέγει, ἔχουν ἐξαφανισθῆ καὶ ἡ κακουλία εἶναι μεγαλύτερα ἀπὸ κάθε παρομοία βοήθεια, ὥστε μὲ κανένα μέσον καὶ τέχνασμα δὲν ἤμπορεῖ κανεὶς νὰ διαφύγῃ τὸ ναυάγιον. Ὅμως, ἂν καὶ ὅλα αὐτὰ εἶναι ἀδύνατα διὰ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ὅλα μᾶς ἀπεγοητεύθημεν, ἐν τούτοις εἰς Σέ ὅλα εἶναι εὐκόλα δι' αὐτὸ καὶ

δὲν ἀποκείμενον ἐλπίζοντες εἰς Σέ. «Σὺ εἶσαι ἡ πολυτίμος μερίδα μου εἰς τὴν χώραν τῶν ζώντων». Ἥτοι ἡ κληρονομία μου, ὁ θησαυρός μου, ὁ πλοῦτός μου, τὰ πάντα εἶσαι Σὺ. «Ἐν γῆ ζώντων». Ἐ χώραν ζώντων ἀνομάζει ὁ ψαλμοδός ἐδῶ τὴν πατρίδα του. Διότι γνωρίζει πολλάκις νὰ ὀνομάζῃ ἄβηθ καὶ θάνατον τὴν εἰς Βαβυλῶνα ἀχμαλωσίαν. Ἐπειτα, ἐπειδὴ εὐρισκόμενος εἰς ἔξῃην χώραν, καμμίαν ἀπὸ τὰς συνηθισμένας λατρευτικὰς πράξεις δὲν ἐκτελοῦσε, ἐνῶ ἐκεῖ (εἰς τὴν χώραν του) ἐκτελοῦσε ὅλας τὰς ἱερὰς τελετὰς καὶ λατρείας, δι' αὐτὸ λέγει «Σὺ εἶσαι ἡ μερίδα μου εἰς τὴν χώραν τῶν ζώντων». Πάντοτε, λέγει, μοῦ συμπαρεστάθης καὶ μὲ ἕκαστες ἰδικόν σου εἰς τὴν χώραν τῶν ζώντων καὶ ἡ μετὰ σοῦ ἐπικοινωνία μου ἦτο μεγάλη.

«Στρέψε τὴν προσοχὴν σου εἰς τὴν προσευχὴν μου, διότι ἐκ τῶν δοκιμασιῶν ἐταπεινώθη ἀπάνταστον» (στίχ. 7). Κότταζε πῶς, ἐκεῖνο, ποῦ ἔλεγε προηγουμένως, ⁴⁴⁴ Ἄ αὐτὸ λέγει καὶ ἐδῶ ἀντὶ ὑπερασπίσεως, ἐνοῦ τὸ ὅτι ἐταπεινώθη, τὸ ὅτι ἐτιμωρήθη διὰ τὰ σφάλματά του ὑπερβολικά. Τὸ δὲ «σφόδρα» δὲν ἀναφέρεται εἰς τὴν μομφὴν καὶ κατηγορίαν δι' ὅσα ἔγιναν, ἀλλὰ περιγράφει τὴν λύπην καὶ τὴν ἀδυναμίαν τοῦ πάσχοντος ἀνθρώπου. Διότι, ἂν μὲ προσβλέψῃς εἰς τὴν ἀξίαν τῶν ἁμαρτιῶν, δὲν εἶναι ὑπερβολικὴ ἡ ταπεινωσις ἂν ὁμῶς ἴδῃς τὴν ἀδυναμίαν τοῦ ἀνθρώπου, ποῦ ὑποφέρει τὴν ταπεινώσιν, τότε ἡ ταπεινωσις εἶναι ὑπερβολικὰ μεγάλη. Διότι οὐδόλως ὁ Θεὸς ζητεῖ τιμωρίαν ἀξίαν τῶν σφαλμάτων. Ἐάν δὲ ἡ τιμωρία φαίνεται ἀνυπόφορος εἰς τοὺς πάσχοντας, αὐτὴ δὲν εἶναι ὑπὲρ τὸν ὅρον τῆς φύσεως τῶν γεννημένων, ἀλλὰ φαίνεται τοιαύτη λόγῳ τῆς ἀδυναμίας αὐτῶν ποῦ τὴν ὑποφέρει.

«Γλύτωσέ με ἀπὸ αὐτοῦς, ποῦ μὲ καταδιώκουν, διότι αὐτοὶ εἶναι πολὺ πρὸ ἰσχυροὶ ἀπὸ ἐμένα». Ἐ Νά, καὶ ἄλλη αἰτία ἀναφέρεται πάλιν, ἦτοι ἡ ἀδικία ἐνέδρα αὐτῶν, ποῦ τοῦ ἐπιτίθενται καὶ τοῦ ὅτι αὐτὸς εἶναι πολὺ ἀδύνατος. «Βγάλε τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ αὐτῆν τὴν σουλῆκην, ὥστε νὰ ἤμπορέσω νὰ δοξολογήσω τὸ ὄνομα Σου» (στίχ. 8). Τὸ «ἐξομολογήσασθαι» ἐδῶ χρησιμοποιοῦται ἀντὶ τοῦ «εὐχαριστήσασθαι». Ἡ ἔννοια τοῦ στίχου εἶναι ἡ ἑξῆς: Ἄπάλασέ με ἀπὸ τὰς δοκιμασίας. Διὰ τοῦ κρυφακῆς δὲ ἐδῶ ἐννοεῖ τὰς ὑπερβολικὰς συμφορὰς.

«Ὡστε νὰ εὐχαριστήσω τὸ ὄνομα Σου». Καὶ αὐτὸ

δέν είναι μικρόν πράγμα, τὸ νὰ μὴ ξεχνῶμε τὴν εὐεργεσίαν, ὅταν εὐημεροῦμε. Διότι πολλοὶ ἄνθρωποι εἰς στιγμής θλίψεως εἶναι φρονιμώτεροι, C εἰς στιγμής ὅμως εὐτυχίας γίνονται ἀκηρότεροι· ἄλλοι πάλιν, πού εἰς στιγμής εὐημερίας εἶναι ἀκηροί, ἀφοῦ καταληφθῶσι ἀπὸ ἀπόγνωσιν καὶ ἀπογοητευσιν εἰς στιγμὰς θλίψεως, γίνονται ἀκόμη πῶς ἀκηροί. Ὁ ψαλιμῶδὸς ἄνθρωπος εἰς καθέμιν ἀπὸ τὰς δύο αὐτὰς διαφορετικὰς περιστάσεις μένει ὁ ἴσος καὶ διατηρεῖ τὴν ἰδίαν εὐλάβειαν· διότι οὔτε ἡ θλίψις τὸν ἔκανε νὰ ἀπογοητευθῇ, ἀλλὰ τούναντίον τὸν παρεκίνησεν εἰς παράκλησιν καὶ προσευχῆν· οὔτε πάλιν ἡ εὐτυχία τὸν ἔκανε χαλαρόν· ἀλλὰ καὶ τότε τὸν παρακίνησεν πρὸς εὐχαριστίαν εἰς τὸν Θεόν. «Θὰ μὲ περιμένουν οἱ δίκαιοι ἄνθρωποι, μέχρις ἂν με ἀνταμείψῃς». Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει· «Οἱ δίκαιοι θὰ φορέσουν στεφάνια, ὅταν θὰ μὲ εὐεργετήσῃς». Τί σημαίνουν τὰ λόγια αὐτά; Αὐτὴ ἡ ἔκθεσις τῶν πραγμάτων μου, λέγει, θὰ ἀφελῆσιν καὶ αὐτοὺς τοὺς δικαίους. D Διότι καὶ ἐκεῖνοι θὰ χαροῦν καὶ θὰ εὐφρανθῶσι καὶ θὰ κερτήσουσι ἀπὸ χαρᾶν, ὅταν μὲ ἴδωσι νὰ ἀπαλλάσσωμαι ἀπὸ τὰ κακά. Διότι τοιαῦτα εἶναι αἱ ψυχαὶ τῶν ἁγίων καὶ ποιοῦν μαζὶ μὲ αὐτοὺς, πού ὑποφέρουν καὶ δὲν ζηλεύουσιν αὐτοὺς, πού εὐημεροῦν, ἀλλὰ τούναντίον χαίρονται καὶ συνευφραίνονται καὶ αἰσθάνονται ἡδονὴν μαζὶ μὲ αὐτοὺς, πού εὐεργετοῦνται. Αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος προέτρεπε τοὺς πιστοὺς λέγων· «Νὰ χαίρετε μὲ αὐτοὺς, πού χαίρονται, καὶ νὰ κλαίτε μὲ αὐτοὺς, πού κλαίει». ¹⁰ Αὐτὴ δὲ ἡ ἀρετὴ δὲν εἶναι μικρά. Διότι πολλοὶ ἄνθρωποι αἰσθάνονται εὐχαρίστησιν δι' ἐκεῖνους, πού πάσχουν, E καὶ ζηλεύουσιν δι' ἐκεῖνους, πού ἀπαλλάσσονται ἀπὸ τὰ κακά· καὶ αὐτὰ τὰ δύο πάθη γεννῶνται εἰς αὐτοὺς τοὺς ἄνθρώπους ἀπὸ θαρσαυρότητα καὶ πολλὴν ἀπανθρωπίαν. Οἱ δίκαιοι ὅμως δὲν αἰσθάνονται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἀλλ' ἀφοῦ ἀπαλλάγωσι ἀπὸ κάθε μίαν ἀπὸ αὐτὰς τὰς δύο κακίας καὶ ἐπειδὴ εἶναι ἐλεήμονες καὶ φιλόφρονες, προσπαθοῦν νὰ ἀποκτήσουν αὐτὰς τὰς ἀρετάς. Ὅπως ἀκριθῶς ἐκεῖνοι (οἱ κακοὶ) ἀποκοῦν αὐτὰ τὰ δύο πάθη ἀπὸ θαρσαυρότητα, ἔτσι καὶ οὗτοι (οἱ δίκαιοι) ἀπὸ φιλοφροσύνην λυποῦνται μὲ τὸ νὰ συμπάσχουν μὲ τοὺς ἄλλους καὶ θεωροῦν εὐεργεσίαν τῶν τῶ νὰ συγχαιρῶνται μὲ τοὺς ἄλ-

10. Ρομ. 12, 15.

λους. 447 A Διατί δὲ εἶπεν «Θὰ μοῦ ἀνταποδώσῃς»; Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει· «Ὅταν μὲ εὐεργετήσῃς». Ἄλλοι δὲ «Θὰ μοῦ ἀνταποδώσῃς καὶ θὰ μὲ ἀνταμείψῃς». Βεβαίως προηγουμένως ὁ ψαλιμῶδὸς ὁμιλήσῃ περὶ θλίψεως καὶ ταπεινώσεως καὶ ὄχι περὶ κατορθωμάτων καὶ παραρησίας, πού προέγεται ἀπὸ ἀγαθὰ ἔργα. Διὰ ποῖον πράγμα τώρα ζητεῖ ἀνταπόδοσιν; Διὰ τὰς ἡμέρας, πού ἐταπεινώθη. Διότι δὲν εἶναι μικρόν κατορθῶμα καὶ αὐτό, τὸ νὰ ὑποφέρῃ δηλαδὴ καιρὸς τὴν θλίψιν μὲ εὐχαρίστησιν. Δι' αὐτὸ καὶ ἀνταπόδοσιν ὀνομάζει τὴν μετὰ τὰς θλίψεις ἁμοσθῆν. Ἄς μὴ λοιπὸν τρέγομεν μὲ ἄγχος καὶ ἡμεῖς εἰς τὰς θλίψεις, ἀλλὰ νὰ προσευχώμεθα νὰ μὴ εἰσέλθωμεν εἰς δοκιμασίαν. Ὅταν ἄνθρωπος αὐτὴ ἔρχεται, ἄς τὴν δεχώμεθα. Διότι καὶ τὰ ὑπάρχοντα ἀμαρτημάτων μας ἀποδόλλομεν B καὶ, ἔαν ἔχωμεν καμμίαν δικαίαν πράξιν, καὶ αὐτὴν κάνομε λαμπρότερον. Καὶ αὐτὸ δεῖκνύει ὁ Ἰῶβ, ὁ ὁποῖος τότε εἰς τὴν θλίψιν ἔλαμψε περισσότερο. Αὐτὸ δὲ εἶναι καλὸν καὶ διὰ τὰ σώματα καὶ ὄχι μόνον διὰ τοὺς ἄνθρώπους, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ ἄλογα ζῷα καὶ ὄχι μόνον διὰ τὰ ἄλογα ζῷα, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ φυτὰ. Διὰ τοῦτο ἀκριθῶς οἱ γεωπόνοι δὲν ἐπιτρέπουν οὔτε τὰ ἀμπέλια νὰ ἔχουν φύλλωμα περισσότερο ἀπὸ ὅσον πρέπει, οὔτε ἄλλα δένδρα, ἀλλ' ἐμποδίζουν τὴν πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν ἀνάπτυξιν (εἰς φύλλα), περιστρέφοντες μὲ τὸ θρεπτικὸν ἕλκιν τὴν δυνάμιν τῆς ἀναπτύξεως εἰς τὴν ρίζαν τοῦ δένδρου, οὕτως ὥστε αὐτὴ ἡ δύναμις νὰ μὴ καταναλωθῇ εἰς τὰ φύλλα καὶ (τὰ δένδρα) παραγάγουν ἀχρηστον καρπόν. Αὐτὸ δὲ ἀκριθῶς συμβαίνει καὶ εἰς τοὺς ἄνθρώπους. Ὅταν δηλαδὴ ἡ ἐπιμέλεια καὶ—τὸ ἐνδιαφέρον τῶν καταναλώνοντων εἰς ἀχρηστον πράγματα, C τότε ἡ ψυχὴ γίνεται περισσότερο ἄτονος εἰς τὸ νὰ παραγάγῃ καρπὸς τῆς εὐσεβείας, ὀρίμου καὶ ἀκμαίου. Αὐτὸ ἤθελεν ἴσῃ καιρὸς νὰ συμβαίη καὶ μὲ τὰ νερά. Διότι τὸ μὲν στάσιμον καὶ λιμνάζον νερὸ εἶναι ἐπιθλαβές· τὸ δὲ κινούμενον καὶ ἀνασπυρόμενον καὶ μεταβιβαζόμενον νερόν, ἦτοι τὸ τρεχούμενον, ὄχι μόνον εἶναι ὑγιεινόν, ἀλλὰ εἶναι καὶ εὐχάριστον νὰ τὸ ἐλέγῃ καιρὸς καὶ νὰ τὸ ἀγγίξῃ καὶ νὰ τὸ πίνῃ. Πολλὰς δὲ φορές ἡ θλίψις κατέβαλε καὶ αὐτὴν τὴν φύσιν. Αὐτὸ δηλαδὴ (τὸ νερό), πού πηγαίνει πρὸς τὰ κάτω καὶ ρεῖ, ὅταν πιεσθῇ, ἐξακοντίζεται πρὸς τὰ ἔπάνω. Αὐτὸ δὲ συμβαίνει καὶ εἰς τοὺς ἄνθρώπους. Αὐτοὶ δηλαδὴ, πού ὑποφέρουν

τὰς θλίψεις μὲ εὐκολίαν, γίνονται θαυμασιώτεροι ἔσται καὶ ἂν εἶναι κατ' ἐξοχὴν χαμερπεῖς καὶ πολὺ σαρκολάτραι καὶ ἄστημοι, ἀπὸ τὰς θλίψεις ἀποσποῦν μεγάλα ὀφέλη. Ἐὰν αὐτὰ λοιπὸν καὶ ἡμεῖς ἔχοντες ὑπ' ὀψιν καλῶς, ὡς ὑποφέρωμεν μὲ εὐχαρίστησιν τὰς ἐκάστοτε ἐπερχομένας δοκιμασίας, ὥστε καὶ αὐταὶ αἱ δοκιμασίαι νὰ γίνονται πρὸς εὐκόλῳ εἰς ἡμᾶς καὶ νὰ τύχωμεν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, τῶν ὁποίων εἶθε ὅλοι ἡμεῖς νὰ ἀποδειχθῶμεν ἄξιοι, μὲ τὴν χάριν καὶ φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις εἰς ὅλους τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΡΜΒ' (142) ΨΑΛΜΟΝ

«Κύριε, ἄκουσα τὴν προσευχὴν μου» (στχ. 1).

Ἐ Εἶναι μὲν προσευχὴ καὶ ἡ παράκλησις διὰ τῶν λόγων, ἀλλὰ εἶναι καὶ ἡ ὑπόσχεσις. Διὰ τοῦτο καὶ κάποιος σοφὸς συμβουλεύει λέγων «Μὴ εἴπῃς δύο φορές τὸν ἰδίον λόγον εἰς τὴν προσευχὴν σου». Δὲν λέγει αὐτὸ ὁ σοφὸς καὶ δὲν συμβουλεύει νὰ ἀποφεύγωμεν νὰ λέμε δύο φορές τὰ ἴδια πράγματα, παρακαλοῦντες καὶ ἰκετεύοντες τὸν Θεόν. Ἐπισημαίνεται ἄρα ἡ ἀλλοίωσις τῶν λέξεων. Ἐπιμένωμεν εἰς τὰς προσευχὰς μας. Μὰς συμβουλεύει ὁμῶς αὐτὸ ὁ σοφὸς, διὰ νὰ μὴ ἀναβέλλωμεν, ὅταν ὑπεσχέθημεν ἑαυτοῖς εἰς τὸν Θεόν, ἀλλὰ τὸν νῦν ἐπιμένωμεν νὰ ἐκπληρώσωμεν. Δι' αὐτὸ καὶ εἰς ἄλλο σημεῖον ὁ σοφὸς λέγει «Μὴ θρασυῖναι νὰ ἐκπληρώσῃς τὴν προσευχὴν» καὶ τοῦτο, ἐπειδὴ εἶναι ἀσθένεια τὸ μέλλον. Διότι ἡ ἀσθένεια ἢ ἀπροσδόκητος δυσκολία τῶν πραγμάτων, αἱ ὁποῖαι συνέβησαν, ἠμπούσαν αὐτὴν τὴν ἐκπληρώσῃν. Ἐὰν δὲ καὶ ὁ ἐπελθὼν θάνατος ἤθελε διακόψῃ τὴν ζωὴν σου, τότε δὲν θὰ ἔχῃς δικαιολογίαν.

Ἐδῶ ὁμῶς ὁ μαλακῶδὸς προσευχὴν ἐνομιάζει τὴν παράκλησιν καὶ τὴν δέησιν. Δι' αὐτὸ καὶ προσέθεσε, διὰ νὰ ἀκούσῃς τὴν δέησιν καὶ φανερώσῃς τὴν μορφήν αὐτὴν τῆς προσευχῆς. «Στρέψε τὸ σὸς ἔτι Σοὺ μὲ προσοχὴν εἰς τὴν παράκλησίν μου, ἐν τῇ ἀληθείᾳ Σου». Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει «διότι εἶσαι πιστός». Καὶ ἄλλος λέγει «διότι εἶσαι σταθερός». Ἦτοι ἄκουσε τὴν παράκλησίν μου Ἐ καὶ νὰ τὴν πραγματοποιήσῃς, θεοαίων ἔστι τὴν ἀλήθειαν σου χρησιμοποίησε τὴν δόξαμίν Σου, διὰ νὰ ἱκανοποιήσῃς τὰ αἰτήματά μου.

Ἄλλ' ἄς ἴδωμεν, τί εἶδους δέησις εἶναι αὐτὴ. Μεταξὺ

1. Σοφ. Σειρὰχ 7, 14.

2. Ἠσαΐας, 6, 3.

τῶν ἀνθρώπων, ὅταν κάποιος ὑποβάλλῃ μίαν παράκλη-
σιν, αὐτοί, πού τιν δέχονται ἀετέλιον, ἐάν καί κατά
πόσον αὐτή εἶναι δίκαια καί νόμιμος καί τότε γίνεται
δεκτή. Ἐνθάδε μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ἡ παράκλησις γί-
νεται δι' ἀξιώματα καί χρήματα καί πολλὰς φορές διά
νά ἐμποδισθῆ ἡ ἀδικία· μερικοί δὲ ἄνθρωποι ἀξιῶνουν
διά τῆς παρακλήσεως καί δικαστικὰς ὑπερβάσεις· ἡμεῖς
ὁμως παρακαλοῦμεν διά τὴν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν
καί τότε καταφεύγομεν εἰς τὴν παράκλησιν, Ἐἴταν ὁ
ἐσωτερικός μας δικαστής, ἐννοῶ ἢ ἐν ἡμῖν ἐδρεύουσα
συνείδησις, δὲν μᾶς συγχώρῃ, διότι δὲν ἔχει τὸ δικαίω-
μα νὰ μᾶς συγχώρῃ. Καί ὅπως ἀκριβῶς κανεὶς δὲν
τολμᾷ νὰ πλησιάσῃ τὸν βασιλεῖα καί νὰ τὸν παρακαλέ-
σῃ διά κάποιο ἐνδύμα, τὸ ὅποῖον ἐσχίσθη, οὔτε διά δέκα
ὀβολούς, πού τοῦ ἐκλείψαν, ἔτσι καί σὺ, μᾶλλον δὲ πολὺ
περισσότερον οὐδόμενος, μὴ πλησιάσῃς νὰ παρακαλέ-
σῃς τὸν Θεόν διά ἀσημαντὰ πράγματα καί μὴδαινὰ,
ὅπως π.χ. ἐάν κάποιος σὲ ἀδίκησῃ σὲ χρήματα, ἢ καί σὲ
ἐξόβρισῃ· ἀλλὰ νὰ παρακαλῇς τὸν Θεόν διά τὰς ἀδικί-
ας, πού σοῦ προξενεῖ ὁ διάβολος, διά τὰς ὁποίας καί
κατ' ἐξοχὴν χρειάζεται ἡ ἀπὸ Θεοῦ βοήθεια καί δύνα-
μις. Δὲν ἔχεις ὁμως αὐτὸν, πού φροντίζει καί προσφέρει
τὴν δέησίν σου; Ὅταν ὁ βασιλεὺς περὶνὰρ φώναξῃ **Δ**
καί ζητήσῃ κατάλληλον εὐκαιρίαν. Πότε, λοιπόν, περ-
νᾷ ὁ βασιλεὺς; Πάντοτε καί συνεχῶς. Πότε δὲ εἶναι ὁ
κατάλληλος καιρὸς; Ὅταν σὺ τὸ θελήσῃς καί ὅταν κα-
ταστήσῃς τὸν ἑαυτὸν σου ἀξίον. Οἱ μὲν Ἰουδαῖοι διετάσ-
σονται νὰ σταθοῦν εἰς τὸ ἄρος, ὅταν παρουσιάζοντο εἰς
τὸν Θεόν καί νὰ ἔχουν τὰ ἐνδύματα ἀσπρα καί νὰ μὴ
ἐρχονται εἰς ἐπαφὴν μετὰ τὸν Θεόν· σὺ δὲ ἀντὶ τῶν ἐνδυ-
μάτων νὰ καθαρῶσιν τὴν ψυχὴν καί μὲ σαφροσύνην καί
ταπεινώσιν νὰ πλησιάσῃς καί μὲ πολλὴν προσοχὴν νὰ
πᾶς πρὸς τὸν βασιλεῖα, ἐάν θέλῃς νὰ ἐπιτύχῃς αὐτὸ πού
ζητᾷς. Ἡ μετὰ τῆς αὐτῆς πρὸς τὸν βασιλεῖα δὲν ἀπαιτεῖ
πολλὰς δαπάνας· λάβε ὡς ἐφόδον τὴν ἀρετὴν. **Ε** Καί πού
μένει αὐτὸς ὁ βασιλεὺς; Πλησίον εἰς αὐτούς, τῶν ὁποίων
ἡ καρδία τῶν εἶναι ταπεινὴ καί συνετριμμένη. Αὐτὴν
τὴν ὁδὸν νὰ ἀκολουθήσῃς· «Ὁ Κύριος, λέγει, εἶναι πλη-
σίον εἰς ἔλους ἐκείνους, πού τὸν ἐπικαλοῦνται ἐν ἀλη-

8. Ἐξο. 19, 12, 14, 15.

θεία.⁴ Ἐκεῖ θὰ τὸν εὔρῃς, ἐκεῖ θὰ τὸν συναντήσῃς καί
θὰ συνομιλήσῃς μαζί του. Αὐτὸς εἶναι πλησίον εἰς ἐκεί-
νους, πού μοιράζουσι ψωμί εἰς τοὺς πεινασμένους καί ἐ-
σκαῖν τὴν ἐλεημοσύνην. **449** Ἄ Ἐάν αὐτὸν τὸν ἐρόμῃ ἀκο-
λουθήσῃς, θὰ τὸν εὔρῃς νὰ περιμένῃ καί νὰ δέχεται τὴν
παράκλησίν σου καί τὸ ἀτημᾶ σου. «Ἐνῶ σὺ ἀκούῃς θὰ
διηλθῇ, ἐγὼ θὰ σοῦ εἶπω· Ἰδοὺ εἶμαι κοντὰ σοῦ»·⁵ καί
δὲν θὰ χρειασθῇς μεσίτην, ἀλλὰ μόνος σου θὰ δώσῃς τὴν
παράκλησίν σου.

«Ἀκουσέ με ἐν ὄνματι τῆς δικαιοσύνης Σου». Τί
κάνεις, ἄνθρωπε; Πέρα κάτω πρόκειται νὰ εἴπῃς· «Μὴ
θελήσῃς νὰ κρίνῃς δικαίως τὸν δούλόν Σου, διότι δὲν
πρόκειται νὰ δικαιοθῆ ἔμπρός Σου κανεὶς ἄνθρωπος»
(στίχ. 2)· καί ἐδῶ ζητεῖς νὰ εἰσακουσθῇς οἰμφωνα με-
τὰ τὴν δικαιοσύνην; Τί σημαίνουν τὰ λόγια αὐτά; Ἐδῶ ὁ
ψαλμοδὸς ὀνομάζει δικαιοσύνην τὴν φιλανθρωπίαν καί
σὲ πολλὰ σημεῖα εἰς τὴν Γραφήν ἡμπορεῖ νὰ ἴδῃ κανεὶς
τὴν δικαιοσύνην νὰ ἔχη αὐτὴν τὴν σημασίαν. Καί πολὺ
ὀρθά διότι ἀνάμεσα εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἡ δικαιοσύνη
στερεῖται τῆς εὐσπλαγχνίας· **Β** εἰς τὸν Θεόν ὁμως δὲν
συμβαίνει αὐτὸ, ἀλλὰ μετὰ τὴν δικαιοσύνην ἀναμειγνύεται
καί ἡ εὐσπλαγχνία, καί μάλιστα εἰς τοιοῦτον βαθμόν,
ὥστε αὐτὴ αὐτὴ ἡ δικαιοσύνη νὰ ὀνομάζεται φιλανθρω-
πία. Κότταξ π.χ. τί συνέβη εἰς τὸν κατακλυσμὸν πύση
εὐσπλαγχνία ὑπῆρχε καί πύση δικαιοσύνη. Διότι ἐν καί
ἐπιμαρῆθησαν οἱ ἄνθρωποι τότε, διότι ἡμάρτησαν, ὁμως
δὲν ἐπιμαρῆθησαν ἐπ' αἰῶς. Διότι μὴ ἴδῃ, σὲ παρακαλῶ,
τὸν ὄγκον τῶν ὀδάτων, οὔτε τὸ πλῆθος τῶν ἡμερῶν, κατὰ
τὰς ὁποίας ἐκεῖνο τὸ ναυάγιον διαρκοῦσε, οὔτε τὴν οἰ-
κουμένην, πού ἐγένετο σὺν ἀβύσσος. Διότι τί ἔχει νὰ κά-
νῃ αὐτὸς μετὰ τοὺς καταστραφέντας; Ἐπειδὴ ἄλλὰ αὐτὰ θὰ
ἡμποροῦσαν νὰ ἐμπνέουν τρομερὸν φόβον, ὁμως καμμί-
αν τιμωρίαν δὲν ἐπιφέρει εἰς τοὺς ἀποθανόντας. **Γ**
Διότι αὐτοί, πού δὲν ἔχον ἀσθήσιν αὐτῶν, πού συνέβαι-
ναν, πῶς ἐπιμαρῶντο; αὐτοί, πού κατεστράφησαν εἰς
οὐνοτομον χρονικὸν διάστημα καί ὑπέστησαν σύντομον
καί ἐλαφρότατον θάνατον καί ἀπέθανον κατὰ τρόπον εὐ-
κολώτερον καί ὀλιγώτερον ὀδυνηρὸν ἀπὸ δ,τι ἐν ἀπέθα-
νον ἀπὸ φωτιῶν ἢ ζέφου ἢ ἀγχύνῃν; Ὡστε αὐτὰ, πού συ-

4. Ψαλμ. 144, 18.
5. Ψαλμ. 68, 9.

νέθαναν, είχαν την μορφήν μάλλον τῆς τιμωρίας παρά τῆν αἰσθησίν αὐτῆς. Ἄφου, λοιπόν, διέπραξαν παρανομίας καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ζωῆς των μέχρι τῶν ἐσχάτων γηρατειῶν, ἐτιμωρήθησαν ἐντὸς ἑξαετίας χρονικοῦ διαστήματος, ἐάν θεαίως πρέπει νὰ ἀνομιάζῃ κανεὶς τιμωρίαν τὸ κοινὸν τοῦ θείου χρέος, ἦτοι τὸν θάνατον.

Ἐπίδες πόσον μεγάλη εἶναι ἡ φιλανθρωπία; Θέλεις νὰ τὴν ἴδῃς καὶ ἀπὸ ἄλλην πλευράν; Δὲν τὴν ἐξεδήλωσεν ἀμέσως, ἀλλὰ τὴν προσηγγεῖς καὶ μία καὶ δύο καὶ πολλές φορές. Ἀκόμη δηλαδὴ καὶ διὰ τῆς κινεστοῦ ἀμιλοῦσε μαζί τιν· αὐτοὶ ὅμως οὔτε καὶ τότε ὑπεχώρησαν, ἀν καὶ ἡ παρονομία δὲν χρειάζετο εἰδοποίησιν. Ὅμως οὔτε ἡ φύσις δὲν τοὺς ἐδίδαξε· αὐτοὶ δὲ σὰν χοῖροι, μάλλον καὶ χειρότερα ἀπὸ βίλους τοὺς χοίρους διεφθείροντο μεταξύ των καὶ, ἀφού ἀνέτρεψαν ἐκ θάφρων τοὺς νόμους τῆς φύσεως καὶ εἰς κακίαν προτροπήν ἢ συμβουλίην δὲν ὑπήκουσαν καὶ δὲν ὠφελήθησαν οὔτε ἀπὸ τὴν συναστροφήν μὲ τὸν δίκαιον (Νῶε), εἰς σύνταμον χρονικὸν διάστημα ἐτιμωρήθησαν, Ἐ μάλλον δὲ ἀπηλλογύησαν ἀπὸ τὴν περαιτέρω φθοράν καὶ ἀπέφυγαν τὴν τιμωρίαν καὶ ποινήν. Διότι ἀπὸ τὸν κατακαυσιμὸν, ποὺ ὑπέστησαν, ἦτο πολὺ φοβερώτερον τὸ νὰ κἀνοιν τέτοια πράγματα. Εἶπέ μου, λοιπόν, εἶναι τιμωρία τὸ νὰ ἀπαλλαγούμ ἀπὸ μίαν τέτοιον φθοράν, ὅταν ἐφθείροντο ἀπὸ τὴν κακίαν καὶ συναστροφέοντο μεταξύ των μὲ γνώμονα τὴν παρανομίαν καὶ κατεντρόπιασιν καὶ κατεντροπιάζοντο; Ἐπειτα εἶνα ἱατρον, ποὺ κόβει τὰ σάτια μέρη, ποτὲ δὲν θά τὸν θεωρήσωμεν, εἶ τιμωρεῖ τὸ σῶμα, ἀλλὰ θά τὸν ἐκλάσσωμεν ὡς φιλάθρωπον.⁶ Ἄ Ἐάν αὐτὸ συμβαίη μὲ τὸν ἱατρον, δὲν θά ἐκπλαγώμεν πολὺ περισσότερο μὲ τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος μὲ τὴν σφίαν καὶ φιλανθρωπίαν τιμωρεῖ τὰ πλάσματά του; Πάντοτε, λοιπόν, πρέπει νὰ τὸν θαυμάζωμεν καὶ νὰ τὸν τιμῶμεν ἕνεκα θεῶ αὐτῆς τῆς ὑποθέσεως, ποτὲ ἂς μὴ σταματήσωμεν νὰ δοκιμάζωμεν ἐκκληῖν διὰ τὴν φροντίδα του καὶ οὔτε νὰ παύσωμε νὰ τὸν δοξολογοῦμε δι' αὐτὰ του τὰ ἔργα, διότι καὶ τὴν ἐγγεγραμὴν ἔκανε σύντομα καὶ τὸ κακὸν ἀπέκοψε καὶ ἀνάδινον θεραπείαν ἐφήρμοσε. Ἄς μὴ, λοιπόν, σὲ ἀνησυγῆ αὐτὸ, εἶτι δηλαδὴ διὰ μίαν ὄλοι ἐπύλησαν κάτω ἀπὸ τὰ νερά. Διότι ποία ἡ διαφορά μεταξύ αὐτοῦ τοῦ ἀκαριαίου θανάτου καὶ τοῦ θανάτου, ποὺ ἐπέρχεται ὄλιγον κατ' ὄλιγον; Β Τί ὠφελεῖ αὐτόν,

ποὺ πεθαίνει, νὰ πεθαίη μόνος του ἢ τί τὸν θλάπτει, τὸ νὰ πεθαίη μαζί μὲ βίλους;

«Ἀκούσέ με κατὰ τὴν δικαιοσύνην σου», ἦτοι, σύμφωνοι μὲ τὴν φιλανθρωπίαν σου. Διὰ νὰ δεῖξῃ, εἶτι αὐτὸ θέλει νὰ εἶπῃ, προσέθεσε «Καὶ μὴ προχωρήσῃς εἰς κρίσιν μὲ τὸν δούλον σου». Αὐτὸ ζητεῖ καὶ ὁ Ἰωβ, ὁ ὁποῖος ἦτο ἄνθρωπος «τόσον δίκαιος καὶ ἀληθινός, καὶ θεοσεβής, καὶ ἀπέχεν ἀπὸ κάθε κακῶν πράγμα».⁷ ὥστε εἶπεν· «Εἶθε νὰ ὑπῆρχε κάποιος, ὁ ὁποῖος νὰ ἠμποροῦσε νὰ διακρίνῃ τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἀδικον καὶ ἐλέγξῃ μεταξύ των δύο ἡμῶν»· ὅταν ὅμως ἐφανερῶθῃ ὁ Θεὸς εἶπεν (ὁ Ἰωβ)· «Θά θάλω τὸ χεῖρ μου εἰς τὸ στόμα μου»⁸ ἂν καὶ ὁ Θεὸς τὸν προκαλοῦσε καὶ τοῦ εἶπεν· «Ὅχι (μὴ φύγῃς)· ἀλλὰ ζῶσε, σὰν ἄνθρωπος, τὴν μέσην σου».⁹ Καὶ τοὺς Ἰουδαίους κατηγορεῖ ὁ Θεὸς διὰ τὸ ἴδιον πράγμα λέγων C «Τί σφάλμα εἶδον οἱ πατέρες σου σὲ μένα, ὥστε οἱ ἀρχοντές σου νὰ διαπράξουν ἀνομίας ἀπέναντί μου».¹⁰ Κάνει δὲ αὐτὸ ὁ Θεός, ὅχι διότι θέλει νὰ κόμῃ τὴν καταδικαστικὴν ἀπόφασιν τοῦ φοβερωτέρου, ἀλλὰ διότι θέλει νὰ τοὺς φέρῃ εἰς συναισθησίν καὶ νὰ ὁμολογήσων τὰς ἁμαρτίας των καὶ κατῶν αὐτὰς νὰ δώσῃ τὴν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν, ὥστε δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου νὰ ἀντιληφθοῦν αὐτὸ τὸ μέγεθος τῆς θέλεις εὐεργεσίας. Δι' αὐτὸ λέγει· «Εἶπέ σὺ, πρότερος τὰς ἀδικίας σου· ὅχι, διὰ νὰ καταδικασθῆς, ἀλλὰ διὰ νὰ δικαιωθῆς».¹¹ Δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον δὲν λέγειν αὐτὸς τὰς ἁμαρτίας, ἀλλὰ προετοιμάζει ἐκεῖνον (νὰ τὰς εἶπῃ). Διότι ἐάν ἤθελε νὰ τιμωρήσῃ (ὁ Θεός), αὐτὸς θά ἤρχιζε τὴν κατηγορίαν τῶρα ὅμως, ἐπειδὴ θέλει νὰ ἐλεήσῃ τὸν ἄνθρωπον, ἐπιτρέπει εἰς τὸν ἁμαρτωλὸν (νὰ ὁμολογήσῃ), ὥστε αὐτὸς νὰ λάθῃ τὸ στεφάνι τῆς εὐγνωμοσύνης καὶ μὲ τὴν ἴδιαν τὴν ὁμολογίαν του νὰ ἀποσπῇ τὴν εὐσπλαχνίαν τοῦ Θεοῦ. Ἐ Ποῖον πράγμα θά ἦτο ἰσάξιον πρὸς αὐτὴν τὴν φιλανθρωπίαν; Κανένα. Εἶπέ, λέγει (ὁ Θεός), καὶ τίποτε περισσότερο δὲν ζητῶ ὁμολογήσῃ τὰς ἁμαρτίας σου καὶ εἶναι ἀρκετὸν αὐτὸ σὲ μένα εἶπε

6. Ἰωβ 1, 1.
7. Ἰωβ 9, 38.
8. Ἰωβ 39, 34.
9. Ἰωβ 40, 2.
10. Ἰερ. 2, 5.
11. Ἦε. 43, 36.

αυτάς και ἀμέσως ὑποχωρῶ. «Μὴ θελήσης νὰ ἐλθῃς εἰς κρίσιν μὲ τὸν δοῦλόν σου». Αὐτὸ τὸ ἀποτέλεσμα εἶχον ἐπιτύχει πολλοί, ἀπὸ τὸ γεγονός, ὅτι ὁ Θεὸς ἐπρόκειτο νὰ κρίνῃ καὶ δικάσῃ. Διότι αὐτοί, πού ἀνογνωρίζουν τὴν εὐγνωμοσύνην γνωρίζουν αὐτὸ και πρὶν νὰ συμβῆῃ οἱ ἀχάριστοι ὅμως (ἔχουν ἐπιτύχει αὐτὸ) ἀπὸ τὴν διαρκῶς τονιζομένην διδασκαλίαν τῶν προφητῶν, πού λέγουν· «Ὁ Κύριος θὰ ἔχῃ κρίσιν μὲ τὸν λαόν του και κατὰ τοῦ Ἰσραὴλ εἰς δικήν θὰ καθήσῃ».¹² Καὶ πάλιν· «Ἀκούσατε, φαρύγγια και τὰ θεμέλια τῆς γῆς».¹³ Καί· «Ἀκουε, οὐρανέ, και ἐνωτίζου, γῆ».¹⁴ Ἐκ τῆς ἀπὸ τὴν συνεχή ἐπανάλημιν τῆς ἀληθείας, ὅτι ὁ Θεὸς θὰ δικάσῃ τὸν Ἰσραὴλ, ἀκομῆ και οἱ ἀναίσθητοι ἄνθρωποι συνετίζοντο. Διότι ἔλεγον μερικοὶ ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους· «Τὶ φέλιον ἔχει τὸ γεγονός, ὅτι ἐνηστεύσαμε και σὺ δὲν μᾶς εἶδες».¹⁵ Καὶ πάλιν ἔλεγον· «Κάθε ἄνθρωπος, πού κάνει τὸ κακόν, εἶναι ἀφροσύνης εἰς τὸν Κύριον»¹⁶ και «εὐήμερον αὐτοί, πού διαπράττουσι ἀνομίας, και ἡμεῖς θεωροῦμεν εὐτυχεῖς τοὺς ἐξένοους»¹⁷ και «ἡ ὁδὸς τοῦ Κυρίου δὲν εἶναι σωστὴ».¹⁸ Καὶ ὁ μακάριος δὲ Ἰωθ, ὅταν ἔπεσε εἰς ἐκείνην τὴν δοκιμασίαν, ¹⁹ «Ὁ δὲ ἔξ αἰτίας τῆς ἰδίας διαθέσεως, ἐκ τῆς ὁποίας οἱ Ἰουδαῖοι ἐδοκιμάζοντο, οὐτε ἀπὸ τὰ παρόμοια πράγματα, μὴ γένοιτο ἔλεγεν ὅμως· «Εἶπε νὰ ὑπῆρχεν ὁ μεσίτης, ὁ ὁποῖος νὰ ἔκανε τὴν διάκρισιν μεταξὺ καλοῦ και κακοῦ και νὰ ἔκρινε μεταξὺ τῶν δύο μας. Ἄς μὲ λυτρώσῃ ἀπὸ τὸ ραβδί τῶν συμφορῶν και ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ μὴ μὲ παρώσῃ και ὅς μὴ μὲ γυρίξῃ σὺν σούραν».²⁰ Δι' αὐτὸ και τὸ λέγει· «Ἐγὼ θὰ σ' ἐρωτήσω και σὺ θὰ μοῦ ἀπαντήσης».²¹ Ἐπειτα, ἀφοῦ ἐνοίωσε κατὰ πληξίν και ἔλεγεν· «Ἰαταὶ ἐγὼ ἀκόμῃ τώρα, ἀφοῦ νοθευτοῦμαι, παραπονοῦμαι και κρίνω και ἐλέγχο τὸν Κύριον».²² Καὶ πάλιν· «Μὲ τὰ αὐτιά μου σὲ ἤκουα προσηγυμένως, τώρα ὅμως σὲ ἔχω ἴδει μὲ τὰ μάτια μου· δι' αὐτὸ

12. Μιχ. 6, 2.
13. Μωϋ. 6, 2.
14. Πσ. 1, 1.
15. Πσ. 98, 3.
16. Μαλαχ. 3, 17.
17. Μαλαχ. 3, 15.
18. 14, 33, 17.
19. 17, 6 ἢ 33, 34.
20. 18, 42, 4.
21. 12, 40, 4.

ἐλπεινολόγησα τὸν ἑαυτὸν μου και συνετριβῆν θεωρῶ δὲ τὸν ἑαυτὸν μου χῶμα και σάχνη· Ἐ θὰ θάλλω τὸ χέρι μου εἰς τὸ στόμα μου».²³ Τότε ὁ Θεὸς τοῦ λέγει· «Μὴ φύγῃς ἀλλὰ ἴδου, σὺν ἀνδρας, τὴν μέσσην σου»²⁴ με αὐτὰ δὲ τὰ λόγια ὁ Θεὸς τοῦ ἐπινοοῦσε τὰ λόγια του και τοῦ ἔλεγε· «Ἐπειδὴ ἤθελες νὰ κριθῇς μαζί μου, νὰ ἐγὼ εἶμαι κοντὰ σου, διὰ νὰ διαπραγματευθῶ και κριθῶ μαζί σου». Εἶδες τὴν ἀπερίγραπτον τοῦ Θεοῦ φιλοσθένειαν, εἶδες τὴν ἀγαθότητά του, πού δὲν ἔχει ὄρια; Δι' αὐτὸ και οἱ τρεῖς παῖδες ἔλεγον· «Ἡμαρτήσαμε, διεπράξαμε ἀνομίας και ἀδικίας».²⁵ Ἐπειδὴ ὅμως πολλοὶ ἀναίσθητοι ἄνθρωποι ρίπτουν τὰς ἀμαρτίας των εἰς τὸν Θεόν, κατὰ προτροπὴν τοῦ διαβόλου, ὁ Θεός, ὁ Θεὸς, νὰ κόψῃ αὐτὴν τὴν συνήθειάν των ἀπὸ τὴν ρίζαν, συνεισὶ λέγει, ὅτι θὰ κριθῇ μαζί των.

Τέτοια ἀκριβῶς ἦτο και ἡ ἀμαρτία τοῦ πρωτοπλάστου δι' αὐτὸ και ἔλεγεν· «Ἡ γυναῖκα, πού μου ἔδωσες, αὐτὴ μοῦ ἔδωσε και ἔφαγα».²⁶ Καὶ οἱ Ἰουδαῖοι διεπράξαν πολλὰς τοιαύτας ἀμαρτίας· «Διότι δὲν θὰ δικαιωθῇ ἔμπρός σου κανεὶς ἄνθρωπος». Διαιτὶ, λοιπόν, λέγει και ἀναφέρει τὸν ἑαυτὸν μου και τὸν τάδε και τὸν τάδε· λέγει ὁ ψαλμωδός. Δὲν ὑπάρχει ἄνθρωπος εἰς τὴν γῆν, ὁ ὁποῖος νὰ ἤμπορῇ νὰ δικαιωθῇ, ὅταν κριθῇ σύμφωνα με τὰς ὑποσχέσεις και παραγγελίας σου· ἔτσι λοιπόν εἰς σὲ ἀνήκει ἡ πλήρης νίκη.

«Διότι ὁ ἐχθρὸς κατεδίωξε τὴν ζωὴν μου» (στῆ. 3). Δ' εἶναι δυνατὸν δὲ νὰ ἐνηλωσῶμεν ἐδῶ, ὅτι αὐτὸ λέγεται διὰ τὸν Σαουλ, ὁ ὁποῖος ἦτο ἐχθρὸς και κατεδίωκε τότε αὐτὸν (τὸν Δαβὶδ). Εἶναι δὲ δυνατὸν ἀλληγορικῶς νὰ ἐκλάβωμεν ἐδῶ ὡς ἐχθρὸν τὸν διαβόλον· διότι αὐτὸς δὲν σταματᾷ νὰ καταδιώκῃ τοὺς ἀνθρώπους, πού ἀνῆκουν εἰς τὸν Θεόν. Πῶς ὅμως θὰ ἀπηλλασόμεθα ἀπὸ τὴν καταδίωξιν αὐτῆν; Μόνον, ἂν θρωῦμε τόπον, εἰς τὸν ὁποῖον δὲν ἤμπορεῖ ὁ διαβόλος νὰ εἰσεέλθῃ. Καὶ ποῖος, λέγει, εἶναι αὐτὸς ὁ τόπος; Ποῖος ἄλλος ἀπὸ τὸν οὐρανόν; Πῶς δὲ ἤμποροῦμε νὰ ἀναβῶμεν εἰς τὸν οὐρανόν; Ἄκουσε τὸν Παῦλον, πού λέγει και ὑποδεικνύει, ὅτι, ὅτι

22. 12, 42, 5 - 6 καὶ 40, 4.
23. 12, 98, 8 καὶ 40, 7.
24. Δαν. 9, 29.
25. Γεν. 8, 12.

καὶ ζῶμεν μέσα εἰς τὸ σῶμα, ἤμποροῦμε νὰ πῶμε ἐκεῖ καὶ νὰ μείνωμεν. Λέγει λοιπὸν ὁ Παῦλος· «Νὰ ἔχετε τὴν σκέψιν σας εἰς τὸν οὐρανόν, ἔσθου ὁ Χριστὸς καθέται εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ Θεοῦ».³⁶ Καὶ πάλιν ὁ ἴδιος λέγει· «Ἡ πατριὰ καὶ ἡ πολιτεία μας εἶναι εἰς τὸν οὐρανόν».³⁷ «Ἐρριψεν ταπεινωμένην εἰς τὴν γῆν τὴν ζωὴν μου». Ἡ λέξις «ταπεινωσις» ἔχει πολλὰς σημασίας. Διότι ὑπάρχει ταπεινωσις, ποὺ προέρχεται ἀπὸ ἀρετὴν, ὅπως ὅταν λέγῃ ὁ ψαλμωδὸς· «Καρδίαν, ποὺ εἶναι συντετριμμένη καὶ ταπεινή, ὁ Θεὸς δὲν θὰ παραβλέψῃ».³⁸ Ὑπάρχει δὲ ταπεινωσις, ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὰς συμφορὰς καὶ ταπεινώσεως, ποὺ ἀπορρεῖ ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας. Ἐβδὶ ὅμως ὁ ψαλμωδὸς ἐννοεῖ τὴν ταπεινωσιν ἀπὸ τὰς συμφορὰς. Δι' αὐτὸ καὶ προσέθετο διὰ νὰ δείξῃ αὐτὸ· «Ἐρριψε ταπεινωμένην εἰς τὴν γῆν τὴν ζωὴν μου». ⁴⁸² Ἄ Ὑπάρχει ὅμως ταπεινωσις, ποὺ εἶναι καρπὸς τῆς ἀνοησίας, ὅπως ὅταν λέγῃ· «Αὐτὸς καὶ ἄλλη ταπεινωσις αὐτῆ ποὺ εἶναι καρπὸς τῆς πλεονεξίας. Διότι τί εἶναι ταπεινότερον, ἀπὸ αὐτοῦ, ποὺ εἰσέρχεται μέσα εἰς τοὺς λάκκους τοῦ πλούτου, τῶν ἐξουσιῶν καὶ τῶν τιμῶν; Διότι αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι εἶναι δύο φορές ταπεινοί· πρῶτον διότι σέρονται χάμα καὶ δεύτερον, διότι νομίζουν αὐτὰ τὰ πράγματα ἀξιόλογα, ὅπως τὰ μικρὰ παιδιὰ, ποὺ νομίζουν μεγάλα καὶ ἀξιόλογα πράγματα τοὺς κύβους, τὴς μπάλλας καὶ τὰ παρόμοια παιγνίδια. Ἄλλ' αὐτὸ δὲν εἶναι ἀπόδειξις, ὅτι ἐκεῖνα εἶναι ἀξιόλογα καὶ σπουδαία πράγματα, ἀλλὰ εἶναι ἀπόδειξις ὅτι ὁ νοῦς αὐτῶν, ποὺ θαυμάζουν αὐτὰ τὰ πράγματα, εἶναι ἀτελής καὶ ταπεινός. Β' Ἄλλ' ἡ γνώμη αὐτῆ τῶν παιδιῶν εἶναι ἐλάττωμα, ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν ἡλικίαν των καὶ τὴν φύσιν των, ἢ γνῶμη ὁμοῦ αὐτῶν, ποὺ νομίζουν σπουδαία πράγματα τὸν πλοῦτον κ.λ. εἶναι ἐγκλημα, ποὺ τὸ διαπράττουν μὲ τὴν θελήσιν των. Καὶ τοῦτο, διότι ἐνὶ εἶναι ἄνδρες καὶ εὐρίσκονται εἰς ἄρμιον ἡλικίαν νομίζουν, ὅτι εἶναι σπουδαία πράγματα τὰ φαγητὰ καὶ αἱ πόρνα καὶ ἡ ἀπόλαυσις. Ἀπὸ αὐτὴν τὴν μωρίαν τὴ θὰ ἤμποροῦσε νὰ γίνῃ εὐτε-

36. Κολλ. 3, 1.
37. Φιλιπ. 3, 20.
38. Ψαλμ. 50, 19.
39. Λουκ. 18, 14.

λέστερον πράγμα; Ἄν καὶ πολλοὶ ὅμως ὀνομάζουν αὐτοὺς τοὺς ἄνθρώπους μεγαλοφύχους ἄλλ' αὐτοί, ποὺ τοὺς ὀνομάζουν μεγαλοφύχους, εἶναι εὐτελέστεροι αὐτῶν κατὰ πολὺ ἐπίσης. Ἄς μάθωμεν λοιπὸν ποῖον εἶναι τὸ πραγματικὸν μεγάλο πράγμα καὶ ποῖον πράγμα δημιουργεῖ τὴν εὐτέλειαν καὶ μηδαμινότητα. Διότι τίποτε δὲν εἶναι τόσο ἀνώτερον ἀπὸ τὸ νὰ παραβλέψῃ κανεὶς αὐτὰ τὰ μηδαμινὰ πράγματα. Ἐβδ, λοιπὸν, ὁ προφήτης ὁμιλεῖ περὶ τῆς ταπεινώσεως, ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὰς συμφορὰς.

Ὁ ἄγθρός μου μὲ ἔβαλε νὰ καθῆσθαι εἰς τὰ σκοτεινὰ ταμεῖα τοῦ Ἄδη, ὅαν αὐτοῦ, ποὺ εἶναι νεκροὶ ἀπὸ πολλὸν χρόνον». Ἐβδὶ ὁμιλεῖ περὶ διπλῆς συμφορὰς· ὅτι δηλαδὴ εὐρίσκεται εἰς τὰ σκοτεινὰ μέρη τοῦ Ἄδη C καὶ δεῖ εἶναι ὅαν τοὺς νεκροὺς, ποὺ ἔχουν πρὸ πολλοῦ πεθάνει καὶ μὲ τὰς δύο εἰκόνας ὑπανίσταται τὴν τότε αἰγματοσίαν. Ἐπειδὴ, δηλαδὴ, εἶναι δυνατόν, καὶ ὅταν κανεὶς εἶναι εἰς τὰ σκοτάδια, νὰ κἀνῃ κάτι, νὰ ἀνάψῃ ἕνα λυχνάρι, ὁ ψαλμωδὸς, θέλων νὰ δείξῃ τὸ ὑπερφυσικὸν μέγεθος τῶν κακῶν, παρέστησε τὴν ὑπερμεγέθη τραγωδίαν μὲ τὴν μνείαν τῶν νεκρῶν. Τέτοιοι εἶναι καὶ αὐτοί, ποὺ ζοῦν εἰς τὴν ἁμαρτίαν. Ὅπως, δηλαδὴ, εἶναι οἱ νεκροὶ εἰς τὸ σκοτάδι, ἔτσι εἶναι καὶ αὐτοί. Καὶ ἂν, λοιπὸν κρατοῦν καὶ περιφέρουν μυριάδας λαμπάδων, καὶ ἂν θλέπουσιν εἰς τὸν ἥλιον καὶ ἂν ἀκόμη γίνονται χαρῶποι μὲ τὰ ἐνδύματα καὶ τὰς ἄλλας περιποιήσεις, **Δ** δὲν εἶναι εἰς καλλιτέραν μοῖραν ἀπὸ αὐτοῦς ποὺ ἀπέθανον ἄμας· διὰ παντὸς καὶ εὐρισκόμενοι θέσιν ἀπὸ τοὺς νεκροῦς, καθ' ὅσον ἡ κατάστασις τῶν νεκρῶν εἶναι φυσικὸν πράγμα, ἢ κατὰστασις ὅμως τῶν ἁμαρτωλῶν εἶναι σφάλμα ἰδικόν των. Ὑπάρχει θεῶμα καὶ τὸ σκοτάδι τῆς μελλούσης ζωῆς, περὶ τοῦ ὁποῦ λέγει (ἢ Γραφή)· «Πάρτε τον καὶ θέατε τον εἰς τὸ σκοτάδι ἔξω».³⁹ Ὑπάρχει καὶ τὸ σκοτάδι τῆς κακίας. Δι' αὐτὸ λέγει· «Αὐτοί, ποὺ κάθονται εἰς τὸ σκοτάδι καὶ εἰς τὴν περισχίην τοῦ θανάτου».⁴⁰ Καὶ ὁ Παῦλος λέγει· «Δὲν εἴμεθα παιδιὰ τοῦ σκότους».⁴¹ Καὶ πάλιν ὁ ἴδιος λέγει· «Μὲ τὰς σκέψεις των ἐξετράπη-

39. Ματθ. 22, 13.
40. Αποκ. 1, 7, 9.
41. Α' Κορ. 5, 4.

σαν σέ μάταια πράγματα και έσκοτίσθη ή ανόητος σκέψης των.³³

Ε Διά τούτο, λοιπόν, όπως άκριβώς αύτοι, που ζουν εις τό σκοτάδι, δέν γνωρίζουν τήν φύσιν των πραγμάτων έτσι άκριβώς και αύτοι, που ζουν εις τήν άμαρτία, είναι τυφλωμένοι και δέν άναγκάζουν τά φαινόμενα, άλλα τρέχουν εις τās σκιάς, ως προς άληθινά πράγματα και έπιδιώκουν τόν πλοστον, τās άπολαύσεις και τās έξουσίας, και άγνωστον ποιο είναι έχθροί και ποιο είναι φίλοι και τούς μέν έχθρούς θεωρούν σαν φίλους, μέ τούς φίλους δέ, σαν μέ έχθρούς, μαλώνουν και συγκρούονται. Δέν θέλεις τούς πτωχούς, που φονάζουν και στενάζουν καθημερινώς και όμως κανείς δέν τούς άκούει. Διαιτί, λοιπόν, δέν άκούει; Διότι ό διάβολος τούς έβαλεν δλους νά καθήσουν εις τά σκοτάδια. ⁴³³ Α σαν τούς από πολ-λοσ χρόνου νεκρούς, διότι ότι είναι δι' άλλους τό σκοτάδι και ή νέκρωσις, είναι δι' αυτούς (τούς άμαρτωλούς και άδιαφόρους) ή άπανθρωπιά. Χαρακτηριστικόν δέ αυτών που ζουν μέσα εις τό σκοτάδι είναι τό ότι δέν θέλουν τās έπερχομένας συμφοράς. Αυτά δέ ύποφέρουν και αύτοι, που δέν θέλουν τās συμφοράς, που είναι πλησίον των, και οδηγούνται εις τόν θάνατον και τήν καταστροφήν. "Ίδιον δέ των ανθρώπων, που ζουν εις τό σκοτάδι είναι νά τολμούν και πράττουν τά αίσχρά πράγματα χωρίς κανένα φόβον. Αυτό δέ κάνουν και αύτοι, που ζουν μέσα εις τήν κακίαν, σαν νά ζουν μέσα εις τό σκοτάδι, και ενώ κανείς εκ των ανθρώπων δέν θέλει τās πράξεις των, αύτοι κάνουν τά πάντα άφθώς εις τό μέσον των πόλεων, σαν νά παρανοούν εις τήν έρημίαν.

Β Αυτοί όμως, που ζουν εις τό σκοτάδι, ζουν εις διαρκή φόβον. Τό ίδιον παθαίνουν και αύτοι (οί κακοί). Διότι κανείς πλεονέκτης ή κλέπτης δέν ζή χωρίς φόβον, έστω και άν κομπορημοή άπειρώς και έστω και άν έξωτερικά φαίνεται χαρούμενος. Διότι τέτοια είναι ή φύσις τής συνειδήσεως. Και πρό τής ελεύσεως του Χριστού αύτοι είχαν στερηθή τής συγγνώμης εκ δλοκλήρου, πολύ δέ περισσότερο τώρα, διότι, ενώ άνέτειλεν ό ήλιος τής δικαιοσύνης, αύτοι άκόμη ζουν εις τό σκοτάδι. Και πώς συμβαίνει νά ζουν εις τό σκοτάδι άκόμη, αφού άνέτειλεν ό ήλιος; Λόγω τής άσθενείας των οφθαλμών των. Διότι

33. Παιμ. 1, 31.

κρύπτουν τούς έαυτούς των εις τās κρύπτας και τās φυλάεας και τά σπήλαια τής πονηρίας και δέν ήμπορούν νά ίδουν και άπεισίουν προς τήν άκτίνα, λόγω θλάθης των οφθαλμών.

Γ «Και άτόνησε μέσα μου τό πνεύμα μου εντός μου δέ ή καρδιά μου κατελήθη από ταραχήν και άρρυθμίαν» (στίχ. 4). "Άλλος έρμηνευτής λέγει: «Και σπριγγύριζε μέσα μου ή ψυχή μου». Ό φαλιμωδός μέ τήν ταραχήν του νοσ θέλει νά φανερώση τήν ύπερβολικήν θλίψιν. Τί σημαίνει δέ τό «έν έμοι»; Δέν ήμπορούσα, λέγει, νά άνακοινώσω (τήν αγωνίαν μου) εις άλλους και νά λάσω κάποιαν παρηγορίαν από αυτάς. Ταιούται είναι αι ψυχαι των πονηρών ανθρώπων πάντοτε είναι ταραγμένα, όχι μόνον όταν είναι παρόντα τά κακά, αλλά και όταν τά περιμένουν. Ποτέ δέν ύπάρχει εις αυτούς ήρεμία, ούτε άφοβία ψυχής, άλλα ταρασσονται περισσότερο και από όποιονδήποτε πέλαγος: οτε τήν νύκτα, οτε τήν ήμέραν άπολλάσσονται από τά θεινά. Δ άλλα κτυπούνται από όλα τά μέρη, έστω και άν δέν τούς ένοχλή κανείς, ζώντας διαρκώς μέ τόν φόβον του πολέμου, και ούδολως άπολαμβάνουν αυτά, τά όποια έχουν ήδη άποκτήσει: κατατρυχούνται από τās φροντίδας αυτών των πραγμάτων, τά όποια ποτέ δέν συνέβησαν, ήτοι σκιαμαχούν, ταρασσονται, άδημονούν διά τά πράγματα όλων των ανθρώπων, άσχολούνται μέ τās περιουσίας όλων, σκέπτονται, πώς νά πείσουν τόν ένα, πώς νά εκφοβίσουν τόν άλλον, πώς νά κολακεύσουν άλλον, πώς νά εκδιώξουν άλλον, πώς νά ύπηρετήσουν άλλον και επί πλέον σκέπτονται τās άγοραπωλησίας, τās συμφωνίας, τά ένέχυρα, τούς τόκους, τά κεφάλαια και έλο αυτό τό άχυρον των κακών αυτών διαρκώς άναλογίζονται εις τόν νοσ των και όταν όλα οι ύποθέσεις των έλθουν κατ' εχρήν και προς τό συμφέρον των, Ε τότε φοβόνται και άνησυχούν άκόμη περισσότερο. Κότταζε λοιπόν, πώς εταράσαστο εκείνος ό πλούσιος, όταν ήγκμαίεν ή χώρα του, και άπορούσε και εύρίσκετο εις άδιέξοδον και έλεγε: «Τί θα κάνω; Θά γκρεμίσω τās άποθήκας μου και θά φτιάξω μεγαλύτερας». ⁴³⁴ Τόν πτωχόν όμως τίποτε παρόμοιον δέν τόν άνησυχεί.

434 Α «Ένεθυμήθη τās παλαιάς ήμέρας» έθόβιας

94. Λουκ. 19, 18.

τήν σκέψην μου καὶ ἐμελέτησα ὅλα ὅσα ἔπραξες Σὺ» (στίχ. 5). Δὲν εἶναι μικρὴ παρηγορία αὐτὴ, τὸ νὰ γνωρίζῃ κανεὶς καλὰ καὶ τὰ παρελθόντα καὶ τὰ παρόντα. Καὶ τοῦτο διότι, ὡς εἴπωμεν ἄπαρ, διὰ παντός, ὁ Θεὸς διευθύνει μὲ τοὺς ἰδίους νόμους καὶ τὰ παρόντα καὶ τὰ παρελθόντα καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀποτελεῖ μεγίστην παρηγορίαν διὰ τὰ παρόντα ἢ ἀνάμνησις τῶν γεγονότων τοῦ παρελθόντος. Δι' αὐτὸ καὶ λέγει ὁ ψαλμωδὸς εἰς ἄλλον ψαλμὸν «Μήπως διαρκῶς καὶ σιωνίως θὰ μᾶς ἀπαθῇ ὁ Κύριος· ἢ μήπως ἐντελὼς θὰ παύσῃ νὰ μᾶς ἐλεῇ»;³⁵ Καὶ ἄλλος λέγει· «Κυττάξατε τὰς ἀρχαίας γενεάς καὶ ἴδετε ποίος ἐστήριξε τὴν ἐλπίδα του εἰς τὸν Κύριον καὶ ἐγκατελείφθη».³⁶ Καὶ ὁ Παῦλος λέγει· «Αὐτὰ δὲ ὅλα συνέβαινον εἰς ἐκεῖνους ὡς προφητικαὶ ἀπεικονίσεις ἐγράφησαν δὲ διὰ προτροπὴν καὶ νουθεσίαν ἡμῶν, εἰς τοὺς ὁποίους ἔφθασε τὸ τέλος τῶν αἰώνων».³⁷ Κερδίζομεν δὲ πολλὰ, ὅταν ἐνεθυμούμεθα ὄχι μόνον τὰ ξένα ἀλλὰ καὶ τὰ ἰδικὰ μας περιστατικά. **Β** Καὶ αὐτὸ δεικνύει ὁ ἀπόστολος λέγων «Νὰ ἐνεθυμῆσθε τὰς παρελθούσας ἡμέρας, κατὰ τὰς ὁποίας, ἀφοῦ ἐφοτίσθητε, ὑπομείνατε εἰς μεγάλων ἀγῶνων παθημάτων».³⁸ Καὶ τὸ ἀντίθετον «Τὶ κέρδος, λοιπόν, εἴγατε τότε ἀπὸ τὰ ἔργα σας, διὰ τὰ ὅποια τώρα ἐντρέπεσθε»;³⁹ Καὶ ἄλλος σοφὸς λέγει· «Νὰ ἐνεθυμῆσαι τὸ τέλος τῆς ζωῆς σου καὶ ποτὲ δὲν θὰ ἀμαρτήσῃς».⁴⁰ Διότι αὐτὸ, δηλαδή ὁ κοινὸς θάνατος, ἂν καὶ εἶναι κάτι, ποῦ θὰ συμῆθῃ εἰς τὸ μέλλον, ὅμως ἔχει τὴν ἀρχὴν του εἰς τὸ παρελθόν. Αὐτὸ τὸ πρῶγμα κάνει καὶ ὁ Παῦλος, καὶ ἀρχίζει ἀπὸ τὰ μέλλοντα καὶ ἀπὸ τὰ περασμένα, καὶ ὅταν πρόκειται νὰ παρηγορήσῃ καὶ ὅταν θέλῃ νὰ σαφρονίσῃ τοὺς πιστοὺς «Δὲν θέλω», λέγει, «να λησιμονῆτε, ἀδελφοί μου, ὅτι οἱ πατέρες μας ὅλοι ἦσαν κάτω ἀπὸ τὴν νεφέλην **Κ** καὶ ὅλοι ἐπέρασσαν μέσα ἀπὸ τὴν θάλασσαν καὶ ὅλοι ἔφαγον τὴν ἴδιαν πνευματικὴν τροφήν καὶ ὁμοίως ὁ Θεὸς δὲν ἦτο εὐχαριστημένος μὲ τοὺς περισσότερους ἀπὸ αὐτούς».⁴¹ Ἄλλοτε πάλιν ὁ Παῦ-

35. Ψαλμ. 78, 8-9.
36. Σοφ. Σειρὰχ 2, 10.
37. Α' Κορ. 10, 11.
38. Ψαλμ. 10, 38.
39. Ρωμ. 6, 21.
40. Σοφ. Σειρὰχ 7, 36.
41. Α' Κορ. 10, 1, 3-4, 5.

λος ἐνεθυμῆται τὰ μέλλοντα νὰ συμβοῦν καὶ λέγει· «Οἱ ὅποιοι θὰ τιμωρηθοῦν μὲ αἰώνιον καταστροφήν ἀπὸ τὸ πρόσωπον τοῦ Κυρίου καὶ ἀπὸ τὴν δόξαν τῆς δυνάμεώς του».⁴² Καὶ πάλιν λέγει· «Ἦλαθε ἐπάνω των ὁμοῦ, ἐπὶ τέλους, ἢ ὄργῃ».⁴³ Διότι ἡ ἡμέρα θὰ τὸ φανερώσῃ, διότι ἡ ἡμέρα ἐκείνη θὰ ἀποκαλυφθῇ μὲ φανία.⁴⁴ Καὶ πάλιν λέγει· «Διότι δι' ὅλα αὐτὰ ἐργαζοί ἡ ὄργη τοῦ Θεοῦ ἐναντίον των υἱῶν, ποῦ δὲν ὑπακούουν, ἀλλ' ἀπειθοῦν».⁴⁵ Τὰ ἀνωτέρω ὁμοῦ λέγει ὁ Παῦλος, ὅταν θέλῃ νὰ σαφρονίσῃ, καὶ μὲ ἀφορμὴν τὰ περασμένα γεγονότα, ἀλλὰ καὶ τὰ μέλλοντα. Ἀπὸ δὲ τὰ περασμένα ἀρχίζων, λέγει τὰ ἐξῆς **Β** Ἐλλογητὸς ἄς εἶναι ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ εὐσπλαγχνος Θεὸς καὶ ὁ πατὴρ κάθε παρηγορίας, ὁ ὅποιος μᾶς παρηγορεῖ καὶ μᾶς ἐνοχοῖ εἰς κάθε θλίβην μας, μὲ τὴν παρηγορίαν, μὲ τὴν ὁποίαν παρηγοροῦμεθα καὶ ἡμεῖς ἀπὸ τὸν Θεόν».⁴⁶ Ὅταν ὁμοῦ ὁ Παῦλος παρηγορῇ μὲ ἀφορμὴν τὰ μελλοντικά γεγονότα λέγει· «Τὰ παθήματα τοῦ παρόντος καιροῦ δὲν ἔχουν καμμίαν ἀξίαν συγκρινόμενα πρὸς τὴν δόξαν, ποῦ πρόκειται νὰ ἀποκαλυφθῇ εἰς ἡμᾶς».⁴⁷ Δι' αὐτὸ καὶ ὁ ψαλμωδὸς λέγει· «Ἐνεθυμῆσθαι τὰς περασμένας ἡμέρας καὶ ἐβόησθα τὴν σκέψην μου καὶ ἐμελέτησα ὅλα σου τὰ ἔργα». Δὲν εἶπεν ἀπλῶς «ἐνεθυμῆσθαι», ἀλλὰ «ἐμελέτησα» δηλαδὴ ἔκαμα ἔργον μου καὶ πολλὴν σκέψην καὶ μελέτην διέθεσα ἀναλογιζόμενος αὐτὰ, ποῦ συνέβησαν εἰς τὰ περασμένα χρόνια. **Κ** Διότι ἀποκοτῶμε μεγάλην παρηγορίαν καὶ ἀληθινὴν σοφίαν μελετῶντες τὴν ἱστορίαν τῶν Γραφῶν καὶ γνωρίζοντες αὐτήν. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγεν· «Μὲ τὴν ὑπομονὴν καὶ τὴν παρηγορίαν, ποῦ μᾶς δίδουν αἱ ἅγιαι Γραφαί, διατηροῦμεν τὴν ἐλπίδα».⁴⁸ Καὶ πάλιν ὁ ἴδιος λέγει· «Ὅλη ἡ Γραφή εἶναι ἠμπνευσμένη ἀπὸ τὸν Θεόν καὶ εἶναι ὀρηγίμος διὰ διδασκαλίαν, διὰ ἔλεγχον, διὰ διόρθωσιν».⁴⁹ Καὶ αὐτὸς ὁ

42. Ε' Θεσ. 1, 9.
43. Α' Θεσ. 2, 16.
44. Α' Κορ. 3, 13.
45. Έφεσ. 5, 6.
46. Β' Κορ. 1, 3-4.
47. Ρωμ. 8, 18.
48. Ρωμ. 15, 4.
49. Π' Τιμ. 3, 16.

ψαλμωδός, εύρισκόμενος εἰς τόσην θλίψιν καὶ ταραχὴν, παρηγορήθη ἤδη ἀπὸ τὴν ἀνάμνησιν τῶν περασμένων ἡμερῶν, τὰς ὁποίας ἐσκέπτετο.⁶³ Ἄ καθὼς καὶ ἀπὸ τὴν ἀνάμνησιν τῶν ποικίλων γεγονότων, τὰ ὅποια ὁ Θεὸς εἶχεν ἐπιτελεῖσαι εἰς διαφόρους περιστάσεις. Ἄλλος ἄλλως ἔρμηνευτὴς λέγει: «Καὶ ἐμελέτησα θλας τὰς πράξεις σου. Εἰς τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου ἔστρεψα τὴν σκέψιν μου». Ἄλλος λέγει: «Τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου ἐμελετοῦσα». Μὲ αὐτὸ δὲ φανερώνει, ὅτι κάμνων αὐτὰ ὁ ψαλμωδὸς ἀποκοῦσε μεγάλην παρηγορίαν καὶ ἐπλησίαζε περισσότερο εἰς τὸν Θεόν. Καὶ διὰ νὰ φανερῶσιν αὐτὸ προσέθεσε: «Ἀπλωσα πρὸς Σὲ τὰς χεῖράς μου» (στῖχ. 6). Δὲν εἶπε «ἐξέτεινα», ἀλλὰ «διεπέτασα», δεικνύων οὕτω τὴν πολλὴν διάθεσιν τῆς καρδίας, ἣ ὅποια μόνον ποῦ δὲν σπεύδει νὰ πηδήσῃ ἔξω ἀπὸ τὸ σῶμα καὶ νὰ τρέξῃ πρὸς τὰ ἄνω, πρὸς τὸν Θεόν. Β Γεμῆτος ἀπὸ ἐνθουσιασμοῦ, λοιπὸν, ποῦ ἐπέπνεεν ἡ ἀνάμνησις τῶν κατορθωμάτων, καὶ φέρον εἰς τὸν νοῦν ὅλην τὴν φιλανθρωπίαν καὶ τὴν διὰ μέσου τῶν συμφορῶν διαπαιδαγωγίην καὶ τὴν ἐλευθερίαν διὰ τῆς ἀπαλλαγῆς ἐκ τῶν κακῶν, πάλιν κατέφυγα εἰς Σέ. «Ἡ ψυχὴ μου ζητεῖ ἐσένα, ὡς ἡ διψασμένη γῆ πρὸς Σέ πάντοτε» διότι αὐτὸ εἶναι τὸ, «Διάσωμα». Καὶ εἰς τὰς συμφορὰς καὶ εἰς τὰς στιγμὰς τῆς εὐτυχίας καὶ εἰς κάθε μεταβολὴν τῶν περιστάσεων, λέγει ὁ ψαλμωδός, τὴν ἰδίαν ἐπεδίκνουσ φροντίδα. Τί δὲ σημαίνει: «Σὲν διψασμένη γῆ (στρέφομαι) πρὸς σέ»; Αὐτὸ σημαίνει: ὅπως ἀκριβῶς ἡ διψασμένη γῆ ποθεῖ τὴν θροχὴν, ἔτσι καὶ ἐγὼ ποθῶ νὰ εἶμαι διορκῶς κοντὰ σου. Τὸ μέγεθος δὲ τῶν θλίψεων ἀπέδησε ὑπερθολικὰ αὐτὴν τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ψαλμωδοῦ: Ὁ δι' αὐτὸ καὶ ὁ Θεὸς ἐπέτρεψε νὰ αὐξηθοῦν αἱ θλίψεις, δεικνύων οὕτω τὴν πολλὴν τὸν πόνοιαν. Διότι δὲν ἐποίησεν ἀπλῶς τὰ δημιουργήματα, ἀλλὰ καὶ φροντίζει δι' ἕνα ἕνα, ἴσως διὰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ δι' ἄλλα τὰ ἄλλα. Αὐτὸ πρᾶγματι γνωρίζων καλῶς ὁ Παῦλος ἔλεγε: «Διότι μέσα εἰς τὴν σφαῖραν τῆς ἐπιτορῆς τοῦ ζῶμε καὶ κινούμεθα καὶ ὑπάρχομεν».⁶⁴ Καὶ πάλιν ὁ ἴδιος λέγει: «Δι' αὐτῶν τὰ πάντα συγκρατοῦνται εἰς τὴν ὑπαρξίν».⁶⁵ Ὁ δὲ Δαβὶδ λέγει: «Ὅλα τὰ:

63. Πράξ. 17, 28.
64. Κολα. 1, 17.

δημιουργήματα περιμένουν ἀπὸ Σένα νὰ τοὺς δώσης τὴν τροφήν τῶν εἰς τὴν κατάλληλον στιγμήν. Ὅταν δὲ τοὺς δίνῃς αὐτὴν, αὐτὰ τὴν μαζεύουν ὅταν ἀπλώνῃς τὸ χεῖρ σου, ὅλον τὸ σῶμαν γεμίζει ἀπὸ καλωσύνης καὶ ἀγαθότητα ἐνῶ τούναντιον, ὅταν στρέφῃς μακριὰ ἀπὸ τὰ πλάσματά σου τὸ πρόσωπόν σου, αὐτὰ καταλαμβάνονται ἀπὸ ταραχὴν».⁶⁶ Δ Καὶ πάλιν ὁ ἴδιος λέγει ἐν συνεχείᾳ: «Ρίπτεις τὸ θλέμμα σου εἰς τὴν γῆν καὶ τὴν κάνεις νὰ τρέμῃ».⁶⁷ Καὶ ὁ Ἰσάιας λέγει: «Σὺ εἶσαι αὐτός, εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ ὁποίου εὐρίσκεται ἅλη ἡ γῆ».⁶⁸ Καὶ περὶ τῆς ἀρετῆς λέγει ὁ ψαλμωδός: «Εἰάν ὁ Κύριος δὲν ἀνοικοδομήσῃ οἶκον, μάταια ἐκουράσθησαν οἱ οἰκοδόμοι».⁶⁹ Καὶ πάλιν λέγει: «Αὐτός εἶναι ποῦ κάνει νὰ κατοικήσῃ οὐ σπῆτι ἡ στείρα γυναῖκα καὶ τὴν κάνει μητέρα ποῦ χαίρεται διὰ τὰ παιδιὰ τῆς».⁷⁰ Δι' αὐτὸ ὁ Θεὸς κάνει τὴν γῆν νὰ σειεται καὶ ἐγγίζει τὰ θουὰ καὶ αὐτὰ θγάζουν κοπούς⁷¹ καὶ μὲ ἄλλα αὐτὰ δεικνύει τὴν κυριαρχίαν του. Κάνει τὸν ἥλιον νὰ χάνῃ τὸ φῶς του καὶ νὰ ἐξαφανίζεται καὶ μὲ αὐτὴν Του τὴν ἐνέργειαν διακηρύσσει τὸν δημιουργικὸν Του χαρακτήρα.⁷² Καὶ εἰς τὰς Γραφὰς δὲ θλεπεῖς τὸν ἥλιον νὰ σταματᾷ τὴν πορείαν του⁷³ καὶ μαζί μὲ αὐτὸν νὰ σταματᾷ καὶ τὸ φεγγάρι καὶ πολλὰ ἄλλα θαύματα παρατηρεῖς. Ἐ Αὐτὰ δὲ συνέβαινον, ὅταν ἡ γνώσις τοῦ Θεοῦ δὲν εἶχεν ἀκόμη ἐξασπλώθῃ πολὺ: τῶρα ὁμοῦ δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη αὐτοῦ τοῦ τρόπου διδασκαλικῆς ἀφοῦ τὰ ἴδια τὰ πράγματα φανάζουν καὶ ἀποδεικνύουν τὸν Δεσπότην. Εἶδες τὸ σκοτόδι εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ τὰς μεταβολὰς τῶν στοιχείων τῆς φύσεως; Ἐάν ὁμοῦ κανεῖς ἤθελεν εἶπῃ, ὅτι ἡ ἐκλείψις (τοῦ ἡλίου) ἦτο φυσικὸν φαινόμενον καὶ δὲν συνέθη κατὰ διαταγὴν τοῦ Θεοῦ, (ὡς μᾶς εἶπῃ αὐτός), πῶς τὸ ἴδιον φαινόμενον συνέθη κατὰ τὴν στιγμήν τῆς σταυρώσεως (τοῦ Χριστοῦ). Διότι ἡ ἐκλείψις ἔλαθε χάραν, καθ' ἣν στιγμήν δὲν ἦτο ὁ κατάλληλος καιρὸς, ἀλλὰ τούναντιον ἡ στιγμήν ἦτο ἐν-

62. Ψαλμ. 109, 27-29.
63. Ψαλμ. 109, 58.
64. Ἡσ. 40, 22.
65. Ψαλμ. 136, 1.
66. Ψαλμ. 112, 8.
67. Ψαλμ. 109, 52.
68. Ἡσ. 22, 38.
69. Ἡσ. 22, 38.
70. Ἡσ. 22, 38.
71. Ἡσ. 22, 38.
72. Ἡσ. 22, 38.
73. Ἡσ. 22, 38.

τελώς ἀπροσδόκητος ⁶⁵ Α και παρά την φυσικήν πορείαν, ⁶⁶ όταν μάλιστα ἦτο ἡ σελήνη δέκα τεσσαράκοντα ἡμερῶν και ἦτο πανσέληνος. Αἱ δὲ ἐκλείψεις δὲν γίνονται δι' αὐτὰς τὰς φυσικὰς συνθήκας. Δὲν θὰ ἠμποροῦσε, λοιπόν, κανεὶς νὰ ἐξηγήσῃ αὐτὸ τὸ φαινόμενον. Ὡστε εἶναι φανερόν, ὅτι ὅλαι αἱ ἐκλείψεις γίνονται, ὅπως ὅλαι τὰ ἄλλα φαινόμενα, μετὰ τὴν προσταγὴν τοῦ Θεοῦ.

«Κύριε, ἀκούσέ με ἀμέσως και θηθήσέ με, διότι τὸ πνεῦμα μου με ἐγκατέλειψε» (στίχ. 7). Τί λέγεις; Βιάζεσαι τὸν ἱατρὸν διὰ τὴν θεραπείαν; Ποιῶν εἶναι ὁμοῦ και αὐτὸ σκλήθρια εἰς τὰς ψυχὰς, ποῦ ὑπερέρου, ὅπως και εἰς τοὺς κουρασμένους και πάσχοντες ἀνθρώπους, νὰ παρακαλοῦν, τοὺς ἱατροὺς. Ἔστω και ἂν δὲν τὸ ἐπιτρέπῃ ὁ καιρὸς, και νὰ ζητοῦν ταχεῖαν ἐπιμέλειαν. Δι' αὐτὸ και ὁ ψαλμῶδης προσθεῖται τὴν αἰτίαν λέγων «Τὸ πνεῦμα μου με ἐγκατέλειψε». Β Ἄν και ὁ Θεὸς εἶναι ἱκανὸς και νεκροὺς νὰ ἀνασταίνῃ, πολὺ περισσότερο ἠμπορεῖ νὰ ἐπιμεθαινῇ προτοῦ νὰ ἔλθῃ ὁ θάνατος. Ἀλλ' ὅπως εἶπα και προηγουμένως, ἀπὸ αὐτὴν τὴν παράκλησιν τοῦ μαλαμοῦδου ἐλέγχεται ἡ ἀδυναμία τῆς φύσεως. Διότι ἐγνώριζεν ἀκριβῶς, ὅτι ὅλαι εἶναι εὐκόλα εἰς Αὐτόν, ἄλλα δὲν ὑποφέρει τὰ κακὰ, ποῦ τὸν εὖρου.

«Μὴ στρέψῃς μακριὰ ἀπὸ μένα τὸ πρόσωπόν Σου, διότι τότε θὰ γίνω ὁμοῖος με αὐτοὺς, ποῦ εἰσέρχονται εἰς τὸν τάφον, ἦτοι τοὺς νεκροὺς». Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει «Μὴ κρύψῃς ἀπὸ ἐμέ τὸ πρόσωπόν Σου». Καὶ πᾶς γίνεται ἡ ἀποστραφὴ τοῦ προσώπου τοῦ Θεοῦ; Αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς λέγει διὰ τοῦ Ἰσαίου «Μήπως δὲν ἔχει τὸ χεῖρ μου τὴν δύναμιν»; Ὅμως αἱ ἁμαρτίαι σας δημιουργοῦν τὴν ἀπόστασιν ἀνάμεσα σὲ μένα και σὲ σὰς. ⁶⁷ Ὅταν, λοιπόν, κάνωμεν κάτι τὸ πονηρὸν, τότε φεύγει (ὁ Θεὸς) ἀπὸ κοντὰ μας. Διότι λέγει ὁ Θεὸς διὰ τοῦ προφήτου «Ὁ ὀφθαλμὸς μου εἶναι καθαρὸς, ὥστε δὲν ἠμπορεῖ νὰ βλέπῃ τὰς πονηρίας και δὲν θὰ ἠμπορῇ νὰ ρίπῃ τὸ βλέμμα του εἰς τοὺς πόνους». ⁶⁸ C Δι' αὐτὸ ἀποστρέφεται (ὁ Θεὸς) και τοὺς ἀνθρώπους, ποῦ χάνουσι τὸν νοῦν των. Δι' αὐτὸ λέγει «Εἰς ποῖον νὰ ρίψω τὸ βλέμμα μου ἐκτός ἀπὸ τὸν ἡρεμὸν και τὸν ἡσυχὸν και αὐτὸν, ποῦ

60. Ματθ. 97, 45.

61. Παρ. 59, 1-2.

62. Ἀβελ. 1, 19.

φοβᾶται τὰ λόγια μου». ⁶⁹ Αὐτὴν λοιπόν, τὴν ἀρετὴν ἂς ἐπιδιώκωμεν, διὰ νὰ κερδίσωμεν τὸν Θεὸν και νὰ μὴ πέσωμε μετὰ εἰς τὰ θάρατρα τῆς κακίας, ὅπου ἐπικρατεῖ πολὺ σκοτάδι. Εἶναι δυνατόν ὁμοῦ νὰ σηκωθῶμε, ἀφοῦ πέσωμεν ἐκεῖ. Πρέπει, λοιπόν, αὐτοί, ποῦ πίπτουσι μετὰ εἰς τὸ σκοτάδι, νὰ μὴ μένουσι ἐκεῖ κάτω. Διότι ἡ φύσις τῆς ἁμαρτίας εἶναι σάν τὸν λάκκον, ποῦ ἔχει φοβερὰ θηρία και εἶναι γεμάτος ἀπὸ σκοτάδι. Λοιπὸν ἂς καταβάλωμεν πᾶσαν προσπάθειαν, ποῦ μὰς συνιστοῦν αἱ Γραφαὶ και ἂς ἐντεινώμεν τὴν θέλησιν ⁷⁰ D και τότε γρήγορα θὰ σηκωθῶμε, ἔστω και ἂν πέσωμεν. Πῶς ὁμοῦ νὰ κάνωμε τὴν ἀρχὴν; Μὲ τὸ νὰ μὴ ἀδιαφορήσωμεν, ὅταν πέσωμεν, οὔτε νὰ ἀπογοητευθῶμε ἀλλὰ νὰ ἐπαναλαμβανώμεν τὰ ἐξῆς προφητικὰ λόγια «Μήπως αὐτὸς, ποῦ πέφτει, δὲν σηκώνεται». ⁷¹ Καὶ ἐπίσης «Σήμερα, εἴναι ἀκούσατε τὴν φωνὴν μου, νὰ μὴ σκληρύνετε τὰς καρδίας σας, ὅπως κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἀγαπίας σας». ⁷² Καὶ με αὐτὰς τὰς σκέψεις, ἀφοῦ ὀπισθώμεν, ἂς σηκωθῶμε ὀψιλά, «Κάνε με νὰ ἀκούσω και ἀσθανθῶ τὴν εὐσπλαγγισίαν Σου τὸ πρωτὸν, διότι σὲ Σένα ἐσθίριξα τὴν ἐλπίδα μου» (στίχ. 8). Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει «Κάνε με νὰ ἀκούσω και ἀσθανθῶ τὴν εὐσπλαγγισίαν Σου ἑνωρὸς τὸ πρωτὸν, ἦτοι γρήγορα.

Ε Ἔβες ψυχὴν, ποῦ θλίβεται και ἀνησυχεῖ; Διότι θέλει νὰ ἀκούσῃ προτοῦ λάθῃ πείραν, ὥστε νὰ ἀνυψωθῇ μετὰ τὰς ἐλπίδας και τὴν προσδοκίαν. Ἐκεῖνο, ποῦ τονίζει, εἶναι τὸ ἐξῆς «Κάνε με νὰ σηκωθῶ, ὅπως μοῦ ἐπιστάθης». Ἀκολουθῶς ἀναφέρει και τὴν δικαιολογίαν, διὰ τὴν ὁποίαν ἔχει τὴν ἀξίωσιν νὰ τύχῃ τῆς βοηθείας, λέγουσα «Διότι σὲ Σένα ἐσθίριξα τὴν ἐλπίδα μου». Διότι τίποτε δὲν ζητεῖ ὁ Θεὸς πᾶσαν πολὺ, ὅσον τὸ νὰ ἀπειλῶμεν εἰς αὐτὸν συνεχῶς. ⁷³ A «Κάνε μου γνωστὸν, Κύριε, τὸν δρόμον, πρὸς τὸν ὁποῖον θὰ θαβίσω διότι σὲ Σένα ἐστρέψα τὴν ψυχὴν μου». Τί ἰσχυρίζεσαι; Ὅταν ἔχῃς τὸν φυσικὸν νόμον, ποῦ ὁ Θεὸς κατὰ τὴν δημιουργίαν ἐβαλε μετὰ σου, και τὸν Μωσαϊκὸν Νόμον, ποῦ ἀνανεώνει τὸν φυσικὸν τοιοῦτον, πῶς λέγεις εἰς τὸν Θεὸν πάλιν κατὰ τρόπον ἀπαιτητικόν «Κάνε μου γνωστὸν, Κύριε,

63. Ἠσ. 66, 3.

64. Ἰερ. 8, 4.

65. Ψαλμ. 94, 8-9.

τόν δρόμον, πρὸς τὸν ὁποῖον θὰ βαδίσω; Ἡ λοιπὸν μὲ τὰ λόγια αὐτὰ εἶναι ἀνὰ τὴν λέγει· «Ἐπειδὴ κατερρακώθη ἡ συνείδησίς μου ἀπὸ τὴν κακίαν, θέλω νὰ τὴν ἀναγεώσω». Ἡ δὲ τοῦ «ὁδὸν» ἐδῶ ἐννοεῖ πολλά πράγματα, πού ἀγνοοῦν οἱ ἄνθρωποι, ὅπως ἀκριβῶς ἐγλάνει ὁ Παῦλος, λέγων «Διότι δὲν γνωρίζομεν, πῶς πρέπει νὰ προσευχόμεθα». ⁶⁶ Ἐὰν ὁ Παῦλος ἀγνοῖ, μετὰ τὴν εὐρεσίαν γινώσκων πού εἶχε, διατὶ ἐκπλήττεται, ἐπειδὴ ὁ ψαλμωδὸς λέγει αὐτὰ τὰ λόγια; **Β** Κύτταζε, ὅτι αὐτὸς ἐδῶ δὲν ζητεῖ κάτι τὸ χειροπιαστὸν, ἀλλὰ τὸν δρόμον, πού ὁδηγεῖ εἰς τὸν Θεόν, καὶ δίδει μόνος του τὴν ἀφορμὴν. Διότι δὲν εἶπεν ἀπλῶς καὶ μόνον «Κάνε μου γνωστὸν, Κύριε, τὸν δρόμον, ὃ ὁποῖος ὁδηγεῖ πρὸς τὸν Θεόν» ἀλλὰ τί εἶπεν; «Διότι σὲ Σένα ἐστρέφω τὴν ψυχὴν μου» ἦτοι σὲ Σένα ἐστρέφω, ἐσένα θέλω. Διότι αὐτοὺς τοὺς ἄνθρωπους ὁ Θεὸς προσέχει περισσότερο. Δι' αὐτὸ, ὅταν τὸν ἐρωτοῦσαν διατὶ ἠμίλει μὲ παραβολὰς εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ἔλεγε δι' αὐτοὺς «Διότι ἐνῶ ἔχουν ὀφθαλμούς καὶ κυττάζουσιν δὲν βλέπουν καὶ ἐνῶ ἔχουν αὐτιά καὶ ἀκούουσιν, δὲν ἀκούουσιν καὶ δὲν καταλαβαίνουν». ⁶⁷ Τὸ δὲ ῥῆμα «ἦρα» σημαίνει: ὠδήγησα καὶ μετέφερα πρὸς Σὲ τὴν ψυχὴν μου. «Ἀντρωσέ με ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς μου, Κύριε· σὲ Σένα ἐζήτησα καταφύγιον σωτηρίας» (στίχ. 9). Οὐ Κύτταζε, ὅτι πάντοτε προσφέρονται ἀπὸ τὸν παρακαλοῦντα ψαλμωδὸν καὶ αἱ αἰτίαι τῆς αἰτήσεως βοηθείας. Λέγει δὲ οὗτος «Μὴ στρέψης μακριὰ ἀπὸ μένα τὸ πρόσωπόν σου, διότι σὲ Σένα ἐστρέφω τὴν ἐλπίδα μου. Κάμε μου γνωστὸν τὸν δρόμον, διότι σὲ Σένα κατηύθυναν τὴν ψυχὴν μου. Ἀντρωσέ με ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς μου, διότι σὲ Σένα ἐζήτησα καταφύγιον». «Δίδαξέ με νὰ ἄκτελῶ τὸ θέλημά σου, διότι Σὲ ἀναγνωρίζω ὡς Θεόν μου» (στίχ. 10). Δὲν εἶπεν ἀπλῶς «Δίδαξέ με τὸ θέλημά σου», ἀλλὰ «Νὰ κάνω τὸ θέλημά σου» ἦτοι ὠδήγησέ με εἰς αὐτὰ τὰ ἔργα. Διότι εἶναι ἀνάγκη νὰ ἔχη κακίαν τὴν δύναμιν καὶ τὴν διδασκαλίαν ἀπὸ τὸν Θεόν, διὰ νὰ βαδίξῃ τὸν δρόμον, πού ὁδηγεῖ εἰς τὴν ἀρετὴν. Ἐὰν ἔργα δὲν γίνονται, ὅταν ἡμεῖς ἀμελοῦμεν, ἀλλ' ὅταν καὶ ἡμεῖς προσφέρωμεν τὴν συνδρομὴν μας. «Διότι Σὺ εἶσαι ὁ Θεός μου». Βλέπεις, ὅτι τὰ αἰτήματα τοῦ ψαλμωδοῦ εἶναι πνευματικὰ. Δὲν

66. Ρομ. 8, 26.
67. Ματθ. 13, 12

παρακαλεῖ τὸν Θεόν διὰ χρήματα, ἐξουσίαν καὶ τιμὴν, ἀλλὰ ζητεῖ βοηθεῖν, διὰ νὰ ἐκτελεθῇ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ· αὐτὸ δὲ εἶναι ἡ ἀποθησαυρίσις ὧν τὸν αγαθὸν καὶ δικαιοσύνης πλοῦτος καὶ ἡ ἀφειρητικὴ καὶ ἡ χάρις καὶ τὰ μέσα καὶ ὁ σκοπὸς τῆς εὐτυχίας. «Τὸ δὲ πνεῦμά σου τὸ ἀγαθὸν ἄς μὲ ὁδηγήσῃ εἰς τὸν σωστὸν δρόμον». Βλέπεις, πῶς μακάριομεν καὶ πῶς διδασκόμεθα νὰ ἀνοίγωμεν τὸν δρόμον πρὸς σωτηρίαν μετὰ τὴν βοηθειαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος; Δι' αὐτὸ καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἔλεγε· «Εἰς ἡμᾶς ὁ Θεὸς ἐφανέρωσε τὰς ἀληθείας του διὰ τοῦ Πνεύματός του». ⁶⁸ **Ε**

«Εἰς τὸν εὐθὺν καὶ ὀρθὸν δρόμον». Κατὰ κυριολεξίαν ὁ ψαλμωδὸς ἐννοεῖ τὴν πατρίδα τοῦ ἀλληγορικῶς δὲ, ἐννοεῖ τὸν δρόμον, πού ὁδηγεῖ εἰς τὴν ἀρετὴν. Ἄλλος ἐρμηνευτὴς δὲ λέγει «διὰ τῆς ὁμαλῆς χώρας». Διότι τίποτε δὲν εἶναι ὁμοιωτέρον ἀπὸ τὴν ἀρετὴν, ἢ ὅποια εἶναι ἀπηλλαγμένη ἀπὸ θορύβου καὶ ἀπὸ τὴν ταραχὴν.

«Ἐνεκα τοῦ ὀνόματός σου, πού ἐκπροσωπεῖ τὴν εὐσπλαγγίαν, Κύριε, θὰ μὲ κάνῃς νὰ ζήσω» (στίχ. 11). Βλέπεις πάλιν, ὅτι ὁ ποιητὴς καταφεύγει εἰς τὸν Θεόν καὶ δὲν στηρίζεται εἰς τὸ ἴδιόν του θάρρος. ⁶⁹ **Α** «Κατὰ τὴν δικαιοσύνην σου θὰ ἐγάλης τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ τὴν θλίψιν». Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει· «Κατὰ τὴν ἐλεημοσύνην σου». Βλέπεις, ὅτι εἶναι ἀληθές, αὐτὸ πού ἔλεγα προηγουμένως, ὅτι δηλαδὴ πολλὰς φορές ὁ ψαλμωδὸς ὀνομάζει τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνην; «Θὰ ἐγάλης ἀπὸ τὴν θλίψιν τὴν ψυχὴν μου». Διότι ὁ ψαλμωδὸς λέγει «νὰ εὐχεσθε νὰ μὴ πέσῃτε μέσα εἰς δικαιοσύνην».

«Καὶ μετὰ τὴν εὐσπλαγγίαν σου θὰ ἐξαφανίσῃς τοὺς ἐχθρούς μου» (στίχ. 12). Ὁ ψαλμωδὸς λέγει καὶ παρακαλεῖ τὸν Θεόν· «Νὰ μὲ ἀπολλάξῃς ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς μου καὶ νὰ μὲ ἐλευθερώσῃς ἀπὸ τοὺς σκεπτομένους κατὰ ἐναντίον μου καὶ νὰ μὲ ἐλαφρώσῃς ἀπὸ τὴν θλίψιν μου, ὅχι διότι μοὶ ἀρέζει, ἀλλὰ διότι Σὺ εἶσαι φιλάνθρωπος». «Καὶ θὰ καταστρέψῃς ἄλλους ἀποδοῦς, πού μὲ στενοχωροῦν, διότι ἐγὼ εἶμαι δοῦλός σου». **Β** Κύτταζε πάλιν, πῶς θέτει τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποῖαν ζητεῖ νὰ σωθῇ. Διότι δὲν πρέπει ἀπλῶς νὰ ζητοῦμεν νὰ ἰκανοποιούνηται

68. Α' Κορ. 2, 10.
69. Ματθ. 14, 36.

τὰ αἰτήματά μας, ἀλλὰ πάντοτε πρέπει νὰ καθιστῶμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας ἀξίους, διὰ νὰ λαμβάνομεν, διὰ ζητοῦμε καὶ νὰ συνεισφέρωμεν καὶ τὴν ἰδικήν μας συνδρομήν καὶ με' αὐτὴν τὴν προετοιμασίαν νὰ πλησιάσωμεν εἰς τὸν Θεόν. Διότι δὲν εἶναι ἀρκετὸν μόνον νὰ προσευχώμεθα· διότι καὶ οἱ Ἰουδαῖοι προσήρχοντο ἡμᾶς ὁ Θεὸς τοὺς ἔλεγε: «καὶ ἂν ἀκόμη πολλαπλασιάσετε τὰς προσευχάς σας, δὲν θὰ σᾶς ἀκούσω». ⁷⁰ Καὶ διατί ἐκπλήττεισαι, ἐπειδὴ δὲν εἰσηκούοντο αἱ προσευχαὶ τῶν Ἰουδαίων, ἀφοῦ καὶ τὸν Ἰερεμίαν, ὁ ὁποῖος προσήρχετο δι' αὐτοῦ, ἐπιτιμοῦσεν ὁ Θεὸς καὶ τοῦ ἔλεγε καὶ μίς καὶ δύο φορές: «νὰ μὴ προσεύχῃσαι διὰ τὸν λαὸν αὐτὸν, διότι δὲν θὰ σὲ ἀκούσω». ⁷¹ Καὶ διατί ἀπορείς, ἐπειδὴ δὲν ἀκούει ὁ Θεὸς τὸν Ἰερεμίαν; Διότι λέγει ὁ Ἰεζεκιήλ: «Καὶ ἂν ἀκόμη ὁ Νῶε ἢ ὁ Ἰώβ ἢ ὁ Δαυὶλ προσευχήθουν δι' αὐτοῦ, δὲν πρόκειται νὰ σώσω τὰ παιδιά τῶν καὶ τὰ κορίτσια τῶν». ⁷² Αὐτὰ λοιπὸν ἔχοντες ὑπ' ἑμῖν, ὄχι μόνον νὰ προσευχώμεθα, ἀλλὰ καὶ με' τὰς προσευχάς μας ἄς παρασκευάζωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας, διὰ νὰ λάθωμεν ζῆτι ζητοῦμε, ὥστε νὰ τόχωμεν καὶ τῶν παρόντων καὶ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, τὰ ὁποῖα εἶθε ἔλοι μας ν' ἀπολαύσωμεν με' τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν Ὅποιον ἀνήκει ἡ τιμὴ καὶ ἡ ἐξουσία εἰς αἰῶνα τοῦ αἰῶνος. Ἀμήν.

70. Ἦσ. 1, 15.
71. Ἰερ. 7, 16.
72. Ἰεζ. 14, 20.

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΜΓ' (143) ΨΑΛΜΟΝ

D «Ὁδλογητὸς εἶναι ὁ Κύριος ὁ Θεός μου, ὁ Ὅποιος κατευθύνει τὰ χεῖρά μου κατὰ τὴν παράταξιν ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν καὶ τὰ δάκτυλά μου κατὰ τὴν ὄραν τοῦ πολέμου» (στίχ. 1).

Τί ἰσχυρίζεσαι; Εἶναι ὁ Θεὸς διδάσκαλος εἰς τοὺς πολέμους καὶ εἰς τὴν μάχην καὶ εἰς τὴν πολεμικὴν παράταξιν; Καὶ θέσπισαι δὲν θὰ διέπραττεν ἁμαρτίαν κανεὶς, ἐὰν ἀπέδιδεν εἰς αὐτὸν καὶ τὴν νίκην ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν κατὰ τὰς μάχας καὶ τοὺς πολέμους. Διότι αὐτὴ εἶναι ἡ εὐνοία τῶν λόγων «Αὐτὸς ποὺ κατευθύνει τὰ χεῖρά μου». Ἦτοι, δηλαδή, αὐτὸς εἶναι Ἐκεῖνος, ποὺ κάνει νὰ φωνάζωμεθα ἀνώτεροι τῶν ἐχθρῶν, νὰ τοὺς νικάμε καὶ νὰ ἀναθεικνῶμεθα τροπαιοῦχοι. Διότι καὶ θταν ἐνέκοῦσε τὸν Γολιάθ, Ἐ Ἐκεῖνος ἦτο ὁ αἴτιος τῆς νίκης καὶ θταν ἐνίκησεν (ὁ Δαβὶθ) εἰς πολλοὺς πολέμους καὶ ἀνήγειρε τρόπαια καὶ κατέλαθε μερικὰς ἐχθρικός πολέμους καὶ με' τὸς κατοίκους τῶν. Αὐτὸς (ὁ Θεὸς) ἔκανε αὐτὸν (τὸν Δαβὶθ) νὰ νικήσῃ. Δι' αὐτὸ καὶ αὐτὸς ψάλλον ἔλεγε: Ὁ Κύριος εἶναι ἰσχυρὸς καὶ δυνατὸς ὁ Κύριος εἶναι δυνατὸς εἰς τὸν πόλεμον. ¹ Καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Μωϋσέως δέ, πολλὰς παρομοίας πράξεις ὁ Θεὸς ἔκανε. Πλὴν ὁμως, ὑπάρχει καὶ ἄλλος πόλεμος, πολὺ χειρότερος ἀπὸ αὐτὸν, κατὰ τὸν ὅποιον ἡμεῖς κατ' ἐξοχὴν ἔχομεν ἀνάγκην τῆς ἀπὸ Θεοῦ βοηθείας, θταν εἰμεθα ἀντιμέτωποι τῶν δυνάμεων τοῦ κακοῦ. Ὅτι δὲ κἀνομεν πόλεμον ἐναντίον αὐτῶν τῶν δυνάμεων ἡμιτορεῖς νὰ τὸ θεσπισθῆς, θταν ἀκούσ τὸν Παῦλον νὰ λέγῃ: ² Ἄ Ἄ πάλι μας δὲν εἶναι ἐναντίον ἀματίας καὶ σαρκός, δηλαδή ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐναντίον τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν ἐξουσιῶν,

1. Ψαλμ. 88, 8.

ἐναντίον τῶν κοσμοκρατῶν τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου»² διὰ τοῦτο ὁ πόλεμος εἶναι καὶ φοβερότερος, διότι αἱ φάλαγγες εἶναι διαφορτικοῦ χαρακτῆρος καὶ μάλιστα ἀοράτου καὶ διὰ τὸ ἀγνόη, ποῦ γίνεταί, δὲν εἶναι διὰ μικρὰ πράγματα, ἀλλὰ διὰ τὴν σωτηρίαν ἢ τὴν καταστροφήν. Εἰς αὐτὴν τὴν μάχην δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἴδῃ κανεὶς αὐτοῦς, ποῦ σφάζονται, ὅτε νὰ μάθῃ ἐκ τῶν προτέρων τὴν ὄραν τῆς μάχης ἢ τὴν δυσκολίαν αὐτῆς ἢ τὸν τόπον, ποῦ θὰ γίνῃ ἡ μάχη, αὐτὲ ἄλλο τίποτε ἀπὸ τὰ παράμοια. Διότι καὶ εἰς τὴν ἀγορᾶν καὶ εἰς τὸ σπίτι καὶ, ὅταν οἱ ἄνθρωποι παίζουν ἢ ἀδιαφοροῦν, αὐταὶ αἱ φάλαγγες κάνουν τὴν ἐπίθεσιν των. **Β** δι' αὐτὸ πρέπει συνεχῶς νὰ εἴμεθα ἀγυραμένοι. Διότι ὁ πόλεμος δὲν γνωρίζει ἀνὰπυλαίαν καὶ ἀνακωχήν, ὅτε διαθέτει κήρυκας, ὅτε πρὸςθευτὰς, ὅτε τίποτε ἄλλο παρόμοιον, ἀλλὰ εἶναι μίαι μάχη, ποῦ δὲν ἔχει ἐπισήμως καὶ διὰ κηρύκων ἀρχίσαιν διὰ τοῦτο, λοιπὸν, πρέπει κατ' ἐξοχήν νὰ προφυλασσώμεθα ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη καὶ νὰ ἐπισχυμώμεθα μὲ ὕγιεις τροφάς. Τροφή δὲ ἐναντίον αὐτοῦ τοῦ πολέμου καὶ ὅσων τῶν στρατιωτῶν, ποῦ διεξάγουσιν αὐτὸν τὸν πόλεμον, εἶναι ἡ ἀκράσσις καὶ παρακολούθησις τῶν Θεῶν Γραφῶν. Ὅποιος δὲν ἀπολαμβάνει αὐτὴν τὴν τροφήν, λειώνει ἀπὸ πείναν. Λέγει δὲ ὁ προφήτης «Διὸς θὰ δώσω εἰς αὐτοὺς ὄχι πείναν διὰ ψωμί, ὅτε πείναν διὰ νερό, ἀλλὰ θὰ τοὺς κάνω νὰ ποθῶσιν, ὅταν πεινασμένοι, νὰ ἀκούσων τὸν λόγον τοῦ Κυρίου».³ Καὶ εἰς αὐτὸν τὸν πόλεμον, ὅπως ἀκριθῶς καὶ εἰς τοὺς δρατούς πολέμους, χρειάζεται ἡ ἀνωθεν βοήθεια. **Γ** Λέγει δὲ ἐπ' αὐτοὺς ὁ ψαλμωδὸς «Διὸς θὰ δὲν σώζεται ὁ θαυλιεύς λόγῳ τῆς πολλῆς ἰσχύος του. Ἀπατάται ὅποιος στηρίζεται εἰς τὸ ἰπικόν, διὰ νὰ σωθῇ καὶ δὲν θὰ σωθῇ αὐτός, ποῦ ἀγωνίζεται μὲ τὰς πολλὰς δυνάμεις του».⁴ Κατ' αὐτὸν λοιπὸν τὸν τρόπον πολλοὶ κατετρόσκων τὸς ἔχθρους, ἀπὸ προηγουμένως ἔκαναν πρὸςθευτὰς καὶ ἐνίκουσαν τὰς ἐχθρῆκας φάλαγγας. «Αὐτὸς εἶναι τὸ ἑλεός μου καὶ τὸ καταφύγιόν μου καὶ ὁ προστάτης μου καὶ ὁ λυτρωτής μου» (στίχ. 2). Βλέπετε πάλιν, ὅτι ὁ ψαλμωδὸς ζητεῖ νὰ σωθῇ μὲ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ. Μᾶλλον ὅμως ἐδῶ ὑπανίσσε-

2. Ψαλμ. 6, 12.
 3. Ἀϊμός 8, 11.
 4. Ψαλμ. 82, 16-17.

ται καὶ κάτι ἄλλο. Διότι μὲ τὰ λόγια του φανερώνει καὶ λέγει, «ὅτι ὅτε θὰ ἤμουν ἕξις καὶ αὐτῆς τῆς εὐσπλαγγίας τοῦ Θεοῦ, **Δ** ἔαν ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς δὲν ἔβλεπε μὲ εὐσπλαγγίαν σὲ μένα». Αὐτός, λοιπὸν, λέγει ὁ ψαλμωδός, εἶναι τὸ ἑλεός μου». Δὲν ἐκέρθια δὲ ἐγὼ τὸ ἑλεός τοῦ Θεοῦ μὲ τὰ ἔργα μου. Διότι ἂν καὶ εἶναι εὐσπλαγγὸς ὁ Θεός, ὅμως δὲν ἐπιπέπεται ἄσους ἀδιακρίτως. Λέγει δὲ «Διὸς θὰ ἐλεῶ, ὅποιον θὰ ἤθελα νὰ ἐλεῶσω, καὶ θὰ συμπονώ, ὅποιον θὰ ἤθελα νὰ συμπονέσω».⁵ Ἐάν πρόκειται λοιπὸν νὰ ζητήσωμεν τὸ ἑλεός τοῦ Θεοῦ, πρέπει καὶ ἡμεῖς μόνοι μας νὰ προσφέρωμεν τὰς ἀφορμάς, ὥστε νὰ ἔρχεται αὐτὴ ἡ φιλανθρωπία Του. Αὐτὸς δὲ ὁ ψαλμωδός, διὰ νὰ ἐλεῆθῃ, λέγει καὶ ἐκθέτει τὴν ἰδικὴν του κατάστασιν καὶ προσφορὰν «Εἶδες ψυχὴν, γεμάτην ἀπὸ συντριβῆν; εἶδες εὐγνώμονα διάθεσιν (εἶδες) πῶς τὰ πάντα ἀποδίδει εἰς τὸν φιλόνηρον Θεόν; Αὐτὸς εἶναι προστάτης μου καὶ λυτρωτής μου καὶ μὲ ὑπερασπίζεται καὶ ἐγὼ ἐσθηρίζω εἰς Αὐτὸν τὴν ἐλπίδα μου». Ἐ συνεχῶς ἀναφέρει τὴν εἰς τὸν Θεὸν ἐλπίδα του, διδάσκων ἄλλους νὰ μὴ εὐθίζωνται μέσα εἰς τὰ δεινοπαθήματα, ἀλλὰ καὶ, ὅταν εἶναι μέσα εἰς τὰς συμφοράς, ἐκεῖ (εἰς τὸν Θεόν) νὰ προσβλέπων, καὶ νὰ μὴ ἀπελπίζωνται καὶ ἀδιαφοροῦν. Διότι αὐτὸς εἶναι ὁ συμπαραστάτης μου καὶ ὁ λυτρωτής μου. Ὡστε καὶ ἂν ἀκόμη δὲν θὰ βοηθήσῃ (ὁ Θεός), ὅταν μᾶς εὐρυνῶν τὰ πρόωτα τὰ κακά καὶ ἂν ἀκόμῃ δὲν μᾶς λυτρώσῃ, ὅμως εἰς Αὐτὸν πρέπει νὰ ἔχη κανεὶς ἐμπιστοσύνην. Διότι ἐάν Αὐτὸς εἶναι ὁ συμπαραστάτης, ἀσφαλῶς θὰ σώσῃ ἄλλους ἀπὸ τὰς δοκιμασίας. Διὸς τότε ὑπάρχει κατ' ἐξοχήν ἐλπίς, ὅταν, ἐνῶ ἡ πραγματικότης καὶ τὰ φαινόμενα μᾶς ἀπογοητεύουσιν,⁴⁶⁰ Ἄ αὐτὴ μᾶς προετοιμάζει νὰ ἔγωμεν θάρρος διὰ τὸ μέλλον.

«Αὐτὸς εἶναι, ὁ ὁποῖος ὑποτάσσει τὸν λαόν μου εἰς ἐμέ». Καλῶς ἐμίλησεν ἄρα. Διότι καὶ ἐδῶ χρειάζεται ἡ ἀπὸ Θεοῦ βοήθεια, ὥστε νὰ ὑποτάσσωνται οἱ ὑψηκοὶ καὶ νὰ μὴ ἐπαναστατοῦν καὶ ἐξεγείρωνται. Ἡ ἀνωθεν, λοιπὸν, βοήθεια δὲν μᾶς χρειάζεται μόνον διὰ νὰ ὑποτάσσωμεν τοὺς ἐχθρούς καὶ ἐντιπάλους μας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἰδικούς μας. Διότι καὶ αὐτὸ εἶναι σπουδαῖον ἔργον, τὸ νὰ διαβέτομεν εἰμενὼς ἀπέναντί μας τοὺς ἰδικούς μας ἀνθρώπους καὶ αὐτὸ δὲν εἶναι ὀλιγώτερον σπουδαῖον

5. Ψαλμ. 9, 13.

πράγμα από το να νικώμεν τούς ἐχθρούς. Διότι πολλοὶ ἄνθρωποι πολλὰς φορές ἀνέγειραν κράσπαι εἰς τοὺς πολέμους, Ἐ ἐν καιρῷ ἡμῶς εἰρήνης κατεσφάγησαν διότι δὲν ἐγνώριζαν, πῶς νὰ ὀδηγοῦν καὶ κυβερνοῦν τοὺς ὑπηκόους των. Ἔ Ἄρα, λοιπόν, τὸ νὰ ὑποτάξῃ κανεὶς τὰ ἐχθρικά στρατόπεδα δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς βασιλικῆς δυνάμεως, ἀλλὰ τῆς βοηθείας τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς ἀπὸ αὐτὴν (τὴν θείαν δύναμιν) ἐπιτυγχάνονται αἱ νίκαι κατὰ τῶν ἐχθρῶν καὶ μὲ αὐτὴν ἐπίσης ὑποτάσσονται οἱ ἰδιόκτι μοις. «Κύριε, τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ὥστε νὰ τοῦ ἀποκαλύπτῃς τὸν ἑαυτὸν Σου; ἢ, τί εἶναι ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὥστε νὰ τὸν ὑπολογίζῃς;» (στίχ. 3). Ἔ Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει: «Τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ὥστε θὰ τὸν γνωρίζῃς; Καὶ ἄλλος λέγει: «Ὡστε νὰ τὸν γνωρίζῃς; Ἔ Ἄρα, λοιπόν, πρέπει νὰ εἶναι κάτι τὸ σπουδαῖον αὐτός, ποὺ θὰ γνωρίσῃ τὸν Θεόν, μᾶλλον αὐτός, ποὺ πρόκειται νὰ γνωρισθῇ ἀπὸ τὸν Θεόν δὲν εἶναι ἁπλῶς μόνον αὐτός, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνος (εἶναι σπουδαῖος), εἰς τὸν ὅποιον ὁ Θεὸς πρόκειται νὰ ἀποκαλυφθῇ. Ἐ Δι' αὐτὸ καὶ ὀρθώτατα οἱ Ὁ' εἶπαν τὸ «Ἀπεκαλύφθη εἰς αὐτόν», δεικνύοντες, ὅτι δὲν εὗρομεν ἡμεῖς τὸν Θεόν, ἀλλ' Αὐτὸς μᾶς ἐφανερώθη. Διότι δὲν εἶπεν ὁ ψαλμωδὸς: «Τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ποὺ Σὺ ἐγνώρισεν; ἀλλὰ «Τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ὥστε νὰ φανερωθῇς Σὺ εἰς αὐτόν»;

Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος συνεχῶς ἀναφέρει αὐτὸ λέγων: «Τότε δὲ θὰ γνωρίσω κατὰ τρόπον τέλειον, ὅπως ἀκριβῶς ἐγνωρίσθην.»⁶ Καὶ ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς λέγει: «Δὲν μὲ ἐκλέξατε οεῖς, ἀλλ' ἐγὼ οὐκ ἐξέλεξα.»⁷ Καὶ πάλιν ὁ Παῦλος προσθετεῖ: «Ἐάν κάποιος ἀγαπᾷ τὸν Θεόν, αὐτὸς ἔχει γνωρισθῆ ἀπὸ Αὐτόν.»⁸ Ἔ Δι' αὐτὸ, λοιπόν, συνεχῶς ὁ Παῦλος καλεῖ τὸν ἑαυτὸν τοῦ «κληθέντα», δεικνύων, ὅτι δὲν ἐπρέξεν αὐτὸς πρὸς τὸν Θεόν, ἀλλὰ προηγουμένως ἐκλήθη. Ἔ Ἐτοί δὲ λέγει καὶ εἰς ἄλλον σημείων: «Τρέχω δὲ καὶ ἐπιδιώκω μήπως δινηθῶ καὶ συλλάβω ἐκεῖνο, διὰ τὸ ὅποιον καὶ συνελήφθην.»⁹ Δὲν εἶπεν «συνέλασθε» ἀλλὰ «καὶ συνελήφθην». Πῶς, λοιπόν, ὁ ψαλμωδὸς λέγει: «Τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος; Ἔ Ἄν καὶ κά-

6. Ἄ' Κορ. 13, 12.

7. Ἰωάν. 15, 16.

8. Ἄ' Κορ. 8, 5.

9. Φιλιπ. 3, 13.

ποιος ἄλλος λέγει: «Ὁ ἄνθρωπος εἶναι μεγάλο πρᾶγμα καὶ πολύτιμον πρᾶγμα εἶναι ὁ φιλόανθρωπος ἄνθρωπος.»¹⁰ Καὶ ἄλλος λέγει: «Ὁ Θεὸς τὸν ἔκτισε (τὸν ἄνθρωπον) κατ' εἰκόνα Του.»¹¹ Δι' αὐτὸ καὶ ἔγινε ὁ ἄνθρωπος ἐπόπτης βίης τῆς δημιουργίας.¹² Ἔ Ὑπάρχουν δὲ μερικοὶ ἄνθρωποι, πρὸς τοὺς ὁποίους δὲν ἦτο δυνατόν νὰ συγκριθῇ ὁλος ὁ κόσμος.¹³ Ἔ Ἄλλ' αὐτὰ μὲν ἀναφέρονται εἰς τὴν ἀρετὴν τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὅταν μερικοὶ τὴν ἀκούουν. Ἔ Ἡ ἔκφρασις ἡμῶς «τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος»; ἀναφέρεται εἰς τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου. Διότι θεσπίσας καὶ ἡ φύσις εἰς τὴν μεγάλο πρᾶγμα: εἶναι θεσπίσας μεγάλη ἡ φύσις τοῦ ἀνθρώπου, τότε ἡ φύσις εἶναι κατὰ πολὺ μικρότερα αὐτῆς τῆς γνώσεως. Ἔς ἀκούει οἱ ἀπόγονοι τῶν αἰσθητικῶν, διότι κατέχονται ἀπὸ τέτοιαν τρέλλαν, ἀφοῦ ξεπερνῶν τὰ ὅρια των καὶ ὑποφέρουν ἀπὸ ἀνάστατον ἀγνοίαν ὅταν λέγουν, ὅτι γνωρίζουν αὐτὰ, ποὺ εἶναι πέραν ἀπὸ τὰς δυνάμεις των.¹⁴ Ἔ Διότι εἶναι δυνατόν νὰ ὀπάρχη γνώσις εἰς τὴν ἀγνοίαν καὶ ἀγνοία εἰς τὴν γνώσιν καὶ ἂν θέλετε, ἄς ἐξετάσωμεν αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν εἰς τὰ αἰσθητὰ πρᾶγματα: Διότι εἶπέ μοι ἔάν κάποιος λέγῃ, ὅτι ἡμπορεῖ νὰ μετρήσῃ τὴν θάλασσαν καὶ νὰ μάθῃ πόσα ποτήρια νερὸ ἔχει, αὐτὰς λοιπόν δὲν εἶναι ἐκεῖνος, ποὺ κατ' ἐξοχὴν δὲν γνωρίζει, τί τέλος πάντων εἶναι ἡ θάλασσα; Ἔ Ἐνῶ ἐκεῖνος, ποὺ λέγει, ὅτι δὲν γνωρίζει, ἀλλ' ἐπεκτείνει τὴν ἔκτασίν της εἰς τὸ σπείρον, αὐτὸς κατ' ἐξοχὴν γνωρίζει, τί ἀκριβῶς εἶναι ἡ θάλασσα. Τί δὲ δυνάμειθι νὰ εἰπωμεν περὶ τοῦ Θεοῦ; Ἔ Ἄν εἴπῃ κανεὶς, ὅτι εἶδε τὸν Θεόν καὶ τὸν ἀνταλήφθῃ μὲ τὸ βλέμμα του, ἄρα γε αὐτὸς δὲν εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὅποιος κατ' ἐξοχὴν δὲν γνωρίζει τὸν Θεόν καὶ ὁ ὁποῖος λέγει, ὅτι τὸ ἀόρατον δύναιται νὰ γίνη ὄρατόν Ἐ καὶ μὲ τὸ νὰ λέγῃ ὅτι γνωρίζει περισσότερα ὀλίγοστευεῖ καὶ αὐτὰ, ποὺ εἶναι δυνατόν νὰ μάθῃ: Ἔ Ἄν δὲ κάποιος εἴπῃ, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἀόρατος καὶ κανεὶς δὲν δύναται νὰ τὸν ἴδῃ, αὐτὸς δὲν εἶναι ἐκεῖνος, ποὺ κυρίως γνωρίζει τὸν Θεόν; Τί δὲ θὰ σιμῆθῃ ἔάν ἕνας ἀνομάσῃ τὸν Θεόν ἀκατάληπτον, ἀλ-

10. Περσ. 20, 6.

11. Γεν. 1, 27.

12. Σαμ. Βασιλ. 17, 2.

13. Ἠεζ. 11, 88.

λος δὲ εἶπη, ὅτι ἠμπορεῖ νὰ τὸν κατανοήσῃ· ἀρὰ γε ὁ πρῶτος δὲν εἶναι αὐτός, ποῦ τὸν ἀγνοεῖ, καὶ ὁ δεύτερος αὐτός, ποῦ τὸν γνωρίζει; Δὲν βλέπεις, ὅτι καὶ ὁ Παῦλος ἀκολουθεῖ αὐτὴν τὴν πορεία καὶ λέγει: «Τώρα ἐν μέρει γνωρίζομεν καὶ ἐν μέρει προφητεύομεν»;¹⁴ Σκεψοῦ πόσα συνέθεσαν, διὰ νὰ μάθομεν ὅτι ποῖα εἶναι ἡ οὐσία τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ὅτι ὑπάρχει ὁ Θεός. Αὐτὸ δὲ λέγει καὶ ὁ Παῦλος: **С** «Διότι πρέπει αὐτός, ποῦ πλησιάζει τὸν Θεόν, νὰ πιστεύσῃ, ὅτι ὑπάρχει (ὁ Θεός)».¹⁵ «Ὅλη ἡ δημιουργία τὸν διακηρύττει («Διότι ἀπὸ τὸ μέγεθος», λέγει, «καὶ τὴν ὁμορφίαν τῶν δημιουργημάτων ἀνάλογα κατανοεῖται ὁ δημιουργός»¹⁶) (τὸν διακηρύττει) αὐτὴ ἡ δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου, αἱ ὕψ' αὐτοῦ διδόμεναι τιμαὶ, αἱ τιμωρίαι, αἱ εὐεργεσίαι, αἱ τρόποι διακυβερνήσεώς τοῦ κόσμου, τὰ κηρύγματα τῶν προφητῶν, ποῦ προανήγγειλαν διάφορα γεγονότα, τὰ διάφορα θαύματα. Μετὰ δὲ ἀπὸ ὅλα αὐτὰ ἦλθεν ὁ ἴδιος ὁ Μονογενὴς υἱός Του καὶ ἐξεπλήρωσε τὸ θαυμάσιον καὶ φοβερὸν ἐκεῖνο σχέδιον τῆς θείας οικονομίας. Καὶ ὅμως ὑπάρχουν μερικοὶ ἄνθρωποι, ποῦ ποτὲ μέχρι τώρα δὲν ἐγνώρισαν τὴν ἀλήθειαν καὶ οὐ λέγεις, ὅτι δύνασαι μὲ τὴν σκέψιν σου νὰ κατανοήσῃς, τί εἶναι ἡ οὐσία Του; **Д** Λοιπὸν ἀγνοεῖς τὸν Θεόν; λέγει. «Ὁχι. Τούναντίον γνωρίζω μὲν, ὅτι ὑπάρχει (ὁ Θεός) καὶ ὅτι εἶναι φιλόανθρωπος καὶ ἀγαθός καὶ προνοεῖ διὰ τὰ πάντα, καὶ ὅλα τὰ ἄλλα (γνωρίζω), ὅσα εἶπαν αἱ Γραφαί: Τὸ ποῖα εἶναι ἡ οὐσία Του ὅμως, δὲν γνωρίζω. Καὶ ὁ Ἄδαμ ἐνόμισεν, ὅτι θὰ ἐμάνθανε περισσότερα, πεισθεὶς πρὸς τούτο ἀπὸ τὸν διάβολον· ὅμως μὲ τὴν πλεονεξίαν του ἀπώλεσε καὶ ὅτι κατείχεν. Αὐτὸ δὲ παθαίνουν καὶ ἐκείνοι, ποῦ ὀδηγοῦνται ἀπὸ τὰς σκέψεις των καὶ δὲν ἀκούουν, ὅτι ὁ Κύριος δίδει σοφίαν καὶ ἡ γνῶσις καὶ ἡ σύνεσις προέρχονται ἀπὸ Αὐτόν. Αὐτοὶ δὲν ἀκούνε τὸν Παῦλον, ποῦ λέγει: **Ж** «Διὰ τοῦ Πνεύματος μᾶς ἐφανερώσει»¹⁷ καὶ ἔτσι ζητεῖ (ὁ Παῦλος) νὰ ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τοὺς περιττοὺς συλλογισμούς; Διότι λέγει: «Γκρεμίζοντες τὰς ἀσφαίρετους σκέψεις καὶ κάθε ὀψιλοφροσύνην, ποῦ ὀψά-

14. Α' Κορ. 13, 9.
15. 1^{ος} Κορ. 11, 6.
16. Σοφ. Σαλ. 19, 5.
17. Α' Κορ. 2, 10.

νετα ὡς ἐμποδίων κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ».¹⁸ Καὶ ἄλλος σοφὸς λέγει: «Οἱ συλλογισμοὶ τῶν ἀνθρώπων εἶναι βέλιοι καὶ αἱ σκέψεις των εἶναι ἀσταθεῖς».¹⁹ «Τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ὥστε ἐφανερώθῃς εἰς αὐτόν»; Προσπάθησε νὰ καταλάβῃς τὸ ἀπέραντον ἐκεῖνο μέγεθος· μᾶλλον ὁ μῶμος, καὶ αὐτὴν τὴν ἐκφράσιν χρησιμοποιοῦν δὲν ὀμιλᾷ κατὰ τρόπον, ποῦ ταιριάζει εἰς τὸν Θεόν· ἀλλὰ δὲν γνωρίζω, πῶς νὰ ἐκφρασθῶ, διότι ὅταν ἀποδίδωμεν μεγάλας διαστάσεις εἰς τὸν Θεόν, οὔτε τότε κυριολεκτοῦμεν· ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐκφρασθῶμε κατ' ἄλλον τρόπον,⁴⁰² **А** μεταχειρίζομαι συνθηματικὰς ἐκφράσεις. Διότι καὶ ὅταν τὸν ὀνομάζω «Υψιστον», δὲν τὸν περιορίζω εἰς ἓνα τόπον, ἀλλὰ ζητῶ νὰ δηλώσω τῆς φύσεώς Του τὴν ἀπέραντος ἡν καὶ τὸ μεγαλεῖον, τὸ ὁποῖον εἶναι παντοῦ διεσκορπισμένον καὶ διαπερᾶ τὰ πάντα. Δι' αὐτὸ ἔλεγεν ὁ ψαλμωδὸς: «Τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ὥστε νὰ φανερώθῃς εἰς αὐτόν»; Διότι δι' αὐτόν τὸν λόγον καὶ τὸν ἔπλασε ταπεινὸν καὶ τοῦ ἐχώρισε μεγάλας δωρεάς, διὰ νὰ μὴ κουχηθῇ, ἐπειδὴ ἔχει πάρα πολὺ μεγάλην ἀνάγκην νὰ εἶναι μετριοφρον, λόγω τῆς εὐτελοῦς φύσεώς του. «**Н** (τί εἶναι) ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὥστε νὰ τὸν ὑπολογίζῃς»; Εἶπε, πόσον μεγαλειώδης εἶναι ἡ φύσις τοῦ Θεοῦ; **В**

«Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὁμοιος μὲ τὴν ματαιότητα» (στίχ. 4). «Ἄλλος ἐρμηνευτὴς ἀπὸ τοῦ «Ματαιότητα» εἶπεν «Ἄτιμω». Διὰ δὲ τῆς λέξεως «Ματαιότητα» ὁ ψαλμωδὸς τίποτε ἄλλο δὲν ἐνοεῖ ἀλλὰ ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὑποκειμένος εἰς φθορὰν, προσωρινός, θραυστός. Ἐβδὴ ὁ ψαλμωδὸς ἀναφέρεται εἰς τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Ἀθρασίμ ἔλεγεν: «Εγὼ δὲ εἶμιαι χῶμα καὶ στάχτη»²⁰ ὁ δὲ Ἰσοίας ἔλεγε: «Κάθε σάρκα εἶναι ἅνθρωπος τὸ χορτάρι καὶ κάθε βόσκις καὶ τιμὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἅνθρωπος τὸ λαυλοῦδι τοῦ χορταριοῦ»²¹ Πι δὲ σημαίνει τὸ «ἔγινε ὁμοιος μὲ τὴν ματαιότητα»; Ἐνοεῖ, ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἴσος πρὸς τὸ μηδέν, τὸ τίποτε· διότι κανέναν ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα δὲν εἶναι σταθερὸν, οὔτε μόνιμον, ἀλλὰ τὰ πάντα περνοῦν καὶ ἐξαφανίζονται.

18. Π' Κορ. 10, 5.
19. Σοφ. Σαλμ. 9, 5.
20. Πεν. 18, 27.
21. Ησ. 40, 6.

«Αἱ ἡμέραι του σάν σκιά φεύγουν» ἦτοι, καί ὅταν ἀκόμη αἱ ἡμέραι του εἶναι παρούσα, κομψίαν ἰσχύν καί δύναμιν δέν ἔχουν, **Γ** ἀλλά καί γρήγορα πετοῦν καί φεύγουν. Τώρα κύτταξε τήν ἐφαρμογήν αὐτῆς τῆς ἀληθείας εἰς αὐτά τά πράγματα, εἰς τήν ζωήν, σκεπτόμενος αὐτούς, πού κατέχουν ἀξιώματα, αὐτούς, πού κάθονται σέ ἀμάξια, αὐτούς, πού ἐξουσιάζουν καί αὐτούς, πού ρίχνουν εἰς τὰς φυλακάς καί μαστιγώνουν τοὺς ἀθρώπους. Διότι κατὰ τί διαφέρουν αὐτοί ἀπό τήν σκιάν, ὅχι μόνον κατὰ τήν ὥραν τοῦ θανάτου, ἀλλά καί πρὶν ἀπό αὐτόν; Διότι, ὅταν ἀπαλώσουν τήν ἐξουσίαν, δια ἐκείναι ἐξαφανίζονται καί φεύγουν τὰ ἀληθινὰ ἄμαξια πράγματα ἀρχίζουν μετὰ τήν ἐκ τοῦ κόσμου ἀναχώρησιν. **Δ** τότε καί αἱ εὐθύαι καί αἱ τιμωρίαι αἱ ἀληθιναί καί τὰ ἀληθῆ ἀγαθὰ καί ὁ κριτής δέν ἐξαπατᾶται. Τὰ ἐπίγεια πράγματα εἶναι ὅμοια μέ τὰ παιδία, πού παίζουν. Διότι αὐτός, πού κρίνει καί δικάζει σήμερον, αὔριον θά σταθῆ νά κριθῆ καί νά καταδικασθῆ καί ἀμετρήτοι εἶναι αἱ μεταβολαί καί ἀνάμαλοι αἱ μεταβάσεις ἀπό τήν μίαν κατάσταση εἰς τήν ἄλλην.

«Κύριε, χαμήλωσε τοὺς οὐρανοὺς Σου καί κατέβα. Ἦγγισε τὰ θυνά καί θέε θγάλουν καπνοῦς» (στίχ. 5). Ἄλλος ἐρμηνευτής ἔχει: «Ὅταν ἐχαμήλωσε τοὺς οὐρανοὺς Σου καί κατήλθε καί Ἦγγισε τὰ θυνά, αὐτὰ ἐθγάλουν καπνοῦς». Ποία ἄμαξια εἶναι ἡ σχέση τῶν λόγων αὐτῶν; Εἶναι μεγάλη ἡ σχέση καί ἡ συνάφεια αὐτῶν τῶν λόγων μέ τὰ προηγούμενα. Διότι, ἀφοῦ ὁμίλησε περὶ τῆς ἀνθρωπίνης μηδαιμότητος **Ε** καί τὸ τιποτένιον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἀφοῦ περιέγραψε καί ἐδῶ πάλιν σφίρει τὴν ἀνοσίαν αὐτῶν, πού φλέγονται ἀπὸ τὴν ἀνθρωπίνην ματαιοδοξίαν, καί μέ ὅσα προσέθεσε εἶναι σάν νά λέγη: «Ἐπρεπε αὐτοί μὲν νά ζήρουν ἀπὸ μόνου τῶν τῆν μηδαιμότητα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καί νά μὴ ὑπερηφανεύονταν ἐπειδὴ ἄμαξια δέν θέλουν νά μάθουν αὐτό, δεῖξε (Κύριε) μέ τὰ ἔργα Σου εἰς ποῖον σημεῖον μηδαιμότητος ἐδρίσκονται» «Κύριε, χαμήλωσε τοὺς οὐρανοὺς καί κατέβα». Λέγει δὲ αὐτό, ὅχι διότι ὁ Θεὸς κατέρχεται διότι πῶς κατέρχεται Ἀδός, πού εἶναι πανταχοῦ παρών; ⁴⁶⁸ **Α** Τὸ λέγει ἄμαξια κατὰ τρόπον πῶς ἀντιληπτὸν εἰς τοὺς ἀθρώπους, οὕτως ὥστε μέ τὰ ἀνθρώπινα αὐτὰ λόγια νά λαφύρῃ τούς πῶς ἀπαθείς ἀπὸ τοὺς ἀκροτάτους, Διότι καί αὐτῆ ἡ εἰκὼν ψευδοφύσεως τῶν ὀρέ-

ων, ἂν καί θεωρητὰ ζωηρὰ καί ἔντονος, ἄμαξια εἶναι πολλὸ κατώτερα τῆς ἀξίας τοῦ Θεοῦ. Διότι ὁ Θεὸς δέν ἔχει ἀνάγκην ψευδοφύσεως, διὰ νά κἀνῆ τὰ ὄρη νά θγάλουν καπνοῦς, ἀλλά οὔτε καί ψευδοφύσεως ἀπλῶς ἀρκεῖ νά τὸ σκεφθῆ καί νά τὸ θελήσῃ καί αὐτὸ γίνεται. Ἄφοῦ λοιπόν ὁ ψαλμῶδης ὁμίλησε περὶ τῆς μηδαιμότητος τοῦ ἀθρώπου, ὁμίλει καί διὰ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, κατὰ τρόπον προστὸν εἰς τὸν ἀθρώπον διότι καί τὰ λεγόμενα περὶ τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ ὑπολείπονται πολλὸ τῆς μεγαλειότητος ἐκείνης τοῦ Θεοῦ.

«Ἦγγε τὴν ἀστραπὴν Σου καί θά τοὺς σκορπίση» στείλε τὰ θέλη Σου καί θά τοὺς κατατρομάξῃ» (στίχ. 6). Μὲ τὰς λέξεις «ἀστραπὴν» καί «θέλη» ἐδῶ δέν ἔννοει τὴν φυσικὴν λάμπιν οὔτε τὰ θέλη τῶν ἀθρώπων, ἀλλ' ὀνομάζει ἔτσι τὰς τιμωρίας **Β** προσπαθῶν μέ αὐτάς τὰς γνωστάς ἦδη εἰκόνας τῆς ἀστραπῆς καί τῶν θελῶν νά πείσῃ τὸν ἀδιόφορον καί τὸν ἀκνήρον καί νά τοὺς κἀνῆ νά τρέμουν καί νά φοβῶνται καί νά ὑποτάσσωνται. Διότι, ἔαν κανεῖ δέν θά ἠδύνατο νά ὑποφέρῃ τὴν ἀστραπὴν, ἂν καί αὐτὴ δέν στέλλεται πρὸς τιμωρίαν, ποῖος θά ὑπομένῃ, ἔαν ἠθέλεν (ὁ Θεός) νά θέσῃ εἰς κίνησιν τὴν τιμωρίαν τοῦ δύναντι; Τὰ δὲ θέλη τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ πείνα, αἱ ἀσθένεια, αἱ θεαμνῆται καί αἱ διαφόρον εἰδῶν τιμωρία.

«Στείλε τὸ χέρι Σου ἀπὸ τῶν ὕψῃ λύτρωσέ με καί σῶσέ με ἀπὸ πολλὰ νερά, ἀπὸ τὸ χέρι τῶν ἔξενον» (στίχ. 7). Ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ δέν προορίζεται μόνον διὰ τῶν μωρίαν, ἀλλά καί διὰ τὰ σῶζῃ. **Γ** Χέρι δὲ ἐδῶ ὀνομάζει τὴν βοήθειαν καί τὴν συμπάρστασιν δι' αὐτὸ δέν εἶπεν «ἀπλώσε», ἀλλὰ «στείλε», ἡτῶν νά δηλώσῃ αὐτὸ (τὴν βοήθειαν)· ἔαν ἄμαξια κάπου λέγει «ἀπλώσε» καί τότε τὸ ἴδιον ὑπαινίσσεται. Καί «νερά» δὲ ὀνομάζει τὴν ἄτακτον ἐπίθεσιν τῶν ἐχθρῶν καί τὴν γεμάτην ἀπὸ σύγχυσις καί τὴν ἐρχομένην μέ πολλὴν ὀρμὴν ἐπίθεσιν. Ὅτι δὲ ὁ λόγος δέν εἶναι διὰ τὰ νερά, τὰ φυσικὰ, ταῦτα γίνεται φανερόν καί ἀπὸ ὅτι ἀκολουθεῖ. Διότι λέγει: «Ἀπὸ τὸ χέρι τῶν ἀλλοφύλων». Νομίζω δὲ ὅτι ἀλλοφύλους ἐδῶ ἔννοει αὐτούς, πού ἔχουν ἀποξενωθῆ ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν. Διότι, ὅσα ἀκριβῶς θεωροῦμε τοὺς πιστοὺς ἰδικούς μας καί ἀδελφοὺς, ἔτσι καί τοὺς ἀπίστους (θεωροῦμε) ἔξενους. **Δ** Καί κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀναγνωρίζομεν τὸν ἰδικόν μας καί τὸν ἔξενον. Διότι ἰδικός μας εἶναι αὐτός, πού ἀναγνω-

ρίζει τὸν ἴδιον μὲ μένα πατέρα καὶ μετέχει τῆς ἰδίας τροπέζης μᾶλλον παρὰ αὐτὸς ποὺ ἀνήκει εἰς τὸ ἴδιον γένος· καὶ διότι εἶναι πρὸ ἀκριβῆς αὐτὸς ὁ νόμος τῆς συγγενείας, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ἡ ἰδέα τῆς ὁμοειδεύσεως, ποὺ ἀπαρτρεῖ ἀπὸ τὰς ἀντιθέσεις, εἶναι πρὸ μεγάλης ἀπὸ ἐκείνῃ, ποὺ καθορίζεται ἀπὸ τὸ γένος. Μὴ, λοιπόν, κωτάζης αὐτὸ, ὅτι δηλαδὴ ἄλλο εἴμεθα κάτω ἀπὸ τὸν ἴδιον οὐρανὸν καὶ μένομεν εἰς τὴν ἴδιαν οἰκουμένην διότι ἐγὼ, ἐπιδικῶκα ἄλλην συναναστροφήν, αὐτὴν δηλαδὴ ποὺ εἶναι ἐπάνω ἀπὸ τὸν οὐρανὸν. Ἐκεῖ εἰς τὸν οὐρανὸν εἶναι ἡ πολιτεία μας καὶ ἡ ζωὴ μας διότι λέγει (ὁ Παῦλος)· Ἡ ζωὴ μας εἶναι κρυμμένη μετὰ τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸν Θεόν.²² Ἐ διότι δὲν κατοικοῦμε τὴν γῆν, ἀλλὰ ἔχομεν μεταφερθῆ εἰς τὴν οὐρανίαν μητρόπολιν. Ἐχομεν ἄλλο φῶς, ἄλλην πατριδα καὶ ἄλλους συμπολίτας καὶ συγγενεῖς. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγεν· Ἄρα, λοιπόν, δὲν εἰσθε ξένοι καὶ προσωρινοὶ κάτοικοι, ἀλλὰ εἰσθε συμπολίται τῶν ἁγίων.²³ Πῶς, λοιπόν, λέγει, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶπεν ὅτι ὁ Σαυαρεῖτης εἶναι γείτονάς του, ἂν καὶ μεγάλο ἦτο τὸ μετεξὺ τῶν χώσμαι;²⁴ Ὅμως δὲν εἶπεν αὐτὸ σύμφωνά μὲ τὸν νόμον τῆς φύσεως. Ὅταν εἶναι ἀνάγκη νὰ κινήσῃ εὐεργεσίαν, τότε καθὲ ἀνθρώπος ὡς εἶναι γείτονάς σου.⁴⁰⁴ Ἄ δταν δώσῃς δακρυάξεται ἡ ἀλήθεια, τότε νὰ ἐξωρίζῃς τὸν ἰδικόν σου ἀπὸ τὸν ξένον. Καὶ ἂν ἀκόμη ἔχης ἀδελφόν, ἀπὸ τὸν ἴδιον πατέρα καὶ τὴν ἴδιαν μητέρα, ὁ ὅποιος δὲν συμφωνεῖ μὲ σένα ὡς πρὸς τὴν ἀλήθειαν, τότε νὰ τὸ θεωρῆς πρὸ θάρβαρον καὶ ἀπὸ τὸν Σκύθη.⁴⁰⁵ Ἐταν δμως γνωρίζῃ τὴν ἀκριβείαν τῶν

22. Κολ. 3, 3.
23. Ἑβρ. 2, 10.
24. Λουκ. 10, 36-37.
25. Σκόβα: ἐκάλουν κατ' ἀρχὰς μέχρι τοῦ 7ου π.Χ. αἰῶνος ἕως οἱ λαοί, οἱ ὁποῖοι κατοικοῦσαν τὰ βορειοανατολικά μέρη τῆς Εὐρώπης καὶ τὰ βορειοδυτικὰ μέρη τῆς Ἀσίας. Ἀνακρίοντο εἰ ὅσοι εἶπε πάλαι βαρβαρικά φύλα, ἐκ τῶν ὁποίων ἄλλα ἔσαν μονίμως ἐγκατεστημένοι, ἕλλα δὲ ἦσαν νομάδες. Μέντες ὅμως ὁ Σκύθαι ἦσαν ἄγριοι, πολεμικοὶ καὶ θάρβαροι. Ὁ Ἡρόδοτος περιγράφει τοὺς Σκύθας ὡς γενναίους καὶ πολεμικούς, ἀλλὰ προχρῆ καὶ ἀποκρίτους. Ἰνδουῖνον τὸ ὄνομα Σκύθης ἦναι συνώνυμον πρὸς τὸν κατ' ἐξοχὴν ἑθάρβαρον, ἐπὶ τῷ ὀνόματι χρησιμεύονται πάλαι καὶ ἐν τῇ Ν. Α. (Κολ. 3, 11). Κατὰ τοὺς νεωτέρους ἑρευνητάς, οἱ Σκύθαι ἦσαν ἱρρανικῆς φυλῆς, πιθανῶς ἠερόλοι τῶν Τούρων ἢ Γαυρδαρίων, μεταξὺ τῶν ὁποίων καταλέγονται καὶ οἱ Γοτθοί. Κατὰ τὸν 7ον π.Χ. αἰῶνα, ἐξημελώθησαν ἐκ τῆς ἀρχαίας τῶν ἑστίας εἰς τὰ βορειοδυτικὰ τῆς Εὐρώπης καὶ τὰ βορειοδυτικὰ τῆς Ἀσίας, πέραν τῆς Καυκάσιου ὄρους καὶ

δογμάτων καὶ ἔγη τὴν ἴδιαν πίστιν μὲ σένα, ἔστω καὶ ἂν εἶναι Σκύθης ἢ Σαυαρομάτης,⁴⁰⁶ αὐτὸν νὰ τὸν θεωρῆς πρὸ ἰδικόν σου καὶ πρὸ κοντά σου εὐρισκόμενος ἀπὸ ἐκείνου, ποὺ ἐγεννήθη ἀπὸ τὴν ἴδιαν κοιλίαν μὲ σένα καὶ τὸν θάρβαρον καὶ τὸν μὴ θάρβαρον ὡς ἐξωρίζωμεν ὄχι ἀπὸ τὴν γλώσσαν, ποὺ ὁμιλεῖ, ἢ ἀπὸ τὸ γένος, ποὺ καταγεται, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν γνώμην, ποὺ ἔχει, καὶ ἀπὸ τὴν ψυχῆν. Ἐ διότι αὐτὸς εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν ἀνθρώπος· ἐκείνος δηλαδὴ, ποὺ τηρεῖ τὴν ἀκριβείαν τῶν δογμάτων καὶ ποὺ ἔχει συνετὴν διαγωγήν.

Ἄλλ' ὡς ἴδωμεν καὶ τοὺς ξένους, πῶς τοὺς ὑπέδειξε καὶ ὁ ἴδιος ὁ προφήτης λέγων· Ἀύτρωσέ με ἀπὸ τὸ χερί τῶν ἀλλοφύλων». Αὐτοὶ μὲ τὸ στόμα ἐλάλησαν υἰάτια πράγματα καὶ τῶν ὀπῶν τὸ δεξιὸν χερί εἶναι χερί ἀδικῶν (στίχ. 8). Εἶδες, πόσους ὀνομάζει ξένους; Αὐτούς, ποὺ ζοῦν μέσα εἰς τὴν πονηρίαν, ποὺ ἀγαποῦν μὲ πάθος τὴν ἀδικίαν, ποὺ λέγουν ἀνόητα πράγματα, καὶ ποὺ δὲν ἐκφράζουσι καρμίαν χρήσιμον σκέψιν. Νὰ προσπαθῆς, λοιπόν, νὰ διακρίνης τοὺς ξένους ἀπὸ τὴν ὄμιλιν τῶν καὶ ἀπὸ τὰ ἔργα τῶν. Ἐ ὅπως ἀκριβῶς λέγει καὶ ὁ Χριστὸς· Ἀπὸ τοὺς καρπούς τῶν θά τοὺς διακρίνετε.⁴⁰⁷ Διότι, ὅπως ἀκριβῶς εἰς τὰ στρατόπεδα δίδονται πολλὰ καὶ διάφορα συνθήματα καὶ συμβολικὰ ἐκφράσεις, οὕτως ὡστε, ἐάν ποτε ἦθελε λάθῃ χῶραν μόνη κατὰ τὴν νύκτα ἢ προκληθεῖς ἀνεμος ἦθελε συντελέσῃ, ὡστε νὰ γίνωνται ὁρατὰ τὰ πράγματα τὴν νύκτα, ἢ καὶ ὁποῖα-δήποτε ἄλλη σύγχυσις καὶ παραχρῆ ἦθελε συμβῆ, νὰ μὴ

ἀπὸ ἐπίστασιν τὸν Καύκασον, ἔβησαν μέχρι τῆς Μεσοποταμίας: Ἐ ἐνεπεί τῶν ἐπὶ ἀπαρέτασι μετὰ τὸν 7ον π.Χ. αἰῶνα, ὅτε ἡ γῆρα τῶν κατοικήθη ὑπὸ διαφόρων Ἑλλήνων λαῶν.

406. Οἱ Σαυαρομάται: ἦσαν ἑπίσης νομαδικῆ καὶ πολεμικῆς φύσεως Ἰνδο-κατοικῶντες μεταξὺ τῶν Ἑβραίων Ποντοῦ καὶ τῆς Κασπίας θαλάσσης. Ἰνδομαζόντο θὲ καὶ θάρβαται, ἐκ τῶν ὁμοιωτῶν τῆς χώρας, ἢν κατοικοῦσαν, παρλιμυνοῦσαν τὸ βορρην μέρος τῆς Ἰβηρίας καὶ τῆς Ἀσίας, μεταξὺ τῆς τῶν κατὰ τὴν βορρην καὶ τῶν Σαρακενικῶν ἐρίων τῶν Ἑβραίων καὶ τοῦ ποταμοῦ Τὰ (Πάλλας) πρὸς ἀνατολὰς, ὁ ὅποιος τὴν ἐκτετατὴν ἀπὸ τῆς Σκυθίας. Ὅσοι ἦσαν μικροὶ κατὰ τὰ ἀνάστημα καὶ ἀγαθόκατοι, ἀλλ' ἔριστοι ἰσχυροί. Κατὰ τὸν 7ον π.Χ. αἰῶνα ἐνεμαζόντο μετὰ τὸν Σουθὸν ἑταίριον τοῦ ἄρβαρου. Ἀρτίτερον ἐνεμαζόντο μετὰ τῆς Ἰβηρίας, βασιλεύοντες ἦσαν ὑπεστέφανοι πρὸς τὸν ὀνόματι, τοὺς ὁποῖους καὶ ἐκαλοῦσαν πρὸς τὴν ὄνομα, τὰ ἐπὶ ὀνομαζόμενα αὐτῶν κατεφοροῦν κατὰ τὸν 7ον π.Χ. αἰῶνα εἰς τὰ παράλια τῆς Ἰταλικῆς θαλάσσης καὶ ἐπειτα εἰς ἀναφέρονται εἰς τὴν Ἰσπανίαν.

407. Ματθ. 7, 16.

ἐκλήθη κάποιος τὸν συνάδελφόν του ὡς ἐχθρόν, οὐτε τὸν ἐχθρόν ὡς συνάδελφον, ἔτσι καὶ ἐδῶ ὁ προφήτης σοῦ δίδει συνθήματα, μὲ τὰ ὁποῖα θά ἤμπορέσης νὰ διακρίνης τὸν ἰδικόν σου ἀνθρώπον ἀπὸ τὸν ξένον· τέτοια δὲ συνθήματα εἶναι τὰ λόγια, ποὺ λέγει ὁ ἐχθρός ἢ φίλος καὶ τὰ ἔργα, ποὺ πράττει, καθὼς λέγει ὁ προφήτης: «Τῶν ὁποίων τὸ στόμα εἶπε μᾶταια πράγματα καὶ τὸ δεξιὸν χέρι εἶναι ἀδικὸν χέρι». **Δ** Καὶ τοῦτο συμβαίνει διότι καὶ τώρα διεξάγεται πόλεμος καὶ μάχη καὶ δυσκολοτάτη νυκτερινὴ μάχη, ὅταν οἱ δαίμονες ἐπιτίθενται καὶ αἱ ἐπιθυμίαι σκέπτονται δόλια καὶ κακὰ καὶ αἱ σκέψεις ἐσηκωνοῦνται καὶ ἐπαναπατοῦν. Ὑπάρχουν δὲ συνθηματικὰ λέξεις καὶ συμβολικὰ ἐκφράσεις καὶ δι' αὐτούς, ποὺ ἔχουν μισηθῆ (εἰς τὴν ἀλήθειαν)· καὶ ἂν θελήσωμεν νὰ ἀναγνωρίσωμεν κάποιον, ἀμφιβάλλοντες, ἂν εἶναι ἀμῆ-τος ἢ ἔχει μισηθῆ, ἤμποροῦμε νὰ τὸ μάθωμεν, ἀφοῦ τὸν ἐρωτήσωμεν αὐτὰ τὰ λόγια.

«Τὸ δεξιὸν χέρι εἶναι ἀδικὸν χέρι». Πι πῶς χειρότερον πράγμα ἤθελε συμβῆ, ὅταν τὸ χέρι, ποὺ δίνεται διὰ βοήθειαν, τὸ μεταβάλωμεν εἰς χέρι, ποὺ κάνει δόλια πράγματα; Δι' αὐτὸ ἀλλώστε ἔχομεν δεξιὰ χέρια, διὰ νὰ προστατεύωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας καὶ τοὺς ἄλλους, ὅταν ἀδικοῦνται, διὰ νὰ ἐξαφανίζωμεν τὰς παρανομίας **Ε** καὶ διὰ νὰ γινώμεθα λιανὴ καὶ καταφύγιον δι' αὐτούς, ποὺ κινδυνεύουν. Διότι, ποῖας συγγνώμης θά ἐτύγχανον αὐτοί, ποὺ δὲν χρησιμοποιοῦν αὐτὸ τὸ σπῆλον (τὸ χέρι), διὰ νὰ σώσουν τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ τὸ χρησιμοποιοῦν διὰ ἰδικὴν πᾶν καταστροφὴν; «Θεέ μου, θὰ ψάλω σὲ Σένα νέον ἄσμα» (στίχ. 9). Ποῖα εἶναι πάλιν αὕτη ἡ σχέση μετὰ τὸ προηγούμενον; Ὑπάρχει, πράγματι, σχέση ἐδῶ καὶ μάλιστα μεγάλη. Διότι, ἀφοῦ εἶπεν ὁ ψαλμωδὸς: «Στείλε τὸ χέρι Σου» καὶ «λύτρωσέ με» καὶ διάλυσε αὐτοὺς, τώρα ὑπόσχεται νὰ ἀμείψῃ αὐτὸν διὰ τὴν συμπαράστασίν του μετὰ ἀμοιβήν, ἢ ὁποῖα ἴσως εἰς Ἐκεῖνον (τὸν Θεόν) τίποτε περισσότερον δὲν προσφέρει, εἰς αὐτὸν δὲ ποὺ τὴν προσφέρει προσπορίζει κέρδος. **465 Α** Ποῖα δὲ εἶναι ἡ ἀμοιβὴ αὕτη; «Θεέ μου, θὰ ψάλω σὲ Σένα νέον ἄσμα». Ἄν καὶ αὕτη ἡ ἀμοιβὴ εἶναι μικρὰ ἐν σχέσει πρὸς τὸ μέγεθος τῆς εὐεργεσίας (τοῦ Θεοῦ), ὁμοῦς ὁ ψαλμωδὸς προσφέρει ὅ,τι εἶχε. Διότι καὶ ἡμεῖς ἀπὸ τοὺς πτωχοὺς καὶ ἐνδεεῖς τίποτε ἄλλο δὲν ἐπιζητοῦμεν παρὰ μόνον τὸν ἔπαινον καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην. Ἀλλὰ ἡμεῖς μὲν ζητοῦ-

μεν αὐτὰ, διὰ νὰ γίνωμεν πρὸ ἐνδοξοῦ· ὁ δὲ Θεός, ὅχι διότι ἔχει ἀνάγκην, (ἀλλὰ ζητεῖ τὴν ἀμοιβήν) διὰ νὰ κἀνῃ αὐτούς, ποὺ ψάλλουν, πρὸ ἐνδόξου καὶ, μετὰ ἀφορμὴν αὐτῆν τὴν ἀναγνώρισιν, νὰ τοὺς εὐεργετήσῃ πάλιν. «Μὲ δεκάχορον ψαλτήριον θὰ ψάλω σὲ Σένα» ἦτοι θὰ Σὲ εὐχαριστήσῃ. Ἀλλὰ τότε μὲν κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ψαλμωδοῦ, ὑπῆρχον ὄργανα, μετὰ τὰ ὁποῖα ἐπαλλοῦν τὰ ἁμαρτὰ· τώρα ὁμοῦς, ἀντὶ ὀργάνων, εἶναι δυνατόν νὰ χρησιμοποιοῦμεν τὸ σῶμα. **Β** Διότι εἶναι δυνατόν νὰ ψάλλῃ κανεὶς καὶ μετὰ τὰ μάτια, ὅχι μόνον μετὰ τὸ στόμα, καὶ μετὰ τὰ χέρια καὶ μετὰ τὰ πόδια καὶ μετὰ τὴν ἀκοήν. Διότι, ὅταν τὸ καθένα ἀπὸ αὐτὰ πράττῃ αὐτὰ, τὰ ὁποῖα δοξάζουν καὶ ὁμοῦν τὸν Θεόν, ὅπως π.χ., ὅταν τὸ μάτι δὲν κυττάζῃ ἄσμενα πράγματα, ὅταν τὰ χέρια δὲν διαπράττουν κλοπὰς, ἀλλ' ἐλεημοσύνην, ὅταν τὰ αὐτὰ εἶναι ἑτοιμα νὰ ἀκούσωσιν ψαλμωδίας καὶ πνευματικὰς ὕμνων, ὅταν τὰ πόδια τρέχουν πρὸς τὴν ἐκκλησίαν, ὅταν ἡ καρδιά δὲν μηχανεύεται δόλια πράγματα, ἀλλὰ ρῆθ' ἀγάπην, τότε τὰ μέλη τοῦ σώματος γίνονται ψαλτήριον καὶ κιθάρα **Γ** καὶ ψάλλουν νέον ἄσμα, ὅχι μετὰ τὰ λόγια, ἀλλὰ μετὰ τὰ ἔργα. «(Θὰ ψάλω σὲ Σένα), ὁ ὁποῖος παρέχει σωτηρίαν εἰς τοὺς βασιλεῖς» (στίχ. 10). Διότι οὐτε τὰ στρατοπέδα, οὐτε τὰ πλήθη τῶν στρατιωτῶν, οὐτε οἱ σωματοφύλακες, ἀλλὰ μόνον ἡ βοήθεια τοῦ Θεοῦ συνηθίζει νὰ σώζῃ.

«(Σὲ σένα θὰ ψάλω), ὁ ὁποῖος σώσεις τὸν δοῦλον Σου Δαβὶδ» (στίχ. 10). Ἄφοδ' ἀπέφερε τὴν κοινὴν σωτηρίαν, ποὺ παρέχει ὁ Θεός, λέγει τώρα καὶ τὴν ἀτομικὴν του περίπτωσιν καὶ δὲν εἶπεν εἰς αὐτόν, ποὺ ἔσωσεν, ἀλλὰ εἰς αὐτόν, ποὺ σώζει, δηλὼν ἔτσι τὴν συνεχῆ φροντίδα τοῦ Θεοῦ.

Κατέπειν πάλιν ζητεῖ ἀπὸ τὸν Θεόν ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα καὶ προηγουμένως ἐζητήσας, προσήτταν εἰς τὰ γόνατα καὶ παρακαλῶν, διὰ νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τοὺς κακοὺς ἀνθρώπους καὶ λέγων τὰ ἑξῆς: **Δ** «Ἐδῶσέ με ἀπὸ κακῶν ἐξίψος καὶ λύτρωσέ με ἀπὸ τῶν χερῶν τῶν ξένων, τῶν ὁποίων τὸ στόμα εἶπε μᾶταια πράγματα καὶ τὸ δεξιὸν χέρι εἶναι ἀδικὸν χέρι· καὶ τῶν ὁποίων τὰ παιδιὰ εἶναι ἄν νερά βένδρα εἰς τὴν ἀκμὴν των» (στίχ. 11-12α). Ἐδῶ ὁ ψαλμωδὸς περιγράφει τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας καὶ τὸν πλοῦτον καὶ ἀκατέως ἔτι συνήθως θεωρεῖται πρῶτον εἰς τὴν σειράν τῆς εὐτυχίας, ἦτοι τὸ νὰ ἔχη κανεὶς παιδιὰ.

γεμάτα από σφρίγος και άκμήν, και από τὰ δύο φύλα. Διότι προσέθεσε: «Τὰ κορίτσια των είναι καλλωπισμένα και στολισμένα σαν άγαλμα ναού» (στίχ. 126). Μαζί με τὰ νεϊάτα τονίζει ο ψαλμωδός τὴν μεγάλην πολυτέλειαν και τὰ διαδήματα τῶν γυναικῶν και ἔξαιρει τὰ γυναικεία στολίδια, τὰ ὅποια ἄρα είναι ἀποτελεσμα μεγάλης εὐτυχίας. **Β** Ἀκολούθως ἐκεῖνο, πού θεωρεῖται δεύτερον εἰς τὴν τάξιν τῶν πραγμάτων, ἴσως ἕκτος τώρα είναι πρῶτον, δηλαδή τὸν πλοῦτον, πόλιν τονίζει ὁ ψαλμωδός λέγων «Αἱ ἀποθήκαι των είναι γεμάται, ὑπερέχειλίζουν ἀπό κάθε εἶδους ἀγαθὰ» (στίχ. 13α). Τί σημαίνει τὸ «ἐξευρευγόμενα»; Σημαίνει «στενά» ἤτοι, λέγει, ὁ πλοῦτός των δὲν χωράει εἰς τὰς ἀποθήκας. «Τὰ πρόβατά των είναι πολύτκα, πολλαπλασιάζονται δὲ εἰς τοὺς ἀνοικτοὺς χώρους, ὅπου θόρακους» (στίχ. 13β). «Τὰ θῆδια των είναι πηχέα» (στίχ. 14α). Καὶ αὐτοῦ τοῦ εἶδους ἡ εὐημερία ἐθεωρεῖτο σπουδαία. ⁴⁶⁶ **Α** Διότι εἰς τοὺς ἀρχαίους λαοὺς τὰ πλοῦτη συνίσταντο εἰς αὐτὰ, δηλαδή εἰς τὰ κοπάδια τῶν βοδιῶν, εἰς τὰ ποίμνια και τοὺς καρπούς, προτοῦ ἐφευρεθῆ αὐτὴ ἡ σημερινὴ μαλθακότης και νοθρότης. «Δὲν ὑπάρχει κανένα πηγμα εἰς τοὺς φράκτας και εἰς τὰ τεῖχη των, οὔτε ἀνοιγμα» (στίχ. 14β). Ἦτοι, οἱ ἀγροὶ των ἀπολαμβάνουν μεγάλης ἀσφαλείας, μεγάλης φροντίδος και μεγάλης ἐκτιμῆσεως και ἐπιμελείας· οἱ καρποὶ μεγαλώνουν με κάθε μεγαλοπρέπεια, οἱ φράκται στεκονται ἀμετακίνητοι· τὸ ἀμπέλι· εἶναι κατάφυτον ἀπὸ ἄρα τὰ μέρη και περιφραγμένον. «Ὅτε κραυγὴ θρήνου ἀκούεται εἰς τὰς πλατείαις των» (στίχ. 14γ). Ἄλλος ἐρμηνεύτης λέγει· «Εἰς τὰς ἀγροτικὰς κατοικίας». Αὐτὸ εἶναι ἄλλο εἶδος εὐημερίας, ἡ ὅποια εὐημερία δὲν συνδέεται με κάθε εἶδος πλοῦτου ἤτοι, ὑπάρχει εἰρήνη, ἀσφάλεια και ἀσφάλεια. **Β** Δὲν ὑπάρχει κανεὶς, πού νὰ τοὺς ἐπιθωλευετα ἢ νὰ τοὺς πολεμῇ· οὔτε θόρυθος, οὔτε ἀναστάτωσης ὑπάρχει. «Ἐθεώρησαν οἱ ἄνθρωποι εὐτυχιόμενον τὸν λαόν, πού ἔχει ἄρα αὐτὰ τὰ ἀγαθὰ. Εὐτυχιόμενος εἶναι ἕκτος ὁ λαός, τοῦ ὁποῖου ὁ Κύριος εἶνα ὁ Θεός Του» (στίχ. 15). Εἶδες τὴν ἀρετὴν τοῦ ἀνδρός; Διότι, ἀφοῦ ἀνέφερε ἄρα τὸν πλοῦτον και ἀφοῦ ὠμίλησε δι' αὐτὸν και ἐμνημόνευσε τὴν γνώμην τῶν πολλῶν ἀνθρώπων γύρω ἀπὸ τὸν πλοῦτον, αὐτὸς δὲν παρασύρεται ἀπὸ τίποτε τὸ ἀνθρώπινον, οὔτε νομίζει ὅτι εἶναι ἀξιοζήλευτος αὐτοῖ, πού ἔχουν αὐτὰ τὰ ἀγαθὰ, ἀλλὰ ἐ-

φοῦ παρέδωκεν ἄρα αὐτὰ, ἐπακτείνει τὸν μακαρισμὸν Του εἰς τὸν ἀληθινὸν θησαυρόν. Διότι λέγει, ὅτι ἄρα οἱ ἄλλοι θεώρησαν εὐτυχεῖς, αὐτοὺς πού ἔχουν τὰ ὕλικα ἀγαθὰ· ἐγὼ δὲ θεωρῶ εὐτυχιόμενον τὸν λαόν «τοῦ ὁποῖου ὁ Κύριος εἶναι ὁ Θεός του», φανερώσας με μόνον αὐτὸν τὸν στίχον ἄρα τὴν εὐημερίαν των, τὴν ἀσφονίαν τῶν ἀγαθῶν και τὸν πλοῦτον. **Γ** Διότι ἐκεῖνα τὰ ἀγαθὰ ρέουν και φεύγουν, αὐτὴ δὲ ἡ εὐτυχία μένει διαρκῶς ἀπὸ τῶν προβάτων και τῶν δούλων και τῶν βοδιῶν και τοῦ φράκτου και τοῦ ἀμπελιοῦ, ὁ μακαρισμὸς τοῦ Θεοῦ θὰ εἶναι και πλοῦτος και ἀσφάλεια και ἀκατανίκητον τεῖχος. Αὐτὰ λοιπὸν και σείς ἀφοῦ ἀκούσετε, πὴ ἀνησυχίσετε ἀπὸ κανένα ἀπὸ αὐτὰ, ἀλλὰ, ἀφοῦ ἀδιαφορήσετε διὰ τὰ σκιῶδη πράγματα, νὰ μένετε πιστοὶ εἰς τὰ ἀληθινὰ. Διότι και προηγουμένως ὁ ψαλμωδός εἶπεν ὅτι· «Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὅμοιος με τὰ μάτια πράγματα» και «Αἱ ἡμέραι τῆς ζωῆς του φεύγουν σαν σκία».

⁴⁶⁷ **Α**ν, λοιπὸν, ἴδης μερικὸς νὰ πλημμυρίζουν ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἀγαθὰ και νὰ ζοῦν μέσα εἰς τὴν πονηρίαν, και ἄν ἀκόμη ἄρα ἡ οἰκουμένη τοὺς θεωρῇ εὐτυχιόμενους, σὺ νὰ τοὺς θεωρῇς ἀθλοῦς και νὰ τοὺς νομίζης ἀξιοζήλητους· **Δ** αὐτοὺς δὲ, πού μένουν κοντὰ εἰς τὸν Θεόν νὰ τοὺς θεωρῇς ἀξιοζήλητους και εὐτυχιόμενους. Καὶ ἄρα ἡμεῖς πάντοτε αὐτὸν τὸν πλοῦτον ἄρα ζητοῦμε και αὐτὸν τὸν μακαρισμὸν, διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν και τὰ παρόντα και τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ, με τὴν χάριν και τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν Ὅποιον ἀνήκει ἡ τιμὴ και ἡ δύναμις εἰς ἄρα τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΡΜΔ' (144) ΨΑΛΜΟΝ

-Θά ἐγκωμιάσω Σέ, πού εἶσαι ὁ Θεός μου καί ὁ θασιελεύς μου καί θά ὑμνήσω τὸ ὄνομά Σου εἰς τὸν αἰῶνα καί εἰς ἄλλους τοὺς αἰῶνας» (στίχ. 1).

Ἐ 'Αεῖζει νὰ προσέξη καλεῖς κυρίως αὐτὸν τὸν ψαλμὸν μὲ πολλὴν ἀκρίβειαν. Διότι αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος, πού ἔχει αὐτὰ τὰ λόγια, πού αὐταί, πού εἶναι μνημένοι εἰς τὰ μυστήριά μας, ὑποβάλλουν λέγοντες: «Τὰ μάτια ὄλων σπηρίζουν τὴν ἐλπίδα τῶν εἰς Σέ καί Σὺ τοὺς διδεις τὴν τροφὴν τῶν εἰς τὴν κατάλληλον στιγμήν» (στίχ. 15).
 407 Ἄ Διότι αὐτός, πού ἔγνω υἶος τοῦ Θεοῦ καί μετέχει τῆς πνευματικῆς τροπῆς θά ἦτο δίκαιον νὰ τιμᾷ τὸν πατέρα. Διότι λέγει ὁ προφήτης Μωλαχίας: «Τὸ παιδί τιμᾷ τὸν πατέρα καί ὁ δούλος θά φοβηθῇ τὸν Κύριόν του.»
 Σὺ ἔχεις γίνε υἶος καί ἀπολαμβάνεις τῆς πνευματικῆς τροπῆς, τρώγων τὸ σῶμα καί πίνων τὸ αἷμα, πού σοῦ ἐχάρισε τὴν ἀναγέννησιν δι' αὐτὸ νὰ ἀποδίδῃς τὴν ἀμοιβὴν δι' αὐτὴν τὴν ἐνεργεσίαν καί νὰ τιμᾷς αὐτόν, πού σοῦ ἔδωσε τέτοια δῶρα καί διαβάζων τὰ λόγια, νὰ ρυθμίζῃς τὴν σκέψιν σου σύμφωνα μὲ τὰ λεγόμενα καί λέγων τὸ «Θά ἐγκωμιάσω Σέ, πού εἶσαι ὁ Θεός μου καί ὁ θασιελεύς μου» Β νὰ δεικνύῃς τὴν μεγάλην οἰκειότητα, ὡστε καί διὰ σέ νὰ λέγῃ ὁ Θεός, ὅτι ἔλεγε διὰ τὸν Ἄβραάμ καί τὸν Ἰσαάκ καί τὸν Ἰακώβ: «Ἐγὼ εἶμαι ὁ Θεός τοῦ Ἄβραάμ καί ὁ Θεός τοῦ Ἰσαάκ καί ὁ Θεός τοῦ Ἰακώβ.» Διότι, ἐάν σὺ λέγῃς «ὁ Θεός μου, ὁ θασιελεύς μου» καί δὲν προφέρῃς μόνον αὐτὰ τὰ λόγια, ἀλλὰ καί δεικνύῃς τὴν ἀγάπην σου αὐτὴν τότε καί ὁ Θεός θά εἴπῃ τὰ ἴδια διὰ σέ «ὁ δούλος μου καί ὁ ὑπηρέτης μου», τὰ ὅποια λόγια εἶπε καί διὰ τὸν Μωϋσῆν. «Καί θά ὑμνήσω

1. Ματθ. 1, 6.
 2. *Πετ. 3, 6.

τὸ ὄνομά Σου εἰς τὸν αἰῶνα καί εἰς ἄλλους τοὺς αἰῶνας». Εἶδες, πῶς δεικνύει ὁ ψαλμωδὸς καί τὰ προσίμια τῆς μελλούσης ζωῆς; Εὐλογίαν δὲ ἐδῶ ὀνομάζει ὄχι τὴν διὰ λόγων ἀνύμνησιν μόνον, ἀλλὰ καί διὰ τῶν ἔργων. Ἐταί πράγματι καί ἐγκωμιάζεται ὁ Θεός καί τιμᾶται. Αὐτὸ δὲ μᾶς προτρέπει νὰ λέμε καί ἡ εὐχή C: «'Ἄς γίνῃ ἄγιον τὸ ὄνομά Σου.»¹ ἦτοι, ὡς δοξασθῇ.

«Καθημερινῶς θά Σέ ὑμῶν καί θά δοξολογῶ τὸ ὄνομά Σου εἰς τὸν αἰῶνα καί εἰς ἄλλους τοὺς αἰῶνας» (στίχ. 2). Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει: «Εἰς τὸν αἰῶνα συνεχῶς». Αὐτὸ εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἔργον τῆς εὐσεβοῦς ψυχῆς, τὸ νὰ ψάλλῃ ὄμινους εἰς τὸν Θεόν, ἀφού προηγουμένως ἀπαλλαγῇ ὄλων τῶν θιαστικῶν φροντίδων. Καί τοῦτο, διότι θά ἦτο αἰσχρὸν πράγμα, ὁ λογικὸς ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος εἶναι πῶ πολῦτιμος ἀπὸ ὅλα τὰ ὀρατὰ δημιουργήματα, νὰ προσφέρῃ ὀλιγώτερα ἐγκώμια εἰς τὸν Θεόν ἀπὸ ὄλην τὴν ὄλην δημιουργίαν δὲν θά ἦτο μόνον αἰσχρὸν αὐτό, ἀλλὰ καί παράλογον. Πῶς δὲ δὲν θά ἦτο παράλογον, ἐὰν ὄσον αὐτὴ ἡ δημιουργία κάθε ἡμέρῃ καί κάθε ὄραν ἀναπέμπει δοξολογίαν εἰς τὸν Δεσπότην; Διότι λέγει ὁ ψαλμωδός D: «Οἱ οὐρανοὶ ὀμολογοῦν τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ καί τὸ στερέωμα ἀναγγέλλει τὸ ἔργον τῶν χειρῶν Του. Ἡ μία ἡμέρα μεταβιβάζει εἰς τὴν ὄλην ἡμέραν κάποιον μυστικὸν λόγον καί ἡ νύκτα ἀναγγέλλει εἰς τὴν ὄλην νύκτα κάποιον γινῶσιν (περὶ τοῦ Θεοῦ).»² Καί ὁ ἥλιος καί ἡ σελήνη καί ὁ ποικιλομορφὸς χωρὸς τῶν ἀστέρων καί ἡ ἄρμονία πάντων τῶν ὄλων δημιουργημάτων διακηρύσσουν τὸν δημιουργὸν τῶν. Ἐάν αὐτὸ συμβαίη μὲ τὰ ὄλλα δημιουργήματα, αὐτός, πού εἶναι πῶ πολῦτιμον πλῆσμα ἀπὸ ὅλα τὰ ὄλλα, ποῖας συγνώμης θά τύχῃ, ἐάν δὲν κἀνῃ αὐτὸ ἀλλὰ ζῆ κατὰ τρόπον, ὡστε νὰ θλασφημῆται ὁ δημιουργὸς τοῦ Θεοῦ; Καί τί θά ἀπολογηθῇ αὐτός, ἀφού δημιουργηθῇ διὰ νὰ εὐαρεστή τὸν φιλάνθρωπον Θεόν καί νὰ ἀπολαύσῃ τῆς μελλούσης θασιλείας, Ε καί παραμελεῖ αὐτὸν τοῦ τὸν προσοριῶν καί τὸνναντίον, ἀσχολεῖται μὲ θιαστικὰ πράγματα καί κοσμικὰς φροντίδας; Ὅμως ὁ ψαλμωδὸς δὲν ἦτο τέτοιος ἄνθρωπος, ἀλλὰ, τὸναντίον, καθ' ὄλον τοῦ τὸν Θεόν ὀμνοῦσε τὸν Θεόν καί μὲ τὰ λόγια τῶν καί μὲ τὰ ἔργα

3. Ματθ. 6, 9.
 4. Ἱεζ. 18, 2-3.

του. Διότι οφείλομεν πολλά εἰς τὸν Θεόν, ἐπειδὴ μᾶς ἐδημιούργησεν ἐκ τοῦ μηδενός καὶ μᾶς ἔκανε πολύτιμα πλάσματα καὶ, ἀφοῦ μᾶς ἔπλασε, μᾶς συγκρατεῖ εἰς τὴν ζωὴν καὶ καθημερινῶς φροντίζει διὰ τὸν καθένα χωριστὰ καὶ διὰ δούλους καὶ διὰ φανερά καὶ μυστικά καὶ βίαν τὸ βλέπομεν καὶ βίαν δὲν τὸ ἀντιλαμβάνομεθα.⁴⁶⁸ Ἄ Διότι ποῖος θὰ ἡμποροῦσε νὰ ἀπαριθμῆσῃ τὰ δρατὰ πράγματα, ποῦ ἔκανε ὁ Θεὸς δι' ἡμᾶς; τὴν ὑπηρεσίαν τῶν, τὴν ὁποῖαν μᾶς δίδουσι, τὴν διάπλασιν τοῦ σώματος, τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς, τὴν καθημερινὴν φροντίδα καὶ διακυβέρνησιν τοῦ μέ τὰ θαύματα, με τοὺς νόμους, με τὰς τιμωρίας, τὴν πολυμερῆ του πρόνοιαν, ἢ ὅποια εἶναι ἀσάλλητος, τὸ ἀποκορύφωμα ἕσαν τῶν ἀγαθῶν, ἀφοῦ δὲν ἐλυπήθη δι' ἡμᾶς οὐτὶ τὸν ἁγίου πνεύματος, διὰ τῶν μυστηρίων, τὰ ἀγαθὰ, ποῦ πρόκειται νὰ ἀπαλαύσωμεν εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν, τὰ μυστικά ἐκείνα ἀγαθὰ, ἧτοι τὴν βασιλείαν του, τὴν ἀνάστασιν, τὴν κληρονομίαν, ποῦ εἶναι γεμάτη ἀπὸ κάθε μακαριότητος καὶ εὐτυχίας; **Β** Διότι, ἐάν κανεὶς ἀπαριθμῆσῃ καθένα ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἀγαθὰ, θὰ καταλήξῃ νὰ ἀναγνωρίσῃ τὸ ἀπέραντον πλάτος τῶν εὐεργεσιῶν καὶ θὰ ἴδῃ διὰ πάσα ἀγαθὰ εἶναι οφειλέτης εἰς τὸν φιλόδουλον Θεόν, οὐκ ἐξ ἑαυτοῦ, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν μεγαλειότητα Του δοξάζει καὶ διὰ τὴν ἀναλλοίωτον οὐσίαν Του. Διότι καὶ δι' αὐτὴν τὴν οὐσίαν Του τοῦ χρεωστοῦμε ἕμουν καὶ εὐλογίαν καὶ διαρκῆ εὐχαριστίαν καὶ λατρίαν καὶ συνεχῆ ἀφοσίωσιν καὶ ὑπηρεσίαν.

Αὐτὸ, λοιπόν, φανερώων καὶ ὁ προφήτης λέγει· «Ὁ Κύριος εἶναι μεγάλος καὶ πρέπει νὰ ὑμῆται ὑπερβολικὰ καὶ τοῦ μεγαλείου Του δὲν ὑπάρχει τέλος» (στίχ. 3). Διότι, ἀφοῦ εἶπε· «Θὰ εὐλογίσω καὶ θὰ ὑμνήσω», τῶρα δεικνύει, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τοὺς ἕμουν, οὐτὶ ἀπὸ τὰς δοξολογίας μας, οὐτὶ προστίθεται κατὰ εἰς τὴν δόξαν Του διὰ τῶν ἐγκωμίων αὐτῶν, ποῦ τὸν ὑπερβαίνει. **Γ** Διότι ἡ οὐσία Του εἶναι ἀναλλοίωτος καὶ, μὴ ἔχουσα ἀνάγκη οὐδενός, τίποτε ἄλλο δὲν χρειάζεται ἐπι πλέον. Ἐκείνοι δέ, ποῦ τὸν ἕμουν, αὐτοὶ γίνονται ἐνδοξότεροι. Ὅχι δὲ μόνον δι' αὐτὸ, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ὑπέροχον δόξαν Του οφείλομεν νὰ τὸν ἐγκωμιάζωμεν. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ προφήτης, θέλων αὐτὸ νὰ δηλώσῃ, λέγει· «Ὁ Κύριος εἶναι μεγάλος καὶ πρέπει νὰ ὑμῆται ὑπερ-

βολικὰ» ἧτοι, τίποτε δὲν τοῦ χρειάζεται. Τί σημαίνει «Ἄνετός»; Σημαίνει, ὅτι ὁ Θεὸς ἀξίζει νὰ δοξάζεται καὶ μὲ ἐγκώμια καὶ ἕμουν νὰ δοξολογῆται· οὐκ ἀπλῶς εἶναι «Ἄνετός» ἀλλὰ καὶ «ὑπερβολικὰ» δι' αὐτὸ καὶ ὁ ψαλμῶδός προσέθεσε καὶ τὸ ἔξης· πόσον ὁ Θεὸς εἶναι ἀξίως ἐπαίνου, ὁ ψαλμῶδός δὲν δύναται νὰ περιγράψῃ καὶ δι' αὐτὸ λέγει ἐπιπροσθέτως· «Καὶ τοῦ μεγαλείου Του δὲν ὑπάρχει ὄριον». Αὐτὸ ἄλλος ἐρμηνεύτης τὸ εἶπε μετὰ τὸ «Ἐλευσεῖς». **Δ** Ἡ ἔννοια τῶν λόγων αὐτῶν εἶναι ἡ ἔξης· «Ἐπειδὴ ἔχεις μέγαν Δεσπότην, νὰ γίνῃς καὶ Σὺ μέγαν ἄριστος καὶ νὰ ἀπαλλαγῇς ἀπὸ τὰ βιωτικά πράγματα. Νὰ ἀποκτήσῃς φρόνημα ἀνώτερον ἀπὸ τὴν ὑπεραμνηστικὴν τῶν πραγμάτων τῆς παρουσίας ζωῆς, οὐκ ἐνὰ νὰ γίνῃς παράλογος καὶ ὑπερήφανος, ἀλλὰ διὰ τὴν γίνῃς μεγαλόφρων καὶ μεγαλόμυθος, διότι εἶναι ἄλλου πράγμα ἡ ὑπερηφάνεια καὶ ἄλλον ἡ μεγαλομυθία. Διότι ὑπερηφάνος εἶναι ἐκεῖνος, ποῦ καυχᾶται διὰ μικρὰ πράγματα καὶ περιφρονεῖ τοὺς συνδούλους του· ὑψηλόφρων δὲ εἶναι αὐτός, ποῦ εἶναι ταπεινόφρων καὶ ἀδιαφορεῖ διὰ τὰ φανταστικά πράγματα τῆς παρουσίας ζωῆς.

Ε Ποῦ, λοιπόν, εἶναι αὐτοί, ποῦ λέγουσι ὅτι γνωρίζουν τὸν Θεὸν τόσο, ὅσον Αὐτὸς γνωρίζει τὸν ἑαυτόν Του; Ἄς ἀκούσωμεν τὸν προφήτην, ποῦ λέγει· «Τοῦ μεγαλείου Του δὲν ὑπάρχει ὄριον» καὶ ἄς αἰσθανθοῦν ἐντροπὴν διὰ τὴν τρέλλαν τῶν. «Ἡ κάθε γενεὰ θὰ ἐγκωμιάσῃ τὰ ἔργα Σου» (στίχ. 4). Ὁ ψαλμῶδός κάνει ἐδῶ, ὅτι συνήθως πρότερον. Διότι, ἀφοῦ θαυμάσῃ τὴν μεγαλωσύνην του, τὴν δόξαν του, κατόπιν ἐργεταί· καὶ εἰς τὴν ἀπόδειξιν ἀπὸ τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ. Τὸ ἴδιον, λοιπόν, κάνει καὶ **Δ**δδ καὶ λέγει·⁴⁶⁹ Ἄ «Ἡ κάθε γενεὰ θὰ ἐγκωμιάσῃ τὰ ἔργα Σου», δεικνύων ἔτσι ἀπὸ τὰ ἔργα τὴν μεγαλωσύνην Του. Δηλαδή, αὐτὸ δὲν συνέθη μόνον ἐπὶ ἕνα ἢ δύο ἢ τρία χρόνια καὶ μετὰ ἐλησημονήθη, ἀλλὰ ἐπεκτείνεται εἰς ἅπαν τὸν παρόντα αἰῶνα, ὥστε ἡ κάθε γενεὰ νὰ μεγαλεπὶ τὰ δημιουργήματά Του. Διότι αὐτὸ σημαίνει τὸ· «Ἡ κάθε γενεὰ» καὶ ἡ παρούσα, λέγει, καὶ ἡ ἐπομένη καὶ ἡ μεθεπομένη καὶ ἡ μετέπειτα καὶ καθεμία ἀπὸ τὰς ἐργομένων γενεᾶς καὶ ἡ δημιουργία πάλιν ἀσάντως ἐπεκτείνεται εἰς ἅπαν τὸν χρόνον, ἧτοι, ὁ οὐρανός, ἡ γῆ, ἡ θάλασσα, ὁ ἀέρας, αἱ λίμναι, αἱ πηγαί, οἱ ποταμοί, τὰ σπέρματα, τὰ φυτὰ, τὰ χόρτα καὶ ἡ ἀπὸ αὐτὰ εὐεργεσία ἡ πορεία τῆς φύσεως οὐδέποτε διακόπτεται, ἧτοι **Β**

αί θρογαί, αἱ διαρκῶς ἐναλλάσσόμεναι μεταβολαί, ἡ μόκτα, ἡ ἡμέρα, ὁ ἥλιος, ἡ σελήνη, τὰ ἀστέρια, ὅλα τὰ ἄλλα, ἐπὶ πλεον δε τὰ ἐκτός ἀπό αὐτά, τὰ ὅποια συμβαίνουν εἰς κάθε γενεάν καὶ εἰς τὴν ἀτομικὴν μας ζωὴν καὶ εἰς τὴν κοινωσίαν πρὸς διόρθωσιν, πρὸς ἐδεργείαν ἀλοκλήρου τοῦ ἀνθρώπινου γένους· τέτοια εἶναι τὰ θαύματα, ποῦ συνεχῶς ἔγινον εἰς τοὺς Ἰουδαίους, τὰ θαυματουργικὰ σημεῖα, ἡ φροντίς του διὰ τὴν εὐφορίαν τῶν καρπῶν, ἡ πρόνοια του διὰ τὰς νίκας ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν, ἡ πρόνοια εἰς ὅλα τὰ ἄλλα γεγονότα, ὅπως ἐξεδηλώθη κατὰ τοὺς χρόνους τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν ἀποστόλων, κατὰ τὴν περίοδον τῶν διαγωγῶν· τὰ γεγονότα αὐτὰ ἦσαν περισσότερα καὶ πολὺ μεγαλύτερα ἀπὸ τὰ παλαιὰ τέτοια δὲ γεγονότα συνέβησαν καὶ κατὰ τὴν ἰδικὴν μας γενεάν. **Γ** Διότι δὲν ὑπάρχει καμμία στιγμή εἰς τὴν ῥοήν του χρόνου, ποῦ νὰ μὴ ἐκδηλοῦται ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ, ἐχωριστὰ ἀπὸ αὐτὰ τὰ γεγονότα ποῦ ἀναφέρονται εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους μαζί.

«Καὶ θὰ ἐξαγγελίουν τὴν δυνάμιν Σου». Ἡ δυνάμις τοῦ Θεοῦ, λέγει ὁ ψαλμωδός, ἐξαγγέλλεται καὶ διακηρύσσεται καὶ μὲ τὰς ἐδεργείας καὶ μὲ τὰς τιμωρίας. Διότι δὲν παραμελεῖ ὁ Θεὸς τὴν φροντίην διὰ τὴν ζωὴν μας μὲ κάθε τρόπον καὶ συνεχῶς.

«Τὴν μεγαλειώδη δόξαν τῆς ἀγιότητός Σου θὰ διακηρύξουν καὶ θὰ ὁμολογήσουν τὰ θαυμασὰ Σου ἔργα» (στῆχ. 5). Ἄλλος ἑρμηνευτὴς λέγει: «Τὴν ὀρασιότητα τοῦ ἐγκοσμοῦ Σου καὶ τὰ λόγια τῶν παραδόξων ἐδεργείων Σου θὰ ὁμολογήσουν». Ἐπειδὴ ὠμίλησε περὶ τῆς δυνάμεως, τώρα δεικνύει ὅτι αὐτὴ ἡ δυνάμις εἶναι τεραστία. **Δ** Διότι δὲν ἔκασεν τοῦ Θεοῦ ἡ δυνάμις συνηθισμένα καὶ τυχεὰ ἔργα, ἀλλὰ διαρκῶς ἐπιτελοῦσε τόσον θαυματουργικὰς καὶ παραδόξους πράξεις, ποῦ ὑπερέβαιναν τὴν ἱκανότητα τῆς ἀνθρώπινης φύσεως, ὥστε τὰ συμβαίνοντα ἦσαν πλήρη θαυμάτων καὶ θείας δόξης. Σκέψου, λοιπόν, τὰ συμβάντα εἰς τὴν Αἴγυπτον, εἰς τὴν Πολιανσίην, κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἀβραάμ, τοῦ Ἰσαάκ καὶ τοῦ Ἰωσήφ· σκέψου πάλιν αὐτὰ, ποῦ συνέβησαν εἰς τὴν Αἴγυπτον, κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Μωϋσῆ, εἰς τὴν ἔρημον καὶ μετὰ τὴν εἰσοδὸν (εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας)· σκέψου πάλιν αὐτὰ, ποῦ συνέβησαν, κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἀλχημαλωσίας, ἐπὶ Νοβουχοδονόσορ, εἰς τὴν κομινον (μὲ

τοὺς τρεῖς καίδας) μὲ τὰ λιοντάρια, τὰ μετὰ τὴν ἐπιστροφήν (εἰς τὴν γῆν τῶν πατέρων) καὶ τὰ συμβάντα κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν προφητῶν. **Ε** Διότι ὅλα αὐτὰ διακηρύττον τοῦ ἀνεργούντος Θεοῦ τὴν δυνάμιν, τὴν δόξαν, τὸ μεγαλεῖον καὶ ἦσαν γεγονότα ἐκπληκτικὰ καὶ κατ' ἐξοχὴν θαυμασὰ.

«Καὶ θὰ διηγηθοῦν τὴν δυνάμιν τῶν φοβερῶν Σου ἔργων καὶ θὰ ὁμολογήσουν τὴν μεγαλωσίην Σου» (στῆχ. 6). Μὲ τὰ λόγια αὐτὰ ὁ ψαλμωδός δεικνύει, ὅτι ἡ δυνάμις τοῦ Θεοῦ εἶναι κατάλληλος καὶ ἔτοιμος καὶ διὰ τὰ δύο, ἦτοι καὶ διὰ τὰ ἐδεργετὴ καὶ διὰ τὰ τιμωρητ., καὶ τὰ γεγονότα, ποῦ ἀνεφέρθησαν ἀνωτέρω, εἶχον τὴν σφραγίδα καὶ τῶν δύο αὐτῶν ἐδεργείων του, τῆς ἐδεργείας καὶ τῆς τιμωρίας. Πλὴν ὅμως εἶναι δυνατόν νὰ ἴδῃ κανεὶς αὐτὴν τὴν σφραγίδα τῆς θείας ἐδεργείας ὅχι μόνον εἰς τὰ τότε συμβάντα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν δημιουργίαν 479 Α πολλὰ δὲ εἶναι τὰ μέσα, δι' ὧν ἐκφράζεται κάθε μία ἀπὸ τὰς δύο πλευρὰς τῆς ἐδεργείας τοῦ Θεοῦ· ὅπως, π.χ. τὰ μέσα, μὲ τὰ ὅποια ἐκφράζονται τὰ φοβερὰ φαινόμενα, εἶναι αἱ ἀστραφαί, αἱ θροναί, αἱ θεομήνια, οἱ κεραυνοὶ, αἱ ἀσθένειαι, τὰ χιόνια, τὸ χαλάζι, ἡ πύχη (ἐρυσίβη), ὁ παγετώνας, αἱ πυρκαϊαί, οἱ κατακλύσμοι· ἀνάμεσα δὲ εἰς τὰ ἔρπετα, εἶναι οἱ δράκοντες, οἱ σκορπιοί, τὰ φίδια, καὶ ἀνάμεσα εἰς τὰ πτηνὰ, ἡ ἀκρίδα· ἀνάμεσα δὲ εἰς τὰ μικρόζωα ἢ σκυλῶμα καὶ ἡ κάμητι· αὐτὰ δὲ κατ' ἐξοχὴν εἶναι μέσα ἐκδηλώσεως τῆς θείας προνοίας, τὰ ὅποια κάνουν τοὺς ἀνθρώπους νὰ ἐπιστρέφουν εἰς τὸν Θεόν, τοὺς ἀπαλλάσσουν ἀπὸ τὴν ὀκνηρίαν, τοὺς ἀφυπνίζουν ἀπὸ τὸν θαρρὸν ὕπνον καὶ τοὺς ὀδηγοῦν ἀπὸ τὸν λήθαρον εἰς τὴν ἀγρυπνήσιν. Ἡ δυνάμις βίως τοῦ Θεοῦ δὲν στρέφεται μόνον εἰς τὰ ἀνωτέρω, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ἀντίθετα αὐτῶν.

Β Δι' αὐτὸ ὁ ψαλμωδός, θέλων νὰ μᾶς διδάξῃ δι' αὐτὰ, ἄφω ἔειπεν· «Καὶ τὴν δυνάμιν τῶν φοβερῶν ἐδεργείων Σου θὰ ἐξιστοροῦν καὶ τὸ ἀπέραντον μεγαλεῖον Σου θὰ διηγοῦνται», προσέθεσε· «Τὴν ἀνάμνησιν τοῦ πλήθους τῶν ἐδεργείων τῆς καλοκαγαθίας Σου θὰ διακηρύξουσιν» (στῆχ. 7α). Ἄλλος ἑρμηνευτὴς λέγει· «Τῆς ἀγαθότητός Σου»· «Καὶ θὰ χαίρονται διὰ τὴν ἐκδηλώσιν τῆς δικαιοσύνης Σου» (στῆχ. 7β). Τὸ τελευταῖον ἡμιστίχιον ἄλλος ἑρμηνευτὴς ἀπέδωκεν ὡς ἑξῆς· «Καὶ τὰς ἐλεημοσύνας Σου θὰ ἐγκωμιάζουσιν». Ἥμεῖς δὲ θεωροῦμεν ἀναγ-

καῖον, ὅπως ἀπαριθμήσωμεν ἐκεῖνα τὰ φοβερά μέσα σωτηρίας, ἔτσι νὰ ἀναφέρωμεν καὶ τὰ ἀντίθετα τούτων· αὐτὰ δὲ εἶναι τὰ ἐξῆς. Ἀπὸ τὰ αἰσθητὰ καὶ αὐτὰ ποῦ εἶναι γύρω μας, εἶναι αἱ ἐτήσιοι μεταβολαὶ τοῦ καιροῦ, αἱ ἡμέραι, οἱ κῆποι, τὰ λιθάδια, τὰ διάφορα ἄνθη, τὸ πόσιμον νερὸ καὶ τὸ γλυκὸ νερὸ, ἡ χρησιμότης τῶν θρογῶν, τὰ γεννήματα τῆς γῆς, Ὡς οἱ διάφοροι καρποὶ, τὰ διάφορα δένδρα, οἱ εὐνοϊκοὶ ἄνεμοι, τὸ ἥλιακόν φῶς, ἡ ἀσληνικὴ ἀκτινοβολία, ὁ πολυποικίλος χορὸς τῶν ἀστέριων, ἡ ἡαυχία τῆς νυκτός· ἀπὸ δὲ τὰ ἀλόγα ζῶα, εἶναι τὰ πρόβατα, τὰ θόδια καὶ τὰ γίδια ἀπὸ τὰ ἀγρία ζῶα εἶναι τὰ ζαρκάδια, τὰ ἐλάφια, οἱ λαγοὶ καὶ ἄλλα, ἀκόμη πῶ πολλὰ ἀπὸ τὰ πτηνά, εἶναι αἱ Ἰνδικαὶ ὄρνιθες· καὶ ἀνάμεσα εἰς αὐτὰ τὰ δημιουργήματα ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ ἴσῃ ὄχι μόνον αὐτὰ, ποῦ τιμωροῦν, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ ποῦ εὐεργετοῦν πολὺ περισσότερο ἀπὸ ὅσον ἐλάπτουν καὶ τιμωροῦν. Τὰ μὲν μερικά ἀπὸ αὐτὰ τὰ δημιουργεῖ πρὸς ἐκφοβισμὸν· ἂν δὲ κάποτε ἐπιφέρῃ τιμωρίαν μὲ αὐτὰ, τὸ κάνει δι' ἐκείνους, οἱ ὅποιοι δὲν διαρθώνονται μὲ τὸν ἐκφοβισμὸν, λόγῳ τῆς μεγάλης τῶν ἀνασθησίας.

Β Εἰς αὐτοὺς δὲ ἀποδεικνύεται μεγαλόδωρος καὶ λαμπρὸς καὶ στέλλει αὐτὰ πρὸς δοκιμασίαν ὄχι μόνον εἰς τοὺς ἀξίους, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτοὺς, ποῦ δὲν ἀξίζουν.

Προνοῶν, λοιπὸν, διὰ τὴν σωτηρίαν μας μὲ διαφόρους τρόπους ὁ Θεὸς, πότε κάνει αὐτὰ καὶ πότε ἐκεῖνα, περισσότερας δὲ φορές ἐκεῖνα, ἐπειδὴ θέλει μόνον ἐκεῖνα (τὰ φοβερά). Διότι δι' αὐτὸ καὶ ἠπειλήσε μὲ τὴν γένειαν, ὄχι διὰ νὰ τὴν στρέψῃ ἐναντίον μας, ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ τὴν στρέψῃ καὶ αὐτὴν μὲν τὴν ἐτοίμασε διὰ τὸν διάβολον. Διότι λέγει: «Πηγαίνετε εἰς τὴν φωτιάν, ποῦ εἶναι ἐτοίμασμεν διὰ τὸν διάβολον»⁵ ἐνῶ τὴν θουαίλειαν τοῦ ἐτοίμασε διὰ τοὺς ἀνθρώπους, δεικνύων ἔτσι, ὅτι δὲν θέλει νὰ ρίψῃ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν γένειαν.

«Ὁ Κύριος εἶναι εὐσπλαγχνικός καὶ ἐλεῆμων καὶ μακρόθυμος καὶ πολυεὐσπλαγχνος. Ἐ Ὁ Κύριος εἶναι ἀγαθὸς εἰς τὰ ὀμπαντα καὶ αἱ εὐσπλαγχνία Του ἐπεκτείνονται εἰς ὅλα τοῦ τὰ δημιουργήματα» (στῆ. 8-9). Βλέπεις, ὅτι καὶ ὁ προφήτης ἀσχολεῖται μὲ αὐτὰ τὰ περισσότερον ἀγαθὰ καὶ τὰ ἐμπλουτίζει μὲ τὸν λόγον. Καὶ κάνει τοῦτο, διότι γνωρίζει καλῶς, ὅτι ὁ πλοῦτος τοῦ

5. Ματθ. 25, 41.

Θεοῦ εὐρίσκεται κυρίως εἰς αὐτὰ. Διότι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ σωθῇ κανεὶς, ἂν ὁ Θεὸς δὲν ἔσπελεν τὴν πολλὴν τοῦ φιλοφροσῖαν· καὶ δὲν ἠμποροῦσε νὰ παραμείνῃ κανεὶς, ἂν δὲν ἀπελάμβανε τῆς πολλῆς Του ἀγαθότητος. Δι' αὐτὸ καὶ ἔλεγεν⁶ Ἄ «Ἐγὼ εἶμαι, ὁ ὅποιος σῆνω καὶ διαγράφω τὰς ἀνομιὰς σου καὶ σὲ προστάτευσα καὶ ὑπεράσπισα εἰς τὰς ἀμαρτίας σου. Ὁ Κύριος εἶναι εὐσπλαγχνός καὶ ἐλεῆμων»⁷. Κιττάζε, πὺς δεικνύει τὴν ἀνέκφραστον φιλοφροσῖαν Του. Διότι δὲν συγγαρεῖ μόνον τοὺς ἀμαρτωλοὺς, ἀλλὰ καὶ προσβάλλει ἄλλον εἶδος τῆς φιλοφροσῖας ἀξέλογον, τὴν μακροθυμίαν ὥστε αὐτοὶ νὰ μετανοήσουν καὶ, ὁμοῦ μὲ τὴν φιλοφροσῖαν τοῦ αὐτοῦ νὰ σωθοῦν μὲ τὴν ἰδικὴν τῶν φροντίδων καὶ νὰ ἀποκτήσουν θάρρος καὶ παρησίαν ἀπὸ τὰ ἰδικὰ τῶν κατορθώματα. Δὲν εἶπε δὲ ἀπλῶς «εὐσπλαγχνός», ἀλλὰ «πολυεὐσπλαγχνός», δεικνύων, ὅτι δὲν δύναται νὰ μετρηθῇ αὐτὸ τὸ πολὺ τῆς εὐσπλαγχνίας τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ἐπεπερὶνῶ κάθε περιγραφήν. «Ὅμως μὲ αὐτὰ, ποῦ λέγει ἐν συννεγείᾳ, περιέγραψε, κατὰ τὸ δυνατόν, τὴν εὐσπλαγχνίαν τοῦ Θεοῦ λέγων· **Β** «Ὁ Κύριος εἶναι ἀγαθὸς εἰς τοὺς πάντας καὶ αἱ εὐσπλαγχνία του ἐπεκτείνονται εἰς ὅλα τὰ δημιουργήματα Του». Τὶ σημαίνει εἰς τοὺς πάντας; Καὶ εἰς τοὺς ἀμαρτωλοὺς, λέγει, καὶ εἰς αὐτοὺς, ποῦ ζοῦν εἰς τὴν παρονομίαν. Διότι, ὄχι μόνον οἱ δίκαιοι, οὐτε οἱ ἀσκούντες τὴν ἀρετὴν, οὐτε αὐτοὶ, ποῦ μετανοοῦν, ἀλλὰ καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι, διὰ μέσου αὐτῶν, τὰ ὅποια παθαίνουν διακρίπτουν τὴν εὐσπλαγχνίαν Ἀθεοῦ καὶ τὴν καλοκαγαθίαν Του. Καὶ ἂν μὲ ἐρωτῆση κανεὶς: εἰς ποῖον ἐδείξε τὴν ἀγαθότητά Του ὁ Θεός; ἢα τοῦ εἶπω: Τὴν ἐδείξεν ὄχι μόνον εἰς τὸν Ἀδελφόν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν Κάνν· ὄχι μόνον εἰς τὸν Νῶε καὶ εἰς τὰ παιδιά του, ἀλλὰ καὶ εἰς ἐκείνους, ποῦ κατεποτίστησαν ἀπὸ τὸν κατακλυσμὸν. Διότι τὰ πάντα ὁ Θεὸς ἐπιτελεῖ μὲ κίνητρον τὴν φιλοφροσῖαν.

Καὶ διὰ νὰ μάθῃς, **Γ** εἰς τίς δλους εἶναι ἀγαθός, σκέψου ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα. Εἶπέ μου, δὲν ἦτο ἀπόδειξις μεγάλης ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ τὸ γεγονός, ὅτι ἐκείνον τὸν ἀδελφοκτόνον (Κάνν), ὁ ὅποιος ἐτόλμησε νὰ κἀνῃ τέτοια σφαγὴν καὶ νὰ μολύνῃ τὴν δεξιὸν του καὶ νὰ καταπατήσῃ τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ, τὸν παρέδωκε εἰς τιμωρίαν,

6. Ψα. 48, 25.

πού ἦτο μάλλον νοθευσαί παρὰ τιμωρία, ὥστε καὶ ἐκεῖνον τὸν ἴδιον νὰ καθαρῖσθαι ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν, μὲ τὸ μῆκος τοῦ χρόνου, καὶ τοὺς ἄλλους νὰ διαπαιδαγωγῆσθαι μὲ ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ὑπέφερον ἐκεῖνος; Εἰπέ μου ἐπίσης, δὴν ἦτο ἀπόδειξις τῆς μεγάλης τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητος τὸ γεγονός, ὅτι ἐσταμάτησε τὴν κακίαν αὐτῶν, πού κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ κατακλισμοῦ ἦσαν ἀθεραπεύτα ἀσθενεῖς καὶ οὐτε μὲ ἀπεικία, οὐτε μὲ λόγια, οὐτε μὲ τίποτε ἄλλο δὲν μετανουθεύσαν. **Β** χρησαυσιάζεις, ἀντὶ φαρμάκου, τὸ κοινὸν χρέος τῆς φύσεως καὶ προκαλέσας ἐναντίον των τὸν διὰ τῶν ὕδατων ἐλαφρότατον θάνατον; Τὸ δὲ «εἰς πάντα» εἶναι δυνατόν νὰ ἴδῃς ὄχι μόνον εἰς τὰ παραδείγματα ταῦτα, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλα τὰ ἀσθητὰ, εἰς τὰ ζῷα, εἰς τὰ θηρία καὶ ἂν ἀκόμη κανεὶς ἤθελεν ἀνέσθῃ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἀγγέλους καὶ τοὺς ἀρχαγγέλους καὶ ἐκεῖ θὰ ἴδῃ τὴν πολλὴν ἀγαθότητα καὶ τοὺς πολλοὺς οἰκτιρμοὺς τοῦ Θεοῦ, διότι κάθε δημιουργία ἀπολαμβάνει τῆς πολλῆς τοῦ φιλανθρωπίας.

Αὐτὸ δὲ ἔχουν ὑπ' ὄψιν καὶ ὁ ψαλμωδὸς προσέθεσε: «**Ὡς** Σὺ διακηρύξουν, Κύριε, ὅλα Σοῦ τὰ ἔργα καὶ οἱ δοῖοί Σου ὡς Σὺ ἐγκωμιάσων» (στίχ. 10), **Ε** ἦτοι ὡς Σὺ εὐχαριστήσων, ἀναπέμποντες εἰς Σὺ ὕμνους, καὶ αὐτοί, πού ἔχουν τιμηθῆ μετὰ τὸ χάρισμα τῆς διαιτίας καὶ τὰ ἄλλα ὄντα, πού δὲν ἔχουν φωνήν. Διότι καὶ τὸ καθένα ἀπὸ τὰ ἄφωνα ὄντα ἔτσι ἔχει δημιουργηθῆ, ὥστε νὰ στέλλῃ πρὸς τὸν Θεὸν τὴν εὐχαριστίαν του μὲ τὸν ἰδικόν του τρόπον, καὶ ἂν εἶναι ἀφώνον, διὰ τῶν ἀνθρώπων, πού φλέπου καὶ ἀπολαμβάνουν. Καὶ ἐκεῖνα μὲν εὐχαριστοῦν μὲ τὴν οὐσίαν των, οἱ δὲ ἄνθρωποι μὲ τὴν διαγωγήν των καὶ μὲ τὰς πράξεις των, ⁴⁷² **Α** Δι' αὐτὸ καὶ δηλώνει αὐτὸ ὁ ψαλμωδὸς μὲ τὴν προσθήκην τοῦ: «Οἱ δοῖοί Σου ὡς Σὺ ἐγκωμιάσων». Ὅσοις δὲ ἐβδὸν ὀνομάζει τοὺς ἄγγελους, οἱ ὅποιοι ἐκτελοῦν τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ καὶ δὲν θεοδύζων μέσα εἰς τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὴν κακίαν.

«**Τὴν δόξαν τῆς βασιλείας Σου θὰ διακηρύξουν**» (στίχ. 11α). Τί σημαίνει τὸ «θὰ διακηρύξουν τὴν δόξαν»; Σημαίνει, ὅτι θὰ διακηρύξουν, ὅτι δὲν χρειάζεσαι τίποτε, λέγει ὁ ψαλμωδὸς ἐπίσης θὰ διακηρύξουν τὴν φιλανθρωπίαν, τὴν κηρυξομένην, τὸ ὅτι δὲν χρειάζεσαι τοὺς ὑπηκόους, τὸ ὅτι δεικνύεις δι' αὐτοὺς τὴν πρόνοιαν, τὸ ἀπροσπέλαστον φῶς Σου, τὸ ἀπεριγραπτὸν τῆς οὐσίας Σου, τὴν ἀκατάληπτον φύσιν Σου.

«**Καὶ τὴν πολλὴν ἰσχὺν Σου θὰ ἐξαγγείλουν**» (στίχ. 11β). ἦτοι θὰ διακηρύξουν τὴν ἀκαταμάχητον καὶ ἀδούλωτον δυνάμιν Σου. **Β** ὄχι, διότι Σὺ ἔχεις ἀνάγκην αὐτῶν τῶν ἡμῶν καὶ τῶν ἐγκωμίων, ἀλλὰ χρειάζονται δι' αὐτοὺς, πού τὰ λέγουν, ὥστε καὶ τοὺς ἄλλους νὰ διδάξουν καὶ νὰ τοὺς κάνουν μετόχους τῆς ὑμνωδίας αὐτῆς. Δι' αὐτὸ προσέθεσον ὁ ψαλμωδὸς: «**Διὰ** νὰ κάνουν γνωστὰς εἰς τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων τὴν πολλὴν δυνάμιν Σου καὶ τὴν ἐνδοξον μεγαλοπρέπειαν τῆς βασιλείας Σου» (στίχ. 12). Δεικνύει δὲ μὲ αὐτὰ τὰ λόγια, ὅτι διὰ νὰ μάθουν οἱ ἄλλοι τὴν πολλὴν δυνάμιν τοῦ Θεοῦ, ἀποδέχεται αὐτὸς τοὺς ἐπαίνους, Μεγάλη, λοιπόν, εἶναι ἡ δύναμις, μεγάλη ἡ δόξα, μεγάλη ἡ ἀυτῆς, μεγάλη καὶ ἀνέκφραστος, καὶ ὄχι μόνον ἐπεριτὰ κάθε περιγραφήν, ἀλλὰ καὶ καταβάλλει κάθε νοῦν ἀνθρώπινον. **Γ** Ἄλλ' ἡ πολλὴ καὶ ἀνέκφραστος αὐτῆς δύναμις τοῦ Θεοῦ χρειάζεται αὐτοὺς, πού νὰ τὴν διακηρύξουν λόγῳ τῆς ἀνοησίας τῶν πολλῶν. Διότι καὶ ὁ ἥλιος εἶναι ἀστὲρ φωτεινότερον καὶ ὁμοῦ αὐτοί, πού εἶναι ἄρρωστοι εἰς τὰ μάτια δὲν βλέπουν τὸ φῶς του: ἔτσι, λοιπόν, καὶ ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ εἶναι λαμπρότερα ἀπὸ κάθε ἥλιον, ἀλλ' αὐτοὶ εἶναι διεστραμμένοι εἰς τὰς σκέψεις καὶ ἔχουν κλεισθεὶ τὰ αὐτιά των. ἔχουν ἀνάγκην μεγάλης φροντίδος, ὥστε νὰ φωτισθῇ ἡ διάνοια των.

Πρέπει, λοιπόν, συνεχῶς νὰ ὑπειθυμίζωμεν εἰς αὐτοὺς τοὺς ἀνοήτους καὶ νὰ φυτεῖωμεν εἰς τὸν νοῦν των τὴν περὶ τῶν ἔργων αὐτῶν τοῦ Θεοῦ διδασκαλίαν. Ἀκούσθω ὁ ψαλμωδὸς, ἐπειδὴ ἀνέφερε τὴν δόξαν τῆς βασιλείας καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν **Δ** καὶ παρῆκαμμεν αὐτῆς χωρὶς νὰ τὰς διασαφηνίσῃ, ἀπαλαμβάνει καὶ λέγει, ὅσον τοῦ εἶναι δυνατό, τί εἶναι ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ καὶ προσθέτει: «**Ἡ βασιλεία Σου, εἶναι βασιλεία αἰώνιος**» (στίχ. 13). Εἶναι βασιλεία λέγει ὄχι μόνον τῶν παρόντων, ἀλλὰ καὶ τῶν μελλόντων, διότι εἶναι ἀτελείωτος καὶ ἀπέραντος καὶ μόνη αὐτῆς εἶναι αἰώνια. «**καὶ ἡ κυριαρχία Σου ἐπεκτείνεται εἰς ὅλας τὰς γενεάς**» (στίχ. 13). Κύριάζει καὶ ἀπὸ αὐτῶν τὰ λόγια τὸν αἰῶνον χαρακτηρα αὐτῆς τῆς βασιλείας. Ἐπεκτείνεται εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην, εἰς ὅλους τοὺς αἰῶνας, εἰς ὅλους τοὺς χρόνους.

«**Ὁ Κύριος εἶναι ἀληθὴς καὶ ἀξιόπιστος εἰς ὅλα τὰ λόγια του καὶ ἅγιος εἰς ὅλα τὰ ἔργα**» (στίχ. 13α).

Ἄφου ὠμίλησεν ὁ ψαλμωδὸς διὰ τὸν αἰώνιον χαρακτήρα τῆς βασιλείας, διὰ τὸ θέβαιον καὶ σταθερὸν καὶ ἀμετακίνητον αὐτῆς, ἔ τῶρα ὁμιλεῖ καὶ περὶ τῆς σταθερότητος τῶν λόγων τοῦ Θεοῦ. Διότι τὸ «Πιότης» σημαίνει θέβαιος, ἀληθινός. Ἐάν δὲ ὁ Θεὸς εἶναι πιστός, τότε πιστά θὰ εἶναι τὰ ὑπ' αὐτοῦ λεγόμενα. Ὅπως ἀκριθῶς ἡ βασιλεία του εἶναι ἀλόγητος καὶ δὲν γνωρίζει τέλος, ἔτσι καὶ τὰ λόγια του εἶναι σταθερά καὶ θέβαια. Ὅστε λοιπὸν ἐκεῖνη (ἡ βασιλεία) σταματᾷ, οὔτε αὐτὰ (τὰ λόγια) ἀχρηστεύονται. Ἐάν δὲ δὲν ἀχρηστεύονται τὰ λόγια, τότε ὅπωσδήποτε πρέπει νὰ ἀκολουθήσουν τὰ ἔργα. 478 Ἀ Ἐάν δὲ κάποτε εἶπε κάτι καὶ δὲν ἔγινε, καὶ αὐτὸ ἀποτελεῖ ἀπόδειξιν τῆς ἀληθείας του. «Εἰς περίπτωσιν, ποῦ θὰ ἀποφασίσω νὰ καταστρέψω ἕνα ἔθνος ἢ μίαν θασαίλειαν, ἐκδίδωμ ἀπόφασιν καταστροφῆς καὶ ἐξαφανισμοῦ του, καὶ ἐκεῖνο τὸ ἔθνος ἐπιστρέφει εἰς Ἐμὲ καὶ μετανοήσῃ διὰ τὰς ἁμαρτίας του καὶ ἐγὼ θὰ μετανοήσω δι' ἑσὰ εἶπα, θὰ εἰς κἀνάντιόν του». 7 Καὶ διὰ τοὺς ἀγαθοὺς ἀνθρώπους ὁμοίως λέγει «Ἀγαθὰ πράγματα θὰ εἶπω δι' αὐτοὺς καὶ ἂν ἀλλάξουν διαγωγὴν, θὰ μεταβάλω καὶ ἐγὼ αὐτὰ, ποῦ εἶπα δι' αὐτοὺς». 8

Καὶ ἄγισ εἰς ἔλα Του τὰ ἔργα. Τί σημαίνει «Ὁσιος»; Ἀμετάκλητος, οσιώτῃς, καθαρός, ἀμόλυντος, μὴ δίδωμ εἰς κανένα καμμίαν ἀφορμὴν πρὸς κατηγορίαν.

Ὁ Κύριος στηρίζει ἄλους, ὅσοι εἶναι ἔτοιμοι νὰ πέσουν κάτω καὶ σηκῶναι αὐτοὺς, ποῦ ἔχουν καταπέσει καὶ συντριβῆ (στὴν 14). Β Ἄφου εἶπεν ὁ ψαλμωδός, ὅτι ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀπέραντος, καὶ ὅτι τὰ λόγια του εὐαὶ ἀληθινά, καὶ ὅτι τὰ ἔργα του εἶναι ἀμετάκλητα, καὶ ἄφου ὠμίλησε διὰ τὴν δόξαν καὶ μεγαλοπρέπειάν Του, ἐπανέρχεται εἰς τὴν φιλιανθρωπίαν, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ καὶ αὐτὴ μεγίστην δόξαν τῆς βασιλείας Του. Τονίζει δηλαδὴ ὁ ψαλμωδός, ὅτι ὁ Θεὸς ὄχι μόνον κρατεῖ ὀρθίους αὐτοὺς, ποῦ στέκονται ὀρθοί, ἀλλὰ καὶ δὲν ἐπιτρέπει νὰ πέσουν αὐτοί, ποῦ πρόκειται νὰ καταπέσουν καὶ ὅτι ἀνιψώνει τοὺς πεσμένους καὶ τὸ πλέον ἀξιοθαύμαστον εἶναι, ὅτι ἄλους στηρίζει ἀνεξαιρέτως ὄχι τὸν τάδε μόνον, ἀλλὰ ἄλους, ἔστω καὶ ἔν εἶναι δοῦλοι ἢ πτωχοὶ ἢ ἀσημάντοι ἢ κατὰγονται ἀπὸ ἀσημάντων καταγωγῆν. Δι-

7. Ἱερμ. 18, 7-8.
8. Ἱερμ. 18, 9-10.

ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ Δεσπότης ἄλων καὶ δὲν παραδέλλεται τοὺς πεσμένους, οὔτε ἀδιαφορεῖ δι' αὐτοὺς, ποῦ ἀπειλοῦνται μὲ πτώσει. Αὐτὸ δὲ κάνει δι' ἄλη τὴν δημιουργίαν, C Ἄλλὰ καὶ διὰ τὸν καθένα χωριστά.

Ἐάν δὲ μερικοὶ ἀπὸ αὐτῶν, ποῦ ἔχουν πέσει, δὲν σηκώνονται αὐτὸ δὲν ὀφείλεται εἰς Ἄδόν, ποῦ θέλει νὰ τοὺς σηκῶσῃ, ἀλλὰ εἰς ἐκεῖνους τοὺς ἰδιοὺς, ποῦ δὲν θέλουν νὰ σηκῶσυν. Διότι καὶ τὸν πεσόντα Ἰούδαν ἠθέλησε νὰ σηκῶσῃ καὶ δι' αὐτὸ ἔκανε τὸ πᾶν, ἀλλ' ἐκεῖνος ὅμως δὲν ἠθέλησε. Τὸν δὲ Δαβὶδ, ὅταν εἶπεν, τὸν ἐσήκωσε καὶ τὸν ἔκανε δυνατὸν. Τὸν Πέτρον, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ πέσῃ τὸν ἐσήκωσε. Καὶ ἄκουσε πᾶς τὸν ἐσήκωσε «Σίμων, Σίμων», τοῦ λέγει, «νὰ, ὁ σατανᾶς ἠθέλησε νὰ σὰς κοσκινήσῃ σάν τὸν αἰτάρι ἐγὼ ὅμως προσηύχθην διὰ Σέ, ὥστε νὰ μὴ γαθῆ ἡ πίστις σου». 9 Κατόπιν τονίζει καὶ ἄλλο εἶδος εὐεργεσίας, διότι εἶναι πολυποικίλος καὶ παντοειδὴς ἡ φροντίς Του. D «Τὰ μάτια ἄλων στρέφουν εἰς Σέ τὴν ἐλπίδα των καὶ Σὺ τοὺς δίδεις τὴν τροφήν των εἰς τὴν κατάλληλον στιγμήν» (στὴν 15). Εἶδες, πᾶς εἶδειν ὁ ψαλμωδός, ὅτι ὁ Κύριος εἶναι ἀγαθὸς εἰς ἄλους καὶ εὐσπλαγχνίζεται ἔλα τὰ δημιουργημάτα Του; Αὐτὸ ἀκριθῶς, ποῦ ἀναφέρεται εἰς τὰ Εὐαγγέλια «Ὅτι ἀνατέλλει τὸν ἥλιόν Του εἰς τοὺς δικαίους καὶ τοὺς καλοὺς καὶ δίδει τὴν τροφήν εἰς τοὺς δικαίους καὶ εἰς τοὺς ἀδίκους», 10 αὐτὸ καὶ ἐδῶ ὑπαινίσσεται ὁ ψαλμωδός με τὰ λόγια του «Καὶ Σὺ τοὺς δίδεις τὴν τροφήν των εἰς τὴν κατάλληλον στιγμήν». Διότι δὲν εἶναι αἱ τροφαὶ, τὸ χῶμα καὶ ὁ ἀέρας, ποῦ συνηθίζουμ νὰ παράγουν τοὺς καρπούς, ἀλλὰ ἡ θεῖα του προσταγὴ κάνει τὰ δένδρα νὰ καρποφοροῦν.

Ἐ Ἡ δὲ ἔκφρασις ἐν εὐκαιρίᾳ σημαίνει, ὅτι τὰ πάντα ἔχουν καθορισθῆ εἰς τοὺς διαφόρους καιροὺς καὶ παράγονται κατὰ τὰς διαφόρους ἐναλλαγὰς τοῦ καιροῦ. Διότι αὐτὴ ἡ χάρις δεικνύει κατ' ἐξοχὴν τὴν σοφίαν Του, ὅτι δηλαδὴ ὄχι ἔλα μαζί, οὔτε τὸ καθένα χωριστά, ἀλλὰ κατὰ τὴν διάρκειαν ἑαυτοῦ τοῦ χρόνου μοιράζει τὴν παραγωγὴν τῶν τροφῶν, ὥστε καὶ ὁ γεωργὸς νὰ ἀναπαύεται καὶ τὰ προϊόντα νὰ μὴ καταστρέφονται. Τὸ ἐν εὐκαιρία», λοιπὸν, σημαίνει ἡ αὐτὸ ποῦ εἶπαμε προηγουμένως,

9. Λευκ. 22, 31-32.
10. Ματθ. 5, 45.

ἔτι δηλαδὴ ἔχει διαμοιράσει τὸ κάθε προϊόν εἰς τὴν κατὰλληλον στιγμήν, 474 Α ἢ ὅτι δίδει τὴν τροφήν εἰς ἐκείνους, ποῦ τὴν θέλουν καὶ τὴν ἔχουν ἀνάγκην. Καὶ διατὶ εἶπε, λέγει ὁ ψαλμωδὸς, ὅτι «τὰ μάτια δίων ἔχουν στραμμένην τὴν ἐλπίδα τῶν οὐ ζήνων;» Ἄν καὶ ὑπάρχουν πολλοί, αὐτοί, δηλαδὴ ποῦ εἶναι ἀσθεεῖς, οἱ ὅποιοι λέγουν, ὅτι τὰ θύνα λειτουργοῦν ἀπὸ μόνου τῶν καὶ κατὰ τρόπον αὐτόματων. Ἐδῶ διως ἀναφέρεται εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ πράγματος, ὅπως ἀκριβῶς καὶ εἰς ἄλλα σημεῖα, ὅταν λέγῃ: «Αὐτὸς δίνει τροφήν εἰς τὰ μικρὰ τῶν κορακίων, τὰ ὅποια μὲ τοὺς κριγμοὺς τῶν ὄν ἐπικαλοῦνται;» ἂν καὶ τὰ ζῶα εἶναι ἀλόγια. Καὶ πάλιν λέγει ὁ ψαλμωδὸς: «Τὰ μικρὰ τῶν λέοντων θρυγῶνται, διὰ τὴν ἀπάσχον καὶ διὰ τὴν ζήτησιν ἀπὸ τὸν Θεὸν τὸ φαγητὸν τῶν.»¹¹ Ἄν καὶ αὐτὰ εἶναι ἀλόγια ζῶα καὶ δὲν ζητοῦν ἀλλὰ καὶ ἐδῶ ὁ ψαλμωδὸς ἀναφέρεται εἰς τὴν φύσιν τοῦ πράγματος: ἢ διότι ἀπὸ πρέπει νὰ λεχθῇ, ὅτι ἐξ ἀτίας τῆς διαθέσεως ἐκείνων τῶν ζῶων, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν φύσιν τῶν συμβαινόντων.

«Σὺ ἀπλώνεις τὸ χερί σου καὶ γεμίζεις κάθε ζῶοντα τὴν ὑπαρξίν με ἀφθονίαν ἀγαθῶν» (στίχ. 16). Χερί καλεῖ ἐδῶ τὴν ἐνέργειαν καὶ τὴν δύναμιν, με τὴν ὅποιαν χορηγεῖ ὁ Θεός· καὶ με βλα αὐτὰ οὐ διδάσκει νὰ γνωρίζῃς, ὅτι αἱ καρποφορία τῶν ἀγαθῶν δὲν ἐγκρίνεται εἰς τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως, ἀλλ' εἰς τὴν φροντίδα τοῦ Θεοῦ. Ἡ εἶπε τὸ «Ἀνοίξεις τὸ χερί σου», διὰ τὴν δειξίαν τὴν ἐκόλλαν, με τὴν ὅποιαν ὁ Θεὸς χορηγεῖ. Διότι, ἐπειδὴ οἱ ἄνθρωποι τότε ἐλημονοῦσαν τὴν αἰτίαν δίων τῶν πραγμάτων καὶ προσκυνοῦσαν τὸν ἀέρα καὶ τὸν ἥλιον καὶ ἐνόμιζον, ὅτι αὐτὰ παρήγον τοὺς καρπούς, ζῆτῶν ὁ ψαλμωδὸς νὰ ὑψώσῃ αὐτοὺς εἰς τὴν ἐκωθεν ἀρχὴν καὶ εἰς τὸν αἴτιον καὶ Δεσπότην τῶν δίων, συνεχῶς ἐπαναλαμβάνει αὐτὰ, ὅτι διὰ τὴν δειξίαν, ὅτι δὲν προέρχονται ἀπὸ τὸ χερί Ἐκείνου καὶ ὅτι τὰ ἀγαθὰ πηγάζονται ἀπὸ τὴν φροντίδα Ἐκείνου.

Ἐδῶ δὲ ὁ ψαλμωδὸς λέγει, ὅτι ὁ Θεὸς γεμίζει με εὐδοκίαν τὰ πάντα, ἦτοι με εὐχάριστα πράγματα, διότι κάθε ζῶον τὸ γεμίζει με τὸ θέλημα Του, τὸ ὅποιον θέλημα ἀρέσει εἰς αὐτό. Διότι ὁ Θεὸς δὲν δίδει ἀπλῶς τρο-

11. Ψαλμ. 146, 8.
12. Ψαλμ. 104, 21.

φήν, ἀλλὰ προσφέρει σὲ κάθε ζῶοντα ὄργανισμὸν κάθε χροῖσμον πράγμα κάθε τι, ποῦ τὸ δημιούργημα ἐπιθυμεί καὶ τὸ ἱκανοποιεῖ. Ὅτι λέγει ὁ ψαλμωδὸς ἐδῶ εἶναι τὸ ἐξῆς· ὁ Θεὸς δίδει καὶ εἰς τὰ θύνα ζῶα καὶ εἰς δὲν, ὅτι εἶναι εὐχάριστον καὶ ὅτι ἀρέσει εἰς τὸ καθένα· καὶ δὲν τοῦ δίδει ἀπλῶς, ἀλλὰ τὸ γεμίζει με ἀγαθὰ, ὡστε κανένα ἀπὸ αὐτὰ νὰ μὴ στεροῖται ὅτιδήποτε. Δι' αὐτὸ λέγει· «Γεμίζεις κάθε ζῶοντα ὄργανισμὸν με εὐχάριστα πράγματα.» ἢ Ὁ Κύριος εἶναι δίκαιος εἰς δὲν τὰς ἐνέργειάς του καὶ ἅγιος εἰς δὲν τὰ ἔργα του ἐναντὶ τῆς δημιουργίας. Ὁδοῦς ἐδῶ ἠνομάζει ὁ ψαλμωδὸς δὲν τὰς μεθόδους τοῦ Θεοῦ, τὴν πρόνοιαν καὶ τὴν φροντίδα, με τὴν ὅποιαν διέπλωσε καὶ ἐποσθέτησε εἰς τὴν ὑπαρξίν τὰ πάντα. Διότι, λέγει, δὲν τὰ ἔργα του εἶναι ἕνας ὅμιλος, εἶναι γεμῆτα ἀπὸ θαυματουργικὰς ἰδιότητας καὶ ὁ Θεὸς εἰς κανένα δὲν ἔδωσε τὴν παραμικρὰν ἀφορμὴν νὰ τὸν κατηγορήσῃ, ἔστω καὶ ἂν ἀκόμη μερικὸι ἄνθρωποι φωνάζουν ὡς τρελλοὶ καὶ λυσασσμένοι. Τὰ ἔργα, λοιπὸν, τοῦ Θεοῦ εἶναι ἐκ φύσεως τοιαῦτα, ὡστε νὰ ἀστράπτουν, νὰ ἀκτινοβολοῦν καὶ νὰ διακηρύττουν τὴν πρόνοιαν, τὴν φροντίδα, τὴν φιλοφροσύνην, τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ἀγιότητα τοῦ Δημιουργοῦ.

ἢ Ὁ Κύριος εἶναι πολὺ κοντὰ εἰς δὲν τὸν ἐπικαλοῦνται με εὐκρίνειαν καὶ ἀληθινὰ (στίχ. 18). Νὰ, λοιπὸν, καὶ ἄλλη πλευρὰ τῆς προνοίας, ἡ κορανίδα τῶν ἀγαθῶν. Διότι, ἀφοῦ ὁ ψαλμωδὸς ἀνέφερε τὰ ἀγαθὰ, ποῦ δίδονται ἀπὸ κοινὸν εἰς δὲν, ἀκόμη καὶ εἰς τοὺς ἀπίστους, ἦτοι τὴν τροφήν, τὰς θρογὰς, τῶρα ἀναφέρει καὶ αὐτὰ, ποῦ δίδονται ἰδιατέρως εἰς τοὺς πιστοὺς. Ποῖα δὲ εἶναι αὐτὰ; Εἶναι τὸ ἀγαθὸν, ὅτι αὐτὸς εἶναι κοντὰ τῶν, ἦτοι, τοὺς βοηθεῖ, φροντίζει δι' αὐτοὺς, προνοεῖ πολὺ περισσότερο δι' αὐτοὺς παρὰ διὰ τοὺς ἄλλους, εἶναι πρῶτος, εὐσπλαγχνικός, καὶ ἐμμένῃς εἰς αὐτοὺς.¹² Α καὶ φανερώσει τὰ ἀγαθὰ του περισσότερο εἰς αὐτοὺς. «Αὐτὸς θὰ ἐκπληρῶσῃ τὰς ἐπιθυμίας αὐτῶν, ποῦ τὸν φοβοῦνται καὶ θὰ ἀκούσῃ τὴν προσεχὴν τῶν καὶ θὰ τοὺς σώσῃ» (στίχ. 19). Καὶ ὁ Παῦλος ἤθελε νὰ φύγῃ ἀπὸ κοντὰ του ὁ ἀγγελος τοῦ σατανᾶ, ἦτοι οἱ πειρασμοὶ, αἱ θλίψεις αἱ παγίδες,¹³ λέγει κάποιος καὶ δὲν τὸ ἔκανε ὁ Θεός. Καὶ διως τὸ ἔκανε δι-

13. Ἡ' Κορ. 12, 8.

ὅτι ἐπειδὴ ἤξερεν, ὅτι ἐζητοῦσε ὄχι τὰ συμφέροντα, τὸ νὰ θελήσῃ πάλιν καὶ νὰ θελήσῃ ὑπερφυσικά ἢ το ἔργον τοῦ Θεοῦ. Δι' αὐτὸ καὶ ἔλεγε· «Εὐχαριστοῦμαι εἰς τὰς ἀσθενείας, εἰς τὰς θλίψεις, εἰς τοὺς διωγμούς».¹⁴ Ἐάν δὲ προηγουμένως ὁ Παῦλος ἤθελε τὸ ἀντιθετον, τὸ ἤθελε ἀπὸ ἀγνοίας· ἐπειδὴ ὁμοῦ ἔμαθεν, ὅτι ὁ Θεὸς θέλει αὐτὸ, καὶ αὐτὸς ὁ Παῦλος συμφωνεῖ ἀκολουθῶν. Ἔ Διότι δὲν εἶναι ἄλλο τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ ἄλλο τὸ θέλημα αὐτῶν, ποῦ τὸν φοβοῦνται· ἐάν δὲ καμμίαν φορά καὶ αὐτοί, ὡς ἄνθρωποι, θέλουσι κάτι, ὁμοῦ κατόπιν μετανοοῦν καὶ συνέρχονται.

«Ὁ Κύριος φρουρεῖ καὶ προστατεύει ὅλους ἐκείνους, ποῦ τὸν ἀγαποῦν καὶ θὰ ἐξολοθρεύσῃ ὅλους τοὺς ἁμαρτωλοὺς» (στίχ. 20). Καὶ αὕτη εἶναι ἐκδήλωσις μεγάλης φροντίδος τοῦ Θεοῦ, τὸ νὰ διατηρῇ, νὰ διασφαλίσῃ καὶ τὸ νὰ παρέχῃ τὴν πρόνοιάν Του. Ὀνομάζει δὲ ἐδῶ «ἁμαρτωλοὺς» αὐτοὺς, ποῦ πάσχουν ἀσθενήματα καὶ δὲν θέλουσι νὰ διορθωθοῦν. Ἐάν δὲ μερικοὺς ἀνθρώπους, ἀπὸ ἐκείνους, ποῦ τὸν ἀγαποῦν, τοὺς ἀφήνει ὁ Θεὸς νὰ ἀποθνήσκουν, καὶ αὐτὴ ἡ δοκιμασία εἶναι μέσον τοῦ προστατεύοντος Θεοῦ· αὐτὸ δὲ ἔγινε καὶ μετὰ τὸν Ἄβελ. Διότι, καὶ ἂν ἀκόμη τὰ σώματά των κατεστράφησαν, ὁ δὲ μὴ ἔγιναν λαμπρότεροι εἰς τὴν ψυχὴν· θὰ πάρουν δὲ πίσω καὶ τὰ σώματά των ἀφάρτα. Ἄφοῦ, λοιπὸν, ὁ ψαλμῶδὸς ἀνέφερε τὰ εἶδη τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ, ὅσα θεοδικῶς ἠμποροῦσε νὰ ἀναφέρῃ, τὰ ἀναφερόμενα εἰς ὅλους καὶ τὰ ἀτομικά, τὰ ἐξαιρετικά τῶν ἁγίων, τὴν φροντίδα διὰ τοὺς κλονιζομένους, τὴν πρόνοιαν διὰ τοὺς πεπαικότες, τὴν μακροθυμίαν, τὴν διόρθωσιν τῶν ἁμαρτωλῶν, τὴν φρούρησιν τῶν ἁγίων, τελειώνει τὴν ὁμιλίαν πάλιν μετὰ ἐπαίνου καὶ καλεῖ ἄλλην τὴν οἰκουμένην νὰ συμμετάσχη εἰς αὐτὴν τὴν δοξολογίαν, λέγων· «Τὸ στόμα μου θὰ ἀναπέμψῃ ὕμνον εἰς τὸν Κύριον καὶ ἅς δοξολογῇ κάθε σάρκα τὸ ἅγιον ὄνομά Του ἐκ τῶν αἰῶνα καὶ εἰς ὅλους τοὺς αἰῶνας» (στίχ. 21).

Ἔ Βλέπεις, λοιπὸν, πῶς ὁ ψαλμῶδὸς ἀπὸ ἀγαθὴν διάθεσιν καλεῖ ὄχι μόνον αὐτοὺς, ποῦ εὐεργετοῦνται, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς, ποῦ τιμωροῦνται (διότι καὶ ἡ τιμωρία εἶναι μορφή φροντίδος), καὶ ὄχι μόνον τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ τὰ ἄλογα ζῷα καὶ τὰ στοιχεῖα καὶ ὅλα τὰ ὄν-

14. Β' Κορ. 12, 10.

τα, ποῦ δὲν αἰσθάνονται· διότι ὅλα εἶναι γεμάτα ἀπὸ τὴν ἀγαθότητά Του. Ἄς μὴ, λοιπὸν, παραλείπωμεν καὶ ἡμεῖς νὰ ὑμνολογοῦμεν συνεχῶς τὸν τόσον ἀγαθὸν καὶ φιλόφρονον Θεόν, τὸν παρέχοντα τὴν εὐεργεσίαν Του παντοῦ καὶ ἅς τὸν ὑμνοῦμεν μετὰ λόγια καὶ μετὰ ἔργα, διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν καὶ τὰ παρόντα καὶ τὰ μέλλοντα ἀγαθά, μετὰ τὴν χάριν καὶ οὐλοφροσύνην τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν Ὅποιον ἀνήκει ἡ τιμὴ καὶ ἡ δύναμις εἰς ὅλους τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΡΜΕ' (145) ΨΑΛΜΟΝ

476 Δ «Ψυχὴ μου, νὰ ὀμνήσῃς τὸν Κύριον. Ἐγὼ θὰ ὀμνήσω τὸν Κύριον εἰς ὅλην τὴν ζωὴν μου. Θὰ ψάλλω εἰς τὸν Θεόν μου, ὅσον θὰ ὑπάρχω» (στῆ. 2).

Ὁ ψαλμῶδὸς ἀρχίζει ἐδῶ πάλιν ἀπὸ τὸ σημεῖον, εἰς τὸ ὅποιον ἐτελείωσε τὸν προηγούμενον ψαλμόν, δηλαδὴ τὴν ἀνόμησιν καὶ τὸ ἔγκλημα τοῦ Θεοῦ. Διότι αὐτὴ ἡ συνήθεια καθαρίζει πάρα πολὺ τὴν ψυχὴν. Ὑμνον δὲ ἐννοεῖ, ὅπως συνεχῶς λέγει καὶ ὁ Χριστός: «Ἄς λάμψῃ τὸ φῶς σας ἐμπρὸς εἰς τοὺς ἀνθρώπους, διὰ τὰ ἔθνη οὗτοι τὰ κακά σας ἔργα»¹ καὶ νὰ δοξάσουν τὸν οὐράνιον σας πατέρα». Καὶ ὁ Παῦλος ἐπαναλαμβάνει: «Νὰ δοξάζετε, λοιπόν, τὸν Θεὸν ἐν τῷ σώματι ὑμῶν καὶ ἐν τῷ πνεύματι ὑμῶν».² Καὶ ὅπως ἔλεγεν εἰς τὸν προηγούμενον ψαλμόν «καθημερινῶς θὰ Σε δοξολογῶ»,³ ἔτσι καὶ ἐδῶ λέγει «Θὰ ψάλλω καὶ θὰ ὕμνω τὸν Θεόν μου, ὅσο θὰ ὑπάρχω εἰς τὴν ζωὴν». Ἐπειτα, θέλων ὁ ψαλμῶδὸς νὰ κίνη πάλιν μετόχους τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν δοξολογίαν τοῦ Θεοῦ, διηγείται τὰς φιλοφροσύνας τοῦ Θεοῦ, καόμενος ἀπὸ θεῖον ἔρωτα καὶ ζεσταίνεμενος ἀπὸ τὸν θεῖον πόθον καὶ διατρέχων ὅλην τὴν οἰκουμένην καὶ συγκεντρῶνάν ἑαυτοὺς εἰς τὴν χορῶδιαν του. Διότι αὐτός ἐστὶν ὁ κατ' ἐξοχὴν ὕμνος καὶ αὐτὴ εἶναι πραγματικὴ τιμὴ εἰς τὸν Θεόν, ὅταν ζητῆ τοὺς πολλοὺς, οἱ ὅποιοι πρόκειται νὰ ἀπολαύσων τῆς σωτηρίας Του.

«Μὴ ἔχετε πεποίθησιν εἰς τοὺς ἀρχοντας, εἰς τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων, εἰς τοὺς ὁποίους δὲν θὰ εὑρετε σωτηρίαν» (στῆ. 3). Ἄλλος ἔρμηνευτὴς λέγει: «Εἰς τὸν μὴ διυμένον νὰ σώσῃ». Ἄς ἀκούσων αὐτὴν τὴν προ-

1. Ματθ. 10, 8.
2. Α' Κορ. 6, 20.
3. Ψαλμ. 144, 2.

τροπὴν καὶ συμβουλὴν αὐτοῦ, ποὺ ἀτεινίζουν μὲ κορφομένη μάτια εἰς τὴν ἀνθρώπινην σοφίαν, τὴν πρόσκαιρον καὶ διεφθαρμένην. Πι δὲ σημαίνει τὸ «εἰς τοὺς ὁποίους δὲν ὑπάρχει σωτηρία»; Ὁ ψαλμῶδὸς λέγει, ὅτι αὐτοὶ δὲν δύνανται νὰ σώσων τοὺς ἑαυτοὺς των, ὅτε δύνανται νὰ συμπαράσταθον εἰς τοὺς ἑαυτοὺς των. Διότι, ἐὰν ἤθελεν ἔλθῃ ὁ θάνατος, αὐτοὶ θὰ κόκωνται ἀφρονότεροι καὶ ἀπὸ τὰ λιθάρια. Τοῦτο, δηλαδὴ, σημαίνει αὐτὸ, ποὺ προσθέτει ὁ ψαλμῶδὸς λέγων «Θὰ θῆῃ τὸ πνεῦμά του καὶ αὐτός θὰ γυρίῃ πάλιν εἰς τὴν γῆν του. Ἐκείνην δὲ τὴν ἡμέραν θὰ καταστραφῶν ἕκαστος αἱ σκέψεις του» (στῆ. 4). Ὁ ἄλλος ἔρμηνευτὴς λέγει: «Αἱ προθέσεις σου». Ἡ ἔννοια τοῦ στίχου εἶναι ἡ ἐξῆς: αὐτός ποὺ δὲν δύνανται νὰ φανῇ χρήσιμος εἰς τὸν ἑαυτόν του, πῶς θὰ σώσῃ ἄλλους; Διότι τίποτε δὲν εἶναι τόσο ἀσφαλές καὶ σάπιν, ὅσον αὐτὴ ἡ ἐλπίς.

Τὸ φανερῶναι δὲ αὐτὸ ἡ φύσις τῶν πραγμάτων. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος, ὁμιλῶν περὶ τῆς ἐλπίδος εἰς τὸν Θεόν, ἔλεγεν «Ἡ δὲ ἐλπίς δὲν ντροπιάζει». Τὰ ἀνθρώπινα πράγματα ὅμως δὲν εἶναι ὅμοια μὲ τὴν ἐλπίδα εἰς τὸν Θεόν, δηλαδὴ σταθερά, ἀλλὰ εἶναι πρὸ ἀσθενῆ καὶ ἀπὸ τὴν σκιάν. Διότι μὴ μοῦ εἴπῃς, ὅτι εἶναι ἀρχων. Διότι καὶ ὁ ἀρχων δὲν διαθέτει κάτι περισσότερον ἀπὸ τὸν κοινὸν ἄνθρωπον ὑπόκειται δὲ καὶ αὐτός εἰς τὴν ἰδίαν ἀσθεαίωτητα. Ἐὰν δὲ πρέπῃ νὰ εἴπῃ κάτι θαυμάσιον, ἐπειδὴ εἶναι ἀρχων, Ἐ καὶ δι' αὐτὸ κατ' ἐξοχὴν δὲν πρέπει νὰ καυχᾶται. Διότι αἱ τοιαῦται ἐξουσίαι εἶναι ἀκριβῶς ἐπισφαλεῖς. Καὶ ἂν ἀκόμη δὲν πέσῃ ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν, ὡστε νὰ γίνεται ἀγνώμων καὶ ἀχάριτος, καὶ ἔτσι δὲν πρόκειται νὰ τηρήσῃ τὸν λόγον του καὶ νὰ εἶναι ὑπεόχθινος ἀπέναντι ἐκείνου, εἰς τὸν ὅποιον ἔδωσε τὴν ὑπόσχεσίν του. 477 Α Ἐὰν δὲ φανῇ εὐγνώμων, τότε θὰ ἔχῃ μεταπτώσεις καὶ ἐναλλαγὰς εὐκολωτέρας ἀπὸ ὅτι οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι, καὶ μάλιστα τόσο ἐυκολωτέρας, ὅσον μεγαλύτεροι καὶ περισσότεροι εἶναι αἱ παγίτες, εἰς τὰς ὁποίας εἶναι ἐκτεθειμένος καὶ ἔτσι αὐτός εἶναι τόσον περισσότερον εὐάλωτος, ὅσον περισσότεροι εἶναι αὐτοὶ, ποὺ τὸν ἐπθουλεύονται. Διότι τί χρειάζονται οἱ σωματοφύλακες καὶ τί αἱ πολλαὶ φρουραὶ; Πῶς, λοιπόν, δύναται νὰ σώσῃ ἄλλους αὐτός, ποὺ, ἐνῶ ζῆ μέσος εἰς πόλιν εὐνο-

4. Ρομ. 6, 8.

μουμένον, δὲν δύναται νὰ ἐλπίζῃ οὔτε εἰς τὴν ἀσφάλειαν τοῦ σώματός του, ἀλλ' εἶναι διαρκῶς τόσο ἀνήσυχος καὶ ἀγωνιᾷ, ὡσάν νὰ εὐρίσκεται ἀνάμεσα σὲ ἄγθροῦς; Πῶς δύναται νὰ καταστήῃ ἀσφαλεῖς καὶ νὰ ἀσπῆ ἀπὸ τοὺς κινδύνους τοὺς ἄλλους αὐτός, ποῦ, ἐνῶ ἐπικρατεῖ εἰρήνη, φοβᾶται περισσότερο ἀπὸ ἐκείνους, ποῦ μάχονται εἰς τοὺς πολέμους; Β Διὰ πολλοὺς δὲ ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι δύναται νὰ ζοῦν χωρὶς φόβον ἀπὸ τὸν Θεόν, αὐτὴ ἡ στήριξις τῆς ἐλπίδος τὸν εἰς τέτοιους ἀρχοντας ἔγεινεν ἐνέδρα καὶ παγίδα καὶ ἔτσι ὅταν ἐκεῖνοι οἱ ἀρχοντες ἔπεσαν ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν, μὰζὶ τὸν παρεούρησαν εἰς τὴν πτώσιν καὶ αὐτοὶ εἰς ἄλλους δὲ ἀρχοντας οἱ φρουροὶ τὸν ἔγιναν προδόται.

Ὅμως ὁ προφήτης, ἀφοῦ παρέβλεπεν διὰ αὐτὰ, ἐπειδὴ πολλοὶ διέφυγον αὐτὰς τὰς παγίδας, ἀναφέρει μόνον τὸ ἀναμφισβήτητον γεγονός τοῦ θανάτου. Διότι, καὶ ἂν διὰ τὰ πράγματα εἰς τὴν ζωὴν σοῦ ἔλθουν κατ' εὐχὴν, καὶ ἂν εἶναι φιλόφρων, καὶ ἂν, λέγει, ἀναγνωρίζῃ τὴν χάριν καὶ σκεπτῆ νὰ τὴν ἀντοποδώσῃ, ἀφοῦ πεθάνει, ὅταν σκόπη δὲν ἔχουν ἐκπληρωθῆ αἱ ὑποσχέσεις, τότε σὲ ἄρμας μὲ κενὰς ἐλπίδας, διότι ἡ ζωὴ δὲν διηρκεσε διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ὑποσχέσεων. Ὅταν δὲ δὲν ἔχη αὐτὸς ἀρκετὴν ζωὴν διὰ νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ὑπόσχεσιν, Ὁ ἀλλὰ τελειῶν ὁ Θεὸς πρὸ τῆς ἐκπληρώσεως τῶν ὑποσχέσεων, τότε σὺ κατασεύγεις εἰς ἀθεταίαν συμμαχίαν. Ἡ μήπως δὲν γνωρίζετε, ὅτι πολλοὶ ἄνθρωποι ἔχουν πάθει αὐτὸ, οἱ ὅποιοι, ἀφοῦ ἔπεσαν ὁ σύμμαχος τῶν, ἔχασαν τὸν προστάτην καὶ ἕνεκα τούτου μᾶλλον κατέπεσαν καὶ αὐτοὶ; Καὶ τί λέγω διὰ τὴν ὑπόσχεσιν, ὅτι χάνεται καὶ ἀφανίζεται, ὅταν ὁ κύριος καὶ πρωτοεργάτης αὐτῆς τῆς ὑποσχέσεως χάνεται; Διότι λέγει ὁ ψαλμωδὸς: «Θὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν γῆν του». Ἐάν δὲ ἐκεῖνος χάνεται, πολὺ περισσότερο καὶ αἱ ὑποσχέσεις του. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ ψαλμωδὸς ἔλεγε: «Ὁ Θεὸς ἐκείνην τὴν ἡμέραν θὰ ἐξαφανισθοῦν διὰ αἱ σκέψεις σου» δεικνύων, ὅτι οὐ μόνον δὲν θὰ ἐκπληρωθοῦν αἱ ὑποσχέσεις, Ὁ ἀλλὰ καὶ αὐτός, ποῦ ἔβωκεν αὐτὰς, θὰ χάσῃ. Τί ζητεῖ λοιπὸν νὰ κἀνῃ ὁ ψαλμωδὸς μὲ αὐτὰ ποῦ λέγει; Ἀφοῦ ἐφυγεν καὶ ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τὰς ἀνθρωπίνους ἐλπίδας, δεικνύει τώρα τὸ ἀσφαλὲς λιμάνι καὶ τὸν ἀπόρητον πύργον καὶ συμβουλεύει. Διότι αὐτός εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν ἄριστος τρόπος συμβουλῆς, τὸ νὰ φεύγῃ κανεὶς ἀπὸ τὰ

ἀσθενῆ καὶ σάπια καὶ νὰ καταφεύγῃ εἰς τὰ ἰσχυρὰ νὰ γκρεμίσῃ τὰ μάταια πράγματα καὶ νὰ ἀνυψώσῃ τὰ ἀληθινὰ νὰ ἐλέγῃ τὰ ἀπατήλα καὶ ψεύτικα καὶ νὰ δεικνύῃ αὐτὰ, ποῦ εἶναι χροῖσμα καὶ ὀφέλιμα.

Ἐπιθυμητέος εἶναι ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος, τοῦ ὁποῦ θοηθὸς εἶναι ὁ Θεὸς τοῦ Ἰακώβ καὶ ἡ ἐλπίς τοῦ ὁποῦ στήριζεται εἰς τὸν Κύριον, τὸν Θεόν του» (στῆχ. 5). Εἶδες ἀφθονίαν συμφορῆς καὶ νουθεσίας; Ε Ὅταν δὲ λεγῇ «μακαρισμὸν», ἔννοει διὰ τὰ ἀγαθὰ καὶ ὑποβληθῆναι τὴν ἀσφαλῆ ἐλπίδα. Ἀφοῦ, λοιπὸν, ἐμακάρισεν αὐτὸν, ποῦ ἐλπίζει εἰς τὸν Θεόν, λέγει ἐν συνεχείᾳ τὴν δύναμιν τοῦ θοηθῆντος Θεοῦ, δεικνύων, ὅτι ὁ μὲν ἐπιθυμῶν, εἶναι ἄνθρωπος, ὁ δὲ θοηθὸς, Θεὸς ὁ ἕνας χάνεται, ὁ ἄλλος μένει καὶ τὰ ἔργα του. Δι' αὐτὸ καὶ προσέθεσε: «(Ἡ ἐλπίς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι εἰς Αὐτόν), ποῦ ἔκανε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, τὴν θάλασσαν καὶ ὅσα ὑπάρχουν εἰς αὐτὰ» (στῆχ. 6). 478 Α Ἐάν δὲ τὰ ἔργα του μένουν διαπαντός, πολὺ περισσότερο αὐτὸς εἶναι καὶ αἰώνιος καὶ ἰσχυρός καὶ ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι αἰώνιος καὶ ἰσχυρός, δεικνύων τὰ ἔργα του, τὴν δύναμιν Του. Τί λοιπὸν ἂν καὶ εἶναι αἰώνιος καὶ ἰσχυρός, ἡμεῖς δὲν θέλει; Διότι πολλοὶ ἀσθῆται λέγουσιν αὐτὰ. Κινῆσε ἡμεῖς, ὁ ψαλμωδὸς ἀνασκευάζει καὶ αὐτὴν τὴν ὑποψίαν. Διότι, ἀφοῦ εἶπεν «...Αὐτόν, ποῦ ἔκανε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, τὴν θάλασσαν καὶ ὅσα ὑπάρχουν εἰς αὐτὰ, κατόπιν προσέθεσε: «...εἰς Αὐτόν, ποῦ διαφυλάττει τὴν ἀλήθειαν αἰώνως, καὶ ἀπονέμει δικαιοκρίσιαν εἰς αὐτούς, ποῦ ἀδικοῦνται» (στῆχ. 7). Ἡ ἔννοια τῶν λεγομένων εἶναι αὐτὸ εἶναι τὸ ἔργον του, ἡ συνθέσις του, αὐτὸ κατ' ἐξοχὴν ἀρμόζει εἰς τὸν Θεόν, Β τὸ νὰ μὴ ἀδικαροῦ δι' αὐτούς, ποῦ ἀδικοῦνται, τὸ νὰ μὴ παραβλέπῃ αὐτούς, ποῦ ἀπειλοῦνται, τὸ νὰ δίδῃ χερί θοηθείας εἰς αὐτούς, ποῦ παγιδεύονται, καὶ αὐτὸ τὸ κάνει ὁ Θεὸς διαρκῶς. Δι' αὐτὸ καὶ εἶπεν «εἰς τὸν αἰῶνα», ζητῶν αὐτὸ νὰ δηλώσῃ; καὶ δὲν εἶπε μόνον αὐτὰ, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀμέσως ἐπόμενον «Αὐτὸν, ποῦ δίδει τροφὴν εἰς τοὺς πεινασμένους. Ὁ Κύριος λύνει τὰ δεσμὰ αὐτῶν, ποῦ εἶναι δεμένους» (στῆχ. 7). «Ὁ Κύριος κἀνεί σοφοὺς τοὺς τυροὺς» (στῆχ. 8). Ἄλλος ἐρμητικῶς λέγει «φοτίζει».

«Ὁ Κύριος ἀνεγείρει αὐτούς, ποῦ εἶναι κατασυντετριμμένοι. Ὁ Κύριος ἀγαπᾷ τοὺς δικαίους. Ὁ Κύριος

φυλάττει τούς ξένους και παροίκους· θά αναλάβῃ ὑπὸ τὴν προστασίαν του τὸ ὄρανον καὶ τὴν χθρον καὶ θά ἐξαφανίσῃ τὸν δρόμον τῶν ἀμαρτωλῶν ἀνθρώπων» (στῆχ. 8-9). Εἶδες, πῶς ὁ ψαλμωδὸς δεικνύει, ὅτι ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ εἶναι ἐστραμμένη εἰς ἅλα Ἐ καὶ ὅτι ἔργον του εἶναι νὰ διαλύῃ τὰς συμφορὰς, νὰ θεραπεύῃ ἀπὸ τὴν πείναν, νὰ ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὰ δεσμά. Αὐτὰ ὅμως ἐν μέρει δύνανται νὰ τὰ κάνουν καὶ οἱ ἄνθρωποι· τὰ ἐπιόμενα ὅμως οὐδὲν ἡμποροῦν νὰ κάνουν. Διότι ὁ Θεὸς διορθώνει καὶ αὐτὴν τὴν φυσικὴν τυφλωσίαν, ἀνασταίνει αὐτούς, ποὺ ἔχουν καταπέσει ἀνεπαύρητα, λέγει ὁ ψαλμωδός, ἐπαινῶ αὐτούς, ποὺ διατρέπουσιν εἰς τὴν ἀρετὴν, σώζει τοὺς ἀπροστατέτους, παρηγορεῖ δὲ καὶ ἀποκαθιστᾷ εἰς τὴν εὐτυχίαν αὐτούς, ποὺ ὑποφέρουσιν καὶ θρηνοῦν ἐξ αἰτίας τῆς ὀρφάνιας καὶ τῆς στερήσεως τοῦ συζύγου.

Ἐπειτα, ἀφοῦ εἶπεν, ὅτι «Ἀγαπᾷ τοὺς δικαίους», δεικνύει, ὅτι πολλοὺς τοὺς ἐβοήθησε λόγω τῆς συμφορᾶς, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκοντο. Διότι καὶ ἐκείνους, ποὺ τρέφει, τοὺς τρέφει μόνον διότι πεινοῦν καὶ οὐχὶ διότι εἶναι ἄναρτοι· Ἐ καὶ τοὺς δεμένους, τοὺς λύει λόγω τῶν δεσμῶν· οὐτε αὐτὴ του ἡ πράξις εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἀρετῆς τῶν δεμένων, ἀλλὰ ἐπιμβάινει ὁ Θεὸς πρὸς ἀποτροπὴν τῆς συμφορᾶς. Ὅμοιος δὲ καὶ τοὺς τυφλοὺς, τοὺς χαρίζει τὸ φῶς ἐξ αἰτίας τῆς τυφλώσεως, ἡ ὁποία δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα κατορθώματος, ἀλλὰ συνέπεια συμφορᾶς. Ὡσαύτως καὶ ἡ κατὰπτωσις καὶ ἡ κατὰστασις τοῦ νὰ εἶναι κανεὶς ξένος καὶ παροίκος καὶ ἡ ὀρφάνια καὶ ἡ χηρεία εἶναι μορφαὶ συμφορᾶς. Ἐάν ὅμως σώζῃ ὁ Θεὸς αὐτούς, ποὺ εὐρίσκοντο εἰς συμφορὰς, πολὺ περισσύτερον σώζει αὐτούς, ποὺ εἶναι ἄναρτοι. Ὅταν, λοιπόν, καὶ ἡμπορῇ καὶ θέλῃ ὁ Θεὸς καὶ ὅταν μόνιμα καὶ παντοτενῶς εἶναι ἅλα τὰ περὶ τὸν Θεὸν καὶ ὅταν δέχεται τὴν ἀρετὴν καὶ ὅταν ἐλεῖ ἐκείνους, ποὺ ὑποφέρουσιν, διὰ ποῖον λόγον δὲν ἐγκαταλείπει τὸν φθειρόμενον, τὸν ἀθάνατον, τὸν πρόσκαιρον Ἐ καὶ δὲν καταφεύγει εἰς τὸν ἰσχυρὸν καὶ ἀκαταμάχητον, εἰς αὐτὸν, ποὺ δὲν περινελεῖ τὰς συμφορὰς, ἀλλὰ τὰς διορθώνει, εἰς αὐτὸν, ποὺ ἡμπορεῖ νὰ κἀνῃ ἅλα ὅσα θέλει; Παρατήρησε δὲ μὲ πῶσιν ἀκριβείαν ὁ ψαλμωδὸς εἶπε τὸ τελευταῖον. Διότι δὲν εἶπεν ὅτι θά ἐξαφανίσῃ τοὺς ἀμαρτωλοὺς, ἀλλὰ τὸν δρόμον

των, δηλαδὴ τὰ ἔργα των. Διότι δὲν ἀποστρέφεται ὁ Θεὸς τὴν φύσιν, ἀλλὰ μισεῖ τὴν κακίαν.

«Θά βασιλεύσῃ ὁ Κύριος αἰωνίως, ὁ Θεὸς σου, Σιών, εἰς ἅλας τὰς γενεὰς» (στῆχ. 10). 479 Α Ἐάν, λοιπόν, ὁ Θεὸς βασιλεύῃ διαρκῶς καὶ μὴν ἀμετακίνητος, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀμφισβητήσῃς, ἀλλὰ καὶ ἐν ἀκρίβειᾳ δὲν δόσῃ τὴν ἀναπόδοσιν ἐδῶ, θά τὴν φυλάξῃ διὰ μεγαλύτερα ἀγαθὰ. Ἄς μὴ, λοιπόν, ἀνησυχῶμεν καὶ παρασώμεθα κατὰ τὰς δοκιμασίας, ἐάν ἡ λύσις αὐτῶν δὲν ἀκολουθῇ ἀμέσως, ἀλλ' ἄς δίδωμεν εἰς τὸν Κύριον τὸν χρόνον καὶ τὴν προσεμίαν διὰ τὴν λύσιν οὗτε, ἀν κάνομεν μίαν ἀγαθὴν πράξιν, ἀμέσως νὰ ζητοῦμε τὴν ἀμοιβὴν, ἀλλὰ καὶ πάλιν νὰ περιμένωμεν τὸ θέλημα Του· διότι, ὅταν θραυθῇ, τότε δίδει μεγαλύτεραν ἀμοιβὴν καὶ δι' ἅλα αὐτὰ νὰ τὸν εὐχαριστοῦμε καὶ διαρκῶς νὰ τὸν ὁμολοῦμεν. Διότι ἔτσι καὶ τὴν παρούσαν ζωὴν θά ζήσωμεν μὲ πολλὴν ἀσφάλειαν καὶ θεωσιότητα καὶ θά ἐπιτύχωμε τὸν ἀνεκφράστου ἀγαθόν. Ἐ μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ τιμὴ καὶ ἡ δυνάμις, καθὼς καὶ εἰς τὸν ἀναρχόν Του πατέρα καὶ τὸ ζωοποιόν Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς ἅλους τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΡΜΣ' (146) ΨΑΛΜΟΝ

«Αναπέμφατε ὕμνους εἰς τὸν Κύριον, διότι εἶναι καλὸν νὰ ψάλλῃ κανεὶς πρὸς δόξαν του» (στίχ. 1α).

Πιὸ πρὶν εἰς τὸν ἑκατοστὸν τεσσαρακοστὸν τέτατον ψαλμὸν, ἔλεγεν ὁ ψαλμῳδὸς C «Ὁ Κύριος εἶναι μεγάλος καὶ πάρα πολὺ ἀξίζει νὰ ὑμνῆται» καὶ ἀναφέρει πολλὰ διὰ τὴν δόξαν Του· ἐβῶ δὲ δεικνύει, ὅτι εἶναι καλὸν καὶ θεάρεστον ἔργον τὸ νὰ ἀνυμνῇ κανεὶς τὸν Κύριον καὶ τὸ ἔργον αὐτὸ τῆς ψαλμῳδίας εἶναι αἰτία καὶ πρόξενος ἀπέριον ἀγαθῶν. Διότι ἀπομακρύνει τὴν σκέψιν ἀπὸ τὰ γήινα καὶ ἀναπτερόνει τὴν ψυχὴν, ἐλαφρύνει καὶ ἀνυμῶνει τοὺς ἀνθρώπους. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος λέγει «Νὰ ψάλλετε ᾠσματα καὶ ψαλμοὺς μετὰ τὰς καρδίας σας εἰς τὸν Κύριον».¹

«Εἰς τὸν Θεὸν μας εἶθε νὰ εἶναι εὐχάριστος καὶ εὐπρόσδεκτος ἡ αἴνεσις, ποὺ ἀναπέμπεται» (στίχ. 1β). Ἄλλος ἑρμηνευτὴς λέγει «Ἀλληλοῦσα (=ὕμνετε τὸν Κύριον), διότι ἡ ᾠδὴ πρὸς τὸν Θεὸν εἶναι καλὸν ἔργον». Τί θμως σημαίνει; «Ἄς εἶναι εὐχάριστος ἡ ἀνύμνησις εἰς τὸν Θεόν»; Ἄς γίνῃ, λέγει, καὶ εὐπρόσδεκτος. Διότι δὲν εἶναι ἀρκετὸν νὰ ψάλλῃ ἀπλῶς κανεὶς, διὰ νὰ εἶναι εὐπρόσδεκτος ἡ ψαλμῳδία εἰς τὸν Θεόν. Ἐὰν ἀπαίτεται καὶ ὁ θὸς καὶ ἡ προσευχὴ καὶ ἡ προσοχὴ τοῦ ψαλλόντος. Νομίζω δὲ ὅτι ὁ ψαλμῳδὸς ἀνήκει εἰς τοὺς ψαλμοὺς τῆς ἐπιστροφῆς. Καὶ τὸ δεῖχνει ὁ ψαλμῳδὸς αὐτὸ μετ' οὗτι λέγει ἐν ἀνεχεῖα. Προσθετεὶ δέ: «Διότι ὁ Κύριος ἀνοικοδομεῖ τὴν Ἱερουσαλήμ· καὶ θὰ συγκεντρώσῃ πάλιν αὐτοὺς, ποὺ εἶναι διεσκορπισμένοι ἀνὰ τὰ πέριτα τῆς γῆς ἀπὸ τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ» (στίχ. 2). Διότι ἀν καὶ ὁ βασιλεὺς Κύριος τοὺς ἐπέτρεψε νὰ φύγουν καὶ νὰ

1. Ψαλμ. 144, 8.
2. Ἐφεσ. 5, 19.

ἐπιστρέφουν εἰς τὴν χώραν των, αὐτὴ ἡ ἀπόφασίς δὲν ἦτο ἰσικὴ τοῦ γινώμη, ἀλλ' ἔλα ἐγινον μετὰ τὴν θεήθειαν τοῦ Θεοῦ. Ἄλλος ἑρμηνευτὴς ἀντὶ τοῦ «οἰκοδομῶν» ἔχει «θα ἰκοδομήσῃ» καὶ ἀντὶ τοῦ «δισκορπισμένους», ἔχει «ἐξορίστους». Ἢ τέλος πάντων σημαίνει αὐτό: «Ὅτι δὲν συγκεντρώθησαν ὅλοι μαζί, ἀλλ' ὅτι μετὰ τὴν ἐπιστροφήν ἐμαζεύοντο ὅλοι - ὅλγοι».

Διότι αὐτὸς εἶναι ποὺ ἰατρεῖει αὐτοὺς, ποὺ ἔχουν συντετριμμένην τὴν καρδίαν καὶ ὁ ὁποῖος δένει καὶ ἐπουλῶνει τὰς πληγὰς των» (στίχ. 3). Ἐ Ἄλλος ἑρμηνευτὴς λέγει: «Τὰ σπασμένα των μέλη». Ἐπειδὴ, λοιπὸν, ὁ ψαλμῳδὸς δὲν εἶχε τὸ θάρρος ἀπὸ τὸν ἐνθιμον θίον διὰ νὰ ὁμιλήσῃ εἰς τὸν Θεόν, προβάλλει πάλιν, σὺν αἰτίαν, τὴν συμφορὰν καὶ τὴν συήθειαν τοῦ Θεοῦ. Διότι εἶναι ἔργον τοῦ Θεοῦ τὸ νὰ παρηγορῇ τοὺς ταπεινωμένους, καὶ τὸ ἰδιαίτερον Του γνώριμα εἶναι αὐτὸ ὅπως ἀκριθῶς καὶ ὅταν λέγῃ ὁ Παῦλος: «Ὁ Θεὸς εἶναι αὐτὸς, ποὺ δίδει ζωὴν εἰς τοὺς νεκρούς».³ Καὶ πάλιν ὁ ταν ὁ ἴδιος λέγει: «Αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος, ποὺ καλεῖ τὰ μὴ ὑπάρχοντα, ὡς νὰ ὑπάρχουν».⁴ τολῶν τὸ κατ' ἐξοχὴν ἔργον τοῦ Θεοῦ: ἔτσι, λοιπὸν, καὶ ἐβῶ ὁ ψαλμῳδὸς λέγει: «Ὁ Θεραπευτὴν τοὺς συντετριμμένους».⁵ Ἄ δεικνύει, ὅτι καὶ ἐν ἀκόμῃ εἰμεθα ἀνάξιοι, ἐπειδὴ θμως εἰμεθα δημιουργήμα Του, δὲν λησμονοῦμε τὸ ἔργον του καὶ δὲν ἀφήνει τὴν συήθειαν Του. Ἐτσι καὶ ὁ Παῦλος λέγει: «Ἄλλ' αὐτὸς, ποὺ παρηγορεῖ τοὺς ταπεινωμένους, παρηγόρησεν ἡμᾶς».⁶ Καὶ πάλιν ὁ προφήτης λέγει: «Αὐτὸς, ὁ ὁποῖος δίδει θάρρος καὶ ὑπομονὴν εἰς τοὺς ὀλιγοψύχους».⁷ Καὶ ὁ ἴδιος προφήτης - ψαλμῳδὸς εἰς ἄλλο σημεῖον λέγει: «Ὁ Θεὸς δὲν ἀπαρτίζει καρδίαν, ποὺ ἔχει συντριβὴ καὶ ἔχει ταπεινωθῆ».⁸ Ὅταν, λοιπὸν, θελήσῃς νὰ τύχῃς παρηγορίας, ταπεινώσου, σπᾶσε τὴν ἀλαζονείαν τῆς διανοίας σου. Διότι αὐτὸ εἶπε περὶ τῆς θελήσεώς Του, τῆς ἀγαθότητος καὶ τῆς φιλαθρωπίας Του, διότι αὐτὸ εἶναι τὸ ἔργον Του, τὸ νὰ παρηγορῇ αὐτοὺς, ποὺ εὐρίσκονται εἰς τὰς συμφορὰς: ὅτι δὲ ἀκολουθεῖ, τὸ εἶπε διὰ τὴν δυνάμιν τοῦ Θεοῦ. Ἐ Αὐτὸς, ὁ ὁποῖος με-

3. Ρωμ. 4, 17.
4. Ρωμ. 4, 17.
5. Β' Κορ. 1, 6.
6. Ἦσ. 57, 16.
7. Ψαλμ. 90, 19.

τράει τὰ πλήθη τῶν ἀστέρων» (στίχ. 4α), ἴτοι ὁ ὁποῖος γνωρίζει αὐτὰ καλῶς. Διότι, ἐπειδὴ ὁ λόγος ἀνεφέρτο εἰς πλήθος διεσκορπισμένων, ποὺ δὲν ἴτοι τότε δραστὸν εὐλόγως ἀνέφερε αὐτὸ τὸ παράδειγμα δεικνύων δι' αὐτοῦ, ὅτι ὁ Θεὸς θὰ ἠμπορήσῃ νὰ μαζέψῃ τοὺς διεσκορπισμένους, διότι εἶναι συνήθεια εἰς τὸν Θεόν νὰ θεραπεύῃ τοὺς συντετριμμένους καὶ νὰ τοὺς παρηγορῇ καὶ γνωρίζῃ μὲ κάθε λεπτομέρειαν τὰ ἀμέτρητα πλήθη τῶν ἀστέρων. Λοιπὸν καὶ ἡμᾶς, εἰς τοὺς ὁποῖους ὑποσχέθη ὅτι θὰ εἰμῆθα σάν τὸ πλήθος ἐκείνων, θὰ μαζέψῃ μὲ κάθε λεπτομέρειαν.

«Καὶ καλεῖ κάθε ἓνα ἀπὸ αὐτὰ μὲ τὸ ὄνομά του» (στίχ. 4β). Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει: «Καλεῖ κάθε ἓνα μὲ τὸ ὄνομά του», Ἄλλος λέγει: «Ὅλους αὐτοὺς ὀνομαστικῶς θὰ τοὺς καλέσῃ». Ἐ Νομίζω, ὅτι τὰ λόγια αὐτὰ ἐλέγχθησαν διὰ τοὺς Ἰσραηλίτας καὶ ὁ προφήτης λέγει τὸ ἴδιον, τὸ ὁποῖον καὶ ὁ Ἰσάας εἶπεν ἀργότερα: «Μὴ φοβάσαι, Ἰσραὴλ! σὲ ἐκάλεσα ἀπὸ θλα τὰ σημεῖα τῆς γῆς καὶ οὐδ' εἶπα: «Εἶσαι υἱός μου.» Τί δὲ σημαίνει, ὅτι «Ὅλους αὐτοὺς θὰ τοὺς καλέσῃ ὀνομαστικῶς»; Κανεῖς, λέγει ὁ ψαλμωδὸς, ἀπὸ αὐτοῦ δὲν θὰ χαθῇ. Ἄλλ' ὅπως ἀκριβῶς αὐτοῖ, ποὺ φωνάζουν τοὺς ἀνθρώπους μὲ τὰ ὀνόματά των, εἶται καὶ αὐτὸς θὰ τοὺς μαζέψῃ ὅλους μὲ κάθε λεπτομέρειαν. «Ὁ Κύριός μας εἶναι μέγας καὶ μεγάλη εἶναι καὶ ἡ δύναμίς Του» (στίχ. 5). Ἐπειδὴ λοιπὸν δημημόνευσε σπουδαιότατον καὶ μέγιστον γεγονός, ὅτι δηλαδή θὰ συγκεντρώσῃ τόσας μυριάδας, ποὺ εἶναι διεσκορπισμέναι εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην, ἀκολούθως ὁμιλεῖ ὁ ψαλμωδὸς περὶ τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ καὶ ζητεῖ νὰ τὸν ὠσῇ τὴν πίστιν τῶν Ἰουδαίων, ποὺ ἔχουν ἀνησυχῆσαι ζωηρὰ. **Δ**

«Καὶ τὴν σοφίαν Του κανεῖς δὲν ἠμπορεῖ νὰ μετρήσῃ» (στίχ. 5β). Μὴ ζητῆς, λοιπὸν, νὰ μάθῃς πῶς καὶ μὲ ποῖον τρόπον καὶ τοῦτο, διότι ἡ μεγαλωσύνη Του εἶναι ἀπέραντος. Δι' αὐτὸ ἔλεγε ὁ ψαλμωδὸς: «Ἡ μεγαλωσύνη του δὲν ἔχει ὄρια.» Ἄλλ' ὅπως ἡ μεγαλωσύνη Του εἶναι ἀπέραντος, εἶται καὶ ἡ σοφία Του. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ ψαλμωδὸς ἀφοῦ εἶπε: «Ὁ Κύριός μας εἶναι μέγας» προσέθεσε: «Καὶ τὴν σοφίαν Του κανεῖς δὲν ἠμπορεῖ νὰ με-

8. Ἦσ. 41, 9.
9. Ψαλμ. 144, 3.

τρήσῃ». Ἀλλὰ καὶ ἡ γνώσις Του εἶναι ἀξιοθαύματος δι' αὐτὸ καὶ ἔλεγε ὁ ψαλμωδός: «Μοῦ κινεῖ τὸν θαυμασμὸν ἡ γνώσις Σου» εἶναι κραταιὰ καὶ ἰσχυρὰ καὶ δὲν ἠμπορῶ νὰ τὴν συλλάβω.¹⁰ Καὶ αἱ κρίσεις Του ἐπίσης εἶναι ἀνεξερεύνητοι: δι' αὐτὸ καὶ πάλιν ἔλεγε ὁ ψαλμωδός: «Αἱ κρίσεις Σου εἶναι σάν τὴν ἀπέραντον ἄβυσσον.»¹¹ Ἐ Ὅταν λοιπὸν καὶ μέγας εἶναι καὶ ἰσχυρὸς καὶ σοφὸς ὁ Θεός, μὴ εἶσαι περιέργος νὰ μάθῃς, πῶς θὰ συμβῶν αὐτὰ τὰ γεγονότα.

Ἐναλαμβάνει ὑπὸ τὴν προστασίαν Του ὁ Κύριος τοὺς πρῶτους καὶ ταπεινώνει μέχρι τὸ ἔδαφος τοὺς ἀμαρτωλοὺς» (στίχ. 6). Διὰ νὰ μὴ, λοιπὸν, ἰσχυρίζονται μερικοὶ ἀνόητοι καὶ λέγουν τί μᾶς ἐνδιαφέρει ἡμᾶς, ἂν ὁ Κύριος γνωρίζῃ μὲ λεπτομέρειαν τὰ ἀστέρια τοῦ οὐρανοῦ; ὁ ψαλμωδὸς ἀναφέρει καὶ τὴν ἐκδηλουμένην μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον φροντίαν τοῦ Θεοῦ εἰς τοὺς ἀνθρώπους: καὶ δὲν εἶπεν ἄλλως: «Ὁ Κύριος βοηθεῖ τοὺς πρῶτους», ἀλλὰ καὶ πολὺ μεγαλύτερον: «Ὁ ἀναλαμβάνων ὑπὸ τὴν προστασίαν Του»,¹² Ἄ ὁμιλῶν δὲ περὶ ὁμοιωτικοῦ πατρὸς. Τί δὲ σημαίνει τὸ Ἐναλαμβάνων; Ὁ ἐπανακτάμενος, ὁ φέρων, ὁ ὑποσαστάζων. Εἶδες πάλιν τὴν δύναμιν Του νὰ κατευθύνεται καὶ εἰς τὰ δύο, ἴτοι καὶ εἰς τὸ νὰ ἀνυψῶν τοὺς ταπεινοὺς καὶ εἰς τὸ νὰ ταπεινῶν τοὺς παραλόγους; Ὅχι δὲ ἄπλως ταπεινώνει καὶ κατὰ τρόπον ὑπερβολικόν: διότι αὐτὸ δηλώνει τὸ «Μέχρι τοῦ ἔδαφους». Ἐρχίσατε γὰρ ὀμνίτε τὸν Κύριον μὲ δοξολογίας» (στίχ. 7α). Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει: «Ἀκαριθίμαστε». Ἀφοῦ ἀνέφερε τὰ κατορθώματά Του, ὁ ψαλμωδὸς καλεῖ πάλιν τοὺς ἀνθρώπους πρὸς ὁμολόγησιν λέγων: Ἐρχίσατε νὰ ὀμνίτε τὸν Κύριον μὲ δοξολογίας: ἴτοι μὲ εὐχαριστίας, μὲ πολλὴν προθυμίαν καὶ μὲ ζήλον. Ἐψάλατε τῷ Θεῷ ἡμῶν ἐν κίθάρᾳ» (στίχ. 7β). **Β**

Ἄλλον ἐρμηνευτὴς λέγει: «Μὲ λύραν». Αὐτὸν (ψάλατε), ποὺ περιβάλλει τὸν οὐρανὸν μὲ νεφέλας καὶ προετοιμάζει τὴν δροχὴν πρὸς ποτίσμον τῆς γῆς» (στίχ. 8α). Διὰ νὰ μὴ εἴπῃ κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἀναίσθητους ἀνθρώπους: καὶ τί μὲ ἐνδιαφέρουν τὰ οὐράνια; Δι' αὐτὸ ὁ ψαλμωδὸς προσέθεσε τὴν ἀνθρωπίνην ἀνάγκην, δεικνύων διὰ τῆς προσθήκης, διὰ ποῖαν αἰτίαν πε-

10. Ψαλμ. 138, 6.
11. Ψαλμ. 36, 7.

ριβάλλει τὸν οὐρανὸν μὲ νεφέλας. Λέγει λοιπὸν ὁ ψαλμωδὸς: Αὐτὸ τὸ κάνει διὰ σένα, διὰ τὴν σοὺ ἐτοιμασίαν θροχὴν. Καὶ ἡ θροχὴ πίπτει διὰ σένα, διὰ τὴν θύγατρί σου χορτάρι. Καὶ κύτταζε τὴν σοφίαν ἀναφέρει ὅσως τὰ γενεὰ ἀγαθὰ, τὰ ὅποια ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς ἔθλους, κλειῖον ἔχει τὸ στόμα αὐτῶν μὲ τὴν ἀφθονίαν. Ἐάν δὲ ἐχρησιμοποίησε τέτοιαν ἀφθονίαν διὰ τοὺς ἀπίστους ὥστε καὶ σύννεφα νὰ μαζεύῃ καὶ νὰ προκαλῆ τὴν θροχὴν καὶ νὰ φουρτώσῃ τὴν γῆν, πολὺ περισσότερον θὰ ἐχρησιμοποίησε τὴν ἀφθονίαν δι' ἡμᾶς, ποῦ εἴμεθα ὁ ἐκλεκτὸς λαὸς Του.

«(Ψάλλετε) Αὐτόν, ποῦ κάνει νὰ θλασταίῃ τὸ χορτάρι εἰς τὰ θουὰ καὶ ἡ γλῶσσι πρὸς ἐξυμνήσει τῶν ἀνθρώπων» (στίχ. 96). Κύτταζε ἀπεριόριστον φροντίδα τοῦ Θεοῦ, δταν οὐκ ἴκον εἰς τὴν καλλιεργησίμην γῆν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ θουὰ στρώνη πλοῦσιον τὸ τραπέζι του, τὸ μέσον διατροφῆς τῶν κτηνῶν, τὰ ὅποια προορίζονται διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ἀνθρώπων. Δι' αὐτὸ καὶ προσθέτει: «(Ψάλλετε) Αὐτόν, ποῦ δίδει εἰς τὰ κτήνη τὴν τροφήν των καὶ εἰς τὰ μικρὰ τῶν καρακιῶν, τὰ ὅποια μὲ τοὺς κρωγμοὺς των τὸν ἐπικαλοῦνται» (στίχ. 9). Ὁ ψαλμωδὸς ἐδῶ ἀναφέρει ἄλλην γεναιοδωρίαν τοῦ Θεοῦ, δταν Αὐτὸς παρέχη τροφήν οὐκ ἴκον εἰς τὰ κτήνη, ποῦ ὑπηρετοῦν τοὺς ἀνθρώπους, ἢ ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλα ἄλογα ζῶα. Διότι λέγει: «καὶ εἰς τὰ μικρὰ τῶν καρακιῶν, ποῦ μὲ τοὺς κρωγμοὺς των τὸν ἐπικαλοῦνται». Ἐάν δὲ εἰς τὰ ἄλογα ζῶα καὶ εἰς τὰ ἀγροδίαιτα ἄλογα ζῶα, τὰ ὅποια δὲν προσφέρουν ὑπηρεσίαν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ὁ Θεὸς δεῖκνυι τὴν φροντίδα, πολὺ περισσότεραν φροντίδα θὰ δεῖξῃ εἰς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ μάλιστα εἰς ἀνθρώπους, ποῦ τὸν δοξολογοῦν, τοὺς ὁποίους καὶ θεώρησεν ἐκλεκτὸν λαὸν καὶ ἐκλεκτὴν μερίδα Του. Ἐπίσης, ἐπειδὴ οἱ ἀνθρώποι ἦσαν ἀνίσχυροι καὶ ἐστεροῦντο ὀπλων (ἀσπίδα) καὶ γυμνοὶ ἀπὸ ὅλων τὰ πράγματα, διὰ τὴν μὴ φοβῶνται, λόγῳ αὐτῆς τῆς καταστάσεώς των, κύτταζε, πῶς καὶ αὐτὴν τὴν ἀδυναμίαν θεραπεύει, λέγων Ἐ «δὲν θὰ εὐαρεστηθῆ ὁ Κύριος εἰς τὸ ἰσχυρὸν ἰστικὸν ὅστε θὰ ἐπιδοκιμάσῃ τὰ εὐκριντὰ πόδια τοῦ πολεμιστοῦ ἀνδρός. Εὐαρεστεῖται ὁ Κύριος καὶ ἐνοσεὶ ἐκείνους, ποῦ τὸν φοβῶνται, καὶ ποῦ ἐλπίζουν εἰς τὴν εὐσπλαγγίαν Του» (στίχ. 11-12). Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει: «Εὐαρεστεῖται μὲ ἐκείνους, ποῦ περιμένουν τὴν εὐσπλαγγίαν Του». Ἄν ἔχετε αὐτά, λέγει ὁ ψαλμωδὸς, δηλαδὴ τὸν φόβον καὶ

τὴν τελείαν ἐλπίδα εἰς Αὐτόν, τότε θὰ κερδίσετε τὴν εὐνοίαν Του: κερδίζοντες δὲ τὴν εὐνοίαν τοῦ Θεοῦ, θὰ εἰσθε ἰσχυρότεροι ἀπὸ ἔθλους ἐκείνους, ποῦ διαθέτουν ἰστικὸν καὶ ὄπλα.

482 A Ἐνα λοιπὸν πρῶγμα χρειάζεσθε νὰ ἀποκτήσετε: ἦτοι νὰ μὴ ἀλιγομυχῆτε, ὅτε νὰ ἀνηυχῆτε, ἀλλὰ νὰ περιμένετε τὸ θεῖον ἔλεος: διότι αὐτὴ εἶναι ἡ κατ' ἐξοχὴν ἐλπίς, τὸ νὰ μὴ ἀπογοητευόμεθα ἐάν δὲν λαμβάνωμεν κατὶ ἀμέσως, ὅτε νὰ ἀποκάνωμεν. Ὁρθῶς δὲ εἶπεν ὁ ψαλμωδὸς: «Τὸ ἔλεος Του». Διότι αὐτοὶ δὲν εἶχον τὸ θάρρος ἀπὸ τὴν προσωπικὴν των ἀρετὴν. Ἄλλ' ὁμῶς, λέγει, καὶ ἂν ἀκόμη ἔχετε προδοθῆ ἀπὸ τὰ ἔργα σας, ἔχετε δὲ τὴν ἐλπίδα σας εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, τότε θὰ τύχετε τῆς φροντίδος καὶ τῆς βοηθείας Αὐτοῦ: αὐτὰ τὰ ἀγαθὰ δὲ εἶθε ἔθλοι μας νὰ ἐπιτύχωμεν, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἢ εἰς τὸν Ὅποιον ἀνήκει ἡ τιμὴ καὶ ἡ δύναμις εἰς ἔθλους τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.